

115

పిచ్చి కి మందు

డాక్టర్ మధుసూదన్ పాలుగారిచే కనిపెట్టబడిన అద్భుతచికిత్స. ఎంతటి దుర్ఘవ్యాధులైనను ఒక వారములో కుదురును. నల్లమందు మొదలగు మత్తుద్రవ్యముల వలె గుండెకు మోపుములేదు. గ్యారంటీ సిస్టం మూలముగా గూడ పిచ్చి కుదుర్చబడును. నిమ్మళించనిచో సొమ్ము వాషను చేయబడును.

ఖరీదు రు. 5 లు మాత్రమే.

PANCHUDAS PRAMANIK,
Nadial P.O. Bartola
24. Parganas.

వినోద శిల్పము

ఇందు అట్టలు, కాగితములు, కమ్మీలు, పుల్లలు, దారములు, గాజాపూసలు, గొట్టములు మొదలగువానితో, ఉపయోగకరములగు వినోద వస్తువులను తయారుచేయు పద్ధతులు వివరింపబడినవి. ప్రాథమిక, మాధ్యమిక, బోధనాధ్యసన పాఠశాల విద్యార్థులకును, గృహపరిశ్రమశిల్పిలకు లయిన యందరికిని ఇది అమూల్యమైన గ్రంథము. తెలుగున నిప్పటి కిటువంటి పుస్తకము వెలువడలేదు. సరళశైలిలో, సులభముగ బోధనశుభుకు చిత్రసహితముగ రచింపబడినది. భారతీయంను ప్రచురింపబడుచున్న యమూల్యమైన వ్యాసములు ప్రజలకోరికపై ఇట్లు గ్రంథరూపముగ ప్రచురింపబడినవి. విద్యాధికారులును, స్థానిక సంస్థల యధిపతులును మెచ్చి, యాదరించిన గ్రంథము. వెల రూపాయ నాలుగు అణాలు మాత్రము. కొలది ప్రతులే ముద్రింపబడినవి త్వరితగతినయ్యును.

ఆంధ్ర గ్రంథమాల,
7, తంబుశెట్టి బీధి, మదరాసు.

Bharathi Advertisement

కాగితము

Ordinary page per month	Rs. 25
" 1/2 " " "	" 15
" 1/4 " " "	" 8
Contract Rate for 6 Months & above	
1 page	Rs. 20
1/2 "	" 13
1/4 "	" 7

Special rates for cover and other pages in the midst of reading matter.

For full particulars apply to:--

Manager,
Bharathi Office,
7, Thambú Chetty St., MADRAS.

గుప్త మహామంత్ర

గీనిని జపించినయెడల యెంతటి దుర్ఘవకార్యమైనను నెరవేరును. అందరిని వశీకరణ మొనర్చుకొనవచ్చును. శరీరములోను, వ్యాజ్యములలోను, లాటరీలలోను గెలుపునిశ్చయము. ధనధాన్యసంపత్తులు చేకూరును. రు. 2 లు ఖర్చుపెట్టినచో యివన్నియు నెరవేరును. లేదా అది జపించేయలేదని నిరూపించువారికి 50 లు బహుమానము.

PRASIDHA MANTRA
ASHRAM
No. 14 P. O. Katrisarai
(GAYA)

విషయానుక్రమణిక

విష్ణు పితౄచ్ఛాటనము—త్రిపురాన	
వేంకటాచలార్చనసాదనావుగారు	3౬౩-3౬౪
సంస్కృత ప్రాకృతములు—పరవస్తు	
వేంకటరామానుజస్వామిగారు	3౬౬-3౬౭
రసరాసాంతం—దుష్టాధిపతి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు	3౭౦-3౭౧
ఆంధ్రచృంపీ విశేషములు—టి. రామచంద్రాచార్యులుగారు	3౭౨-3౭౬
మను, వసుచరిత్రములపైని పద్యములు—పెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు	3౭౭-3౭౮
జానీ—కొల్లూరు ; రాయరావుగారు	3౮౦-3౮౨
ఆంధ్రమహాపురుషులు ౬: చింతమణి—జొన్న లక్ష్మణశత్రునారాయణమూర్తిగారు	3౮౩-౪౦౨
ప్రారంభం 3:-- మంజుషాక పాద్యశీర్ష్యకాస్త్రీగారు	౪౦౩-౪౦౪
సామ్యవాదిము—దీగవల్లి వేంకటేశ్వరరావుగారు	౪౦౮-౪౧౦
సంస్కృత భాషయందుగల చంద్రాకావ్యములు—కనుపత్తి మార్కండేయశర్మగారు	౪౧౧-౪౧౬
విస్తృతశీర్ష్యము—నూరిగారు వంకటాచలంగారు	౪౧౭-౪౩౨
కాస్త్రుపరిచయములు: ౨ శీ—గుంటూరు సత్యనారాయణగారు	౪౩౩-౪౩౪
స్త్రీసనము—శర్మకాస్త్రుములు—చీమలకొండ వంకటాచలముగారు	౪౩౬-౪౪౬
సామప్రకాశాస్త్రము—కోటమర్రి చినరఘుపతిరావుగారు	౪౪౭-౪౪౮
పద్యము—‘పహారచేప’	౪౪౯-౪౫౬
పురాతత్వకాస్త్రము—డా. పి. శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	౪౫౭-౪౬౪
ఇందుమణి—నీరము సుభద్రాచారిబాగు	౪౬౫-౪౬౬

ఆహారము—బొల్లారెగడ సుందరనాథులరావుగారు	౪౬౭-
కవిసమాధి—కె. అన్నమరాజశర్మగారు	౪౬౮
ఫిలిములు పాడేపోవుటకు కొన్ని కారణములు—	
ఏ. వి. సీతారామయ్యగారు	౪౬౯ ౪౭౨
పునరుద్ధరణ—ప్రాచీనపెద్ది వంకటారమణయ్యగారు	౪౭౩-౪౭౪
విశోధకత్వము: ఆడేశిహాస్యగాడు—కొ. నరసింహాచారిగారు	౪౭౫-౪౭౬
నాగప్పనాయుడు—వేదము వేంకటరాయుడుగారు	౪౭౭-౪౮౮
పీఠికలు— తి.ప. నారాయణస్వామిగారు ౪౮౯-౪౯౦	
సాంఘిక శీర్ష్యము—రై తంగవిద్యాలయములు—	
పి. సుబ్బారావుగారు	౪౯౧-౪౯౩
జూరిజరి—పెమ్మరాజు లక్ష్మీనరసింహులు	౪౯౪
సృష్టిమహాలా యొక్క తాత్పర్యము—	
డా. నేలూరి వేంకటరమణయ్యగారు	౪౯౫-౫౦౧
నవ. ప్రాచీనము (యువ భాద్రపద, ఆశ్వయుజమాసములు)—గొల్లూరు వంకటాచంద్రాచార్యులుగారు	౫౦౩-౫౦౬
నిర్మలప్రకృతి—మల్లవరపు శివేశ్వరరావుగారు	౫౦౮
చేమంతి—పురిపండా అప్పలస్వామిగారు	౫౦౯
కనుపత్తి మార్కండేయశర్మగారి అస్తమయము—	
‘ఆదానాథ’	౫౦౯-౫౧౦
కె. శీ. అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రీగారు—	
జటావల్లభుల పురుషోత్తముగారు	౫౧౧ ౫౧౩
ఆంధ్రాభ్యుదయము—డా. వి.యల్. శర్మగారు	౫౧౪
భారతీయ మహిళామండలి	౫౧౫
‘కవిగాడు’—తాడి నాగయ్యగారు	౫౧౭ ౫౨౩
తంజావూరు చిత్రములు	౫౨౪ ౫౨౯
విమర్శనలు	౫౩౦-౫౩౩
భిప్రాయవిశేషములు	౫౩౪-౫౩౮

త్రికర్ణ చిత్రములు—ప్రతిరూపము; అహవాన్య.
సాధారణచిత్రములు—
శకుంతల; ‘సతీ అవతారము’ చిత్రములు 3;
శ్రీమతి శేఖరేశ్వర; ‘ఎంతకును రాదు మనస్సు: కాంక్షాదోషము’; కొండ అడవి; ఇంకో; సోనూ; వింత

ఆచారము; చిదంబర నటరాజస్వామి గర్భాలయము;
గ్రామపరిసరములు; కొడైకనల్ చిత్రములు ౮;
ముస్తాబు; పరాకు; కలకత్తా అఖిలభారత ప్రతికారవ
యత్న మహాసభ చిత్రములు; మద్రాసు సేవాసదన
చిత్రములు; వర్ణగర్భచిత్రములు; ఇతరచిత్రములు.

ప్రతిరూపము

—యస్. వి. యస్. రావ రావు.

సంపు. ౧౨ యువసంవత్సరము, భారతపదమాసము (నెప్టంబరు ౧౯౩౫) సంఖ్య

విఘ్న విశాచోచ్ఛాటరము

శ్రీపురాన వేంకటనారాయణ సాదరావు

అస్వయం పావకుం భానో ర్నిమే గ్లోకాన్ కవే ర్వహః,
అవతానో యమోః పృథ్వాగ్గం దంపతీ తౌ భజా మ్యహమ్.

౧

మాదాచి కడ్డురారాదు పోపాండు

శ్రీదేవు పదనేవ చేరికోనిడు

వెనకయ్య ముందుంచి వేడుకొంగుము మేము
పనిఁబూని హరిపదాల్ పాడుకొంగుము మేము

సద్దనేయక దప్పు ననుడయ్య మీర
బుద్ధిమాలిన విఘ్న భూతమ్ములార

మాదారి.

పుడమిఁ బుట్టినదాది పూర్వకర్మవశానఁ

బడరాని యిక్కట్లు నడుచు వేసరినాము

బడబుద్ధి నిమ్మేను శాశ్వతమ్మని నమ్మి

కడలేని సంసారగతికిఁ బాల్పడినాము

నడుచు ఋతానుబంధమునఁ జేపడినట్టి

నడఁతినిష్ఠఁమీఁది భ్రాంతిలోఁ బడినాము

ఎడలేని భవభాధ లెడపి శాశ్వతసౌఖ్య
మిడగోరి యరమేళు నెడఁ గొల్వ నున్నాము.
సద్దసేయక దవ్వుననుడయ్య మీరు
బుద్ధిమాలిన విఘ్న భూతమ్ములార !
మాదారి.

ఎఱిమి సజ్జనగోష్ఠి నలుపుచుందుముగాని
ఖలులతో నెన్నఁడు జెలిమి సేయఁగఁబోము
బలిమిగల్గియు క్షమా యరత నుంచుముగాని
యలఁతులైనను జనమ్ము నొంక మైకోము
అలికి మాడ్చురు శరణన్నఁ గాతుముగాని
తొలికీడు మది నెంచి తూలనాడఁగఁబోము
జలరుహక్షకధారచనలచేఁ గొలలెల్లఁ
దలఁగి యీభవవాధిఁ దరియింప నున్నాము
సద్దసేయక దవ్వుననుడయ్య మీరు
బుద్ధిమాలిన విఘ్న భూతమ్ములార !
మాదారి.

హరిమయం బీజగంబు నెమ్మదిని నమ్మి
పొరి సర్వసమబుద్ధి బొందియుందుము మేము
యరమేళుఁ డిడినసంఘదొత్తోఁ ననివొంది
యరధనమ్ము కానికడక మందుము మేము
సరసకావ్యామృతాస్వాద తత్పరులమై
యురుతరానందాభి నోలరాడుదు మేము
నిరతమ్ము సుకవితానిష్ఠామహాతపః
పరులమై కాలమ్ము జరపికోనున్నాము.

సద్దసేయక దవ్వుననుడయ్య మీరు
బుద్ధిమాలిన విఘ్న భూతమ్ములార !
మాదారి.

గ

అపకారమొనరించునట్టి ద్రోహులకైన
నుపకారముజేసి గూఢాశిలుడు మేము
విపులాదలు సంభవించునేళలనైన
నఁమార్గముఁ ద్రొక్క నభిషింపము మేము
కడటనర్థులను లోకమువారి నంచించు
కృపణచిత్తుల పొత్తు గిట్ట దెన్నఁడు మాకుఁ
ద్రుఢగోర్ములఁ బోలు దివ్యగీతుల నించి
విపుల నాకముగఁ గావింపనూల్కొన్నాము.
సద్దసేయక దవ్వుననుడయ్య మీరు
బుద్ధిమాలిన విఘ్న భూతమ్ములార !
మాదారి.

సమరేఖ నలరు వాక్సతిజోడుపాలిండ్లఁ
గ'మరారుతఱిపిచాల్ గ్రోలుచుందుము మేము
కమనీయరినగర్భ కవితాపిలాసినీ
విమల సాంగత్యమ్ము విడువఁజాలము మేము
కమలాక్షుఁగొలుచు నత్కవులై మాచుట్రాలు
అమరసత్కృతులై మాయనుఁగు సంతానాలు
బ్రహ్మగొల్పు చిన్ని కబ్బపుఁ గన్నియలఁ గాంచి
కమలకుఁ సవతులంగాఁ జేయ నున్నాము.

సద్దసేయక దవ్వుననుడయ్య మీరు
బుద్ధిమాలిన విఘ్న భూతమ్ములార !
మాదారి.

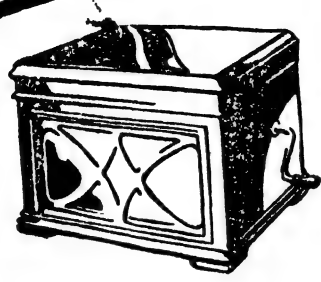
నిగమసంచయము లన్నియును శబ్దమయమ్ము
లగణిత శబ్దచయము బ్రహ్మమయమాట
జగదధీశ్వరునేవ సారస్వతపునేవ

“హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్”

క్యాబిలను
ఉచితము

చూడల్ నెం. 130
ధర రూ. 160/-

తిక్కానగరం నల్ల సహజనాదమును ప్రతిస్వనింపగలుగునది “హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్” మేషీనులే యని సర్వజన విచితము.

నేడే వలయు మేషీనును మా వ్యాపారుల యొద్ద పొందడు.

ది
గ్రామ ఫోన్స్ కంపెనీ లిమిటెడ్.
45 సోమేశ్వర రోడ్, బెంగళూరు.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మాత్రవ్యాధులకును శగ(గనేరియా)వ్యాధికిని క్రొత్తగాకనివెట్టబడినదివ్యాషధము.

కుత్రిమములు మాచి మోపబోతును. “కో-సి” మాగ్నెట్ గమనింపుడు.

గో నో కిల్లర్ (రిజిస్టర్డ్)

ఈయన వ్యాధులను ఇంగ్లీషు మందులను దేశీయ ఔషధములను పుచ్చుకొనినను నుండుకలుగనియొకవలను, యింజక్షనులవలనను వాక్సినులవలననుగూడ లాభము లేక పోయినయెడలను కష్టపటి ప్రయత్నముగా మా గో నో కిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని చూపుడు. పెక్కు యేండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను వీరకము శుభ ఫలకములను ముచ్చటి మాత్రవ్యాధులపై నను స్త్రీలైనను పురుషులైనను గో నో కిల్లరు తప్పక కరుగుదును. మాత్రము ధూళిగా నడలును. మాత్రము పోవుచున్న పురుగు కలుగుమంట తగ్గిపోవును. మాత్రవాళమునందలి నాపుతీసిపోవును. శగవ్యాధి

(గో నో కిల్లర్) వలన మాత్రము బొట్టుగా పడుట, మేహగోగమువలన మూత్ర ద్వారమునుండి పోవు తెలుపు, మాత్ర ద్వారముయొక్క వాపు, మాత్ర ద్వారముయొక్క చుట్టువుండు పొకయొక్క వాపు, మాత్ర తాళయముయొక్క వాపు లేక మాత్ర తియ్యొక్క వాపు, నరముల జబ్బు, మున్నగు వ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గో నో కిల్లరువలన కరుగుదును. వీర్యము (సెమను) పోవుట, మాత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కరుగుదును. ఖరీదు 50 మాత్రలుగల సీసారు. 8-0-0. కుత్రిమములు మాచి ప్రమజెందవలదు. మా పుంజుమార్కు గమనింపుడు. ఓ. పి. చార్జీ ప్రశ్నకము అడ్రసు:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, 80 గాను బెనుకోడ్ల బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.
Madras Agents:—DADHA & Co, 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madras.

సు వా శన గ ల

BRAHMI HAIR OIL

మె ద డు కు, న త ఘు ల కు చా ల మం చి ది.

ము ఖ్య ము గా

జ్ఞావక శక్తి తగ్గుట, తలదిమ్ము, మూర్ఛ,
ఉన్మాదము, మెదడుచెడుట వగైరాలకు
బాగుగా పనిచేయును.

BENGAL CHEMICAL

* * * CALCUTTA

మద్రాస్ ఏజెంట్లు : యన్. దేశాయ్ గౌండ్లర్ అండ్ కో., 41, బందరువీధి.

నేషనల్ యిన్నూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.

“ఉన్నానానివి కావానుటయే సంప్రదాయ పరి
రక్తము” అని బల్లె తెలిపియుండెను. సక్రమవికా
సముపలనే సంప్రదాయమును రక్షించుటకు పీలుకలు
గును. 1903 సంవత్సరములో నెలకొల్పుబడిన నేషనల్
యిన్నూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్ కు ముప్పయ్యవ సంవ
త్సరము సమీపించుచున్నది. ముప్పయ్యేళ్లముతో
నెలకొల్పుబడినదో తదానగా నేటివరకును అట్టి సంప్ర
దాయమే అవిచ్ఛిన్నముగా అనుష్ఠింపబడుచున్నది. ఈ
కంపెనీయొక్క సేవాసంఘములో నేను చేరి, వి
భిన్నజాతీయతము సౌఖ్యమునకు మంచి బునాదిని నేర్పా
టుచేసికొనుదు. వివరములకు :

బ్రాంచికేంద్రాలి, నేషనల్ యిన్నూరెన్సు బిల్డింగు,
యెస్ పేజ్, 862, చై నాబజారుగోల్డు, మద్రాసు.
ఆర్డర్ల జింగ్ శెక్రటరీ, సబ్ ఆఫీసు 171 క్రొత్తపేడి, మధుర.
చీఫ్ యేజెంట్లు,

ఆర్కాట్ శ్రీనివాసాచారిపేడి, తెంగుకూరు సిటి.
ఆస్తులు 25 కోట్లు. అమలులోనున్న వ్యాపారము 10 కోట్లు.

అగ్ని ఖాతారు ప్రమాదముల భీమాకు అసోసి
యేటెడ్ నేషనల్ ఫైర్ అండ్ జనరల్ యిన్నూరెన్సు
కంపెనీ, లిమిటెడ్ వారితో సంప్రతింపుదు.

ఇకకంటాక్సు ఆఫీసరు: —

“కేసరి డెంటల్ క్రిం” వాడుటకు
యింపుగానుండి సంతృప్తిరముగా నున్నది.

యల్. డబ్లివు. తాంప్పా,
ఇకకంటాక్సు ఆఫీసరు, 2-వ ఫర్మిల్, మద్రాసు.

“వేసు ఫెరీడెంటల్ క్రిం వాడితిని. అది మిక్కిలి
ప్రయోజనకారిగా గనబడెను. దంతధావన నవనీలమును
గురించి సాధారణముగ నితరులు గోరునది రెండువిషయ
ములు. పండ్లను శుభ్రపరచుట, మంచినీరువాసనగలిగి
యుండుట. ఈరెండువిషయములలోను సదరు క్రిం చాల
బాగుగానున్నది. ఈదంతధావన నవనీలము బజారులలో
విక్రయింపబడు యితరములకంటె నెక్కివ శ్రేష్ఠముగా
పనిచేయునని నాతలంపు.

జే. యన్. ఏ. రాజు, యం. ఏ. (అజ్జా)

ఇకకంటాక్సు ఆఫీసరు, మద్రాసు.

ప్రతివోలరు దొరకును.

కే స రి కు టీ ర ము
ఎగ్జూరు. మద్రాసు.

జగము సేవయుఁ గూడ నమమకా మది నెంచి
 నగుణపద్ధతిఁ బూని సంగీతసాహితీ
 యుగళీరసామృత మ్మొలికించుకైతలఁ
 నిగమగోచరుఁడైన నిఖలేశుని బాడి
 జగముఁ గొల్వఁగ మేము సమకట్టియున్నాము

సద్దసేయక దవ్వు సనుఁ డయ్య మీరు
 బుద్ధిమాలిన విఘ్న భూతమ్ములార !
 మాదారి.

వికటపూర్వాసుడుఁగిక్వతిమై నిన్నాళు
 లకట సత్కావ్యక్రియలకు దవ్వయినాము
 సుకృతలేశము కల్పి యుద్రబంధ లణంగి
 వికృతితో లోకమును విచ్చి మేల్కొనినాము
 సకలలోకస్రస్టచాతురిం దలపించు
 ప్రకృతిసౌందర్య సంఘదసంపుట వెల్లార్చి
 సకరాజు వాసంతశేఖర గ్రోల్చినలీల
 సుకవితామృతధారఁ జూటలీనున్నాము

సద్దసేయక దవ్వు సనుఁ డయ్య మీరు
 బుద్ధిమాలిన విఘ్న భూతమ్ములార !
 మాదారి.

ప్రసవార్చనము మానస మిట్టలుచులించు
 మిమిమిక్రైతలఁ జిక్కి మెసలఁజో దడియించు
 లసితభాష సుగంధలహరిపె ల్లిరవొంద
 రసరూపనవమకరంద విందులు చిందఁ
 బసమీలు కలికినున్పులుకుఁ గ్రొన్నన లేర్చి
 యసమానగతిఁ బద్దియంపు టెత్తులు గూర్చి
 యసమాధికు రమేశు నర్చింతు మేవేళ

మసలరా దిచోట మాజోలి మీకేల
 సద్దసేయక దవ్వు సనుఁ డయ్య మీరు
 బుద్ధిమాలిన విఘ్న భూతమ్ములార !
 మాదారి.

౧౦

కవులు శ్రీజగదీశు గారాపువిడ్డలు
 కవుల నొంచెడువారు గతులు గాంచఁగలేరు
 కవులతో వైరమ్ము గను టెంతయును గీడు
 కవులకై మే లేయఁగా భద్ర మొనగూడుఁ
 గవులనల్లన లోకకళ్యాణము ఘటిల్లుఁ
 గవుల చేతలకు విఘ్నములు సేయఁగరాదు
 కవులందు నకలలోకమ్ము లిమ్ముల నిల్పుఁ
 గవులమేకాక సత్కవిసేవకుల మేము.

సద్దసేయక దవ్వు సనుఁ డయ్య మీరు
 బుద్ధిమాలిన విఘ్న భూతమ్ములార !
 మాదారి.

౧౧

మాయిష్ట్యవైవమ్ము మాకృత్యైర్వరుడు
 మాగుణాలంకారమహనీయమూరి
 మాయాపదుద్ధర్త మారామవిభుఁడు
 మాకేమగడయునై మముఁ బ్రోవఁగలఁడు
 ఆయాశ్రితావనుం డా భక్తవరదుఁ
 డా దుష్టశాసనుం డా జగత్ప్రభువు
 పాయ కేప్రొద్దును భక్తలోకమును
 బాధించుఖలుల సైంపండుచు వినరొ.

సద్దసేయక దవ్వు సనుఁ డయ్య మీరు
 బుద్ధిమాలిన విఘ్న భూతమ్ములార !
 మాదారి.

సంస్కృత ప్రాకృతములు

(అనువృత్తము)

శ్రీ పరవస్తు వెంకటరామానుజస్వామి

2. ఇంక బతంజలికాలమున సంస్కృతభాషాస్థితి యెట్లుండినదో విచారితము. ఇతనికాలమున నీ భాష సర్వజనవ్యవహారముగా లేదు. శిష్టులుమాత్రము సంస్కృతవ్యవహారమును మానలేదు. వారి కుటుంబములలో సంప్రదాయసిద్ధముగా సంస్కృతము వ్యవహారములో నుండినది. ఈ విషయమును "పునర్విద్యాసీనియః పరిష్టప్స" (1-3-౧౦౯) అనుసూత్రమువారిది "వ్యయన పతంజలి స్పష్టపరచెను.

అష్టాధ్యాయా మధీగూనోఽవ్యం పశ్య త్యసంఘానం యేఽత్ర విహితాః శబ్దాస్తాన్ప్రగూర్భాజనన్. స పశ్యతి. నాన మన్య లైవానుగ్రహస్యభిహోవా యోఽయం నవాష్టాధ్యాయా మధీగేనో చాత్ర విహితాః శబ్దాస్తాన్ప్ర ప్రయుక్తే. అయం నూన మన్యాసపీ జానాతి. (1-3-3).

శిష్టులు వ్యాకరణమును జరువకయే సంస్కృతమును వ్యవహరించుచుండిరి. మఱికొందఱు శాస్త్రజ్ఞానమువలన సంస్కృతమును హులూహగరిగియుండిరి. శాస్త్రసంస్కారములేని మిగిలినవారందఱును 'అపభ్రంశము'ను వ్యవహరించుచుండిరి. కాత్యాయనుని కాలమువఱకు సంస్కృతభాషలో వ్యవహరించుచు లేమియు గలుగలేదు. పరిజాలమున బ్రత్యయములలోను మార్పు కలుగుచుండెను. కొన్నిపదములు వ్యవహారములోనుండి తొలగి క్రొత్తపదములు వాడుకలోనికి వచ్చినవి. కొన్నిప్రత్యయములు లోపించి కొన్నిశబ్దములకు నూతనప్రత్యయయోగము సంభవించినది. కాత్యాయనుని కాలమునకు పరువాలను వర్ణవిపరిణామములు విశేషముగా సంభవించినవి. పదము లపభ్రష్టములైనవి. కొన్నిపదము లనేకవిధములుగా నపభ్రష్టము

లైనవి. ఈయంశములను పతంజలి మహాభాష్యమున నీ క్రిందివిధముగా దలియవలెనను.

ః ఘన రాణపయత్యావయః. ఆణపయతి వట్టితి వడ్ఠీతి.....శిష్టప్రయోగా దాణపయత్యాదీనాం నివృత్తిర్భవిష్యతి. సచావశ్యం శిష్టప్రయోగ ఉపాస్నో యేఽప మన్యం తే తేషామపి విపర్యాస నివృత్త్యగః. లోకే హి కృష్యగ్నే కసిం ప్రయుజ్జగే పృశ్యగ్నేన దశిమ్. (౧-3-౧)

ఘాఙాంసోఽపశబ్దా అస్మిఙ్గాంఽపః ద్విః. వీఁ కశ్య శబ్దస్య బహురోఽసభ్రంశాః. తఃపృథా. గౌరిత్యస్య గావీ గోణీ గోతా గోపాత్రీకశ్యేన మామియోఽసభ్రంశాః. (౧-౧-౧)

ఈవిధమైన వర్ణవిపరిణామములను బొందిన సంస్కృతిజన్యమును భాషకే యివేలవ పాశీభాషయని వ్యవహారము కలిగినది. ఈభాషాపదములను బతంజలి సంస్కృతభాషాపదములుగా నంగీకరింపలేదు. వీని నపభ్రంశము లనెను; స్లేష్మములనెను.

మేరోచ్చ వా వా ఏష యఽపశబ్దః. మేద్వా మా ధూమే త్యధ్యేయం వ్యాకరణమ్. (౧-౧-౧)

ధీర్మమును పొందపలం దినవారు పీని మనమో గింపగూడ దనెను. వ్యవహారమున కేపదములనైన నుపయోగింపవచ్చును.

సమానాయా మర్థగతో శబ్దే చాపశబ్దేపన ధర్మ నీయమః క్రియతే. శబ్దేనైవాగోఽభిధేయో నాప శబ్దేనేత్యేకం క్రియమాణ మభ్యుదయకారి భవతీతి. (౧-౧-౧)

కాత్యాయనుడు భాషలో నూతనముగా బ్రవేశించిన పదములను సంగ్రహించునట్లుగా వార్తీకములను వ్రాసి వ్యాకరణమును విపులముగ జేసెను. అంతియకాని

నూతనపదములను నవభ్రంశములని, మ్లేచ్ఛములని త్రోసి వేయలేదు. కాన గాత్రాధ్యయనుని కాలమునకు సంస్కృతమున వర్ణవిపరిణామములు కలుగలే దనియు పూర్వకాలమునం గుంపిన రూపముననే వ్యవహారముగా సుంపినదియు మన మాసింపవలసియున్నది. పఠంజలి యట్లుకాక నవీనశబ్దములను బుద్ధ్యమునుబడయ గోరునా రుపయోగింపగూడవనెను. పాణినికాత్రాధ్యయనులవాటి భాషనే ధర్మాస్తంభ ముపయోగింపవలెననెను. ఇందుల కతనికాలమునకు భాష వర్ణవిపరిణామములను బొంది రూపాంతరమును స్వీకరించుటయే కారణము కావలయును. అప్పట్వలయును శిష్టియుండుటచే పఠంజలికాలమున సంస్కృతము సామాన్యజనవ్యవహారమున లేచిని మనము నిశ్చయింపవచ్చును. అందును నీనూతనపదములనే యుపయోగించుచుంపినయెడల పఠంజలి యిట్లు వ్రాసియుండవచ్చును. శిష్టులును, విద్వాంసులును సంస్కృతమునే వాడుదుండెడి కాని యాయవభ్రంశభాష నుపయోగింపకుండెడి. అంతమాత్రమున నవి ప్రయోగమునండి మరలిపోకుండుటచేతను, శిష్టులుగూడ నన్యచెప్పుకు వాని నుపయోగించుటచేతను పఠంజలిప్రయోగము నడ్డలేక యట్టివానిని బ్రయోగించుటచే ధర్మము లభింపవనిమాత్రము చెప్పెను. ఈనమ్మకమే మానవారి కిప్పటికిని గలదు. వారు వైదికరక్మలలో సంస్కృతము నుపయోగించినగాని పుణ్యములేచని దానినే వాడుదురు. మఱియు నిప్పటికిని శాస్త్రము నభ్యసించి సంస్కృతమును వ్యవహరించువారు కలరు. కొందఱు పండితులు శాస్త్రీయవిషయములను సంస్కృతమున జర్పించుట కలదు. ఈగీతిగా నిప్పటికిని సంస్కృతము వ్యవహారములో నున్నది. ఇంతమాత్రమున సంస్కృత మిప్పుడు సజీవమున భాషయని చెప్పటకు వీలులేదుకదా! పఠంజలికాలమునగూడ నిట్లే యుండెను.

పఠంజలికాలమున శిష్టులగు బ్రాహ్మణులేకాక మఱికొందఱుగూడ సంస్కృతభాషను శీర్షి దానితో మాటలాడగలిగియుండి రనుటకు మహాభాష్యములలోని

యీక్రింది మాత్రమైన యాకరణసంవాదమును నిదర్శనముగా జూపెదరు.

తత్రాయనుస్మర్థ ఇమసి సిద్ధం భవతి ప్రాజితేతి. కించ ఘో ఇష్మ్యత ఏతద్రూపమ్. బాధమిష్మ్యతే. ఏవంసి కశ్చి ద్వయాకరణ ఆహా కోఽస్య రగస్య ప్రవేతేతి. సూత ఆహ ఆయుష్మన్నహం ప్రాజితేతి. వై యాకరణ ఆహ అవశబ్ద ఇతి. సూత ఆహ ప్రాప్తి ఘో దేవానాంప్రియో న త్సిష్టిజ ఇష్మ్యత ఏతద్రూప మితి. వై యాకరణ ఆహ అహో గుల్ఫనేన చురులేన బాధ్యామహ ఇతి. సూత ఆహ నఖిలు వేణాః సూతః. సువతేరేవ సూతో యది సువతేః కుత్సా ప్రయోక్తవ్యా దుఃసూతేనేతి వక్తవ్యమ్. (౨-౪-౧)

బ్రాహ్మణులేకాక మఱికొందఱుగూడ సంస్కృతమును వ్యవహరింపగలిగియుండిరినియు, వారిలో గొందఱు పదముల పుష్కలమిచ్చినినటించి విచారింపగలిగి శాస్త్రీయమునుగూడ గలిగియుండిరినియు బై నుహాభాష్యనచరములు ఘాదించుచున్నవి. మిగిలినవా (అనగా స్త్రీయును, పురుషులలో నసంస్కారులును) రప భ్రష్టభాష (అనగా పాళీభాష) నుపయోగించుచుండిరి. కాని వారు పరస్పర మొకరిభాష నొక రర్థము చేసికొనగలిగియుండిరి. ప్రతిదేశమునందును విద్వాంసుల భాషకును, నవిద్వాంసుల భాషకును భేద ముండక తప్పదు. బ్రాహ్మణుల తెలుగునకును శూద్రుల తెలుగునకును భేదము కలదుకదా! కాని బ్రాహ్మణులు శూద్రుల భాషను, శూద్రులు బ్రాహ్మణుల భాషను సులభముగా గ్రహింపగలరు. ఇట్లే పఠంజలికాలమున సంస్కృతపాళీభాషలు భిన్నవ్యక్తులచే నేకస్థలముననే వ్యవహరింపబడుచుంపినవి. సంస్కృతపాళీభాషలకు విశేష భేదము లేదనియు, నం దొకభాష నెఱింగినవారికి రెండవభాష సులభముగా నర్థుగుననియు జూపుట కీక్రింద బాలీవాక్యములను గొన్నిటిని నుదాహరించుచున్నాను.

అతిరే బాంఘియం బ్రహ్మదత్తే రజ్జం కారేస్తే బోధితో హిమవత్తదేనే రుక్మకొట్టక సకుణో

హుత్వా నిబ్బత్తి. ఆశక్తస్య సీహస్య మంసం భాద
స్తస్య అట్టి గతే లగ్నే గలో ఉద్ధునూయగోచరం
గన్తీతుం న సక్మాతి ఖరా వేదనా వత్తన్తి. అన్
సం సో సకుఱో గోచరపసుతో దిస్వా సాఖాయ
నిలీనో కిస్తే సమ్మ ముగ్ధున్తి ఘర్వి. సో తం అస్థిం
అవిఘ్న. అహస్తే సమ్మ వితం అస్థి అపనేయ్యం
భయేన వన తే ముఖం పవినీకుం న విసహామి భాదే
య్యాపి పి మన్తి మా భాయి సమ్మ నాహస్తం
భాదామి తీవితం మే దహీతి. సో సాహూతి తం
పసేన నిష్క్రూపెత్వా కో బానాతి కింపేన కరిస్స
తీతి నిస్తేత్వా యథా ముఖం పిసహీకుం న
సక్మాతి రేథా తస్య అగ్రోఽట్టి ని ఉత్తూఽట్టి ని
ద్వీకం కపేత్వా ముఖం పవినీత్వా అట్టికోటిం
కుణ్డేన పహతి. అట్టి పత్తిత్వా గతం. సో అట్టిం పాణే
త్వా సీహస్య ముఖతో నక్ల ముత్త నిక్షేకం కుణ్డేన
పహరిత్వా సాణేంతో నిష్పిత్వా స్నాగ్ధానినీయి.

ఇట్టి హాకశ్యవహరము ననుసరించుచేయి యాకాల
మున నుద్భవించిన నాటకనాటకమున నీచముగ్ధులకు
పాత్రలకు ప్రాకృతమును, మత్తమపాత్రలకు సంస్కృ
తమును నుపయోగించు చలనాటేర్పవీరి. దృశ్యకావ్య
ములు ప్రపంచమున యుగ్ధాపిగ ప్రస్థిలించు కీయు
గ్రంథములుగా! కావున నందలి భాషానియగుచునాడ
కవిబుద్ధికల్పితము కానేరదు. వ్యవహరమునందు గల
భావజేయందు బ్రహ్మమమున నుపయోగింపబడినవి.
ఆకారణమున బట్టియే ప్రాచీననాటకముల ప్రాకృతము
లకు భేద మగవలయును. ప్రాకృత మెట్లు మూలము
వచ్చెనో యట్లే నాటకములలో నుపయోగింపబడుచు
వచ్చినది. అశ్వఘోషభాషకానిదాసకృత నాటకముల
లోని ప్రాకృతములకు భేదము కలదువిషయ మాగ్రంథ
ములను జదివినవారికందఱును విశదమే. ఇటీవల బ్రాకృ
తమునూడ వ్యవహరములలోనుండి బాజినపిదప నాటక
ములలోని ప్రాకృత మేకరీతిని దాల్చినది. కాబట్టి
ప్రాచీననాటకములలోని భాషావిన్యాసము పఠంజలి
నాటి భాషాస్థితిని చెలియజేయుచున్నది.

౮. సైదికభాష వ్యావహారికభాషయై యుండి
యది క్రమముగా సంస్కృతభాషలోనికి మాటి
కాత్యాయనునికాలమువఱకును సర్వజన వ్యవహరమున
సుంపినదిని పాశీనికాత్యాయనుల గ్రంథములవలన మనకు
చెలియుచున్నది. సంస్కృతమే వ్యావహారికభాషయై
యుండి దానినుండి పాశీప్రాకృతభాష లుద్భవించిన
వనుట కేమియు నాశక్తములేదు. పఠంజలిహాస వన
గ్రంథములు సంస్కృతజన్యములని చెప్పియున్నాము.
“ఏకైకస్య శబ్దస్య బూహోఽపగ్రంథాః. తద్విగ్రా.
గారిత్యస్య గాపి గోటీ గోతా గోపాతలికీకీయమాద
యోఽపగ్రంథాః. బో హి కృష్యర్థే కసిం ప్రయున్తాః
దృశ్యేర్థేచ దిశిమి” అని వై సుదాహరించిన హాక్యము
లనుబట్టి గౌశబ్దమునుండి గాపి, గోటీ మొదలగుశబ్దము
లును, కృషిభావపునుండి కసియనుమాదమును, దృశి
భావపునుండి దిశిభావపును జన్మించినవని పఠంజలి
స్పష్టముగ జెప్పచున్నాడు. పఠంజలి భాషావిపర
ణామును జరుగదుం చెవికాలమున సుంపినవాడు. పఠంజలి
యుదాహరించిన ఆశుమతి, వట్టితి, వట్టితి అనుముద
లగు శబ్దములు పాశీనిమొగ్గువులో గలవు. మఱియు
వైదికయుగమునందే కృష్ణవిపరిణామములు స్వల్పముగా
ప్రారంభమైనవి. ప్రకారభక్తకావ్యములు సుకావ్యములని
కప్పవచ్చును గాఱుచుండినవి. ఇది పాశీభాషాసంప్ర
దాయము. కృ — కు, కర్త — కా, క్షోత్రి —
క్షోత్రి, బృశ — గున శశమొదలగు విపరిణామములు
మాడ బాశీప్రాకృతభాషలలో గలవు. ఇట్టిపదములు
స్వల్పముగా నున్నకాలమున నవి సంస్కృతముగా నం
గీకరింపబడినవి. పఠంజలి నాటి కిది యత్యధికమైనది.
భాష రూపాంతరమును సాంస్కృతికమైనది. కాబట్టి
యభాష యపగ్రంథముగా నిలంపబడినది. ఈవిధ
ముగా బాశీప్రాకృతభాషలు సంస్కృతమునుండియే
జన్మించినవి. అట్లు తలంచుటకు వివరిపత్తి యేమి
యును లేదు.

౯. మన ప్రాకృతవ్యాకరణకర్తలు వైవిషయ
ములను విమర్శించియే ప్రాకృతభాషలన్నియు సంస్కృ
తజన్యములని వక్కాణించియున్నారు. ప్రాకృతవ్యాకర

రణములలో నెల్ల బ్రాచీనతమమును ప్రాకృతప్రకాశయం దు వరదది ప్రాకృతభాషలన్నియు సాక్షాత్తుగాగాని, పరంపరగాగాని సంస్కృతజన్యములని చెప్పియున్నాడు. ఈగ్రంథమున వరదని మాహాస్త్రి, శారసేని, మాగధి, వైశాచి అను నాయుభావలకు వ్యాకరణమును వ్రాసెను. మాహాస్త్రిభాషానుశాసనము నుదను “శేషః సంస్కృతాత్” అను సూత్రమును వ్రాసియున్నాడు. దీనికి భానుహు డ్రిందివిధముగా వృత్తిని వ్రాసియున్నాడు. “ఉక్తా దన్యః శేషః. ప్రత్యయసహసతదిత ల్లివగ్ధకాదివిధిః శేషః సంస్కృతా దవగంతవ్యః” శారసేనిపరిచ్ఛేదప్రారంభమున “శారసేనీ. ప్రకృతిః సంస్కృతమ్” అను రెండుసూత్రములను వరదది వ్రాసి యున్నాడు. మాగధీవైశాచీభాషలను వర్ణించు పరిచ్ఛే దములను రెంటిని “ప్రకృతిః, శారసేనీ” అనుసూత్రముతో బ్రారంభించియున్నాడు. ప్రాకృతవ్యాకరణ కర్త లుగా నెల్ల పేమచంద్రుడు ముఖ్యుడు. అతని వ్యాకరణ మతిశ్యావకమైనది. పేమచంద్రుడుమాడ నిట్టి యభి ప్రాయమునే కలిసియున్నాడు. స్వతదానుశాసనప్రారం భమున నతడు “ప్రకృతిః సంస్కృతమ్, తత్రభవం తత ఆగతింనా ప్రాకృతిమ్” అని వ్రాసియున్నాడు. ఇట్లే మిగిలిన ప్రాకృతవ్యాకరణకర్తలుగూడ ప్రాకృతము సంస్కృతజన్యమని చెప్పియున్నారు. భగతమునిమాడ నిట్లే చెప్పియున్నాడు.

నితనేవ(సంస్కృతిమేవ)విపర్యయం సంస్కారగుణ వర్జితమ్, విశ్లేయం ప్రాకృతం పాఙ్గిం నానావసా ధి ప్రకాశకమ్.

నాట్యకాస్త్రము, ౧౭ అధ్యాయము, ౨ శ్లో.

౧౦. మన హిందూదేశములోని యార్యు లనేక సహస్రసంవత్సరములకు బూర్వము పై దేశములనుండి యీదేశమును బళ్ళిమోత్తరపర్వతముల కనుమలద్వార మున బ్రవేశించిరిని మనదేశభాషలకును బాళ్ళాత్మదేశ భాషలకును నుండు సంబంధమునుబట్టి యూహింపబడి నది. మనదేశమును ప్రవేశింపగనే వా రింపలి పళ్ళి మోత్తరభాగ మనునట్టియు, సింధునది కిరుప్రక్కల

నున్నట్టియు పంజాబుదేశమున నివాసమేర్పఱచుకొనిరి. హిందూదేశమును ప్రవేశించుటకుబూర్వము వా రెచ్చ టను స్థిరమైనవాసము జేయక యెల్లప్పుడును దిరుగు చుండెడివారట. వారి పూర్వనివాసములను దేశములు ఫలవంతములైనవి కాకపోవుటచే యభ్యువహించునకై వా రట్లు తిరుగుచుండిరట. ఫలవంతమును ఘనదేశమును బ్రవేశింపగనే వారు స్థిరనివాసు లైరట. ఋగ్వేదమంత్ర రచనాకాలమున వారు పంజాబుదేశమునందే నివసించి యుండిరి. ఇతర వేదమంత్రములను రచించినకాలమున సింధునది మొదలుకొని గంగానదివఱకుండు దేశము నంతటను వ్యాపించిన ట్లాహగ్రంథములవలననే తెలియు చున్నది. ఋగ్వేదమున సింధునదియు, దాని యుపనదు లును బళ్ళిమోత్తరదేశములను స్పృంజయకక యాదులును భేర్మొనబడియున్నవి. యజుర్వేదమున సరస్వతీ యమునా గంగాదినదులును, గురుపాంచాల కోసలవిదే హాదిపూర్వదేశములును భేర్మొనబడియున్నవి. బ్రాహ్మ జారణ్యగోపనిషత్తుల రచనాకాలమునాటికి వా గుత్తర హిందూస్థానమునంతటను వ్యాపించియుండిరి. ఫలవంత మును నీదేశమునకు వచ్చినతరువాత ఫల మపరాధిప్త మగుటచేతనే వారు నివాసస్థానమును వ్యాపింపజేసి యుండవలయును.

విశాలమగుదేశమును వ్యాపించియున్న జనులలో వివిధప్రాంతములయందు నివసించు సంఘములకు బర స్పరసంబంధము క్రమముగా తగ్గను. ప్రయాణ సౌకర్య ములు లేని ప్రాచీనకాలమున నట్టి సంబంధము శీఘ్ర ముగా నోవునని చెప్పవచ్చును. అప్పుడు పూర్వ మేక గీతిగా నుండిన వారి భాషలో భేదములు ప్రారంభి మునును. కాలక్రమమున నీభేదము లధికమై పూర్వ మేక గీతిగా నున్నభాష యనేకగీతులుగా పరిణమించును. సన్నిహితసంఘముల భాషలకంటె విచిత్రకృష్ట సంఘ ముల భాషలకు భేద మధికముగా నుండును. కొంత కాలమువఱకును భేదము తక్కువగా నుండుటచే నొక భాషను వ్యవహరించువారికి మిగిలినభాష లర్థమును చుండును. మఱికొంతకాలమున కొకరిభాష మఱియొక రికి అర్థముకాని స్థితి యేర్పడును. దేశమునందు నడు

లును, పర్యతములును విశేషముగా నున్న యెడల వాని వ్యవధానమున వాని కిరుస్కల నుండువారికి సంబంధము శీఘ్రముగా దిద్దుచే భాషాభేదము శీఘ్రముగా నుచ్ఛింపదు. పరస్పర గ్రాహ్యము లగుచున్నంతవఱకును వాని నేక భాషాభేదములనియు (Dialects), పరస్పర గ్రాహ్యములు కాకపోయినప్పటినుండియు వానిని బ్రత్యేక భాషలనియు (Languages) భాషా శాస్త్రజ్ఞులు వ్యవహరింతురు. ఇట్లు 'ఇంకో-యూరపియన్' మాతృభాషను వ్యవహరించు జనులు వివిధ దేశములకు వ్యాపించుటచే నాభాష యనేక భాషలుగా పరిణమించినది. ప్రపంచమునందలి మిగిలిన భాషలు మాడ నిట్లే వ్యాపించినవి. తరుగత నాచూచేశముల ననుసరించి యాచూభాషల కాచూ నామములు సంభవించినవి. ఉ: పెర్షియన్, ఆరబిక్, గ్రీక్, ఇటాలిక్, స్పెనిష్, ఫ్రెంచ్, మాంక్సు, విర్జినిక్, మెక్సికన్, జపనీస్, బర్మిష్ ఇత్యాదులు.

మనదేశమును బ్రవేశించిన యాగ్ధ్యలభాష మాడ నిట్లే మాటుచువచ్చినది. ఋక్వేదభాషలోనే యిట్టి మాంహరిక భేదము లగపడుచున్నవి. లకార వకారయుక్త పదములను రేఫశకారయుక్తములుగా నుచ్చరించుట దేశ భేదము ననుసరించి సంభవించిన దని తలంచుట కవకాశము కలదు. యజుర్వేదమున నిట్టిది మఱికొన్ని విపరిణామము లగపడుచున్నవి. యకార వకారములకు ఇయువాదేశము లిట్టివే యని మనము తలంపవచ్చును. బ్రాహ్మణారణ్యకోపనిషద్భాషలో విశేష విపరిణామ మగపడుచున్నది ముందే చెప్పబడినది. వీనిలో వైకల్పికపు విపరిణామములన్నియు దేశభేదముననే యుపపన్నము లగును. గ్రంథములలో ద్వితీయాబహువచన సెక్వతో వైసంతముగా నుండి మఱియొకచో భిన్నంతముగా నుండినో నీరెండును దేశభేదమున నేక కాలముననే వ్యవహరింపబడుచుండినవని తలంపవలయును. ఇట్లే తుమ్ప్రత్య నూర్థము తవేప్రత్యయముచే గూడ బోధింపబడినయెడల నీరెండుప్రత్యయములును నాయర్థమున దేశభేదమున నేక కాలముననే ప్రయోగింపబడుచుండినవని యూహింపవలసియున్నది. భాషావి

పరిణామ మేభాషలోనైనను సర్వవ్యాప్తిగా నుండును గాని యధబలతీయముగా నుండదు. ఏకాకారము (ఎ. ఓ) లకారములోనికి నొక భాషలో మాత్రమన్నను, మఱియొక భాషలో మాత్రకపోవచ్చునుగాని యొక భాష యందే కొన్ని పదములలో మాత్రమయ్యు, మఱికొన్ని పదములలో మాత్రకపోవుటయు సంభవించును. తిరువాత నిట్టి భాషలకు సంబంధము కలిగి యాసాంకర్యము సంభవించవచ్చునకాని ప్రళమమున భాషావిపరిణామములు భాషవంతమ వ్యాపించియుండును. దేశ భేదములను బురస్కరించికొని కలిగిన యిట్టి విపరిణామములను నూదించవలసివచ్చినప్పుడు దేశ నామములతో నిర్దేశించుటయే యుచితముకదా! కావుననే పాణిన్యాయుని సంస్కృతములోని యిట్టి భేదములను దేశ నామములతో కలిపి బోధించియున్నాడు. ఉ. ప్రాచాండేశే, ఉదీచాండీనరేషు, ప్రాచ్యధరణేషు, త్తైగ్రస్తే, కాంభోజేషు, సురాష్ట్రేషు, ప్రాచ్యమగధేషు, ప్రాచ్యేషు, ఉదీచ్యేషు. ఆగ్ధ్యల వ్యవహారము వీనినన్ని భిన్నముగా నున్నదనినూప బలంబలి చెప్పియున్నాడు. శబ్దాత్మకమున బాహ్యస్వరూపమున భేదము లేకుండుటచే వీనినన్నిటిని సంస్కృత భాషాభేదములని పేరు చెప్పియున్నాడు. వర్ణ విపరిణామములు విశేషముగా గలుగగా వీని నాచూచేశ నామములచే బ్రత్యేక భాషలుగా వ్యవహరించుటకంటె సహజమైన విషయ మేమియున్నది. ఇట్లే ప్రాకృత భాషలు సంస్కృత భాషలుగా భేదగమన బడుచున్నవి.

.....ప్రాకృతం నామ మహారాష్ట్రోద్భవం విగూఢం, భూరనేనోద్భవా భాషా కారినేనీతి గీయతే.

మగధోత్పన్న భాషాం తాం మాగధీం సంప్రచక్షతే, ఏకాచగేశనియతం వైకావీద్వితయం భవేత్.

భరతమునిగూడ ప్రాకృతములను దేశభాషలని వ్యవహరించియున్నాడు. దేశవ్యవహారజన్యములగుచేతనే క్రమముగా ప్రాకృత భాషల సంఖ్య హెచ్చినది. క్రమముగా దేశమున భేదము లేర్పడ భాష లభివృద్ధి జెందినవి. ఒక్కొక్క ప్రాకృతమునుండి యనేక దేశభాషలు తిరుగ నుత్పన్నమైనవి. ముఖ్యమైన ప్రా

కృతభాషలు నాలుగే యైయుండు దేశభాష లేడనిమిది కలవు. వీనిలో మరలగూడ స్వల్పభేదములు కలవిభాగములు కలవు. ఉ. తూర్పుహిందీ, పశ్చిమహిందీ; మహారాష్ట్రీ, కొంకణి; మొ. ప్రైతీని వేదకాలమున ప్రారంభమైన భాషావిభజనము మనభాషలో నివృత్తికిని జగుగుచునేయున్నది. ఇదియంతయు నొకటేభాషాప్రవాహము.

౧౧. ప్రాకృతపదములు తత్సమములు (సంస్కృతపదములు), తద్భవములు (సంస్కృతభవములు), దేశ్యములు నని మాడుబాతులుగా నున్నవి.

త్రివిధా ప్రాకృతీభాషా భవే ద్వేష్యాన తత్సమా, తద్భవాన భవే ద్వేష్యా తత్ర లక్షణముత్తరా, త్రా, తత్సమా సంస్కృతసమా నేమా సంస్కృతవర్జ్య తద్భవా సంస్కృతభాషా సిద్ధా సాగ్యేతి సా ద్విధా, ద్వివిధా మాతృ సిద్ధిర్థం ప్రాకృతిం లక్షణం వాతమ్.

ఈమాడువిధములగు పదములలో ద్భవపదములచరిత్రమే ప్రాకృతవ్యాకరణములలో వివరింపబడియున్నది. తత్సమపదముల స్వరూపము సంస్కృతభాషానుకాసములన స్పష్టము కాగలదు. దేశ్యపదములు దేశవ్యవహారసిద్ధము లగుటవలన వాని కానామము కలిగను.

దేశేనేతే నరేంద్రాణాం జనానాంచ స్వక స్వ్యా, భంగాప్రవర్తనే యస్మాత్తస్మాద్దేశ్యం నిగన్యతే.

వీనికి లక్షణములేగు. ఈదేశ్యపదముల సంస్కృతయింతయని స్పష్టముగా జెప్పబాలము. సంస్కృత సంబంధములేని పదము దేశ్యము కనుక వట్టిసంబంధమును నిరూపించుటకు బూహుకొనినవారిజ్ఞానము ననుసరించి దేశ్యపదములసంస్కృత మారుదుండును. ప్రాకృతకోశము లతిస్వల్పముగా నున్నవి. సుమా శేబదిసంవత్సరములకు ముందు వాతను మన కొకటైనను దొరకలేదు. క్రీ. శ. ౧౮౬౩ సంవత్సరమున రెండుప్రాకృతకోశములు లభించినవి. ధనపాయిని “పాఞ్చాలిన్సీ” అనునది వానిలో ప్రాచీనతరము. ఇది దేశకోశమని గ్రంథకర్త యిందు చెప్పియున్నాడు. కాని ఇం దనేక తత్సమతద్భవపదములు కలవు. “పేమచంద్రుని “రయణావలీ” యను

దేశీశబ్దసంగ్రహము రెండవది. ఇదిహూడ దేశీకోశమనియే యిందు జెప్పబడియున్నది.

జీనేస దేని పరిమలపల్లవిఅకుఁజిహ్వాతలత్తేఁ,
విరజ్జిజ దేసేసద్దసంగహో వర్ణకమసుహుఁ.

సం. నిఃశేషదేశీ పరిమలపల్లవిత తుశూహలా కులశేవ, విరచ్యతే దేశీశబ్దసంగ్రహో వర్ణక్రమ సుఖః (సుభగః).

పేమచంద్రుడు తన యుపారమున సంస్కృత వాఙ్మయజ్ఞానముచే దన గ్రంథమునుండి విశేషముగా దత్సమతద్భవపదములను కొలిగించెను. కాని యత డన లంఠించిన నియమముల ననుసరించి కొన్ని చేర్చవలసి వచ్చెను. అనియమములను విడిచిన త్రివిక్రముడు తన శబ్దానుశాసనమున పేమచంద్రుని గ్రంథములోని యనేకపదములకు సంస్కృతజన్యత్వమును నిరూపించి యున్నాడు. పేమచంద్రుడు తన దేశీకోశమునందు ౩౭౪౫ పదములను బరిగణించియున్నాడు. వీనిలో ౬౩౮ పదములకు విక్రముడు సంస్కృత జన్యత్వమును నిరూపించియున్నాడు. ౮౩౬ పదములనే నిజమగు దేశ్యములుగ ద్రివిక్రము డంగీకరించి తన శబ్దానుశాసనముకుదను జేర్చియున్నాడు. పేమచంద్రుని కోశము లోని మిగిలినపదములను త్రివిక్రము డంగీకరించిన ట్లిగ పడును. పేమచంద్రునికోశములోని యనేకపదములకు వాఙ్మయమున బ్రయోగ మగుపడు. అవి పేమచంద్రుని దేశమున మాత్రము వాడుకలో నున్నవి కావచ్చును. అట్టి నేకవిశేష మాత్ర ప్రయుక్త పదములు పేమచంద్రుని గ్రంథమున గలవని యీ క్రింది యుదాహరణమునుబట్టి మనము రూఢిగా జెప్పవచ్చును. పతంజలి తన మహాభాష్యమున హమ్మధాతువు గత్యర్థమున సురాష్ట్రీదేశమున వ్యవహరింపబడుచున్నదని చెప్పి యున్నాడు.

హమ్మతిః సూరాష్ట్రీభు రంహతిః ప్రాచ్యమగ్ధేభు గమిమేన భావ్యాః ప్రయుజ్ఞతే.

ప్రాచ్యదేశములలో వ్యవహరింపబడకపోవుటచే దట్టికియుండు మార్కండేయుడు తన ప్రాకృతవ్యాకరణ

మున హమ్మభాతువును దేశ్యముగా భావించి ధాత్య దేశ్యములలో జేర్చియున్నాడు.

ఆగమ ఆహమ్మజ్ఞతా, ఆహమ్మజ్ఞ, ఆజ్ఞతా, ఆజ్ఞ, ఇ ఇతి సంస్కృతాత్.

సురాష్ట్రదేశ్యమున హేమచంద్రుడు హమ్మ భాతువు సంస్కృతమునందే కలవనియు గాన నది యాదేశ్యమని కానేరదనియు జెప్పియున్నాడు.

హమ్మజ్ఞ, ణిహమ్మజ్ఞ, ణిహమ్మజ్ఞ, ఆహమ్మజ్ఞ, సహమ్మజ్ఞ ఇత్యేతేషు హమ్మకా విత్యస్త్యైవ భవిష్యంతి.

ఈరీతిగా దేశ్యపదములలోగూడ సురాష్ట్రది పశ్చిమదేశమాత్ర వ్యవహృతపదములను హేమచంద్రుడు తన నిఘంటువునందు జేర్చియుండువలయును. అన్య దేశ్యము హేమచంద్రుని నిఘంటువునందు జేర్చియున్నట్లేదని యువాచారములు స్పష్టపడుచున్నవి.

అంగుళం (అంగుళీయం), పాఠసీకము. అంగుస్త; తథాగో(హస్తాబ్జకః), పాఠసీ, దిస్తాగో; బంగో (భృగ్యో), పాఠసీ, బంగో; జయః (హయసన్నాహః), పాఠసీ, జీన్; పరక్కం (అల్పస్రాతః), పాఠసీ. పరక్; కరాణీ (స్తవపనకాష్టం), అరన్బీ. ఖలాల్.

పీనిని శ్రుతిక్రముడు దేశ్యములుగా నంగీకరింప లేదు. ఇట్టిపదములను విడిచి యుండియు దేశ్యములుగా నంగీకరించినపదములను విమర్శించినచో వానిలో ననేక ములు ద్రావిడకుటుంబమునకు జెందిన తెలుగు, అరబ్బు, కన్నడము మొదలగుభాషలలోని పదములవలె గనబడుచున్నవి. పీనిని గ్రామీణభవముని చెప్పవచ్చును.

పుల్లీ (వ్యాఘ్ర), ఒప్పా (శాణాదినామజ్యోతే ర్భాజనమ్), అద్దాడ్ (దర్పణః), అక్కా (భగినీ), డిలో (గ్రామః), తాగో (నగరకకః), పాహో (సర్వః), పొట్టం (ఉదరం), మహో (కంఠః), ముద్దీ (చుంబనం).

ఇట్లే మిగిలిన దేశ్యపదములుగూడ మనదేశము వందలి యాదీమనివాసుల భాషలలోని పదములు

కావచ్చును. ఆర్యులు హిందూదేశమును బ్రవేశించి యందలి యాదీమనివాసుల నోడించి వారిని నడవుల లోనికిని పర్వతప్రాంతములకును పిలిచి దేశము నాక్రమించి యుండువలయును. చాలకాలమువఱకు నార్యులకును ననార్యులకును సంబంధము కలిగిన ట్లకపదము. ప్రాకృత భాషాత్పత్తికాలమున వారిరువురును గలిసి మెలిసి యుండిన ట్లహింసవలసియున్నది. ఈ రీతిగనే ప్రాకృతభాషాత్పత్తియు, సంస్కృతములో లేని దేశ్య పదములు ప్రాకృతములో నగపడుటయును నుపపన్నము లగుచున్నవి.

౧౨. ప్రత్యయసామ్యమును, బర సామ్యమును, భాషాసంబంధమును నిర్ణయించుటకు ముఖ్యమైన యాధారములు. భాషలకు సహజస్థితియు లగు సవయ లలో సామ్య మగపడిననే భాషలకు సంబంధమును నిర్ణయింపవలయును గాని భాషాంతరగాత పదములను బట్టి సంబంధమును నిర్ణయింపరాదు. దేశ్య పదములు ప్రాకృతభాషలకు భాషాంతరాస్థితియలగుచే నవి ప్రాకృతభాషలకు భాషాంతరసంబంధనిర్ణయమున సహాయము చేయజాలవు. తత్పరుత్వ పదములనుబట్టి ప్రాకృతభాషలకు సంస్కృతముతో సంబంధము కలదిని మనము స్పష్టముగా జెప్పవచ్చును. ప్రత్యయములలో గూడ ప్రాకృతభాషలకు సంస్కృతభాషతో విశేష సామ్యము కలదు. కాన నవిహింస ప్రాకృతములకు సంస్కృతముతోడనే సంబంధమును నిర్ణయించుచున్నవి. సంస్కృతము వ్రాచినమైనదియు, గ్రాకృతము నవిన మైనదియునగుటచే బ్రాకృతము సంస్కృతజన్యము కావలయునుగాని సంస్కృతము ప్రాకృతజన్యము కానేరదు. సంస్కృతము న్యాయహారిక భాషయై యుండవలయు ననివర్ణనములు కలవు. కనుక సంస్కృతము భాషాంతర జనకమగుట కేవిధమైన యనుపపత్తియు లేదు.

సంస్కృతము గ్రాంథికభాషయనియు, దానికి మూలమును న్యాయహారికభాష యొకటి కలదనియు దానిని “ప్రాకృత” మనదమనియు, సంస్కృతము “ప్రాకృత”జన్యమనియు జెప్పుటకు వలనుపడదు. సంస్కృతము న్యాయహారిక భాషగానుండినదగుట కుపపత్తులు

చూపబడినవి. అవి గ్రాంథికభాషయని యంగీకరించి నను దినూలయన వ్యావహారికభాష గానికి జనకము కానేరదు. గ్రాంథికవ్యావహారికభాషలను జన్మజనక భావసంబంధ ముంపనేరదు. గ్రాంథికవ్యావహారికము లాకీభాషయొక్క రూపాంతరములు. మరియు నష్ట దు ప్రాకృతములు సంస్కృతానంతరమునను నా “సూరప్రాకృతము” నుండి పుట్టినవననుగాని సంస్కృత జనకములు గానేరవు. వీరీరువునను సంస్కృతము ప్రాకృతజన్యమునుట కుపపత్తి యగపడదు.

ప్రాకృతమున సంస్కృత జన్యరూపము లేకా
 వైదికజన్యరూపములును దనుభవభూమిగలవలెగాను
 మునునొప్పుచుండునట్లు. కీనినిబట్టి ప్రాకృతము
 సంస్కృతజన్యము కాని, వైదికజన్యముకాని కాదనియు
 దనుభవభూమిగలవలెగా భావించవలసియు జెప్పవలసియున్న
 దను లేదు. ఇట్టిరూపము లభివ్యుత్పన్నముగా నున్నవి.
 అని యప్పటివ్యావహారికభాషలో నుండియుండునట్లు
 ను. ఒకకాలమున దొరుకుగా బ్రయోగింపబడు శబ్దములు
 మఱియొకకాలమున విరళముగా బ్రయోగింపబడవచ్చును;
 ఒకకాలమున విరళముగా బ్రయోగింపబడు శబ్దములు
 మఱియొకకాలమున దొరుకుగా బ్రయోగింపబడవచ్చును.
 మఱియు వ్యావహారికభాషలందు గ్రాంథికభాషలందు
 భేద ముండును. వ్యావహారికభాషయును గ్రాంథిక
 భాషలో నగపడి ప్రాచీనరూపము లనేకము లుండు
 వచ్చును. మన కుపలభ్యమానములగు ప్రాచీనభాషలు
 గ్రాంథికము లగునుగాని వ్యావహారికములు కానేరవు.
 మఱియు నొకకాలపువ్యావహారికభాషలో దత్పుర్వ
 కాలపు గ్రాంథికవ్యావహారికశబ్దములు లేందును గలిసి
 యుండును. ఇట్టికారణములచే సంస్కృతమున నగపడిని
 దేవోకాన్ని శబ్దములు ప్రాకృతములో నుండువచ్చును.
 ఇట్టిశబ్దము లన్ని జన్యభాషలలోను నుండును. ఇట్లు
 స్వల్పశబ్దముల నాధారముగా జేసికొని ప్రాకృతము సం
 స్కృతజన్యము కాదనుట సమంజసముకాదు. ప్రాకృత
 మునకు సంస్కృతభిన్నమున మఱియొక జన్యభాష కల
 దని యంగీకరించినను, నట్టిభాషకును సంస్కృతమున
 కును నయదాటుపడదులలోనే భేదము కలదని యంగీ

కరింపవలసియున్నది. సంస్కృతమునకంటె నైదాటు
పదుమిలలోనూత్రము భిన్నమనుభావ సంస్కృతమే
యగునుకాని భాషాంతర మెట్టిదను?

సంస్కృతశబ్దములను దృఢములగు ప్రాకృత శబ్దములను బరిశీలించినయెడల వానియందు సామాన్యముగా జన్యభాషాపదములలో నెట్టివర్గ విపరిణామములుండునో యట్టివే యగపడుచున్నవి. ప్రాకృతతదృఢములలో వర్గసమీకరణము (Assimilation), వర్గలోపము (Loss) తన్నిమిత్తికదీర్పురావము (Compensatory lengthening), వర్గగమము (Intrusion) ప్రత్యయక్షయము (Decay of affixes) ఈమొదలుగాగల విపరిణామములే యగపడుచున్నవి. ఇట్టి విపరిణామములను జూపుచున్న భాషాంతరములకు జన్యజవకభావసంబంధ మంగీకరించుచుండు సంస్కృతప్రాకృతముల కంగీకరింపకపోవుటకు గారణ మగపడుచు.

అసంగము క్తములగు పదమధ్యపాల్లులు సాధారణముగా ప్రాకృతభాషలలో లోపించుటచే నివి వ్యవహారానర్హములగు భాషలని యొక్క యాక్షేపము కలదు. కాని న్యాయవారీకావధానమున్నప్పుడు దీక్షాభాషలలో నట్టి పాల్లలను జరిగినట్లుగ పడుదు. పాళీభాషలో నవి లోపింపవను విషయము వైసుదాహరింపబడిన పాళీవాక్యములవలన స్పష్టపడగలదు. ప్రాకృతభాషలలో వైసును నొక్కవచారాట్టి భాషలోనే వానిలోపము విధింపబడియున్నది. అందుకు నావిధి ప్రాయశఃమే. ప్రాకృతవాక్యకరణకర్తలందఱును స్రుతిసుఖము నశించు ఫలములలో లోపము చేయనవసరము లేదని చెప్పియే యున్నారు.

ప్రాణాగ్రహణత ఇచ్చిత కైఫియాదీకృతకావ్యైః;
యత్ర నశ్యతి సాభాగ్యం తత్ర లోపా నమన్యతే.
అని మార్కండేయుడును,

ప్రాయః శబ్దః కగాదీనాం లోపాతివ్యాప్తిగ్రాహకః
అని వసంతరాజసదానందులును,

సుతిస్వారస్యవైరస్యే లోపాలోపనియామకే,

అని కాత్యాయనుడును బ్రాహ్మణభారమును వివరించి యున్నారు. ప్రాకృతభాష వ్యవహారములో నుండు కాలమున నర్థసంజేహములేని స్థలములలో (వినుట కింపుగా నుండు స్థలములలో) హల్లులు లోపించుచుండెను. ఉచ్చారణమున హల్లులకుండు నచ్చులు సులభమైనవియనునవి, వినుట కింపనునవియనునవి కా! అనార్యజనులసంస్కర్తముగూడ వ్యవజనలోపమునకు గారణమై యుండవచ్చును. కొన్ని హల్లులు వ్యవహారమున లోపింపగా గవులు గ్రంథములలో మఱికొన్నిటిని లోపింపజేసి యుండవచ్చును. కావుననే వర్ణభాషము విశేషముగాగల మహారాష్ట్రీభాషను శ్లోకములందే గాని గ్రంథయందుపయోగించరాదని మన విమర్శకులు చెప్పియున్నారు. కాబట్టి ప్రాకృత భాషోత్పత్తిని గుఱించి విమర్శించునప్పుడు వ్యవజనలోప విషయము ప్రసక్తము కానేరదు. భాషల యుత్పత్తిని గుఱించి విమర్శించునప్పుడు వ్యావహారికభాషలనే మన మాధారముగా జేసికొనవలయును.

౧౩. ఇంక ప్రాకృత భాషోత్పత్తిని గుఱించి కొంచెము విచారించి యీ వ్యాసమును బూర్తి చేయుదును.

సంస్కృతమునకును ప్రాకృతమునకును ముఖ్యమైనభేదము వ్యోచ్చారణమున నగపడుచున్నది. సంస్కృతవర్ణము లనేకవిధము లగు విపరిణామములను బొందినవి. వానిలో ముఖ్యమైన వానిని గొన్నిటిని జేర్చినెదను. అచ్చులలో ఋకారమును నైఋలును వర్ణాంతరములలోనికి మఱినవి. హల్లులలో గొన్ని పరుషములు సరళములలోనికి మఱినవి. ఘోషము లగు మహాప్రాణవర్ణములు హకారములలోనికి మఱినవి. దంత్యములు విశేషముగా మార్ధన్యములలోనికి మఱినవి. మహారశవర్ణములు సకారములలోనికి మఱినవి. సంయుక్తక్షరములు ద్విత్వాక్షరములలోనికి మఱినవి. ద్విత్వాక్షరమునకు ముందుండు దీర్ఘచ్చు ప్రాప్తమైనది. పై విపరిణామము లన్నియు బాహ్యప్రాకృతభాషలకు సమానములు. ప్రాకృతభాషలలో మఱియొక విశేషము కూడ గలదు, అజ్యభ్రష్టమును వర్ణప్రథమ తృతీయ వర్ణములు లోపించినవి. ఇట్టివర్ణవిపరిణామము లింకను మఱి కొన్ని కలవు. కాని పైని జేర్చినవి ముఖ్యములైనవి. కబ్బములలో హలంతశబ్దము లజంతములుగా మఱినవి. ధాతువు లన్నియు గూడ నజంతము లైనవి. భూతభవిష్యత్సర్వసమాకాలములకు మాటికిని మాగు తింతరూపముకే మిగిలినవి. ఇట్లు సంస్కృతభాష విశేషమున పరివర్తనమును బొంది యున్న బాహ్యభాష గను, ననంతరము ప్రాకృతముగను బరిణమించినది.

భాష యెల్లప్పుడును మాటుచుండును. మాటుచుండుటయే గాని స్వభావము. కాని యది యతిమండు మగా మాటుచుండును. సంస్కృత ప్రాకృత భాషల కంతభేద మగపడుచున్నది యంతభేదము సంభవించుట కత్యధికకాలము పట్టును. అనేక శతాబ్దములు పట్టును. అబ్దసహస్రములుగూడ బట్టవచ్చును. ఆర్యులు హిందూదేశమును బ్రవేశించుటకు బూర్వమే వారి నుండి విడి విడి విడిపాగుండుచున బృహదంతమునకు బోయిన జగ్జానిక తాళునారి భాషలో నిప్పటికిని గూడ మూల భాషలో నింత విపరివర్తనము జరిగిన ట్లగపడదు. అందును ముఖ్యముగా గ్రాకృత భాషలలో నగపడు యజ్యభ్రష్టసహజ మభాషలో నిప్పటికిని నగపడదు. చూ. సం. మాతృ (మాతర్), ఇంగ్లీషు. mother, ప్రాకృతము. మాత, మాత, మాత, హిందీ. మాత, మా; సం. పాత్ (హిందీ), ఇం. foot, ప్రా. పాత, హిందీ. పాత, హి. పైయుదాహరణములనుబట్టి మాడగా బాహ్యభాషలలో నేటివఱకును లోపింపని హల్లులు హిందూదేశభాషలలో ననేకములగు నబ్దసహస్రములకుబూర్వమే లోపించినట్లు తెలియుచున్నది. పాహ్యభాషలలో నిప్పటివఱకును మాత్రము యన్న దంత్యము లట్లే యనేకాబ్దశతములకుబూర్వమే హిందూదేశపు భాషలలో మార్ధన్యములలోనికి మఱినవి. మఱియొకవిశేషముగూడ గలదు. పైవిపరిణామములు ప్రాకృతభాషోత్పత్తియగుటకు బూర్వము భాషలో గ్రమముగా జరిగిన ట్లగపడదు. ఆర్యులు హిందూదేశమున బ్రవేశించినతరువాత ననేకశతాబ్దములవఱకును వారిభాషలో వర్ణవిపరిణామములు విశేషముగా జరిగిన

ములు లోపించినవి. ఇట్టివర్ణవిపరిణామము లింకను మఱి కొన్ని కలవు. కాని పైని జేర్చినవి ముఖ్యములైనవి. కబ్బములలో హలంతశబ్దము లజంతములుగా మఱినవి. ధాతువు లన్నియు గూడ నజంతము లైనవి. భూతభవిష్యత్సర్వసమాకాలములకు మాటికిని మాగు తింతరూపముకే మిగిలినవి. ఇట్లు సంస్కృతభాష విశేషమున పరివర్తనమును బొంది యున్న బాహ్యభాష గను, ననంతరము ప్రాకృతముగను బరిణమించినది.

ట్లగపడదు. కొన్ని పదములును బ్రత్యయములును లోపించినవికాని వర్ణములు వేదభాషయందుండినట్లే సంస్కృతమునగూడ గలవు. కాత్యాయనునికాలమునకు దరువాతను పైనివివరింపబడిన వర్ణవిపరిణామము లతి శీఘ్రముగా జరిగిన ట్లగపడుచున్నది. మాఘ నాలుగు శతాబ్దములకాలమున జరిగిన ట్లగపడుచున్నది. అటు తరువాతను దిరుగను నివృత్తిపరిణామము నంతవిపరిణామము జరిగిన ట్లగపడును. వైదికసంస్కృతభాషల కుండునట్టి స్వల్పవిపరిణామము జరుగుట కనేకశతాబ్దములు పట్టినది. ప్రాకృతభాషలకును ప్రస్తుత ముత్తరహిందూదేశమున వ్యవహారములో నున్న భాషలకును కుండునట్టి స్వల్ప విపరిణామము జరుగుటకు దిరుగను ననేకశతాబ్దములు పట్టినది. కాని సంస్కృతప్రాకృతముల కగవడు విశేష భేదము స్వల్పకాలములో జరిగిన ట్లగపడుచున్నది. ఇది భాషాచరిత్రలో నొకవిశేషము. సామాన్యముగా భాషల కిట్టి యవసరభీవృద్ధి జరుగదు. ఈకారణముచేతనే కొందఱు భాషాశాస్త్రజ్ఞులు పాశ్చాత్యప్రాకృతములు సంస్కృత జన్యములుకావని వక్కాణించియున్నారు. ఇంత యధిక మగు విపరిణామ మంతస్వల్పకాలములో జరుగనేరదనియు, దాన దక్షుర్వమిభాషలలో నావిపరిణామములు క్రమముగా జరుగుచుండినవనియు సంస్కృతమునకంటె ప్రాచీనమగు వైదికభాషనుండియో, తద్భిన్నమగు నాకాలపు భాషాంతరము నుండియో ప్రాకృతభాషలుచ్ఛవించినవనియు, గాన నివి సంస్కృతమునకు సమకాలికములో ప్రాచీనములో యగు సోధరీభాషలనియు, సంస్కృతమునకంటె నవీనములై తజ్జన్యములు కానేరవనియు వీరి గూతమును. ఇంతియ కాక సంస్కృతము వ్యావహారికభాష కాదనియు, గ్రాహ్యజులు వైదికకర్తృలకొఱకు వేదభాషను సంస్కరించి కల్పించిన భాషయనియు, గాన నివృత్తి కినినది క్రౌత్యార్థకర్తృలలో గ్రాహ్యజులచే నుపయోగింపబడుచున్నదనియు, భాషాంతరజనకము కానేరదనియుగూడ వీరు చెప్పచున్నారు. భాషలకు నవసరభీవృద్ధి సామాన్యముగా నుండవను విషయము నిజమేకాని యవృద్ధిపడ దని కనబడుచుండును. స్వభావసిద్ధమగు

నాంతరంగికకారణములవలన మాటుచుండినంతకాలము దాని యభివృద్ధి సమముగా నుండును, ముందుగాను జరుగుచుండును. భాష్యాకారణము లేవియేని సంభవించినవో శీఘ్రమును విపరిణామమును జొందుటచే నసమాభివృద్ధి కలుగవచ్చును. ఇట్లుండ సంస్కృతప్రాకృత సంబంధము కుదురదని చెప్పి ప్రాకృతమును వైదిక భాషతోగాని, తద్భిన్నమగు మఱియొకబుద్ధిస్థమగు భాషతోగాని సంబంధింపజేయుట సమంజసముకాదు. సంస్కృతము వ్యావహారికభాషగా నుండెననుట కనేక యుక్తులు చూపబడినవి.

ఆగ్రులు హిందూదేశమును బ్రవేశించినదియొకటి కొని యీదేశములో స్థిరనివాస మేర్పడుకొనువఱకును నేకసంఘముగా నుండి యుండువలయును. ఈదేశమును వశపఱచుకొనుటకు దక్షుర్వననివాసులతో బోరాడవలసి యుండుటచే వారి కట్లేకసంఘముగా నుండువలసిన యవసరము కలదు. దేశమును వశపఱచుకొని యార్యావర్తమునం దుండుటను దాము స్థిరపడువఱకును ననార్యులతో బోరాడుచుండిరి కాని వారితో సహవాసము చేసియుండరు. స్థిరపడినతరువాతను సహవాస మారంభించియుండుదు. సహవాసానంతర మనార్యు లార్య భాషయగు సంస్కృతమును నేర్చుకొన నారంభించి యుండురు. అట్లయినచో గ్రాహ్యజులకొరకును తాగ్దానంతర మనార్యులు సంస్కృతభాషను నేర్చుకొన నారంభించియుండురు. అప్పుడు వారు తమ వాగిందియము సంస్కృతభాషా సంస్కారము కలది కాకపోవుటచే సంస్కృతశబ్దముల నపభ్రంషముల జేసి యుండురు. వారు దుష్పరిపలేని వర్ణములను విడచుట కాని వారి కలవాటగు వర్ణములవలె వాని నుచ్చరించుట కాని చేసియుండురు. ఇట్లనార్యుల నోటబడి సంస్కృతము కొలదికాలములో నత్యధికమగు విపరిణామమునకు బాలైనది. విజాతీయుల నోటబడి స్వల్పకాలములో విశేష విపరిణామములను బొందిన భాషలు మఱుకొన్ని కలవు. ఇటలీదేశమును సనాగరికు లగు దేశాంతరస్థులు జయించి, యీదేశపు లాటికాభాషనిట్లే యపభ్రంషముం జేయుగా ఇటాలియకాభాషగా

ననాగరికులు, భాష నభ్యసించు శిశువుల సామ్యమును బొందుదురు. వారి వర్ణోత్పాదకావయములు నూతన వర్ణముల కలవాటుపడియుండుటచే గ్రోత్తగీతిని బోక వానికలవాటు గీతినే పోవుచుండును. కాన గ్రోత్తభాష యపభ్రంశమును, కొంతకాలమునకు వీరికి నూతనసంస్కారము కలిగి గ్రోత్తవర్ణములను సరిగా నుచ్చరించు సామర్థ్యము కలుగును. గాన ప్రథమమున సరిగా నుచ్చరింపలేక యపభ్రంశము చేసిన ద్రావిడులు కొంతకాలమునకు సంస్కృతమును సరిగా నుచ్చరింప గలిగియుండువలయును. కాని యప్పటికి భాషలో సంభవించిన విపరీతాములు స్థిరపడును. అవి నిశావబంధపు పైకారముచేతనే ప్రాకృతభాషలో విచ్ఛిన్నతత్వములు రెండును కలిసియున్నవి.

వర్ణప్రథమతృతీయ వర్ణలోపము ద్రావిడభాష లలో లేకపోయినను బ్రాకృతభాషలలో సంభవించినది. పాలీభాషలో లేకపోవుటచే నిది సవినయముగా సంభవించియుండువలయును. ఘకారమును హకారము లోనికి మార్పు పలనాటును బురస్కరించుకొని గకార మును అకారములోనికి మార్పు పలనా టేర్పడియుండు వచ్చును. భకారమును హకారములోనికి మార్పు పల నాటును బురస్కరించుకొని బకారమును అకారములోనికి మార్పుపలనా టేర్పడియుండువచ్చును. మహాప్రాణ వర్ణములు హకారములోనికి మాత్రగా నల్పప్రాణవర్ణము లకారములోనికి మారియుండువచ్చును. ఇట్లు కొన్ని వర్ణములు మార్పును బొందగా మిగిలినవి నాని నమస రించి యుండువచ్చును.

ప్రాకృతి

యువవై శాఖభారతిలో శ్రీ పాటిబండ
మాధవ శర్మగారు ప్రకటించిన కొత్త
రసరిష్కారమును చూచినాను. ప్రబుద్ధాంధ్ర
లోని హనుమచ్ఛాస్త్రిగారి ప్రేమతత్వపరా
మర్శకు ఇది అవమర్శ రూపమైన ఒక వింత
వాదము.

దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావుగారు ప్రేమ
నిర్వచనమాత్ర సందర్భం తీసుకుని శాస్త్రి
గారి విమర్శలశాలను పొందినట్లు ఉద్ధరించు
కున్నారు.

కాని, — శర్మగారుమాత్రం మల్లాది
శాస్త్రులవారి వాదప్రకారము నట్లంది వారి
సిద్ధాంతేచిత్వ భక్తివల్ల ఒక అపోహకు
పాలుపడ్డారు.

అసలు సగంసగం తీసుకుని విశ్వేశ్వర
రావుగారు శాస్త్రిగారి విమర్శాంశాల ఉద్ధ
రిస్తే అసలే వారి 'రివ్యూ' చూడకుండా
శర్మగారు శాస్త్రిగారిమీద అవమర్శకు
దిగేరు. ఇది పరిష్కర్తల మొట్టమొదటి
లోపం.

చూడండి. ఇవి ప్రబుద్ధాంధ్రలోని శాస్త్రి
గారిమాటలు: “ఈ ప్రేమవలన సవరణములు
పుట్టినట్లు. ఈ అనుగమము అప్రసిద్ధము.
ప్రేమను ఫాయిగానుంచి రసములను సాధిం

చూచినారు. కాని బీభత్స, భయానకాద్భు
తములందు ముఖ్యముగా నీ యనుగమము
కుదరదు.... ఇందులో ప్రాబంధికపు టను
గమము సిద్ధింపచెయ్యాలని చాలా ఉబలాట
పడ్డారు.”

పరిష్కర్తలు హనుమచ్ఛాస్త్రి గారు
వ్రాసినవిగా భారతిలో నుదాహరించిన
మాటలు “ఇది కావ్య మొంత మాత్రము
కాజాలదనియు, రసము లన్నియు ప్రేమ
మూలకములను శాస్త్రులవారి సిద్ధాంతము
కేవల సత్యదూరమనియు వ్రాసినారు.”

దీనినిబట్టి శాస్త్రిగారి వాదప్రకారమును
పరిష్కర్తలు గుర్తించలేదని స్పష్టంగా తెలు
స్తున్నది. అవిచారిత రమణీయమైన పరిష్క
ర్తల పరిష్కారం పరామర్శించునదవ్వారా
శాస్త్రిగారి “వాక్యములందఱి శుద్ధిని” నిరూ
పింప దలచి ఈవ్యాసం వ్రాస్తున్నాను.

వాదమర్యాద ననుసరించి పరిష్కర్తల
వాదముయొక్క సూక్ష్మశరీరమును ఇక్కడ
చూపుతున్నాను.

౧. నిర్గణరూప (Neutral) శాంతా
పరపర్యాయక, పనిశ్చల తత్వపు వికారం
ప్రేమ.

౨. దీనికి ప్రవృత్తినివృత్తి లున్నవి.

3. ఆ ప్రవృత్తినుంచి నాలుగురసములు, నివృత్తినుంచి నాలుగురసములు పుట్టును.

“ఇట్లు పరిశీలించుటవల్ల శాంతము మూలరసమనియు, దానినుండి బయలుదేరి సవే శృంగారాదు లగు ప్రవృత్తి రసములు, కరుణాదులగు నివృత్తిరసములు ననియు, సర్వరసములకు కారణము ప్రేమ యనియు తేలుచున్నది.”

పరిష్కర్తలు మొట్టమొదట అభినవగుప్త పాదాచార్యుని అభినవభారతి ఉదాహరించిన దని “స్వంస్వం నిమిత్త మాసాద్య శాంతా ద్భావః ప్రవర్తతే” అనేశ్లోకాన్ని ఉదాహరించి, దానికి ‘నావ్యాఖ్యానం’గా ప్రేమ వాదం ఎత్తేరు.

ఐతే ఏసందర్భంలో అభినవభారతి పై శ్లోకాన్ని ఉద్ధరించింది? దానికిచ్చిన పరిష్కర్తల ‘నావ్యాఖ్యానా’నికి ప్రమాణం యేమిటి?

శాంతంనుంచి సన్నిహితవ్యవహితభావ రూపరససామగ్రి ఉపతిల్లుతుందని ఏసం స్కృతసాహిత్యాచార్యులూ చెప్పలేదు. అనుభవానికి దూరంకూడా.

స్త్రీదినిమిత్తములవల్ల సుఖదుఃఖాది భావములు మాత్రమే శాంతాపరపర్యాయిక నిర్గుణతత్వంనించి పుట్టవచ్చు. ఆభావములు భావుకచిత్తంలో బాగాభావింపబడితే అప్పుడు రససామగ్రి ఏర్పడుతుంది. దీనికి ప్రమాణంగా ఈకారికను చూడండి. “సుఖదుఃఖాదిభి

ర్భావైర్భావ స్తద్భావభావనమ్.” (రత్నావళోద్ధృతము.)

మల్లినాథసూరిఅంతటివాడుకూడా తన సంజీవిన్యవతరణికలో “నామూలం లిఖ్యతే కించిత్” అన్నాడు. ఇంక ఈరసపరిష్కర్తలుమాత్రం అభినవభారతి ఇచ్చిన శ్లోకానికి అమూలకమైన ‘నా వ్యాఖ్యానము’ వ్రాశారు.

ఇక ముఖ్యమైన ప్రేమవాదం —

ముందు ప్రేమఅంటే ఏమిటో చూడ వలసివుంది.

“అనురాగః ప్రకృప్తశ్చే దుచ్ఛిణే ప్రేమశబ్దః.

ప్రేమప్రకర్షం నీతంచే త్సనివ ప్రణయః స్మృతః”

ఒకవ్యక్తిపై మరియొకవ్యక్తికి కలిగే ఇష్టం అనురాగం. ఇది ఉన్నతమైతే ప్రేమ అని చెప్పబడుతుంది. దీని ప్రకర్షనీతి ప్రణయం. కాగా మనకు వస్తుమాత్రంమీద కలిగే కోరిక కామం బోతుందిగాని ప్రేమకాదు. దీనికి పర్యాయంగా వాంఛ, ఇచ్చ మొదలైనమాటలు వాడవచ్చు. అంతేగాని కామ మాత్రమునకు ప్రేమఅని వాడడం తప్పు. ‘నాకు గేదెపెరుగుమీదా, కొత్తావకాయ మీదా చాలాప్రేమండీ’ అని యెవరేనా అంటే నవ్వుతాంకదూ? కాబట్టి సామాన్యమైన కోరికకు కామమనీ, వ్యక్తిగతమైన ఇష్టమునకు — అనురాగము (రతి)-ప్రేమ అనీ, వస్తుగతమైన ఇష్టమునకు — వాంఛ-ఇచ్చ అనీ వ్యవదేశం.

శాంతమనే నిర్గుణతత్వపు వికారంగా మొదలుపెట్టేది కామమనే సామాన్యభావం గాని ప్రేమఅనే విశిష్టభావం కాదు. ఎప్పుడూ సామాన్యం నుండి, విశిష్టం తరువాతా పుట్టడం సంప్రదాయం. అక్కడకాక — విశిష్టాన్ని వేరాలను చూచేసరదానూ (హాస్యము) గొప్పగొప్పలు చేద్దామనే కొరికనూ (వీరము) అపూర్వార్థమును చూడడంవల్లకలిగే యిష్టమునూ (అదృశ్యము) ప్రేమే అనడం యెంతవరకు ఉచితమో అభిజ్ఞ లూహించండి. కాగా శాంతవికారం కామంగనక రసములు కామమూలకములనవలెనేమోకాని ప్రేమమూలకములు కానేరవు. పోనీ ఆకామమునే వాదమునకు ప్రేమ అనుకొని రసమున్నంటికీ ప్రేమ మూలం బొతుందేమో చూద్దాం.

ప్రేమప్రవృత్తివల్ల — అంటే తత్వద్విషయాలమీద కోరికకలగడంవల్ల శృంగారం, హాస్యం, వీరం, అదృశ్యం ఉత్పత్తినిన వంటే అనవచ్చు. కాని,

ప్రేమ నివృత్తివల్ల — అనగా ఆయా విషయాలమీద ఇష్టరూపమైన ప్రేమ లేకపోవడంవల్ల ఏర్పడే కరుణ, బీభత్స, రౌద్ర, భయానకములకుకూడా ప్రేమే ఎట్లామూలమౌతుంది? ప్రేమాభావంవల్ల కలిగే రసాలకు ఇంకేదో మూలమవాలి. అంతేకాని తదభావం తత్కారణమనడం అవిచారమూలకము. అసంప్రదాయమునుమాత్రమే.

“ఇట్లు నిశ్చలించుటవల శాంతము మూలరసము” అన్నాడు శరిష్కర్తలు. వారు ముందు చెప్పిన నిర్గుణ మాత్రాశాంతము రసమౌతుందా? ఏవికారమూలేని నిర్గుణమునకు రసత్వం ఎట్లా వస్తుంది? తొమ్మిదవ రసం కూడా సాధించడానికి దుర్బలమైన ఈమాల వ్రాయబడింది.

దేనినైనా తీసుకొని దాని ప్రవృత్తినివృత్తులవల్ల రసాలు పుట్టించవచ్చు. చూడండి. కరుణతీసుకుందాం — ఇది శాంతవికారమే. దీని ప్రవృత్తివల్ల కరుణాదిరసములు, నివృత్తివల్ల శృంగారాదిరసములు పుట్టినవి. కరుణ రసస్థాయి శోకము — అనగా శాంతాప్రాప్తిహీన చిత్తస్థితి. ఇది భయ, మనఃప్రబలన, జగుప్సాదులందు భాసించుట స్పష్టమేగదా?

ఇక దీని నివృత్తికాంక్షితప్రాప్తి.

అందువల్ల రతి, హాస, ఉత్సాహ, చిన్త విస్తారాలు పుట్టిన వనడంలో విప్రతివృత్తి ఉండదుకదా?

కనుక రసములు కరుణమూలకములంటాం. ఇందుకు ప్రమాణంకూడా ఉన్నది. “ఏకో రసః కరుణావన నిమిత్తభేదాత్ భిన్నః పృథక్పృథగివ శ్రయతే వికారాత్” — భవభూతి.

కొన్ని శతాబ్దాల వెనుకనే సంస్కృత సాహిత్యవేత్తలు అపారమైన సాహిత్య చర్చలు చేసి మానవ మనస్తత్వమును

(Psychology) తరచితరచి కావ్యము, రసము మొదలైన అగాధ విషయములను నిర్వచించేరు. అప్పుడు పైకరుణవాదమువంటి ఎన్నో చర్చలుచేసి సామాన్యమైన ఒకనిర్ణయమునికి వచ్చేరు. వాటిని చక్కగా చదవుకుని అవగతంచేసుకొని వాటిపై వికాసంగా (Development) ఏరిష్కారములు చేసినా అభిజ్ఞులు హర్షిస్తారు. కాని మన మేదో అనుకుని ఇది సనాతనరసజ్ఞులకు సమ్మతమనడం వట్టి దుర్బలవాదము.

సంస్కృతసాహిత్యం కోటిరంగా ధరించే ఆచార్యాభినవగుప్తాచల రసోద్దేశక్రమోపపత్తిని శ్రీహరిచూర్తలు చిత్తగించవలసివుంది.

“అత సమర్థమగ్రే సర్వప్రాణిసలభ్య కౌముద్య సర్వస్యాంశంగభిత్వా ప్రమం శృంగా రః. తత సజ్జవ్యక్తేన హాస్యః. తత సద్విగోళిత్యా

త్కరుణః. తత సన్నిమితభూతోఽర్థప్రధానో కాదః. తతోఽర్థకామయోః గర్భమాలత్వాత్ గర్భప్రధానో వీరః. తస్య భీతాభయప్రవాససారత్వా త్తదసంతరం భయానకః. తత సత్కారణభూతో బీభత్సః. వీరా శ్చిస్తగమనకాద్యసంతరం వీరరసఫలభూతో అద్భుతః. త్రివర్గఫలకరసానంతరం మోక్షఫలక శ్చాంతరసః. ఇత్యేక ముద్దేశక్రమోపపత్తిః.”

పైకారణకలాపమువల్ల రసములు ప్రేమ మూలకములు అనే అనుగమం అప్రసిద్ధమని శ్రీ హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు ప్రబుద్ధాంధ్రలో వ్రాసిన వాక్యములు శాస్త్రసిద్ధములు, పండితైకవేద్యములు, సంప్రదాయబద్ధములు అనవలసియున్నది.

పరిష్కర్తలు అనుద్విగ్నమనస్కులై ఈ వాదాచిత్త్యమును గమనించకోరుచున్నాను.

౧

బ్రహ్మశ్రీ వజ్రల చినసీతారామస్వామి శాస్త్రులు గారు క్రొత్తగా నీనడుమ 'వీరసింహుడు' అని స్వయంకృతమును మంజరీరచనము నొక దానిని బ్రకటిందిరి. దానిలో ద్విపదరచనమును గూర్చి చర్చను గల్పించుకొని యీక్రిందివ్రాత వ్రాసిరి:

"చిన్నన్నగారి యష్టమహిషీకల్యాణములోని ద్విపదలక్షణమును విశ్వసించుచు నేటి లాక్షణికు లీ క్రిందిరీతి నభిప్రాయపడుచున్నారు. "ద్విపదమున నితరు లెవ్వరును బాటింపని ప్రాసయతి నీతఁడు చేర్చెను. రంగనాథరామాయణమునఁగాని, గౌరన హరిశ్చంద్రచరి తమునఁగాని ప్రాసయతి యొక్కఁడెను గానరాదు. ఈతఁ డును, నీతని కనుగూయులగు శివకవులు మఱి కొందఱు మాత్రమే యీద్విపదప్రాసయతిని వర్చిరి."

—బసవపురాణసీతిక ౮౮-వ పుట.

సరిగాఁ బరిశీలింపకనే వీతికాకర్త లిట్లు వ్రాసిరి గాని రంగనాథరామాయణమునఁ బ్రాసయతి ప్రయోగ ములును పదమధ్యపద్యావసాన ప్రయోగములును ననేక స్థలములం దిగవడుచున్నవి.

౧. ప్రాసయతి.

ఎనసి గోహత్యై చేసెనవాని గతికి

౨. శరణార్థిబ్రోవని దురితాత్ముగతికి

(రంగనాథరామాయణము ౧౩౧ వ పుట.)

౩. రసరసాన్నములను మెసపెడనాడు

(రంగ. రా. ౧౩౭-వ పుట)

౪. నిలువగాకుండు నిస్సృలు నొసంగుడువ

(రంగ. రా. ౧౩౮-వ పుట)

౫. అని తన పెండ్లివార్తను నంతదాను.

(రంగ. రా. ౧౪౭ వ పుట)"

ఇది యెల్ల 'వీరసింహుడు' అను శ్రీసీతారామ స్వామిశాస్త్రుగారి గ్రంథపుసీతిక. ౨౦ వ పుట.

బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రుగారు బసవ పురాణసీతికలో ద్విపదరచనమునందు పాల్కురికి సోమ నాథాచులగు శివకవులయొక్క రంగనాథాదు లగు తదితర కవులయొక్క మార్గములు వేటుతీరుగలవి యని వ్రాసిన వీతికాభాగమునకు శ్రీ సీతారామస్వామి శాస్త్రుగారు నిశ్చేషించిన యాశ్చర్యగ్రంథభాగమే మూడ నే మదాహ రించినది.

ఇందు శ్రీ సీతారామస్వామిశాస్త్రుగారు రంగ నాథరామాయణముననుండియే ప్రాసయతి ప్రయోగ ముల నెత్తి చూపిరి గాని, గౌరన హరిశ్చంద్ర చరిత్ర ముననుండి చూపరయిరి. సమ్యక్పరిష్కృతితో ముద్రిత మయిన హరిశ్చంద్ర ద్విపదలో నవి యగవహమి కారణము కారణాలును. ఇంచుమించుగా వేడువేలద్విపదలు గల సోమనాథుని గ్రంథమున ప్రాసయతులు వేలకొలదిగా వేలు నగవహుండుఁగా నించుమించుగా పదునాఱువేల ద్విపదలు గల రంగనాథరామాయణమున, ప్రతి ద్విపదకు రెండు చోటులందుఁ గానరావలసిన యశులలో పదునైదువేల తొమ్మిదివందలకై గొన్ని పదులకున్నై చిలుకు ద్విపదలందుఁ గాన రాక నేర్ల సంఖ్యతో రెక్కింపఁదగిన ద్విపదపాదములందే కానవచ్చిన ప్రాసయతి కవిప్రయుక్తము గాక లేని కాదీ ప్రమాదవతిత మగునేమా యని సంజేహించుటయు, చక్కఁగాఁ బరిశీలించి తత్త్వము నిర్ణయించు కొనుటయు సహృదయ నీతి యగును. అందును రంగ నాథరామాయణ మింతదాక సమ్యక్పరిష్కృతముతో ముద్రితము గాదయ్యెను. సరిగాఁ బరిశీలింపకనే యట్లు వ్రాసినారని ప్రభాకరశాస్త్రుగారి నాశ్చేషించునపుడు సీతారామస్వామిశాస్త్రుగారు సరిగాఁ బరిశీలించియే వ్రాసినారని గదా సహృదయ సామాన్యదృష్టికై డోచును! ప్రభాకరశాస్త్రుగారే ప్రమాదముపాలయి

రని నమ్మి నేను వారి నకుగంగా వారిట్లు వాకు బదులు చెప్పిరి.

“ఇట్టి యాత్మేశము నింతకుముందే శ్రీబండారు తమయ్యగా రాంధ్ర సాహిత్యపరిషత్ ప్రతికలోఁ గాఁబోలును ప్రకటించిరి. వాద్యయవివాదరంగమున నుండి పెక్కిండ్లకుముందే యెవడోలగిన నే నేమియు బదులు వ్రాయనయితిని. తత్త్వమెఱుంగఁగోరదవేని నీవే చక్కఁగాఁ బరిశీలనము జరపుదువుగాక” యనిరి. వారి తోడ్పాటుతోనే నేను కఠుఁ గుతూహలినై ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తకభాండాగారమునఁ గల రంగనాథరామాయ ఁపు వ్రాతప్రతులఁ బరిశీలించితిని. అట్లు పరిశీలింపఁగా శ్రీసీతారామస్వామిశాస్త్రి గారి యాత్మేశము నిరాధార మయినదిగాని, పరిశీలింపకయే వ్రాసినదిగాను స్పష్టపడి నది. ఎట్లనఁగా శ్రీ. ౧౮౩౯-వ సంవత్సరమున బ్రాహ్మదొర గారు పదునైదు తాళపత్రప్రతులలోని పాములను బండి కుల సాహాయ్యమున నేకరించి, కాగితమున కొక్కప్రక్క మాత్రమే వ్రాయించి ఎదిరిపుటమీఁద పాతభేదములనెల్లఁ జేర్చించి తైండుచేయించిన గంగనాథరామాయఁప్రతి లో (నెం. ౧౧-౧౨-౧౩) నీక్రిందిపాఠము లున్నవి.

౧. ‘ఎనసి గోహత్యచేసిన నానిగతికి’

నీ. శా. ఇచ్చిన పాశము.

‘చెనసి గోహత్యచేసిన నానిగతికి’

బ్రాహ్మవ్రాయించిన పాశము.

‘ఎనసికంటె ‘చెనసి’ సమదితార్థ సంపర్కముగలది గదా!

౨. ‘శరణార్థి బ్రోవని దురితాత్ముగతికి’ నీ. శా. పా.

‘శరణార్థి బ్రోవని చపలాత్ముగతికి’ బ్రాహ్మ. పా.

‘దురితాత్ముగతికి’ అన్నపాశము సరియైనది గాదనుటకు తర్వాతి ద్విపద మిదిగూడ సాధకము.

‘పరులసాముల కాసపడువాని గతికి

పరసతిఁ గోరిన పాపాత్ముగతికి’

‘పాపాత్ముగతికి’ యనియు ‘దురితాత్ముగతికి’ యనియు రెండు ద్విపదలలో నేకార్థకపదములఁ జెప్పట చతుర రచనము గాదుగదా!

౩. ‘రసరసాన్నములను మెసవెడువాఁడు. నీ. శా. పా. ‘పానర దివ్యాంబరంబులు గట్టివాఁడు మునివృత్తి వల్కలంబులు గట్టివాఁడు పాపగ రసాన్నముల భోజియించువాఁడు కసరుగాముల బ్రోళ్లు పోవుచున్నాఁడు.’

బ్రాహ్మ. పా.

‘పానర దివ్యాంబరంబులు’ ‘పాపగ రసాన్న ముల’ అనియున్న బ్రాహ్మపాశములో రచనాసాందర్య ము గలదుగదా!

౪. ‘నిలువగాకుండ నిచ్చలు నొసంగునువె.’

నీ. శా. పాశము.

‘కొలిచినవారికిఁ గోరి జీతములు

నిలువగాకుండ సన్నిధి నొసంగునువె.’

బ్రాహ్మపాశము.

జీతములిచ్చు క్రిందికాకరులు మోసగింపకుండు టకు (తనసన్నిధి.) కావున ‘నిచ్చలు’ కంటె ‘సన్నిధి’ పాశము సమంజసముగదా!

౫. ‘అని తన పెండ్లి వ్రను సంతదాను.’

నీ. శా. పాశము.

‘అని తన పెండ్లివృత్తాంత మంతయును.’

బ్రాహ్మ పాశము.

ఈరెండు నేది రచన మనిపించు కొనునో యెఱుంగఁజెప్ప నక్కఱలేదుగదా!

పయివ్రాత ప్రతులలో శ్రీసీతారామస్వామి శాస్త్రిగారు రిచ్చిన పాశమేదిగాని, యెందునుగాని కానరానేదు. మఱియు ముద్రితగ్రంథముననుండి శ్రీ సీతారామస్వామిశాస్త్రిగారు దాహరింపని పాశము నొకదానిఁ గూడఁ జూపుచున్నాఁడను.

‘కడవఁజేసెను పాపకర్మరూరైతి

నకురేయి నిజ గడువడినిఁ బొమ్మంటి’

(అచ్చుప్రతి, అయోధ్యాకాండము, చళరథహతుఁ డను మునిబాలుని వృత్తాంతము.)

ఈపాశమునందు పాపకర్మరూరైతిలో నిట్లున్నది:

గుహలయు

‘సకిరేయి నిన్ను నే నదికిఁ బొమ్మంటి.’

ఇట్టి పన్నో కలవు.

ఇట్లు పరికిలింపఁగా రంగనాథుఁ రామాయఁ
మునఁ బ్రాసయితి గలవని తలఁచుట సరిగావనియేర్పడు
చున్నది గదా!

మరియును బసవపురాణ సీతికలో శ్రీ ప్రభా
కరశాస్త్రిగా రిట్లు వ్రాసిరి:

“మఱియు ద్విపదయు ద్విపదయుఁ గలయుఁజ్జు
డొక్కపదమే యిటు గొంతయు, నటుగొంతయు నై
యుండునట్లు రంగనాథుడు రెక్కపను గూర్చరయిరి.
‘ద్విపదతో ద్విపద సంధిల నేకశబ్ద, మపుడు ప్రయోగింప
నదియయ్యుక్తంబు’ అని చిన్నన్న పుష్పముగా నిర్వ
చించినాఁడు. అయినను మన సోమనాథుఁ డే నిర్ణయ
ముం వాటింపలేదు.

౧. జాతులు మాత్రానుసంధానగణవి-

నీతులు గాన యనియత గజై క

నియుఁ బ్రాసోవా యనియు యతిర్యామ...

౨. అతిశయశ్రీ బ్రహ్మాంశపురాణ

మతమహో మోహద్య మాహాత్మ్యమనమొ

దిల ‘దిప్తుండ్రం మోక్షం త్యక్త’ మన ‘వి-

రళ మేత దన్యత్ర రమతే యగ న

చితమాక్తి యట్లు వాసిపైలెంగంబు.

—పండితారాధ్య చరిత్రము.

ఇట్లు గూర్చుట పండితారాధ్యచరిత్రమందే
హెచ్చుగాఁ గానవచ్చును. బసవపురాణమున నేద్విపద
కాద్విపద విడఁబడియే యున్నది.”

పయి ప్రభాకరశాస్త్రిగారినిరూపణమునకు విరు
ద్ధముగా రంగనాథరామాయణమున ప్రయోగములు గల
వని శ్రీ సీతారామశాస్త్రిలవారు ‘పదమధ్యపద్యావసాన
ప్రయోగములు’ అని పేర్కొట్టి యాక్రిందిపట్టులఁ జూపిరి.

౧. తమతమ యిండ్లకుఁ నా రథి నరుగ
శమితాగ్నులను మనిసంఘంబు లప్ప-
సంత నావృత్తాంత మామోగదృష్టి.

రంగనా. 38 పుట.

౨. విశ్వంబు కలనొని వెడకి నాయెదుట
నశ్వంబు గొనక మీ రగుడేర వలవ
చని పల్క నాగాక —రంగనా. ౪౦. పుట.

3. చిన్నారిమాగారు పింగంపుగొను
పొన్న పూబొక్కిలి చొవలెగు పిఱుగు
లూరుల పీగు... —రంగనా. ౬౦ పుట.

౪. కాశల్యసతి సామకర మంటబట్టి
క్ర సేత లుడిఁగి యి గతపుష్పకర్ణి
కారశాసాయు బోలి —రంగనా. 3౫ పుట.

(“కర్ణికార, పు. కర్ణికావృష్టి” శబ్దార్థము మహానిధి).

౫. వసుధ గాఢజి విగుణ్ వనోపలములు
ముసరునేనియసోప ముంచిన నాన
గా నొప్పును వసంతకాలంబు. —రంగనా. ౧౯౮ పు.

శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిలుగారు చెప్పిన లక్షణము
నకు నుదాహరణములకును, శ్రీ సీతారామస్వామి
శాస్త్రిలుగారు తగ్గావిధములే యని రంగనాథరామా
యణముననుండి రెండింటిమానిన యుదాహరణములకును
సంగతియే లేదు. సంస్కృతశ్లోకములలో “యతి
ద్విచ్ఛేదసంజ్ఞకః” అన్న వాక్యన యతిస్థలములందుఁ
గల్గు పదసంధివలెడిది శ్రీ సీతారామస్వామిశాస్త్రిలు
గారు చూపిన పదిసంధి. అది కూడవని రెండవగు
శిష్యులేగు. చిన్నన్న,

“ద్విపదతో ద్విపద సంధిల నేకశబ్ద
మపుడు ప్రయోగింప నని యయ్యుక్తంబు”

అనెను. ప్రభాకరశాస్త్రిలును ద్విపదయు ద్విపదయుఁ
గలయునపుడు ఒక్కపదమే యటు గొంతయు నిటు
గొంతయు నుండునట్లు గూర్చరాదని వ్రాసిరి. దానికి
లక్ష్యములుగా “గజైర-నియు, అనమొడల దిప్తుండ్రం,
అనగను-చితమాక్తి” యనువాటిని జూపిరి. సీతారామ

కాస్త్రులుగారు చూపిన ప్రయోగము లట్టివి గావుగదా! రెండు ద్విపదలకు సంధియే యుండుదముట చిన్నన్న మతముకాదు. ఆతఁడు 'ద్విపదతో' స్వపద సంధిల' అనెను. పూర్వపరద్విపదలు కందచంపకోత్పాదలు వలె సంతాదులగు సంధియే లేక తెలిపావలెనని ఎవ్వరును జెప్పలేదు!

మఱియు చిన్నన్న,

“మఱియు సంస్కృతపు సమాసరూపమున

శాఖయ నన్నిటిపైన విక్రింపఁచును” అన్నాడు గదా!

కర్ణికారప్రయోగ విలక్షణము చొప్పున జక్కఁ బడుచున్నదిగదా!

అనంతమాస్యండు చెప్పిన “సముద్రగ్రసాహ, సాయ.” అన్నప్రయోగమును “జేచ్చి మృగత్పిష్టికా ను పలింప సహసార్ధిత”, “రామోనామ క్షీతి మవతి కాన్ధ్యవంకోఽస్య పృథాల”, “రామోనామ క్షీతిమవతి సీతాపతి స్థూపహారః.” ఇత్యాదు యతిస్థలములందుని పదమధ్య యతిచ్ఛేదములవంటివియు, శ్రీ సీతారామ స్వామిశాస్త్రులుగారే తమ యబ్రువుగబ్బమునఁ బ్రయోగించిన

“కాణాది స్వర్గలోకము వీర జేవ

శముల * సాహస్రంబులములందు విశిషి”

“విద్యాపురమహోచ్చ విభవంజయసు న యస్కంతమణిచేత నాకృష్టఁ డగుదు”

“రాగకల్పకవల్లి యీగర్వి విఫలి

తంబుగార గ జయభ్యజం బెత్తిరేదే”

ఇత్యాది ప్రయోగములును చూపినవి చిన్నన్న చెప్పిన. రంగనాథాదులును ప్రయోగింపరైరి. కాని ‘రామోనామ క్షీతిమవతి సీతాత్పాదో మహాత్మా’ ఇత్యాది విధముల నచ్చుంఁగె గల స్థలములును, శ్రీ సీ. కాస్త్రులు గారే ప్రయోగించిన

“దక్షిణ హైందవ సామయోధా గ్ర

ణీ ధైర్యమున నోసాణి నుజగ్రహము”

అన్నచోట అగ్ర+ణీ పదమును, రంగనాథుఁడు ప్రయోగించిన కర్ణికా+కార (కర్ణికా+అర, కర్ణికా+కార, నిట్లయినను సరియే) అన్న పదమును ద్విపద సంధిలోఁ బ్రయుక్తములగుట దోషముగాదు. ఇట్లు పరిశీలింపఁగా చిన్నన్న చెప్పిన ద్విపదలక్షణము పర్యాప్తమయినది, రంగనాథాని ప్రాచీన కవి సంప్రదాయ సమృద్ధిమని తెలియవచ్చును గదా!

మఱియు పాల్కురికి సోమనాథుని ద్విపదరచనము రంగనాథాదుల ద్విపదరచనమునకును, తదనుసారియైన చిన్నన్న ద్విపదలక్షణమునకును విరుద్ధమైనదని వృత్తముగాఁ తెలియవచ్చును గదా!

రంగనాథాదుల ద్విపదరచనా విధానమును కవి జనాశ్రేణునది లక్ష్యగంఢములు భాగుగ నిరూపింపఁ జాలకున్నవని గుర్తించియే ప్రభాకరతాస్త్రిగారు పర్యాప్తమయిన చిన్నన్న ద్విపద లక్షణ నిర్వచనమును బసవపురాణ వీతిలో నుదాహరించిరి.

“ద్విపదమునఁ బ్రాసయితిని జేర్చుట మొదలుగా సోమనాథుఁడు చూపిన ఘంపస్వాతంత్ర్యమును శివకవులంగీకరించిరిగాని, యితరులు గర్హించిరి. కాకతి ప్రతాపరుద్రుని కాలముననే యిట్టిగర్హ యేర్పడినట్లు పద్యబసవపురాణము తెలుపుచున్నది. అర్వాచీనుఁడగు నొక శివకవి యిట్లు చెప్పినాడు.

...ఇలఁ బాలకురికి సోమేంద్రుడు మున్ను

తొలగక ప్రాసయనుగ్ ద్విపదలను

లలి రచించుట యది లక్ష్యంబుగాను

నెలమి రేఘాకారములు శివకావ్య

ములయందుఁ జెల్లఁ దప్పలుగావు కాన

ఆపాల్కురికి సోమ ననుమతి నేను

దీసికొనఁగదా

* ‘సాహస్రంబులములందు’ అనఁగా అర్థమేమో ?

నామహాగురుదేవు నమమతి యట్లు
శ్రీ మెఱయంగ రచించితి నిట్లు"

(బసవపు, పీఠిక ౯౭ పు.)

పయివాక్యములవలన ప్రతాపరుద్రునికాలముననే
పై మఠభేదము జరిగినట్లు తెలియవచ్చుచున్నదిగాదా!
దీనిఁబట్టి సోమనాథు సమసరించినవారు కొందఱును,

రంగనాథాదుల పనుసరించినవారు కొందఱును నుండి
రమట స్పష్టమగుచున్నదిగాదా!

పయివర్చవలన శ్రీ చివసీతారామస్వామిశాస్త్రి
గారు బసవపురాణపీఠికావాక్యములమీఁదఁ జేసిన
యాతే ప ము నిరాధారమయినది విస్పష్టపడుచున్నది
గాదా!

ఆంధ్రులవైఖరి యిప్పటివలె నున్నచో—మరికొన్నాళ్లకు

మను, వసు చరిత్రములందలి పద్యములు

కృష్టి లక్ష్మీనరసింహము

౧

“ఎందే డెందము కందలింప రహించే
నకగ్రతక నిర్వృతిం
జెందుం, నుంభగతప్రదీపకళికా
శ్రీ దోష నందిండు బో
కందే నిందియమల సుఖంబు గను, నా
యింపే పరబ్రహ్మ : మా
నందో బ్రహ్మ యటన్న ప్రాజనువునం
తర్బుద్ధి నూహింపుమా.”

శ్రీమనుచరిత్రపద్యము పూర్వముద్రణము
లందలి పాఠము. దీనియందలి ‘కంద
లింప’ ‘కందలించు’ గాను, ‘నందిండు’ ‘నెం
దిండు’ గాను గ్రొత్త ముద్రణములందు
మాటినవి. ఈమార్పులు శ్రీయుత కురుగంటి
సీతారామయ్యగారి సందేహమునకును, శ్రమ
మునకును గారణములైనవి. పూర్వపాఠమును
బట్టి, యానందప్రాప్తిని జెందు విషయములు
రెండే యగును; అవాంతరార్థములును రెండే
యగును. రక్తితోఁ జిగిరింపఁగా మనస్సు
దేనియం దేకాగ్రవృత్తిని సుఖముగాంచునో,
కుంభగతప్రదీపకళికాశ్రీ దోష నిందియ
ములు దేనియం దట్టిటు చలింపక సుఖము
గాంచునో, యాయింపే పరబ్రహ్మము : ఇది
పూర్వముద్రణములందలి వ్యాఖ్యానములబట్టి
తేలెడి యర్థము. పూర్వపాఠమువలనఁగాని,
వ్యాఖ్యానమువలనఁగాని పెద్దనగారి పద్య

మున కెట్టిలోపమును గలుగనేరదు. ‘కంద
లించి’ యని యున్నచో సరసముగా నుండు
ననుట నిశ్చయమేకాని యట్టిపాఠ మున్న
ట్లెచ్చటను గనబడదు. ‘చు’ ‘చి’గా
మార్పుకొనుమన్నది తంజావూరు సరస్వతీ
మహాలు గ్రంథాలయమందలి యాయొక్క
ప్రతికిని సంబంధించిన లేఖకునిదో, పాఠకు
నిదో యభిప్రాయముమాత్రమే.

“స్థితస్య గతి శింతసియ” అన్నారు
పెద్దలు! ‘కందలించు’ పాఠముతోనే రసభం
గముకాని యర్థము చెప్పి సమర్థించినారు
సాహిత్యసమాఖ్య శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమదేవ
వర్మమహారాజుగారు! ‘కందలించు’ సమాశక
క్రియగాఁగాక భాతుజవిశేషణముగా నన్వ
యించి, కందలించునట్టి రహించే డెందము
దేనియం దేకాగ్రసుఖము పొందునో
యన్నది వారుచెప్పిన యర్థము.

౨

వసుచరిత్రమందలి నానాసూనవితానే
త్యాదిపద్యమున సమాసోక్త్యలంకారము
గలదని శ్రీయుత బాలుసు వేంకటరమణయ్య
గారు మిక్కిలి యెక్కువయిన చక్కని
నేర్పుతో సాధించినారు. కాని, శ్రీ శ్రీ శ్రీ
విక్రమదేవవర్మమహారాజులంగారి పెనుకటి
సందేహము వెనుకటియట్లే యుండిపోయినదే.

ఆపద్యమున సమాసోక్త్యలంకారము గలదని పూర్వవ్యాఖ్యానములలో లేదు. వావిళ్లవారి (౧౯౧౫) వ్యాఖ్యానమునందును లేదు. ఆనందముద్రాక్షరశాలవారి (౧౯౨౦) వ్యాఖ్యానమునందుమాత్రము తత్పద్యవ్యాఖ్యానముతుదిని 'సమాసోక్తియును' అను పొడిమాటయున్నది. ఎట్లో, వివరణములేదు.

సమాసోక్తి యున్నదన్న పక్షమునఁ దేలడియవద్దః గంధఫలీ నాయిక. సారంగుడు నాయకుడు: శ్రీకృష్ణునితో సరిసమానుఁడైన దక్షిణనాయకుడు. అతనితో సంబంధముగల శ్రీసముదాయములు రెండుతెగలవి గలవు. ఒకతెగ: స్వజాతికిఁ జేరిన మధుకరీ పుంజములు. రెండవతెగ: అన్యజాతికిఁ జేరిన నానాసూనవితానములు. అన్యజాతికిఁ జేరిన రెండవతెగతోనిదే గంధఫలీ నాయిక. తన జాతిలోని తక్కినవారి నెల్ల వలచిన నాయకుడు తన్నేల యొల్లెడని యామెఁచుకొని హోత్రమధ్యమునఁ దఱస్సు చేసినది. ఏమి కోరి? బేలలగు రుక్మిణీప్రముఖపురాణనాయిక లేమి, చరిత్రలయందలి శ్రీ లేమి, వట్టి నాయకలాభమునే కోరినారు. అంతకంటె

ప్రాధురాలైన మన గంధఫలీనాయిక తనకు మఱుమేనఁ దన నాథుఁడు వలచిన తన జాతి శ్రీల లక్షణములు గలుగవలయు ననియు, నాథునికి స్వజాతియువతులైన తన సవతులు తన కూడిగము చేయుచుండవలయుననియుఁ గోరినది. నాయకుఁడా? అతనిఁగూర్చినచింత యేల? చచ్చిన ట్లతఁడు వచ్చియే తిరును: ఇది యంతయు రామరాజభూషణునికి లేని యత్యద్భుతకల్పనాశక్తి.

సమాసోక్తి యున్నదన్న నే, వసుచరిత్ర కర్త యనుచితపుఁ గూర్పు గూర్చినాఁడేమో యన్న సందేహము కలిగి, 'మధుకరీ' శబ్దమును మర్థించుట కిన్నిపాట్లు పడవలసి వచ్చును. లేకున్న, 'సారంగ'శబ్దము జాతి వాచకము చేసికొని, శ్రీ పురుష వివక్ష లేకుండఁ దుమ్మెదలు తక్కిన పువ్వులవాసన కింపుగని తన కంపు కిట్టినివైనందున సంఘటితఁజేసి గిరికనాకికన్దు యన్ని పూవుల వాసనను గ్రహించుటచేత దాని కిరువంకలను కటాక్షమాలికలను మధుకరీపుంజములు చేరినవని శ్వాటలో నొచిత్య భంగము కలుగదు.

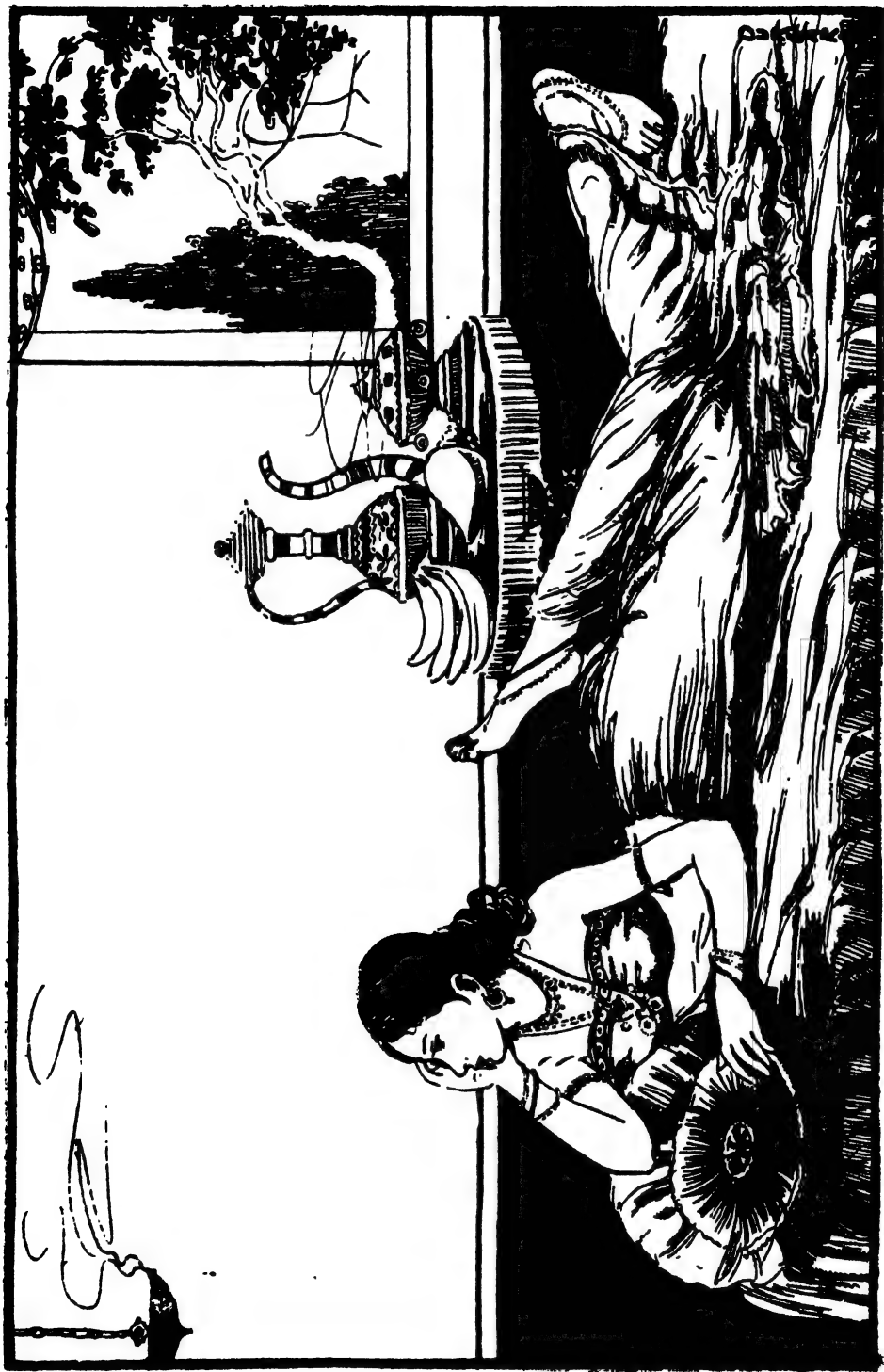

శకుంతల

సుబ్బారావు.

—అపరీక్షిత—

“! అశ్విన్ దంష్ట్రంబునీ పుణ్య భూమి యానకభూమి”

పదునాలుగులో ప్రపంచయుద్ధం
ప్రారంభించిన కొద్దిరోజులకు
పట్నం వెలుపల కంటోన్మెంటున
బాదులు తీర్చిరి ఫౌజు.

చక్రవర్తికై జగద్రక్షుకై
సైనికదళమున జేరిరి యువకులు,
ఉత్సాహము తమ కూతకర్రగా,
దేశభక్తియే దినబత్తెముగా.

బ్రహ్మాక్షత్రీయ వైశ్యశూద్రులను
పాటించి పినుమొత్తైన లేకయే
పశ్చిమవాసుల యజ్ఞవేదికకు
పరుగులెత్తినారు.

“జర్మనువాడట, జగతినంతనూ
జయించుతాడట, కానీ చూదాం;
చావే వస్తే వీరస్వర్గం-
సాధిస్తే, సామ్రాజ్యం!”

అంటూ ఝంఝామరుత్తముడట
నలుపులపోలిక జనసందోహము
వెడలసాగి రవి రుధిరముగ్రక్కే-
డడమటి నీమలకు.

* * * *

లోకం పోకడతో నాకే మని
వెన్నెలవెల్లువ విరియబోసినది
కదనరంగమున, గృహంగణమ్మున,
మృతీచాయలపై—త్రుకూయలపై.

గాలికి తరచిన కిటికీ చేరువ
నాలోకించుచు నిలచెను జానకి,
పడునారేడుల యావనభాగ్యము
కనురెప్పల నీడల నిలువక.

ఆమె యెఱుంగదు ప్రపంచమేమో,
బ్రతుకుబాటలో మజలీ లేమో,
ప్రేమను చంపే భేదాలేమో,
వాదాలేమో ఫేదాలేమో.

జగమంతా తన ఆనందముకే,
సృష్టియెల్ల తన రంజనకొరకే,
భూతభవిష్య ద్వర్తమానములు
ముణిగిన యామె మధుప్రాయమున!

ప్రియనాథుమ, గోపాలము, జానకి
ప్రేమరాజ్యమున కధినేత;
గోపాలుని ప్రణయప్రపంచమున
కమ్యతార్థవ మామె!

* * * *

“జానీ, జానీ! నీమదేశమున
కిక నే పోవకతప్పదు రేపే,
రాజునాజ్ఞ శిరసావహించుటే
నేవకధర్మము కాదా?”

“జర్మను శంఖధ్వన మృపుడే
సాగరోర్మికల నవారియైనది,
సూర్యాస్తమయం బెరుగని మన ప్రభు
సామ్రాజ్యము రక్షింపవలెగా.”

“అమాయకపు బెల్లియము, హరిహరి!
గురియైనది శాత్రవశాతాసికి;
పట్టరాదు, భరియింపగరాదీ
జర్మనువారల దౌర్జన్యం!”

తమలపాకుగొని వాడిగోటితో
తీసిన యీనె విధమ్మున, పెదపుల్
విడివడ చిటిలిన మొలకనగవుతో
జానకి యిటు బలికె:

“నాథా! మీ రాడిన మాటకు నే
కా దనుదాననుగానీ,—(హానం).
యేరికిహాని యొనర్చు తెరుంగని
మీకూ నాకూ శత్రులు గలరా?

“అవ్వలి పైనికు డెవడైతే నేం?
ఆడుబిడ్డ మగడే కాదా?
మొగా లెఱుంగని మీ యిద్దరికీ
వైరం బెక్కడిది?

“ఏడువమని బాడుగకై తెన్నే
దుఃఖం యెట్లా వస్తుంది?
యెవరో కిరీటధారుల కాంక్షలు
కిందరి కేలా, సంక్షోభం?

“ప్రేమపరిష్కంగముకొరకుగదా,
మనుజునకున్నవి బాహువులు?
మారణకర్మకు వినియోగించుట
మంచికార్య మగునా?”

ఫలఫలకమున నల్లల నాడే
యామె ముంగురుల తనవ్రేళ్లక

దువ్వెనతోవలె నిరుపార్శ్వములకు
నిమురుచు పెనిమిటి బల్కె:

“ముద్దరాలవునుమీ, జానీ! యీ
యుద్ధాలన్నీ శాంతికోసమే;
దుష్టశిక్షణము శిష్టరక్షణము
గీతా నమ్మకముల్.

“రాజభక్తులకు రాజమార్గమును
భారతవీరుడు కట్టడు చూపెను;
పోషించే ప్రభు వాన తిచ్చుచో
అగ్నినిపైతం ఉరికాలి!

“హృదయము నీకడ కుదువబెట్టితిని,
పదిలపరపు నా తిరుగుదలకునై;
దేశాంతరము దిగ్విజయముకై
పోవు నాకు నిర్భయమింక!”

* * * *

పటాలమంతా పట్నం పెడలే
శుభావసరమున సూచనగా
‘బారకాసు’*లో మ్రోగిన ఫిరంగి
జానకి యెదలో పగిలె!

చింతల చాటున జారిన జాబిలి
రాగిరేకువలె వెలవెల బారెను,
తిమిరాలకలను విరియబోసుకొని
శోకమయం బయ్యెను లోకం.

* * * *

తన సర్వస్వము-తన గోపాలుడు
విడిచి చనిననా డర్థంబైనవి,

బ్రదుకు బాటలో మజిలీ లేమో
వాదాలేమో భేదాలేమో.

జానకి కేదెన జూచిన గానీ
ఆశింపందగు వస్తువులేదు.

ఎవ్వారల దరిజేరిన గానీ
మనసు గంతులిడు మాదిరిలేదు.

మాతృస్థస్యము మాయమైన శిశు
వేమి కాంచి శమియించు ?

కిరాతగతమై పులుగు పోవగా
గువ్వలేమ నోదార్చే దెవరు ?

“తడయగరాదిక, తరలిపోయెదను,
పంటాడెద నా ప్రాణభనంబును;
తలుపులేని వాకిలి-యీలోకం-
దాచివేయురా, నాప్రియుని ?”

అంటూ, పగబూనిన సర్పమువలె,
ఆకలిగను బాలెంత సింగమటు,
ప్రణయకేతనము పట్టుక జానకి
యుద్ధ సీమకై వెడలెన్ !

* * *

“క్వెట్టా” సైనిక శిబిరము చెంగట
గుడారముల నిర్మాణం బైనది
“రెజ్ క్రాస్” సేవాసంఘము వారల
యాప తృప్తయ నమితి.

శత్రుడు కానీ, మిత్రుడు కానీ,
ఆర్థ రక్షణము వారి యాశ్రయము;
ఆశా సంక్షుభితావని కనురా
గామృతదాతలు వారు.

* Florence Nightingale,

అనుదిన మా శాంతికుటీరమునకు
వచ్చువారు వేనకువేలు,
అవసీసానువులందు సైనిక ప
దాహతులగు ఊత గాత్రుల్.

ఆసుప్రతిలో చికిత్సకాగ్రణు
లా వికలుల శోధించిన పిమ్మట
సప్త జెష్టదురు సరక్షణకై
యచ్చటి దాదులకు.

దాదులచేతులు పరసువేదులో,
వారల యెడదలు జాలి గాదులో,
ముట్టినమాత్రనె రోగి తెప్పిరిలు
తల్లియుడిని పసికూన బలెన్.

వారలలో తలమానిక మనగా
“నైటింగే” * లక్షరావతార మన
దనరెను పరోపకారైక జీవి
యగు “జీజ్” దొరసాని.

జీమూతగ్రసిత నిశానాధుని
చాప్పున మోమున కళహాగి,
స్పృహియింపగ జేయు ననూహ్యమ్మగు
విశ్వజనీనత చూడటకు.

ఆమెదృగంచలములలో విరియును
శీతలకరుణా శీకరముల్;
ఆ చిరునగవున నవతరించు బా
లేందు కిరణ నిశ్శాన్వసం!

శూన్యకులాయము జూచి విశ్వమే
కలయ వెదకు కీరిక భంగి

కదనాగత సైనికు లందరి గను
నామె నిరాశగ నెందులకో.

* * * *

కాటుక బూసిన కారు నిశీధిని
మోటా రొక్కటి వచ్చి నిలచినది,
యార్తనాదమటు “హోరన్” ధ్వనింప
నామెగుడారముచెంత.

* * * *

నిద్దుర తాకని గాజు చూపుతో
ఒద్దిక నడలని లేత రూపుతో
శరణాగతరక్షణైకదీక్షా
శాలిని జేన్ అరుచెంచి,

“ఆసుప్రతిలో నీ నడురేయిని
నిద్రాముద్రితులై యుందురు జను
లిప్పటి కియ్యడ శయ్య యున్న, దిట
డించుదు మీ యిక్కట్టుల మూట.”

సేవాసోదగు లిర్వురు జేర్చిరి
గుడారమున పానుపుపైని,
మోటారున పయనించి తెచ్చిన గ
తానుప్రాయపు మానిసిని.

“దాహం, దాహ” మృదు తొలిపలుకే
భూగర్భంలో చీల్చుకు వచ్చిన
కరణిని వినబడినంతనె, పెదవుల
కందిచ్చెను జే నొక గ్లాసు.

“ఇంత చల్లదన మీ యమృతత్వం
బీ కరుణారస మెక్కడిది?

తల్లీ! చేతులు మోడ్చగలే దీ
రెక్కతెగిన పక్షి!

“ఈ వేదన భరమున నా కేవో
పురామధుస్మృతు లందిచ్చి,
వేదమనసునకు పెన్నిధి గూర్చెద
వమ్మా! నీ వెవరు?”

మోముజాబిలిని పరివేషించిన
తలపుట్టము విప్పి,
ముసరిక్రమ్ముకొను ముంగురు లెగయగ,
తలయూచుచు జేన్ పలికె:—

“ఏరాగ్రేసర మిము కడుపున గని
ధన్యజీవ మైనది మీ మాత;
కన్నుల గని యిది ధన్యయయ్యె, మీ
చరణదాసి మీ జాని!”

* * * *

“రాజభక్తికై దేశముక్తికై
రాలిపోయినది దక్షిణభాషాపు;
బలికోరిన నీ ప్రపంచయుద్ధం
నా అరకొగిలి మాత్రం!

“నాథా! ప్రపంచశాంతికోసమై
ప్రవహించిన రక్తముచాలు;
ప్రేముడి జాబిలి వెన్నెల విరిసే
మింటికి, మనయింటికి, పోదాం!”

“దేశాలన్నీ నాశము కానీ,
లోకం శతధా భిన్నము కానీ,
ప్రణయరాజ్యమును పాలింతును నీ
పదనన్నిధి, నారాణీ, జానీ!”

వెలుగులు వెలారిండు దృశ్యమునకు కళోపాసకులు కను లప్పగింతురు. సౌందర్యము సమ్మతమైన పుడు సమీరస్పర్శవందిన పరిమళమట్లు, గంధబంధుర ప్రఫుల్లహృదయము ఆనందమున నుప్పొంగును. సౌందర్యము, ఆనందము, అనురాగము ప్రకృతికి సహజములు.

శ్రీయుత చింతామణిగారు

మనుష్యప్రకృతియం దివి పాహనూపితపుడు జయగీతము పాడుము. హృదయము నుప్పొంగించు ఘనగుణములే మహాపురుషుల జీవనములందు సౌందర్యమును గురిపించును.

సౌందర్యసందీప్త ప్రకృతిదృశ్యముపై కళోపాసకుడు కన్ను వేయునట్లు ఆశయప్రదీప్త మనుష్య ప్రకృతిపై జిజ్ఞాసువు మనసు నిలుపును. ఈతడును ఆతడును ఉపాసకులగును సైకోడులు. కొంచవంటికి తలపై డల్లి పడుచున్నను, గర్వదీపములుపోయి ఆశయములనుండి వీరు కన్నులు చెరువీయరు; వాని నందుటకు చిరతప మొనరింతురు.* వీరి స్థిరదృష్టి, వీరి స్థిరచిత్తము తుండ్ర

వాంఛలను పోద్రోలి, వీరికి స్థిరప్రజ్ఞను, నిత్యానందమును ప్రసాదించును.

“ప్రజనోతి యదా కామాన్ సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్
ఆత్మస్థేవాత్మనా తుష్టః స్థిరప్రజ్ఞ స్తనోచ్యతే.”

(శ్రీ భగవద్గీత అ ౨; శ్లో ౫౫.)

ఆపర్మకళోపాసకులను, సంయములును ఇట్టి ప్రజ్ఞనందవరు. బుద్ధ యేసు గాంధీ ప్రభృతులును, కాలిదాసు మేకస్పియరు డాంట్ మున్నగువారును దీని నంది పరమాశయములను ముగ్ధులవచ్చి పుడికిరి. వీరివలె సరిల్లార్ల త్వముపై చూడులు నిలుపకున్నను విహిక జీవనములందు విశేషాన్నతి నందినవారు పలుసీమలందు జనించిరి. ఇచ్చాళక్తి దృఢనిశ్చయములను, సహనపరి శ్రమలను చేత జిక్కుబట్టి, వీరు తమ గమ్యస్థానములు చేరగలిగిరి. తన యుద్ధాంశములందు - ముఖ్యముగ “self-help” నందు - సైల్వన్ యిట్టివారి దృష్టాంతములను వివరించినాడు. అధునాతన ఆంగ్లతమంధర యందు తలనూపిన లాయర్ జార్జ్, మేకడొనాల్డా, లార్డ్ రీడింగ్ ప్రభృతు లీ తెగలోనివారు. వీరు సంయములు కారు. కాని అణువులై పుట్టి మేరువులై పెరిగిన వ్యక్తులు. వీరియందు లోపములున్నవి; కాని వీరి పట్టుదల, వీరి సహనము, వీరి సామర్థ్యము అసామాన్యములని ఒప్పుకొనక తప్పదు. ఆంగ్లభూమియందువలె అనుసూలవాతావరణము మనసేలయందు లేకున్నను, సరిహాల శక్తులెన్నో యిందు విజృంభించుచున్నను, వీరి పుష్టికాగల వ్యక్తులు మన రాజకీయ శీత్రమున పుట్టిరి. లోతుగాఁగూర్చి పుట్టి, రాజకీయములపై దృష్టి నిలిపి, యెక్కుకొంచ నెక్కజూలిన ఆంధ్ర ప్రముఖులలో చిట్టావూరి యజ్ఞదత్త చింతామణి యొకడు.

* రవీంద్రుడు వాకొను ‘Aspiration for the expansion of the human spirit’ ఈతపమునుండి వేలుకాదని నాయభిప్రాయము.

మనుష్యవృష్టిగల ఆదర్శము దిగ్విలయమునంటిది. ఒక ఆదర్శమును చేరినంతన నింకొకటి మెఱపులు విరజిమ్ముచు కట్టెడుట కానుపించును. ఈ మాత్రముల నందఱును మానవుడు నిరంతర యాత్రికుడై యుండును. కొంతమారును సాగిపోయి, సహనమును దిగజార్చి, ఉన్నరన్నరనుచు, “ఇన్నీ!” యనుచు ఈ తడు తనగమనమును త్రొవ్వినాడు, తా నొనరించిన కృషిలో సంతృప్తిపొందినాడు తనమనుష్యత్వమునకు, తన మహత్త్వమునకు హద్దుగోడ నిలుపుకొనినవాడగును. యాత్రికులందఱు ఒకేతరుపట్టుదల కలవారుకారు. దృఢయత్న మెన్నడును ధూమశకలమువలె చరచర సాగిపోదు. నిమిషనిమిష మిది అడ్డంకులను, అగ్రములను మార్చునవలెను. ఎదుటగోచరమవి ఎత్తుకొండలు కాక, పూలరాసులనువో పృథువుల మృశ్యులనును. వీరునందు, మహాపురుషునందు, మనుష్యులందు గల తేజ, విహంగపరిచెక్కి యెగయు విష్ణువర్చనివలె పృథువుల మృశ్యుల నాధారమొనరించుకొని ఉన్నతస్థానములందు విజృంభించగలరు. కురుక్షేత్రమనే భీముని పని యున్నట్లు, దృఢయత్నమునకు ప్రతిహతశక్తుల కెదుటనే పనియుండును. ప్రతిహతశక్తులను కాంచని మానవుడు మహాయోధుడు కాజాలడు. మఱి పీటకీపంప యగును. దూదిబంగలను, ఇసుకతిన్నెలను ఎదుర్కొనుట కెల్లరకు సాగ్యము. హిమగిరిపై వాలుమొగ్గ వేయుట అప్రతిమానప్రజ్ఞగలవానికే సాగ్యము. మహాపురుషులను కనునవి మహాత్మియులును, మహోన్నతప్రతిబంధకములును కాని విలాసామోహములు కావు. ప్రపంచ సాహిత్యమును తెలుపుడు; ఎన్నెని దృష్టాంతములు కనులబడును.

కష్టరహితములని పెడదారులు పట్టక బనియక తెలిపిన క్రైస్తవునివలె (Vide: Bunyan's "Pilgrim's Progress") యాత్రికు డెత్తుకొండనే ఎగుర్కొని తనమాత్రమునందలి విశ్వాసమును గోలుపపక గమ్యస్థానమును చేరవలెను. కన్ను తెరిచి ప్రలోభము తెరుగుతట్టి, ఉచ్చులలోలు వాని మోహంపు

జూడ్కుల నాతడు తప్పుల్కొనరాదు. మునిసిపల్ లాంతరులచెంత చదువుకొని, పెద్దయంజలువేసి ప్రముఖుడనిపించుకొనిన బహుళ నరసింహేశ్వరశర్మ అవి యొడిసె వాసురమందు గూలబడి అపజయ మందినాడు. ఇక్కట్లులు నెట్టి, చదివిన ఆంధ్రప్రముఖుడు అల్లాడి కృష్ణస్వామి ఉన్నతినందినాడు. కాని, యీతడు తన యాత్ర ముగిసెనని యెంచువో గోపురమునంటి తన గొప్పదనమును గూలద్రోసికొనును. నిమ్మతలమునుండి లేచి ఉత్తుంగశిఖరముపై కాలించిన మఱొక ఆంధ్రుడు రాధాకృష్ణుడు. ఇతడు కొండకొనగల ఎత్తుచెట్టుబోలు వాడు. ఈచెట్టునకును వియతలమునకును ఎంతమారును లేకు? ఈమారును కడచిననాడు రాధాకృష్ణుడు పరమాశ్చర్యమందిన పరమహంస యగును. శ్రమనిష్కతన వృద్ధిగాంచిన నాగేశ్వరరావు నేడును సంతృప్తిపొందక, బోవోత్తరపురుషుడైన మహాస్కరి కమలెనుట నిలుపుకొనినాడు. ఈతని యాత్ర, ఈతని తపసు సాగుచునే యున్నవి.

ప్రత్యేకస్థానమునుండి చింతామణి తనయాత్రను సాగించుచున్నాడు. శర్యవలె నీతడు సంతృప్తిపొంది, వలయును దపుల్కొనలేదు. అల్లావలె ధనరాసులపై చూడ్కి నిలువలేదు. రాధాకృష్ణునివలె ప్రపంచ మహా విఘ్నానికాలేదు. నాగేశ్వరరావువలె కఠినవ్రతమునకుకడంగ లేదు. కాని, చింతామణి ఆత్మకరుణతేజ్రమున, పెద్దంజ వేసి వీరుడైనాడు. మనుష్యులందు కొలదిమందికే యుండు నియమపాలనాశక్తి ఈతనియందు రాశిని గొడ్డపరము. నీతినిబంధనము లీతని యారాధ్య దేవతలు. వీని యాన బాలించుపట్ల చింతామణి చేయజాలని త్యాగములేదు. నియమమున కంజరెత్తియే కదా అరుదదివేల రూకల రాశి నీతడు పడవన్నినాడు! మంత్రిపదవికి స్వస్తి చెప్పినాడు! బొంబాయిలోని “Indian Daily Mail” సంపాదకపదవికి బహుమా రనినాడు! శర్యవలె నీరుపడి నాలుగు గంటలలో నీతడు తన కలుగునందు తెను దూరలేదు. నష్టకష్టములను తొక్కచేయక సమ్మన దానిని మోహితుములేక చేసితిటువాడు చింతామణి.

“Bunyan's Allegory symbolises Faith”—Carlyle.

త్రిమూర్తు లడ్డునిలిచినను, ముల్లోకములు గడలు పూని వచ్చినను ఇతను తన నిశ్చితాభిప్రాయమునుండి కదలడు.

స్వీయశక్తియందు, స్వతంత్రభావమందు ఈతనికి విశ్వాసము మెండు. పదునరు పట్టిక తెరువును తానును పట్టినేని, ఈత డెంతేని పలుకుబడిని సంపాదించి యుండును. ఎట్టిదను సాంతయూహనుండి కదలక మెదలక, దానికి పట్టుచుగట్టునట్టి చింతామణి. తమ నిశ్చితాభిప్రాయములు తమ యచిచరిత్ర క్షేత్రము గావించుకొని పలుకుబడి న పేక్షింపక, అపయశమునకు జోరీ యొడ్డి, అత్యాచారమునకు తలయొగ్గి కర్తవ్యము నెఱపుకొను మోఘులసంఖ్య అల్పము. ఈ మోఘులకుండు స్వతంత్ర బుద్ధిని శైశవమందే చింతామణి తన హృదయమందు పెంచినాడు. తన పరిశీలనాశక్తిని నమ్మియే తన యూచార్యుడైన జి. సుబ్రహ్మణ్యఅయ్యరు మాటకు త్రోసిరాజని "United India" "The Madras Standard"ల సంబంధము తెంచుకొని, చెన్నపురి నుండి కపిలిపోయి అలహాబాదునం దీరడు తన భావి యున్నతికి పునాదివేసికొనినాడు.

నలుపురు త్రొక్కు తెరువునందే తన గతి మోక్షము లిమిడియున్నవని భావింపక, బలిష్ఠమైన సంప్రదాయమెరుట నిలిచినను బహు సంఖ్యాకుల బలమందిన భావమొందు రాజ్యవక్రము త్రిప్పుచున్నను, దానికి వంగి సూమునరింపక తన తమ్మున దాను నడచు నాడు కావున చింతామణి విశ్వవిద్యాలయ శీవనమున విశ్వాసముంచినాడు కాదు. యూనివర్సిటీకిగ్గి శక గోపమువలె గుప్పై నిలిచినపుడే, పెద్దయోగము కల యువకుడు 'ఫన్క్టియి' యనుకొను దినములందు, దానిపై చూడ్చి నిలువని గట్టిఘటము చింతామణి. రవీంద్ర, తెరనార్డ్ సా, వేల్స్, హావెల్స్ మున్నగువారు డిగ్రీలనందకయే సాహితీవసుంధరయందు సమాప్తులైరి.

పత్రికాప్రపంచమున నిట్టి భారతమహనీయులలో ముఖ్యులు కృష్ణదాస్ పాల్, మోతీలాల్ నహా, చింతామణులే. స్వప్రయత్నముకతన సేవ్యజాలని దెద్దియు లేదని నమ్మి వీరు విజ్ఞానరైరి.

పిన్నవయసునందే రాజకీయములు చింతామణి పట్టి నాకర్షించినవి. నాగోశీ సురేంద్రులును, డబ్లియు. సి. బేనర్జీ, ఫిరోజీషా మెహతా, భుపేంద్ర నాథబాసు, రనడే, గోఖలే లీతని కన్నుగుట్టిరి. జాన్ సకాచుట్టు మసలు బోస్ వెల్ వలె వీరలచుట్టు జిజ్ఞాసువులు చేరెదరు. ౧౯౧౯ లో కలకత్తాలో జరిగిన మాడ రేటు రాజకీయచాచుల మహాసభయందు చింతామణి, "పిన్ననాటనుండి సురేంద్రునిపై నాకు గాఢానురాగము కలను. నురుగుంభీరములైన ఆతనివాక్కులు వినుటకై ఎందుండియో పర్యేస్తుకొనివచ్చువాడను" అని పలికి నాడు. ఆసభయందు సురేంద్రుడుండెను. ఇరువదేండ్ల యువకుడై, చేత గాసులేనితటి (౧౯౦౦ లో) చింతామణి కాంగ్రెసును, దేశనాయకులను మాచుటకై తెలుగు నేలనుండి కదలి లాహో రరిగినాడు. వేడుక జూచుటకై నా డీత డచటి కరిగియుండడు. హృదయమున సలసలగాను జిజ్ఞాసయే నా డీతనిచే ముందంజలు వేయించినది. వీరపూజకై, మహాపురుషుల సేవకై ఈతని మనసు ఆతురంపడెను. * చింతామణి వీరపూజయే చింతామణిని వీరుని గావించినది.

ఉపాస్యదేవతయందలి నురుగుణములను తనవి గావించుకొనుటకు ఉపాసకుడు కావించు సాధనమే పూజ. సుఖాపేక్ష వ్రతదీక్షకు భంగము దెచ్చును. నట్టింట జరికిలపడి గీతగోవిందములు పాడిన, సాధనము నెరవేరదు. సర్వశక్తులను వినియోగించిన గాని, జిజ్ఞాసువు సాధనము పూర్ణముకాదు. రెక్కలు కట్టుకొనియైన నత్కరమండలముట్లు వెలుగొందు ఆకడే సందీప్తత

* And now if worship even of a star had some meaning in it, how much more might that of a Hero! Worship of a Hero is transcendent admiration of a greatman..... No noble feeling than this of admiration for one higher than himself dwells in the breast of man. It is to this hour, and at all hours, the vivifying influence in man's life"-Vide Thomas Carlyle's "Hercules, Heroworship and the Heroic in History."

నము నందితీరవలెనని ఈతడు కాంక్షించును. జిజ్ఞాసువునకు వలసిన వాతావరణమును, యాత్రికుడు కాంక్షించు తరుణమును చింతామణి తాను పుట్టిన నేలయందు కాంచలేకపోయెను. ఆంధ్రుల కొక రాష్ట్రము లేదు; ఒకమహానగరములేదు. ఆంధ్రులం దాంధ్రత్వ భావమే లేదు. ఒకనివృద్ధయమున నంకురించిన ప్రజాబీజమునకు నీరు వోయు అదరము ఆంధ్రపృథ్వియందు నిండునున్న. కావున నున్నతిగనజాచు యువకు లవ్యసీమలకు తరలవలసి వచ్చుచుండెను. తెలుగునున్న నుండి కదలిపోయి, చింతామణి ముందులకు రాగలిగినాడు.

పత్రికాప్రపంచమున ఆదర్శపూరుషుని కాంచగోరువారు చింతామణిపై దృష్టి నిబద్ధమొనరింపవలెను. అధునాతన పృథ్వియందు పత్రికచేయు సేవ అత్యద్భుతము. మానవసమస్య లన్నిటి నెదుర్కొని, వసుమతీవాసులకు దైనికసంబంధము లేర్పజేచి, ప్రజల సర్వతోముఖభివృద్ధికై తోడ్పడజాలునది పత్రిక. దీని మూల్యమును పాశ్చాత్యులు గుర్తించినట్లు భారతీయు లింకను గుర్తింపలేదు. పత్రికా కర్తవ్యమండలి ప్రాముఖ్యమును పత్రికాసంస్థాపకులతో జనసామాన్యము కూడ గుర్తించినాడు పత్రికలు నెగ్గను. బాలకుడైయుండగనే చింతామణి పత్రికానిర్వహణమంపరి గభీరోద్దేశమును గుఱులించి, దానికి తన సర్వశక్తులను ధారవోయవలెనని, తన జీవనమును వినియోగింపవలెనని నిశ్చయించినాడు. చెన్నరాజధానినుండి కదలినగాని తనకు గతిమోక్షములు చిక్కవని గ్రహించి, నటరాజకొబ్బంబాయి పోయినట్లు తాను త్రివేణీతీత్రమున కరిగినాడు. మాలవ్యా సప్త్రాలు శంఖుసాపనమొనరించిన “లీడరు” పత్రికా కార్యాలయమును తన యాటపంపిరి గావించుకొనవలెనని మక్కువపడినాడు.

అన్యరాష్ట్రీయులనిన సులలిపడువారు వంగీయులు కాని సంయుక్తరాష్ట్రవాసులు కారు. యువకుడైన చింతామణిప్రజను మహాదారుడైన మాలవ్యా సంశిత డరనిముసములో గుర్తించినాడు. హృదయ కవాటము దెఱచి స్వాగతమనినాడు. తాను చేరిన తావును, *తాను చేపట్టిన పత్రికను హృదయపూర్వకముగ ప్రేమించి చింతామణి సంయుక్తరాష్ట్రీయులకు తలఁగో నాల్కుడైనాడు. లీడరు పథమునందు, లీడరు భవనమందు “లీడరు” పత్రికతో అవినాభావ సంబంధము గల్పించుకొనినాడు. చింతామణి నామధేయము “లీడరు”నకు మాటుపేరైనది.

“లీడరు” దృక్పథమును గుర్తించితిమేని చింతామణి రాజకీయధోరణి నెఱుగుచుము. బాలకుడైయుండగ నీతని దృష్టి నాకర్షించినది కాంగ్రెసు. కాంగ్రెసు దిగ్గజము లీతని యారాధ్య దేవతలు. కాని, కాంగ్రెసుపై నీతడు పదంపడి కస్టులుస్టులు వోసినాడు.

మారతులో కుర్చీలు వితీగిననాటనుండి భారత రాజకీయములందు వీలిక లేర్పడెను. ప్రజలు పను పాట్లను గుర్తించి, వారి సుస్థిరించుటకై కంకణము కట్టుకొనినారు కాంగ్రెసువాదులు. “౧౮౯౮ మొదలు ౧౯౧౮ వఱకు కాంగ్రెసుచక్రముక్రింద నిలిచితిని. సదంపడి లిబరల్ దళమున జేరితిని. భారతజాతీయత్వ సంస్థాపకుల అనుగుణావల నంటియే నడచుచున్నాను.” అని “Indian Daily Mail” లో తన తొలిసంపాదకీయమందు చింతామణి తెలుపుకొనినాడు. సమయ సమయములందలి దేశపరిస్థితుల ననుసరించి స్వరాజ్య సంపాదనావిధానములందు మార్పులు కలుగవలె నను నంశమును చింతామణి గుర్తించినాడు కాదు. ౧౯౫౫

*“I have learnt to love the city of Allahabad with a love that can with difficulty be exceeded by one's love for one's birth-place”.—Chintamani.

†“Chintamani had helped us in building up public life in the U. P. during the last twenty years. If Madras has reason to feel proud of him as one born within its territory, we of the U. P. are prouder still in having adopted him as one of ourselves.” Vide Sir Tej Bahadur Sapru's Speech delivered in Madras on Oct. 7, 1928. while unveiling the busts of S. Kasturi Ranga Iyengar and G. Subrahmaniam Iyer.

కొడకెనాలు చిత్రములు

(K. M. R.)

౧. కొడకెనాలు

౨. కొడకెనాలు

3. సరోవరప్రాంతము

౪. పునుక్కోట మహారాజుగారి వేసవిమేడ

లో బొంబాయిలో కాంగ్రెసు సెలకొనిననాటి పరిస్థితులు కాలటబిల్లుల నాడును, పంజాబుహత్యలనాడును లేవు. కాలపరిస్థితు లొకానొక మహాశుభ్రము జన్మ నొసగినవి. గాంధీజీ రాజకీయముల సాధ్యాత్మిక దృష్టితో పరికించివాడు. కలహవాతావరణమునుండి లేవనెత్తి రాజకీయముల వాతావృత్తిని పూజానీతమున నిలిపినాడు. విద్యాగితుల విశేషింపనైనట్టియై యుండిన కాంగ్రెసుసంస్థానికి సామాన్యప్రజల నాహ్వానించి, వారికి స్వాతంత్ర్య మంత్రము నుపదేశించినాడు. భారతీయుల కనులను నూతనాలోకముతో నింపినాడు.* దౌర్జన్యభూయిష్ట విధానమునకు భారతసీమయందు చోటులేదు. గాంధీజీ యుద్ధమును ఇంచుమించుగ నెగ్గినవని నాటి బొంబాయిగవర్నరు పలికెను. ఆపత్కాలమున దేశనాయకులందఱు ఒక జెండాదరిచేరి యుండునో స్వరాజ్యము గాని లోనే భారతీయుల చేతులబడెడిది. నాయకులచే పారపాచ్చెములు పాపమైనవి. పెద్దలు పెనులూపించుట సిగ్గులును, సామాన్యప్రజలును సంఘభావము నారాధించురా? “నీ విప్లవండు సంఘభార ముండును అని భారతమాత

నొసలన జగదీశుడు వ్రాసియుండు” నని ద్వితీయండు తెలిపినాడు. (Vide: D. L. Roy's "Downfall of Mewar") ద్వైజకవిమధువులందు అన్నికణముతోలు సత్య మున్నది. ఈయన్నికణము చల్లారినగాని భారత సీమ సముద్రరణమును కనజాలదు. భారతీయులందు తోచిన మనస్ఫూర్ణులు అన్యదేశీయులందు ఎత్తిపాడుపులను, ప్రతిహత విమర్శనలను కేకెత్తించినవి. భారత వాసులు బాలీయత్వమునే యెఱుగరని ఓ రంధ్రుడు. † చింతామణివంటి వ్యక్తి కాంగ్రెసు ఉద్యమమున కడుగు తిగునుట దేశకార్యాగ్రము. తన కేల యని ఈత దూర కొనినను బాసుండెడిది. చట్టన లేచినాడు. నిర్బంధ విధానమునకు ‘భూభాగి’ యనినాడు. నాటిపని ఈతని జీవనమున నల్ల మచ్చయైనదని నొక్కి చెప్పుదును. తాను తలచినదే నిజమని నమ్ముచు ఈతని సహజలక్షణ మంటిని కదా! తన మనసునకు నచ్చనిదంతయు మాపని ఘోష యని యెంచి, ఎదుట నిలిచిన దెట్టికర్తయైనను, అదలు లేక, అసయశము తలపైబడునని యెఱింగింపకకుండు ప్రద్రులు కొట్టినట్లు తాను చెప్పదలచినదానిని చింతామణి చెప్పి నీటును; ‡ చేయదలచినదానిని చేసితిటును. కాంగ్రెసు

* “Gandhiji has created a new epoch in human history. By his invincible life force, he has awakened the country into a deeper endeavour to realise its destiny. He it was who instilled fresh vigour into our slumbering countrymen and opened to them the vision of a glorious future of India” Rabindranath Tagore.

† “India is a welter of antagonisms, social religious and political. The vast mass of its people are illiterates, some of them regarded by others, under the caste system as something almost less than human. It therefore lacks the essential elements which go to compose a nation state.”

Vide: pages 303 and 304 “Modern Political Constitutions” By C.F. Strong, M.A., R.D.

‡ ఒకదృష్టాంతము: రమారమి పదేండ్లకుమున్ను కలకత్తాలో సర్ మోహోపాధ్యాయ జోషీ అధ్యక్షతక్రింద అఖిలభారత లిబరల్ దళమహాసభ జరిగినది. సభ ముగిసిన మర్నాడు ఆల్ బర్న్స్ హాలులో బికిట్ చంద్రపాల్ అగ్ర్య గృత నొక మహాసభ జరిగినది. సుప్రూ, జోషీ, చింతామణులు ప్రధాన వక్తలు. ఎదుటి వంగీయుల ప్రకృతి నెఱిగిన సుప్రూ, జోషీ లేమేమా చెప్పి చల్లగ నవ్వరికి దాటిరి. జంకుగొంతులేక చింతామణి మోతీలాల్ ప్రధ్యులుపై తూపులు వదలినాడు! సభయం దల్లరి లేచెను. మాటలాడుటకు చింతామణి సాధ్యముకాలేదు. హాలు లోని అల్లరిని దిగ్గమింగు సింహనాద మొనరించి బికిట్ హాల్ ‘కుమింపు’మని అరికిని చేడుకొనినాడు,

వాదులను వివిధరంగస్థలములనుండి ఈత డెదుర్కొని నాడు.

ఇట్లైన చింతామణి అనవరతము పాలకులపెన్మ 'డివివిడివిట్ట'ము వాయించు నని మనము తలపరారు. Constitutional Agitation చుట్టు జయమంగళము పాడువాడైనను, సహజముగ భయరహితు డగును రాజ్యాంగవిధానములందు లోపము గోచరించినపుడు తీవ్రవాదివలెనే కంకమెత్తి 'ఇది తప్పని' ఇతను పలుకును. పీరు తనవారు, వారు తనవారు కా రనుభావ మితనికి లేదు. చేటుమాడునని చెడుమాట వదలుటకు సంకయింపని చింతామణి మేలుచేతులునని మంచిమాట నుచ్చరింపడు. ఒకరిమాటగ కీత డెల్లు విలువగట్టలేదో ఒకరి భూమిగకుగూడ నీతడు విలువగట్టలేడు. మీద తాలుపడునని జంకని యీవ్యక్తి పూవులు పడవలెనని యెన్నడును అపేక్షింపలేదు. ప్రజలును, ప్రభువులును కారుకదా దేవతలు దిగివచ్చినను వారిని గులించిన తన అనుకూలప్రతిహతభావములను తూచా తప్పక ఈతడు పెదలగక్కివేయును. "నాపాదములు పట్టుము; లేకున్న ముక్కుపిండిద"నని ముక్కురు డొక డీతని నిర్బంధించినచో, నడుముగట్టి వాని కీతడు పిడిస్రుద్దు సమర్పించును. "నీ యభిప్రాయమును మున్నీట గలుపుము. ఇదిగో కనకపల్లెరమున స్వర్గమును నీకు వాయనముగ నప్పనమొనరించుచుంటి"నని దేవేంద్రు డెదురునిలిచినచో, పల్లెము నీతడు పడదన్నీ తీటును! కేరుడై, డబ్బుకై చక్కని యెత్తులువేయు లోకికులకును చింతామణికిని కనుచూపులు లేవు. ఇతడు కాంగ్రెసులో ప్రవేశించలేదని దుఃఖించునుగాని, సాంతదళమందలి కొందఱి దేవత్యులవలె, జస్టిసుపార్టీ మున్నగు యితర దళములందలి పల్వరు ఓబయ్యలవలె పెద్దయుద్యోగములొనకును, గొప్పబిరుదులొనకును ప్రాకులాడని ధీరుడని సంతసించును. పైమనుసప్తముల కీతడు నివాళు లెత్తలేదు; ఇక దేశమం దావిర్భవించును రాజ్యాంగములందు భారతాశయము మిలమిల మెఱయు చున్నదని తెయ్యిమని గంతువేయలేదు. ఇతడు తలచున జొకటి, చెప్పన దింకొకటి, చేయునది వేరొకటి

కాను. ఇట్టివ్యక్తికినే కార్లయిర్ "Sincere man" అనినాడు. ఇట్లని ఈవ్యక్తియే యెఱుగడు. ("Great Man's sincerity is of the kind he cannot speak of is not conscious of") ఈగురుగుడుమి పీరుపురుషోచితమని అనుహనీయుడు పలికినాడు. ("I should say sincerity, a deep great genuine Sincerity, is the first characteristic of all men in any way heroic." Vide: chapter on "The hero as prophet", Carlyles famous book "Heroes and Hero-worship") చింతామణి సంయమికాడు; మహాత్ముడుకాడు. కాని యితడు పీరుడని చెప్పకతప్పదు. అభిప్రాయభేదములున్నవని, ఒకప్పుడు కొంతలోపము జూపినాడని (లోపము లేని మానవుడేకీ?) కొరగా చెబుటను; మఱి ప్రత్యక్షమైన గొప్పగొనములకు చేతులు తోడింతును.

చింతామణి రాజకీయములనే నమ్ముకొని తన మనసు సంతయు వాని కప్పనమొనరించినాడు. ప్రసంగం జరియ విధానములను చక్కగ పరీక్షింపినాడు. పార్లమెంటు ప్రభుత్వము విజృంభించిన నాటగోలె ఆంగ్ల పృథ్వియందు గోచిన ఛావాస్, బర్క్, ఫాక్సు, మెరిఫెల్, డికోరే, స్టేడ్ ప్రకౌ ప్రభృతి మహావక్త్రల ఉపన్యాసములను కంఠస్థముగావించుకొనినాడు. నాగోడీ, ట్యూల్కీ, మెహతా, జేనగీ మున్నగువారి సుడువులను మెదడునం దిముద్దుకొనినాడు. మిలక్ గ్రంథముల నన్నిటిని దిగమ్రుంగిన మెకారే, ఆగ్రంథములన్నియు అచ్యుత్యమైనను, తాను వానిని గ్రక్కగలననినాడు. స్టేడ్ ప్రకౌ హామరు 'ఇలియడ్' ను అప్పజెప్పవాడు. దివంగతులైన ఆంగ్ల రాజకీయవేత్తల పుక్కులను సంతచెప్పలీల చింతామణి యుచ్చరింపగలడు. ఈతని జ్ఞాపకశక్తి అద్భుతమైనది. దేశసేవయందు ప్రాతకాపులైన పండితులకుకూడ రాజకీయములందు చింతామణి నిఘంటువై యుండును. లేఖారచనమందును, పత్రికారచనమందును, సభాస్థలి యందును, మడ్డిమేకామిట్టి మున్నగు సమితులందును, కాసనసభలందును ఈతని పాండితి విజృంభించినది.

మనజానకు శక్తినిచ్చునది జ్ఞానము. ఇది నిత్య కాశ్యేయ కమువంటిది. ప్రతిపూలవాదవల నిది తునియలుచేసి వదులును. ఇట్లని చింతామణి పలుమాటు నిజజీవనమున నిరూపింపగలిగాడు.

లిబరల్ దళముం దీతని మించిన రాజకీయ విజ్ఞాని లేడు. సాహితీపరిజ్ఞానమున రామస్వామి అయ్యరు, శ్రీనివాసశాస్త్రి లీతని మించినారు. రాజకీయ అర్థ శాస్త్రములను ఈతనివలె నే యయ్యరులును విసికింప బట్టలేదు. శాస్త్రీ శాస్త్రవేత్త కాక సౌందర్యవిహీను వగుడు, కళోపాసకుడగుడు శ్రోతలపై సమ్యాహ్వానాస్త్రము ప్రయోగించును. జటిలమైన అర్థశాస్త్రసమస్య నెదుట నిడితిమేని దానిని మార్కొముటకు మాటు శాస్త్రీ చక్కని భాషాబాణీయములను దండగ స్రుచ్చి మనమనసుల కర్పించును! కళలను, శాస్త్రములనుమాడ తమవి కావించుకొనిన వ్యక్తులు మనుషులం దరుదు. కళాకామి కఠినపకనము నోర్వడు. మెదడుచే నేవస్తువు వై న దింది, మఱి పరిగ్రహింపడు. ముచ్చెముట లీతనికి గిట్టవు. కులుకుడు, నాడుడు, పాడుడు సుందరభావ కేదారియు నీత డేండ్లను, పూండ్లను (అన్ని యెఱుగక) కడపును. నడుము వంది, మనసుచే మర్చించినగాని శాస్త్రాంశములు లొంగవు. ఈసనికి గట్టిమెదడును, పెద్ద ఓపికయును అవసరములు. వీనినిగల చింతామణి శాస్త్రవేత్త యైనాడు. ఈతనిదాపల నిలువగల రెండవ లిబరల్ పక్షియును మొదలపంతులు.

వీనిచెసంట, పాల్, తిలకు మున్నగువారు రాజ కీయములందు విశేషప్రజ్ఞ చూపినను, వానియందే మునిగియుండలేదు. తాత్త్విక సారస్వత పరిజ్ఞానమున నాటికేటి, దానికతన జగద్విఖ్యాతి గాంచిరి. తిలకు విజ్ఞానము మేక్స్ ములరాది మహాపండితుల జోహారు లందినది. ఈతనికి చిరక్రింది నిచ్చున దీతని గీతాభాష్య మని గాంధీజీ పరిశు. పాశ్చాత్య నాగరకతపట్ల విశేషావరము జూపిన చింతామణి ప్రాచీవిజ్ఞానమునకై; మాతృభాషాసేవకై పాటుపడినాడుకాదు పిన్నవయసున నీతడు అలహాబాదునకు కాక, ఏకలక్తాకో తరలి

యండినచో, నేడు తీవ్రరాజకీయవాదియై, స్వీయసీమ విజ్ఞానమునకై రేబనట్లు తపించియుండువాడు. స్థలశక్తి మనుష్యశక్తి తన రూపాసగితిలును.

ప్రాచీనవిజ్ఞానమునకై పాటుపడకపోయినను, దానియెడల నీతను ద్వేషభావమును చూపలేదు. భారత సంప్రదాయమునెడల ద్వేషభావము చూపలేదు. కావున నీతని దోషభావము సోకలేదు.

కేవల రాజకీయపరిజ్ఞానము మనుష్యవాక్కునకు మహత్త్వగభీరత్వముల నొసగదు. భారత విజ్ఞానము నెడల తోతగలిగి, రాజకీయములను గుఱించి పెద్ద కలు రులు చెప్పవ్యక్తి, గభీరార్థభూయిష్టములైన హిందూ శుభకార్యముల నింగీ ఘమంత్రములతో జేయించు అధునిక విప్రునివంటివాడు. మాతృప్రేమ మాతృవిజ్ఞాన ముండు వ్యక్తపనును. భజగోవిందముల నాంగ్లమున బాడు భారతీయుడు దేశభక్తుడుకాడు, — మఱి దేశ భ్రష్టుడు. వందేమాతర గీతమును హూణభాషయందు చాలాపించు వ్యక్తి దొంగదేశభక్తుడు. భారతరాజకీయములను భారతపుష్టియందు చూడవలెననిన, వానియందు భారతభావమును నింపవలెను. ఈభావములేని రాజకీయములం దితరసరుకు ఎంటేని యుండవచ్చును; కాని దేశ భక్తి వానియందు బండ్లినున్న. ఇట్టి రాజకీయములు చిర్రలకును, ఉపన్యాసములకును, చప్పట్లకును పనికి వచ్చును. వీని సుచ్చరించు విద్వాంసులు మోగిగట్టుగడ సరులు కాని, తల్లికై తనవుకోసియాయగల మహనీయులు కాదు. స్వీయసీమవిజ్ఞానమునెడల భక్తి స్వీయ సీమభక్తికి గుర్తు. విజ్ఞానవిహీనువులమై అన్యదేశములనుండి జలువారు నూతనభావధారను క్రోలవలయును గాని, స్వీయదేశవిజ్ఞానమునకు మనము దిగదుడు పనరాదు. ఇట్లంటిమేని, గునము నిజమైన దేశభక్తులము కామనియు, పూలమాలలకై, పెద్దపేరుకై నాటకమాడునీతి బాహ్యుల మనియు నొక్కి చెప్పదను. రాజకీయము లందు మసలు పట్టురు భారతీయులు (వీ రేమే రాజ కీయదళములకు చెందినవారైననేమి) నేపభావలందు పాశ్చాత్యుల సమకరించుచున్నారు. స్వదేశ వస్తువులపై

వీరికి మక్కువలేదు. “బుద్ధులు మాకు బిలిఫ్ లే” దని వీరందురు. మాతృభాష నేవగించి, ఇట్టదైవత మని అన్యభాష నే వీరు పూజింపుదు. భారతభాషము భారత వస్తువునందును, భారతవాక్కునందును జాలువారును. పరిమళము జన్మస్థలమైన పువ్వుపుష్పమునుండి పడలి పూకేసులనుండి అవ్వలికి పయనమగును. ఇనుపరేసులతో బూవుచేసి, దానికి చక్కని రంగులూసి, యెప్పుండైన నందు సుగంధము నుప్పొంగించగలరా? సహజభివృద్ధి కరణమునకు సహజమార్గమే సరియైనది కాని పెరదారి కాదు; మెత్తుపూతనందిన మతే అవ్య వ్యవస్థ యును కాదు. ప్రతీచీ ఆచారములకు దాసులైన వ్యక్తుల పౌదయములనుండి దేశభక్తి సారథి మెట్లు పడలును? సంస్కరణాభిలాషియైన చింతామణి, భారతసంఘము లందలి చెడుగులను గునుమాడవలెను చింతామణి ఇట్టి మృషాదేశభక్తులను ముందుగ క్రమహింసను నిలుప శక్తివంచనలేక యక్ష్మింపవలెను. గౌరవభిక్షాసముదాయం వీరికిగల ద్వేషభావమును మాపుచేసినవాడు ఈతని యత్నము ఫలించును. ఈ మహాత్మరగ్యమును పాపవలె ననిన చింతామణి ప్రాచీనవిజ్ఞానరత్నాకరమున మునుగీత నీది అందలి అద్భుతభావ విభూతిని తనవశ మొనరించు కొనవలెను.

చింతామణి చక్కనివక్త. తాను నమ్మినది, తాను చెప్పినది *నిజమని యెంచియే ఈతడు మాట్లాడును. కావున నీతనివాక్కులు శక్తివస్తువులయై యుండును. పైకమునకై పాడుకొనున చేతబట్టిన న్యాయవాద పెద్ద చప్పుడు చేయవచ్చును; క్షణిక నలువచ్చును; కాని తాను వ్యక్తికరించుభావమున తనకు విశ్వాసములేని వ్యక్తి యగును ఓటిమాటలనే ఈత డుచ్చరింపగలడు. వక్తకు కాకలసిన స్రావణలక్షణము ఆత్మభావవిశ్వాసము. చింతామణి కిట్టి విశ్వాసము కలదని చదువగు తెలుగుదురు.

ఆంగ్లభాషను స్వాధీన మొనరించుకొనిన దిట్టి చింతామణి. కాని కళాపాసకున కుంఠవలయు దివ్య సామగ్రి యీతనియందు లేదు. ఈతనివాక్కులం దద్భుతపాండిత్య ముండును; కాని యిది సాందర్య మాధుర్యములతో తొలుకావచ్చు. ఈతని పల్కులు లలితములుకావు; కుసుమపళ్లెపవ్యళములు కావు. అని యబ్బురమును కొలుపును గాని మేనబులకల బుట్టిం పవు. సత్యయూర్తికిగల తీవ్రభావముగాని, రామస్వామి అయ్యురకున గల చుటుకుపాలుగాని, మాలవ్యాపండితు నకు గల వేగముగాని, శాస్త్రీకిగల కాళలముగాని ఈతని యుపన్యాసమున గానము. శివస్వామి అయ్యగునలె ట్టిగస్త్రమున నీతడు మాట లుచ్చరింపడు. కాని, యీతడు గురుగంభీరస్వరముగల వక్తకాడు. ఈతని వాక్కులు కోడైత్రాచులట్లు బుసకొట్టుచు నెగురవు. అని కొంపవిలువలవలె బల్లియులై నిడుదలై యుండును. గత శతాబ్దాంత వక్తలలోని నీతడు కొంత యలవల్చి కొనినాడు. చింతామణియందు భావదాగ్ధ్యము కలదు కాని భావనావేశము లేదు. కావున నీతడు సామాన్య ప్రజల నాకర్షింపగల వక్తకాడు. పండితులకు పాక ములుచెప్పి, పండితుల మన్ననల నంపగల వక్తయును నిస్సంశయము.

ఈతని వక్త్యత్వశక్తికి రచనాశక్తి కలుతూగును. “నీడగు” పత్రికయం నీతని సంపాదకీయము నీతనికలము సప్రవసు సగ్గజగతి కెలుకపూజెను. మోమోటములేక, అడులులేక ఈతడు భావమును వ్యక్తికరించును కావున, నీతనివైలి యిందందు వాడి కలిగియుండును. కాని వంగీ యలవలె నీత రాత్మసంవరణమును పోనాడువాడు కాదు కావున వారివలె వేడిమి గ్రక్కడు. పత్రికా ప్రపంచమున నీతనివలెనే కీర్తినందిన మాతీలాల్ ఖాన్ తనకలముచే చింతనివ్వలు క్రక్కించునాడు. శ్వాస సుందరచక్రవర్తి ఒకపరి శ్రోధస్ఫులింగములు చల్లి,

* “Language becomes accurate if the speaker desires to be true; clear if he speaks with sympathy and a desire to be intelligible; powerful if he has earnestness and pleasant if he has sense of rhythm and order”. — Ruskin.

వేటొకపటి వోకధారలను చెలారించువాడు. మహా యోధుడు రణరంగమున తురగము నుడాయించునట్లు అరవిందుడు తన కలమును ఛంగుఛంగున దుమికించు వాడు. కుతకుతలాడు మనసే వేంప్రమును వెడల గ్రక్కును. క్రోధము భాషాపూరిత వేగవంత మునరించు నని మకాలే పలికినాడు. మితవాదియైన చింతామణి మితిమీరిన తీవ్రభావము నభిలషించును. కావున నీతని వైలికిని తీవ్రవాదమునైన వంగప్రముఖుల వైలికిని పోలిక కుదురలేదు. నటరాజుకా, రామానంద ఛట్టి, కమ్మారి రంగఅయ్యంగారు మన్నుగు ప్రధాన పత్రికారచయితల దాపల చింతామణికి చోటున్నది.

ఉత్తరహిందూస్థానమున వాసమేర్పఱచుకొనిన చింతామణి అనుకూలము అవలను, ఆరాటమును బుట్టించు హిందూమసల్యానుసమన్వయై ఆసుగంపు చూడ్కులను నిగిశించినాడు. గంగాయమునట్లు హిందూమసల్యానులు *కలిసినవాడు భారత రాజకీయములందు పరిశ్రేష్ఠ మేర్పడునని ఈతని విశ్వాసము. 'ప్రశ్నోక జాతికి ప్రశ్నోక బాధము'లనువాదన ఈతనికి రుదించదు. మోచర్ల పంతులువలె స్వతంత్రరాష్ట్ర ప్రజలహక్కులకై కొంతకాల మీతడు శ్రమించినాడు.

చింతామణి రాజకీయములందు తలపంపించుకొని నాడు. తనప్రజ్ఞకు తగిన నేవ చేయవలెననిన, నీతడు

తనమణికట్టునకు బిగువైన కంకణమును కట్టుకొనవలెను ; నిరుపేదలును, నిరువ్వోగులును, నిర్భాగ్యులును సలుపు దీనారవములకు (చెవిటివాడైనను) శైవియొగ్గవలెను. పేదరికమున పెరిగిన అదృష్టవంతుడు కావున, కష్టపరం పరలను కాంచిన భాగ్యశాలి కావున, దేశాటన మొన రించి కడుకొశలమున నొకయంజ యేగ్గులుచుకొని నిజ జీవన కుట్టిముమును ఇటుకయిటుకచొప్పున కట్టుకొనిన పట్టి కావున, క్రమనిష్ఠ కఠినదీక్షుడి గురుగుణముల నల నటచికొనిన జెట్టి కావున స్వీయసీమపురోభివృద్ధికై యీత డిక కర్మవీరుడు కావలెను. కర్మవీరుడు కాజాలి భారతీయున కిక రాజకీయములందు చోటుండునని ఈతడు గుర్తింపవలెను. మితవాదియై వేడుకచూచుచు, శాస్త్రీవలె నొకమాటు కాంగ్రెసుమీదను, వేటొక మాటు ప్రభుత్వముమీదను తూపులు వదలినంతన, ఉప న్యాసములను కురిపించినంతన, రచనా పరంపరలను పుణ్యపై చెరిపిపోసినంతన, నీతని కర్తవ్యము చెల్లి టోరు. కృషికులకును, హులీలకును దూరమై, క్రియాం గణమున లంఘింపని రాజకీయవాదిని కన్నెత్తి చూచు టకు నే జేభారతీయుడును ఇచ్చగింపడు. రహరమి ముప్పదేండ్లనుండి సన్నాయిపాడుచున్నార కాని మిత వాచులును, కాంగ్రెసున జొరని ఇతర రాజకీయవాదు లును జేశార్థమై ఎట్టిత్యాగమును సలుపలేదు. సరికదా

* "I am free to confess, ladies and gentlemen, that a smile, at once incredulous and irreverent, is forced to the lips when one hears solemn asseverations of complete British disinterestedness in the treatment of India's communal problem. Mr. Gokhale once said to me : 'He makes a mistake who thinks that India's political struggle is a duel between the British and Indians. It is more of a triangular fight among the British, Hindus and Muslims? He added that Euclid's proposition was not less true in politics than in geometry, that any two sides of a triangle are greater than the third. The natural thing would be for Hindus and Muslims, to make common cause in the service of their Common Motherland. Unfortunately this has not always happened. I will not pause to attempt an apportionment of blame for the regrettable result' Vide Chintamani's Presidential Address delivered at the All India Anti communal Award Conference held at Delhi on 24th February 1935.

వీరిలో పల్వరు స్వార్థపరులై, పరోక్షమున ప్రతి పక్షులై మెలగిరి. వీరియెడల జనసామాన్యమున కావ గింజంత విశ్వాసము లేదని ఇటీవల జరిగిన ఎన్నికలే నొక్కి చెప్పినవి. వీరియందు సంపూర్ణ ఆంతరంగిక పరివర్తనము * కలిగినపుడు భేదభావములు, వానితో దేశదౌర్భాగ్యమును అంతరించును. రాజకీయములందు దౌర్జన్యరహితమైన ఏవిధానము నవలంబించినను సరే, నిక్కపునేవను దృష్టినిడికొని, పరార్థశీలనమును పర

మాళయము గావించుకొని, సత్వరభారత పునరుద్ధరణ మును ప్రత్యేక కర్తవ్య మొనరించుకొని వాయుకు లంచలు జాతీయపతాకముచెంత నిలిచిరేని, మహా త్మనఃకౌలేని సత్తువ నీయగలరు; ఉద్దేశసిద్ధిని కనుల జూడగలరు.

ఈ యుక్తృష్ట ధర్మమును నిర్వహించుటకు ముందంజవేసినవాడు చింతామణి దేశభక్తచింతామణి యనిపించుకొనును.

---

* దీనినే తాత్వికులు "Inward Ren:wal" అందురు.

నూడవేత

R. P. S.

ప్రాత బండి

సంవత్సరం ౧౯౭౯...౫...

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి

శం. ౨౧-౧౦-౧౯౭౯...

3

ప్రాతబండిని నేను;.....

పనిపాట్లు లేవు—

పల్లెటూరను జేరి పడియుంటి మూల;
పగలెల్ల నాతోడఁ బలుక రెవ్వారు;
ఏకాంతనేవలో నింపుమై నుందు.

బడికిఁ బోనొల్లని బాలురు కొంద
అపుడప్పు ననుజేరి యాటాడుకొంద్రు;
తమపనుల్ డీర్చి, సంధ్యాకాలమందుఁ
బెద్దలు నాచుట్టు విడియుచుండెదరు,
ప్రాతముచృటలను బలుకుచునుండ్రు;

* * *

ననుజూచి కొందఱు నవ్వచునుండ్రు;
కొందఱు ననుజూచి సందడించెదరు;
వెడవెడచూపుల, వెక్కిరింతలను,
పరియాచకంబులఁ బలుకరింతలను,
కాలంబు కొందఱు గడపుచునుండ్రు;
జాలితో నాయూసు లాలించుచుండి,
యొక్కఁడొక్కఁడెవ్వఁడో యొక్కొక్కవేళఁ
బ్రీతితోడ సహానుభూతిని జూపు.

దినము లీరీతిగాఁ జనియె నెన్నెన్నో,
ఎన్నియేండ్లయ్యెనో యెఱుఁగను నేను;
పడియుంటి నీరీతిఁ బల్లెలోపలను.

* * *
* * *

నడుసంజ దాఁటె; నెండ యలంచుచుండె;
వెచ్చనిగాలులు వీచుచునుండె;
పనులలోఁ బెద్దలు పడి మున్గుచుండి;
బడులలోఁ బిన్నలు పడి తేలుచుండి;
పనిలేక, బడిలేక, పడి యువకు లుండి;
స్త్రీ లింట మునుఁగుచుఁ దేలుచునుండి;
కానుగునీడ నేకాంతమం దేను
మునుఁగక, తేలక, కునుకుచునుంటి,
కునుకుచునుంటిని; కునుకుచునుంటి—

* * *

త్రుల్లిమేల్కొంటిని.....

.....త్రోపుఁబాటయ్యె;
డబ్బెల డబడబల్ తబ్బిబ్బలాడె;
బాజాల బడబడల్ బేజారులొందె;
పెద్దల గుసగుసల్ పెనఁగుచునుండె;
పిన్నల రొసరొసల్ విరియుచునుండె;
యువకుల వినవినల్ కవియుచునుండె;
గుసగుసల్ రొసరొసల్ వినవినల్ గలిసి,
కునుకు నా కదిరిపాటును గల్గజేసె.

* * *

అదరితి-మేల్కొంటి-నలుకుదు వింటి—
అమ్మోరిసంబరం బనుకొంటిఁ దొలుత;
జయజయశబ్దాలు రయమున వచ్చె;
పెద్దలు, యువకులు, పిన్నలు, స్త్రీలు
కూడివచ్చుచునుండి గుంపుగుంపులుగ.

రంగులజెండాల సింగార మొప్ప,
వన్నెవన్నెల బండి వచ్చుచునుండె;
బండిపైఁ గూర్చుండె బండినాయుండు;
బండి సమీపించె; బండి నిల్చుండె;
బండిని దిగినాఁడు బండినాయుండు;

* * *

నెత్తిపైఁ బాపట నీటుగా నుండె;
మెడను బంగరుగొల్పు మెలికలు దిరిగె;
నడుమను మొదలయి, యెడఁదను చాటి;
నెత్తేనిపైఁ బైట యెమ్మెలు గ్రమ్మె;
ఆదివ్యవిగ్రహం బటు చూచి చూచి,
యాఁడుదో మగవాఁడో యనుకొనుచుంటి;
వత్సభలాన శ్రీత్వము తోఁపలేదు;
మీనక ట్టుదయాన గీసినట్లుండె;
పగటివేస మటంచు బ్రహ్మగొనుచుంటి;
పగటివేసము కాదు; పడఁతియుఁ గాదు;
ఒక్కొక్కర మొలికించు నొకక్రొత్తవేస
మిదియంచుఁ దలపోసి, యదె చూచుచుంటి;

* * *

బుగ్గను వ్రేలిడి, పూని నక జూచి;
ప్రాతబంధో యంచుఁ బరిహాసమాడి,
యావేస మొకసారి యదలిం నన్ను;

* * *

గీసిన మీసాలు, వేసిన పైట,
తీసిన పాపట, మూసిన గుండె,
పోసిన గుండాగు పాలుపారఁ జూచి,
తన్మయంబైన చిత్తము తత్తరింపఁ,
జూచుచునుంటిని; చూచుచునుంటి;
చూచిచూచి, ముదానఁ జొక్కుచునుంటి;

* * *

వినవచ్చె నీరీతి వింతవింతగను.

* * *

“క్రొత్తబం డిదె వచ్చె;—క్రొత్తనాయుండు
క్రొత్తరీతులఁ దోలు కొలఁదలఁ దీర్చె;
ప్రాతబండ్లను మూలఁ బడవైతు మింక;
ప్రాతబాటలు మాకుఁ బనికిరా వింక;
ప్రాతవారలు మాకుఁ బనికిరా రింక.”—

* * *

* * *

కానుగుక్రింద నొక్కట నున్న నన్ను
దూరాన నొకమూలఁ ద్రోసిరా జనిరి.
శ్రీలును బురుషులుఁ జేరి రయ్యెడను;
పెద్దలు కూర్చుండి పిన్నలుగూడి.
కొందఱు నాచుట్టు గుమికూడియుండి;
నానీడ యాత్రగా ననుఁ జేరియుండి;

* * *

సభసాగె;—పద్యాలు చదివించినారు;
వ్యాసాల వేసాలు, మీసాలు నులిపి,
రోసాలతోఁ జేసి రీసులుమీర.

క్రొత్తనాయుండు నిల్చి, క్రొత్తపోకడలఁ
దలఁచిప్పి, తిప్పి, క్రొత్తదనంబు మీరఁ
క్రొత్తమాటలఁ బల్కి క్రొత్తలం గొల్పె.

* * *

“ప్రాతరస్తా లింకఁ బనికిరా విపుడు;
ప్రాతరోజులు పోయె; ప్రాత రోతయ్యె.
ప్రాతవారలు మూలఁబడియుండవలయు;
క్రొత్తలోపల రుచి, క్రొత్తయే రసము;
క్రొత్తలోపల వింత, క్రొత్తయే సాగసు;

క్రొత్తలోపలఁ గ్రొత్త, క్రొత్తయే క్రొత్త;
 లోకములోఁ గ్రొత్త; లోకమే క్రొత్త;
 రాసిక్యమే క్రొత్త; రమణియే క్రొత్త;
 క్రొత్తనాయుడ నేను; క్రొత్త నాబండి;
 రంగులు చూడండి, రాణ చూడండి;
 మానస చూడండి, మనసు నిల్పండి;
 మము గౌరవించండి; మాటాడకండి.

అనుచు నిమ్మెయి నువ్వనానం బొనంగ,
 సేబానటంచును బెప్పె నొక్కండు;
 వహ్వారే యని యాడి పాడె నొక్కండు;
 బ్రేహ్మాయని నుతించె బ్రీతి నొక్కండు,
 బలిబళియని నుతుల్పలికె నొక్కండు;
 బలిబళి, బ్రేవు, వహ్వారె, సేబానంచు
 నలుగెలంకులనుండి వెలయఁగాసాగె.

ముసలివాఁ డొక్కండు ముసిముసినవ్వి,
 నిలిచి యానీతిగాఁ బలుకఁచొడంగె.
 “క్రొత్తఘోరణి నీది, క్రొత్తనాయుడ,
 నీక్రొత్తలోఁ గ్రొత్త నేరుపు కలదు;
 క్రొత్తలోపల నొక్కరుచి యున్నదంచు
 నీ విందుఁ గ్రొత్తగా నేల చెప్పంగ?
 క్రొత్తావకాయలో రుచి కలదంచు
 లోకం బెఱుంగదే, నీ కేలఁజెప్ప?
 ఊరినికాయలో నొకరుచి యొప్పు;
 ఊరియూరనికాయ నొకరుచి యొప్పు;
 ఊరిసకాయలో నున్నట్టి రుచియు,
 నూరనికాయలో నొప్పారఁగలదె?
 ఊరినికాయ నోరూరఁగాఁ జేయు;
 ఊరియూరనికాయ యూరఁట లూరించు;

ఊరిసకాయలో నున్నట్టి రుచిని
 తమివీర నెఱిగిన తత్త్వజ్ఞుఁ డెవఁడు
 ఊరినికాయపై నుత్సాహ మొందు?
 ఊరియూరనికాయ కువ్విభులూరు?
 ఊరియూరనికాయ, యూరనికాయ,
 యప్పటికప్పుడే యానందమిచ్చు,
 నది శాశ్వతంబౌనె? అదియు లక్ష్యంబె?
 మూఁడుకాలములందు ముచ్చటల్ దీర్పు
 రుచులిచ్చి, నిత్యంబు క్రొత్తగాఁ దోచు
 ప్రాతావకాయయే ప్రీతికావించు
 నది యింట నిల్చుకొనగుఁగాదె మనకు?
 ఇది లోక మెఱుంగదే? యేల నీ క్రొత్త?
 క్రొత్తక్రొత్తని యేల తత్తిరిల్లెదవు?
 ఎన్నేళ్ల నుండియో యెఱుంగుదు నిన్ను
 నీచేతలోఁ గ్రొత్త నేఁ జూడలేదు.

ప్రాతరంగులు గీసి, బాగుగాఁ దోమి,
 క్రొత్తిరంగులు పూసికొన్నమాత్రాన,
 ప్రాతబండియుఁ గ్రొత్తబండి కాఁగలదె?
 ప్రాతలోపలఁ బటుత్వంబు చెన్నారు;
 క్రొత్తలోపల నొప్పుఁ గోమలత్వంబు;
 పటుత్వయుఁ గోమలత్వంబును గదిసి
 కవగూడియున్న, మార్గము దేసెఁగూడి
 యున్నట్టు చిత్తంబు నూరింపకున్నె?
 క్రొత్తక్రొత్తగ నుండికొమరొందవలయు;
 ప్రాతప్రాతగనుండి భాసిల్లవలయు;
 ప్రాతపై లక్ష్యగౌరవము లొప్పారఁ
 గ్రొత్తవారలు పనుల్ క్రొత్తగాఁ జేయుఁ
 గ్రొత్తలోపలఁ బ్రాత రూపించుచుండు;
 ప్రాతలోపలఁ గ్రొత్తరీతి కన్నట్టు;

ప్రాతక్రొత్తలపనల్ రాణించుచుండు;
ప్రాతేమి, క్రొత్తేమి? ప్రాతక్రొత్తేమి?
యానందమొనఁగూర్చునదియె యాబండి;
ఆనందమొనఁగూర్చునదియె యాఁద్రోవ—
నీదువైఖరి యింక నిలుపు మోయయ్య;
క్రొత్తలక్ష్యంబులు, క్రొత్తపోకడలు,
ప్రాతలక్ష్యములఁ గల్పఁగఁజూడుమయ్య.”
అనుచు వృద్ధుఁడు పల్కి యంతఁ గూర్చుండె
“కాబోలు”ననుచు నొక్కటఁ బల్కెఁ బెద్ద,
“ఛీఛీ”యనుచు నొంట ఛీకొట్టెఁ బిచ్చ,
అటునిటు పలుకక యందుఁ బెక్కండ్రు
హాసముద్రను దాల్చి మర్యాదగనిరి

* * *

పసిబాలు డొక్కండు పలికె నీరీతి—
“ప్రాత ప్రాత యటంచు వదరుచున్నారు,
క్రొత్తక్రొత్త యటంచు గొణఁగుచున్నారు,
ప్రాతలోఁ బ్రాత కన్నడలేదు నాకు;
క్రొత్తలోఁ క్రొత్త కన్ననలేను నేను;
క్రొత్తప్రాతలలోని కూర్మితనాలు
ఆవకాయలలోన నరయుచున్నారు.

పసిపిల్లలము మేము, పాలపాపలము,
ఆవకాయలమూట యెఱుగదు మాకు.

తినలేము కక్కుర్తిఁ దినఁబోదుమేని
మండును నోరంత—మండును గడుపు
ఆవకాయలలోన నలరారు రుచుల
నెఱుంగఁజాలము మేము—ఏల యిచ్చెదరు?
రాసిక్య మన్నారు, రమణి యన్నారు—
ఆల్మగలను ప్రేమ నరయుచున్నారు
అర్థమానే మాకు నాల్మగ లనఁగ?

వారిలోపలఁ బ్రేమ పరికింపఁగలమి?
ప్రేమ యెఱుగుదు మేము నొక్కింత;
అమ్మనాయనలపై నగుఁ బ్రేమ మాకుఁ
అరయుచుండుము ప్రేమ నన్నదమ్ములను
అక్కతోఁ బ్రేమతో నాడుకోఁగలము;
ప్రేమతోఁ జెల్లెలిఁ బిలువఁగాఁగలము
మాప్రేమ మీరేల మన్నింపలేరు?
మాప్రేమ మీరేల మఱి తెప్పలేరు?
ఆడుది మీ కెట్టు లగపడునొక్కొ,
అమ్మగా—అక్కగా—అగపడు మాకు.

కాంతను మేమును గాఁగిలింపెదము
ముద్దాడుచుండు మేమును గాంత నెపుడు
కాంత మాకును నింపు గలిగింపుచుండు;
కాని, కాంతను మేము కనుచున్నవేళ,
అమ్మగా, అక్కగా అగపడుచుండు.

మాకుఁ గాంతలపైని మలసిన ప్రేమ,
మేము కాంతల కిచ్చు ప్రేమంపు ముద్దు,
వర్ణింపఁగా మీకుఁ బరిపాటిలేదు.

మాయమృతమ్ముండు మా చందమామ,
దోబూచినేసి మాతో నాడుచుండు;
మాతాత మేఘుండు మముఁ బిల్చుచుండి,
యందుకో రాదు, వెన్నాడుచుండినను.

కోయిలలో, చిలుకలు, కులుకుఁడు మౌడలు,
ననురాగ మొనఁగెడు నాటవస్త్రపులు.

మాయాటపాటలు, మాప్రేమగతులు,
వర్ణింపఁగా మీకు బలమేల లేదు?
రాసిక్యమేగాని, రమణియే కాని,
యింకొక్కనంగతి యెఱుంగరే మీకు?

ఆవకాయకు మీర లాసింతు రకట;
తల్లికమ్మనిపాలు తలపోయలేరు.

మాచూపుతో మీరు మమ్ము చూడండి,
మాప్రేమ తెలియండి, మాటలాడండి—
తినుటమాత్రమే లోకమున కింపు గాదు;
తినవలె, రుచుల గల్గొనవలె, దాని
నఱిగించుకోవలె, నందు నానంద
మందఁగావలెఁగాని, తందానతాన
లఱిగించుకోలేని వని మాకొనంగి,
తలనొప్పి, కడుపునొప్పలు కల్గజేసి,
యలయించకండి, మ మ్మాదరించండి,
లోకమంతటిలోన, లోనను బైటఁ
బసితనమే మేము పరికింతు మెపుడు.

ఆపసితనమే మా కబ్బురం బానఁగు;
ఆపసితనమే మా కానందమిచ్చు.
అదియె మాకొనఁగి మా కబ్బురంచించు;
అదియె మాకొనఁగి మా కానందమిచ్చు;
ఈనభ లేటికి? ఈరచ్చ లేటి
కీతగ వేటికి? ఈపాట లేల?

వద్దింకఁ బ్రాబంధి, వద్దు క్రొంబండి;
మీదు కొయ్యలబండి మీ కుండసిండి;
బండి మాకియ్యఁగానలె నంటిరేని,
ముద్దుమువ్వలబండి, మురిపెంపుబండి,
గణగణగంటలకాసులబండి
బంగారుబండి మాపాల బెట్టండి,
మమ్ము ప్రేమించండి, మమ్ము నమ్మండి,
మముఁ గంటఁజూడండి, మఱిచిపోకండి,
మీకు మ్రొక్కెడమండి, మీచిత్తమండి”
అని మ్రొక్కి పసిబిడ్డఁ డంతఁ గూర్చుండె.

తల్లవాల్చి, మునలివారలు నీళ్లు నమలిరి—
బొనాను నిజమని యాడువా రనిరి,
క్రొత్తనాయుఁడు పండ్లుకొలుకుచుఁ బలికె,
“పసిబాలుఁ డెఱుఁగునే పడఁతిలో రక్తి?
రాసికృ మెఱుఁగునే ప్రాతనాయుండు?
పసివారు మాకేల, మునలివారేల?
రాసికృ మొక్కటే, రమణి యొక్కటియె,
మాకు నాదర్శంబు, మాకు లక్ష్యంబు;
మారక్తి చూడండి, మనసునిల్పండి,
మామాటలు వినండి, మాటాడకండి—”

* * *

కరతాళశబ్దముల్ గవిసె నెల్లెడల,
జయజయధ్వనులతో సభయెల్ల ముగిసె.

* * *

* * *

ప్రాతబండిని నేను బరికించుచుంటి;
ననుఁజూచి వెక్కిరించె నొకండు కోరి;
ననుఁజూచి జాలిచెందె నొకండు చేరి;
చూడకచూచియు, జూచిచూడకయు,
సభవారు నను నుపేక్షను జూచుచుండి
ఆయుపేక్షయె నాకు నర్హసత్కార
మనుచు నానందించి, యపుడు నే నుంటి
క్రొత్తబండిని దోచుకొనుచు వెన్వెంటఁ
బెద్దలు పిన్నలు వెడలుచునుండి
నిర్జనం బయ్యెను, నిశ్శబ్దమయ్యె;
కాఁగు నీడను నేను గదలకయుంటి,
నేకాంత సేవలో నింపుమై నుంటి.

* * *

ప్రాతబండిని నేను బడియుంటి నిట్లు
పల్లెటూరను జేరి నిపాట్లులేక.

నేటి నాగరక దేశములందలి అర్థసంపద, పారిశ్రామిక వ్యవస్థ యంతయు ధనికుల వశమై తాజ్యపరిపాలనముకూడ వారి హస్తగతమే అయి యున్నది. దేశములో స్వంతతనీ, స్వంతహక్కులు అనునవి బాగుగ ప్రబలి, ప్రజలను ధనావస్థకు పురికొల్పగా, ఈ ప్రావల్యముతో కొంద రమితధనవంతు లగుటయు, బహుసంఖ్యాకు లమితిదరిదు లగుటయు తలపించినది. దరహపు టుత్పత్తివినిమయములు గల వస్తునిర్మాణ వ్యాపారవ్యవహారములు, వృత్తులు, సేవలు, రవాణా మార్గములు, అన్ని ముఖ్యపరిశ్రమలు స్వాభావికమొకరకు నడుపు పెట్టుబడిదాగుగ వశమునైనవి. తాము పెట్టుబడి పెట్టి నడుపు పరిశ్రమలందు వ్యాపారములందు నీ ధన వంతులు సాధారణముగా నేవనియు స్వయముగా చేయరు. ధనికులను కాగ్రానాలయం దితరులచేత చేయించుదురు. ఇతరులచేత రవాణా చేయించును. దాని లాభమంతయు తామే గ్రహించుదురు. వీరి చేతిక్రింద కూలినిగాని, శీతబ్రతైములుగాని పుచ్చుకొను కష్టశీవులు కొందరు తమ నెమ్మట నూర్చి కష్టించుచుందురు. అయితే ఈ కష్టశీవులు తమూరుచేయు ధనికులందుగాని వానిని తయారుచేయుటకు వీరుపయోగించు పరికరము లందుగాని యంత్రములందుగాని ఈ పారిశ్రామికల చేతి హక్కుభుక్తములు నుండవు. తాము పడిన శ్రమవలన పెట్టుబడిదారులకు వచ్చు లాభములందు వీరికి భాగ ముండదు. ఈ ఆధిక్యవ్యవస్థ 'క్యాపిటలిజం' అని పేరు.

ఈ ఆధిక్యవ్యవస్థకుండు పాటుపడు యెంత శ్రమపడినను వారికి పెట్టుబడిదారులగు యజమాను లిచ్చు మామూలుకూలి, మామూలు శీతబ్రతైములే తప్ప శ్రమకుతగిన గిట్టుబడి యుండును. జీవనాధారమునకు తగిన జీవనభృతి లభింపదు. ఈ 'మామూలు' కూలి శీతబ్రతైములనునవి, పెట్టుబడిదారులు నిర్మించిన ఆచార వ్యవహారములను బట్టి ఏర్పడినవేగాని హరివారి క్షేమ

లాభముల ననుసరించి ఏర్పడినవికాదు. అందువలన పెట్టు పడిదారు లంతకంతకు ధనికులై సుఖించుదురు; కూలి వారంతకంతకు దరిదులై కష్టపడుదురు. దనికులకువలె దీవలకు విద్యాలాభముగాని, ఆరోగ్యావకాశములుగాని సుఖజీవనముగాని, లభించుటకు వీలులేదు. ధనికులు దరిదులు నను తారతమ్యము తరగతులుగల సంఘనిర్మాణమువలన సాంఘికముగను రాజకీయముగను ధనవంతులే బలవంతులగుటయు వారికే పలుకుబడి, అధికారములు కలుగుటయు అగోత్యై అగ్రానుభవములకువలెనే దేశ సరిపాలనమును వారిహస్తగతమై, ప్రజాకీవనమునందు గల అభివృద్ధినిగూర్చును మాత్రం వారిచేతులోనే ఇరుడి యుండి దిద్దులు లేవలేన అణచివేయబడియుం దురు. ఈ నాగరకత యంతయు పెట్టుబడిదారుల ప్రాబల్యముగల నాగరకతగా చిరస్థాయిగా వర్ధిల్లుచుండును. దీనికే క్యాపిటలిజం అని పేరు.

'సోషలిజం' అనునది 'క్యాపిటలిజం' కు విరుద్ధమున నిర్ధారితము. దీనిని సంఘసామ్యవాదము లేక సామ్యవాదము అని వ్యవహరింపవచ్చును. ఈ 'సోషలిజం' నాగులు క్యాపిటలిజం పద్ధతులను ద్వి చేయించుదురు. దేశములో స్వంతతనీ, స్వంతహక్కులు నిర్మూలించ దలచుదురు. దేశసంపదవై సాము దాయికపు సాక్షుగా జేసి దేశాదాయమును దేశ ములోని ప్రజ లందరికిని సమానముగా పంచిపెట్టు చిలంతురు. ప్రజలకు జీవనాధారమును గల్పింపగలట్టియు వారికి సామ్యము హెచ్చింపగలట్టియు అగోత్యై సాధనములను, పరిశ్రమలను, సంఘసేవలను, వృత్తులను, జన సంఘముయొక్క ఉమ్మడి అధికారము క్రిందనుంచి, ప్రజల ఉమ్మడిక్షేమలాభముల కొరకే సాముదాయిక ముగా పడినది, అందరికిని సమానమును విద్య, ఆరోగ్యము, సామ్యము లభింపజేసి, తారతమ్యములు, తరగతులులేని సంఘనిర్మాణము గావింపవలెనని వీరి యుద్దేశము. ప్రతి

వ్యక్తిని తాను పశుశ్రమనుబట్టి తగిన జీవనభృతిని పొందుటకు వీలుండవలెనని కొందఱు సోమరిష్టులయభిప్రాయము. కేవలము శ్రమనుబట్టి దానికి తగిన జీవనభృతిమాత్రమే గాక ఒక్కొక్కవ్యక్తికి ఆతని యావశ్యకతలనుబట్టి నానికి వలయు జీవనభృతిని గల్పింపవలెనని మఱికొందఱు సోమరిష్టుల యభిప్రాయము. ఏది యెట్లున్నను జీవితావకాశము లంగు, సౌఖ్యములందు, సంఘమునం దొకవ్యక్తికి, ఇంకొకవ్యక్తికి తారతమ్యము లుండరాదని సోమరిష్టు లందఱును తలంతురు.

జనసామాన్యము యొక్క సౌఖ్యమునకు క్షేమ లాభములకు సంబంధించిన సమస్త వ్యవహారములను స్వలాభమును కాంక్షించు ప్రైవేటు పెట్టుబడి దారుల వలన గాక ప్రజాశ్రేయము నందే లక్ష్యమునుంచి పనిచేయు ప్రజాప్రతినిధిసంస్థలవలన నిర్వహింపబడిన ప్రజాసౌఖ్యము శ్రేయము హెచ్చునని అంతఃకరము తెలియును. పురపాలకసంస్థలు, నీటిసరఫరా, విద్యుచ్ఛక్తి, దీపములు కలిగించుట విద్యుత్తునుగల పనులు మనశోకముగాని మునిసిపాలిటీలెట్లు చిరహముపైన సాముదాయకముగా నిర్వహించుచున్నది మనము చూచుచున్నాము. ఇతర దేశములందలి స్థానికసంస్థలిక ననేక కార్యములు ప్రజాసామాన్య శ్రేయము మేరకు నిర్వహించుచున్నవి. సహకార సంస్థలు, పక్షుకత్పత్తిని, పక్షుల సరఫరా రవాణా మున్నగు పారిశ్రామిక వ్యాపారవ్యవహారములు, ప్రజల లాభముకొరకే నిర్వహించుచున్నవి. ఈపనులందెల్ల సోమరిజం సిద్ధాంతము లిమిడియున్నవి.

సాముదాయకపు ఆస్తియొక్క యాజమాన్యపు హక్కులు, దాని పరిపాలనము, అనుభవనిధానము, పలు రూపములు దాల్చుచున్నను. దేశమునకంతకు ప్రజల కందరికిని సంబంధించిన పనులు, పరిశ్రమలు, సంపదా కేంద్రప్రభుత్వవశమునం దుండవచ్చును. మండలమునకు ఒకప్రదేశములోని ప్రజలకు సంబంధించిన అర్థసంపద, అర్థోత్పత్తి సాధనములు గాష్ట్రీయస్థానికసంస్థల యధీనమున నుండవచ్చును. గాష్ట్రీయస్థానిక సంబంధములగు కొన్ని ప్రత్యేకప్రజాప్రతినిధి సంస్థలందే నెలకొల్ప

బడవచ్చును. ఇట్లు ఖైత్తము మీద ఆర్థికశక్తులకెల్ల ప్రభుత్వపరిపాలక సంస్థలద్వారా సమన్వయము చేసి ప్రజోపయోగము కొరకే వినియోగించుటకు సోమరిష్టులు ప్రయత్నింతురు.

ఆర్థికవిషయములందు సమానముగ హక్కు భుక్తము లుండవలె నని మాత్రమే గాక, అందరికిని సమానముగ రాజకీయహక్కులును, సర్వసమాన మగు సాంఘిక గౌరవ ప్రతిపత్తులును, ఉండవలె నని కూడా సోమరిష్టుల ఆశయము. అర్థసంపదను సర్వజనులకు సమానముగ పంచి అందరికిని సమానముగా అనుభవించుటకును సర్వసమానరాజకీయసాంఘిక హక్కులు కలుగుటకును వలసిన సర్వసన్నాహములు, అధికారములు, చట్టనిబంధనలహావ ప్రభుత్వము చేయవలెనని సోమరిష్టుల యభిప్రాయము. ప్రస్తుతము అమలుగా నున్న రాజకీయ సంస్థలకు తమ ప్రతినిధులను విరివిగా పంపి నానిని వశముచేసికొనినచో వానిచే తమ యభిమతాను సాధనములగు కార్యములెల్ల చేయించవచ్చుననియు, ఎట్టి ఆకస్మికపు మార్పు విస్తరము లేకుండగనే తాము కోరు సంస్కరణములెల్ల సిద్ధించి సంఘస్వామ్యము నెలకొల్పబడవచ్చుననియు సోమరిష్టుల ఊహ.

పూర్వకాలమునాటి సోమరిష్టులు ప్రధాన పరిశ్రమలు, వృత్తులు, అర్థోత్పత్తి సాధనములు సాముదాయకముగా నిర్వహించుటకొరకు ప్రభుత్వవశమైన జాలునని తలంచుచుండేరి. అంతమాత్రమున ఆయా పరిశ్రమలందు వృత్తులందు వ్యవహారములందు కష్టించువారికి సరిగా ఉపకరించి సౌఖ్యము కలుగుననుటకు వీలులేదనియు, ఆ చూపరిశ్రమలు, వృత్తులు, వ్యవహారములు నడుపుటలో అందు పనిచేయు కష్టజీవులకు కొంత పనులనుబడి అధికారము కూడ నుండవలెననియు నేటి సోమరిష్టులు కోరుచున్నారు. పూర్వము ఇంగ్లాండులోని బొగ్గుగనుల పరిశ్రమ ప్రభుత్వవశమైన జాలునను వారు నేగాపరిశ్రమ, బొగ్గుగనుల పనివారికి ప్రాతినిధ్యము స్వపరిపాలనాధికారములు గలట్టి యొక్క ప్రత్యేకపాలక సంఘవశము చేయబడవలె ననుచున్నారు. ఇట్లే నేటిపాశ్చాత్యదేశములందలి వివిధపరిశ్రమలవారు

శిరుచున్నారు. ఈశుద్యమము ప్రతిదేశములోను అభివృద్ధిగాంచుచున్నది గాని ఆచరణమునందు ఫలితము లంతగా గానవచ్చుట లేదు. బీదలు బాగుపడుటలేదు. ఐరోపాదేశములోని సామ్యవాదులలో కొందరు సోషలిస్టులనియు కొందరు కమ్యూనిస్టు లనియు పిలువబడుచున్నారు. సేమ రష్యలో స్థాపింపబడిన సోవియటు ప్రభుత్వము అచ్చటి కమ్యూనిస్టు సామ్యవాదులు తమ అభిప్రాయముల ప్రకారము నెలకొల్పిన ఒక మహారాజ్యాంగము. ఉద్దేశములందును ఆశయములందును సోషలిస్టులకును కమ్యూనిస్టులకును ఎట్టి తారతమ్యము లేదుగాని కార్యచరణ విధానములందు చాలా భేదము కలదు. కమ్యూనిస్టులు సోషలిస్టులలో తీవ్రవాదు లగు కార్యకూరులని చెప్పవచ్చును.

ప్రస్తుతపు నాగరకత పెట్టుబడిదారుల నాగర
కతయైనందున దానివలన నిర్మింపబడిన ప్రజాప్రభుత్వ
సంస్థలు కేరుసుకుమాత్రమే ప్రజాసంస్థలనియు, వాని
నెంతమార్చినను అవి నిజముగా జనసామాన్యమునకు,
కష్టజీవులకు దురిందులకు నుపకరింపజాల వనియు, ధని
కుల పలుకుబడి, అధికారప్రాబల్యము నేదో విధముగా
మిగిలియుండు ననియు, ఈవిషయజములను కూకటివేళ్ల
తో పెల్లగించి ప్రాతపునాదులను నాశనముజేసి, కేవ
లము బీదలు కష్టజీవులు నగు పాటకపుజులవలె సర్వాధి
కారముగల ప్రభుత్వమును స్థాపించి సర్వసమానసంఘ
స్వామ్యమును నెలకొల్పినరెననియు, ఇదికేవలము సామ్య
మార్గములచేత సిద్ధింపదనియు, ధనికులతో సంఘర్ష
ణము అధికారులతో పోరాటము కలుగక తప్పదనియు,

పాటకపుజనులు ఏదోవిధముగా విజృంభించి, - విప్లవ మార్గములచేత, రాజ్యమును వశము చేసికొనవలె ననియు వీరి యభిప్రాయము. అన్ని దేశములందును కర్షకులను కార్మికులను ఇట్టివిప్లవమునకు సంసిద్ధులుగా మంప రనియు సామ్యవాద సిద్ధాంతములు వారి యందు మెల్లిగా వ్యాపింపజేయవలెననియు సోషలిస్టు సామ్య వాదులు చెప్పుచుంటులు వీరు విశ్వసింపరు. దౌర్జన్యము నకు, రక్తపాతమునకు వీరు జంకరు. ఏదో విధముగా దేశముయొక్క రాజకీయార్థిక ప్రభుత్వ యంత్రములను వశముజేసికొన జూతురు. క్యాపిటలిస్టు రాజ్యాంగమును తిరుగఁగోడిన పివప, సంఘస్వామ్యముయొక్క పరి పూర్ణస్థితి సిద్ధించువరకును ఒకేమారుగా జనసామాన్యము స్వయముగా పరిపాలింపనేరదు గనుక మార్కుదల కాల మున పాటకపుజనుల సర్వాధిపత్యము (Dictatorship of the Proletariat) గల సోవియటుసంఘ ప్రభుత్వ మును స్థాపింపవలె నందురు. అనగా జనసామాన్యము యొక్క అభిప్రాయములనే ప్రతిఫలింప గల సామ్య వాద ప్రజాపక్షమును నెలకొల్పి ఈ ప్రజాసభ ఆస్ప ర్యముక్రింద గ్రామములందును పట్టణములందును కైతు లను కూలివారిని చిన్నచిన్న జనసంఘములుగా ఏర్ప రచి వారి ప్రతినిధులను సోవియటు కాంగ్రెసుకు పంపు నట్లు జేసి, పరిపాలక సంఘముల నేర్పరచి వానిక్రింద పనిచేయు మంత్రులను నియమించి ఒక సార్వజనిక నియంత్రణ ప్రభుత్వము నేర్పరుపజూతురు. రష్యాలో నేను స్థాపింపబడిన సోవియటు ప్రభుత్వము ఇటు వంటిదే.

సంస్కృతభాషాశాస్త్రము గురించు పూర్వకావ్యములు

కనుపర్తి మార్కండేయశర్మ

సంస్కృత భాష అనాదిభాష యగుటచేత తత్సాహిత్యమునం దనేకవిషయములు అపారము లయి కనబడుచుండును. ఋగ్వేదాసామాధర్వములను నాలుగువేదములును పరమేశ్వరప్రోక్తము లగుటచేత పరిమితముగ నాలుగని వ్యవహరింపబడుచున్నవి. తదర్థ నిర్ణయార్థము మహర్షులచేత ప్రోక్తములయిన శిక్షాదిషఙ్గములనుగూటించియు, ఉపాంగములనుగూటించియు వీర్పవిన గ్రంథము లసంఖ్యాకములయి దేశమునం దంతటను వ్యాపించియున్నవి. ఇది వైదికవాఙ్మయ విషయము.

ఆర్ష సంస్కృతసాహిత్యమునందు వాల్మీకిరామాయణమునకు ఆదికావ్య మని గలదు. ఆర్ష సాహిత్యమునకు సంబంధించిన శ్రిపురాణము నందు

‘గద్యం పద్యంచ మిశ్రంచ కావ్యాది త్రివిధం స్మృతమ్
* * * * *

మిశ్రం చంపూరితి భావితం ప్రశ్నోక్తమితి ద్విధా,
శ్రవ్యం చైవాభిశేయంచ ప్రశ్నం సకలైక్తిభిః.’
అనియున్నది. (33౬-3౮.)

చంపూశబ్ద వ్యుత్పత్తి

గత్యర్థకమయి చారాదికమయిన చపిధాతువు నకు ఉప్రత్యయమును చేర్చగా “చంపూః” అను శబ్ద మేర్పడుచున్నది. “చుమత్సృత్య పునాతి సహృదయాః, విస్మితీకృత్య ప్రసాదయతీతి చంపూః” అని హరిదాస భట్టాచార్యులవారు చంపూశబ్ద వ్యుత్పత్తిని చెప్పిరి కాని ఆర్ష సాహిత్యమునందు దీనికి తగిన ఉదాహరణ మినామముతో గనబడుటలేదు.

శ్రీ. ౩-వ శతాబ్దియందున్న దండి తన కావ్య దర్శమునందు

‘గద్యపద్యమయీ వాణీ చంపూరిత్యభిధీయతే’ (౨-3౧) అనుశ్లోకముచేత గద్యపద్యాత్మక మయిన కావ్యవిశేష మునకును ‘చంపూకావ్యము’ అను సంకేతము నొసగి యున్నాడు. ఆచార్యులంద్రిప్రోక్త మగు చంపూలక్షణము నాటకాదికమునం దతివ్యాప్తి యగునను తలంపుతో ౧౨ వ శతాబ్దమునందు ‘కావ్యానుశాసన’ మను లక్షణగ్రంథము నొనర్చిన హేమచంద్రాచార్యుడు చంపూలక్షణమును ఈవిధముగ పరిష్కార మొనర్చి యున్నాడు:

“గద్యపద్యమయీ సాంకా సోచ్ఛ్వాసా చంపూః”
అని. ఇంతటితో కాస్త్రీయమయిన శబ్దవ్యుత్పత్తిని విరమించి విషయమునకు వ తము.

చంపూకావ్యనిర్మాణపద్ధతి బ్రాహ్మణాదిగ్రంథములం దచ్చటచ్చట గల వైదికేతిహాసములనుండియు, బౌద్ధవాఙ్మయమునందు గల పాలీభాషామయజాతక గ్రంథములనుండియు, పంచతంత్రము, హితోపదేశము మున్నగు సంస్కృతకావ్యగ్రంథములనుండియు రచనా ప్రణాళి గైకొనబడి విద్వాంసులచేత రూపాంతరము పొందింపబడినదయి ఇప్పటి చంపూకావ్య పద్ధతికి లేబడినది.

మొదటి చంపూకావ్యము

హేమచంద్రాచార్యుడు తన కావ్యానుశాసనము నందు చంపూలక్షణమును చెప్పి ఆరుదుల కుదాహరణముగ సుబంధువీరదితముగ ‘వాసవదత్త’ను చెప్పియున్నాడు. కాని ఆలంకారికులలో పలువురు ‘వాసవదత్త’ను చంపూకావ్యముగ అంగీకరించుటలేదు. కావున అందఱును చంపూకావ్యముగ అంగీకరించుచున్న త్రివిక్రమభట్టకృతమయిన ‘నలచంపువు’ను ప్రథమచంపూకావ్యముగ మన మంగీకరింతము. ఈ త్రివిక్రమభట్ట

రాష్ట్రపతిపంకియు ఉయిన మాన్యభూభిషియును, ప్రమాణవర్ణులై గ్రంథరాజము సంస్కృతభాషయందు ముద్రాకరించి లేచినవచ్చును.

చంద్రాకావ్యము లిప్పుడు సంస్కృతభాషయందు దశకములు గనబడుచున్నవి. ఇందులో కొన్ని చంద్రాకావ్యములు ఏకాలమునందు రచింపబడినవో తెలియవచ్చుచున్నవి. మఱికొన్ని చంద్రాకావ్యములయొక్క కాలము తెలియుటలేదు. ద్వితీయములయిన చంద్రాకావ్యములయొక్క మూచి కర్తృనామసహితముగను, ముద్రితముద్రితభేదముతోను క్రమముగ సంస్కృతభాషాభిమానులగు భావుకుల సంతోషార్థము ప్రవర్తించుచున్నాను. ఆయాచంద్రాగ్రంథములను రచించినటుల సూచిపత్రములవలన ఎఱింగినవానినిసరించి ఏ సూచిపత్రమునందు చూచియున్నానో ఆవిషయమునుగూడ తెలిపియున్నాము. ఇంకను చూడవలసిన సూచిపత్రములు చాలగలవు. విషయ మంతయు 'ఆనందకందచంద్రపు' యొక్క ఉపోద్ఘాతమునందు సంగ్రహించితిని. కొన్నిటిని సూచిపత్రములనందు సంగ్రహించియున్నాము.

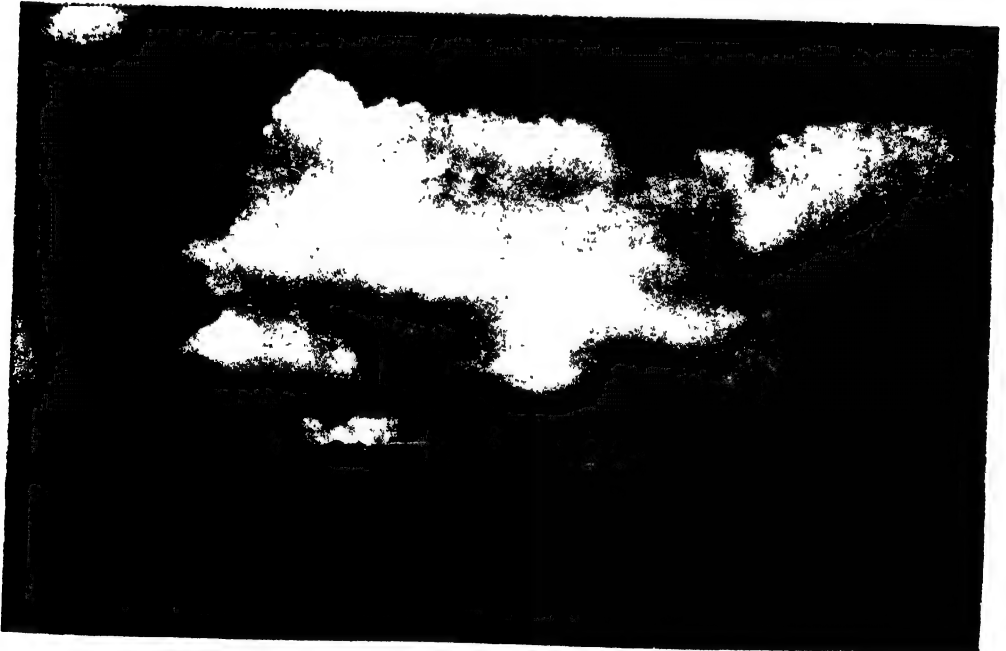
౧. కాలనిర్ణయము తెలిసిన చంద్రాగ్రంథములు

చంద్రానామము	గ్రంథకర్తృనామము	సమయము	వివరణము
నలచంద్రపు	అనంతభట్టు	క్రీ. శ. ౯౧౫	ముద్రితము బొంబాయి
మదాలసాచంద్రపు	"	"	"
యశస్తిలకచంద్రపు	సోమదేవమూరి	క్రీ. ౯౫౯	"
జీవంధరచంద్రపు	హరిచంద్రుడు	క్రీ. ౧౦ వ శతాబ్దము	" తంజావూరు
*రామాయణచంద్రపు	భోజుడు	క్రీ. ౧౧ వ శతాబ్దము	" బొంబాయి
ఉదయసుందరీకథాచంద్రపు	సోడ్డులుడు	"	" బంగోడా
*భారతచంద్రపు	అనంతభట్టు	క్రీ. ౧౫ వ శతాబ్దము	" బొంబాయి
"	రాజమూడమణి	౧౭ వ శతాబ్దము	అమృతము
వరదాంబికాపరిణయచంద్రపు	తిరుమలాంబ	క్రీ. ౧౫౫౦	తం.వా. ౭. సం. ౪౨౨౦ అము.
వీరభద్రదేవచంద్రపు	పద్మానాభమిత్రుడు	క్రీ. ౧౫౭౬	పిటర్నూ ౧. ౧౦౧ "
*భాగవతచంద్రపు	అభినవకాలిదాసుడు	క్రీ. ౧౬ వ శతాబ్దము	" బొంబాయి
మాధవచంద్రపు	చిరంజీవభట్టాచార్యుడు	"	" కలకత్తా
పద్మశ్యామలంగిణిచంద్రపు	"	"	"
భాగవతచంద్రపు	రాజనాథుడు	"	అమృతము తం. ౭-౪౦౭౦.

కొడైకనాలు చిత్రములు

౧. నరోవరప్రాంతము

౨. కొడైకనాలు

౭. నక్షత్రపరిశోధనశాల

౮. స్తంభపుకొండలు, (౮౩౦ అడుగుల యెత్తు)

ఆనందబృందావనచంద్ర	కర్ణ పూర్ణము	“	ముద్రితము	మధుర
గోపాలచంద్ర	జీవగోపాస్వామి.	“	“	బృందావనము
యాత్రాప్రబంధచంద్ర	సమరపుంగవదీక్షితులు	“	“	బొంబాయి
ఆనందకంచంద్ర	“	“	అముద్రితము	(ఇం. 2. వా.)
“	మిత్రమిత్రుడు	౧౬౦౫-౧౬౨౭	ముద్రితము	కాశీ
మందారమందచంద్ర	కృష్ణకవి	“	“	బొంబాయి
వసుచరిత్రచంద్ర	కాలహస్తీ	“	అము. (తం. ౩-౪౧౪౬)	
నృసింహచంద్ర	నూర్యదైవజ్ఞుడు	క్రి. ౧౬౩౬	“	(ఇం. ౩-౪౦౫౧)
* నీలకంఠవిజయచంద్ర	నీలకంఠదీక్షితులు	౧౬౩౭	ముద్రితము	మదరాసు
యౌద్ధికాండచంద్ర	రాజమాణిముణి	“		
త్రిపురవిజయచంద్ర	“	“	అముద్రితము	
కర్ణచంద్ర	కక్కాభట్టు	క్రి. ౧౬౪౬	“	
* విశ్వగుణాదర్శచంద్ర	వేంకటాద్వరి	క్రి. ౧౭ వ శతాబ్దము	ముద్రితము	మదరాసు
హస్తీగిరిచంద్ర	“	“	“	“
ఉత్తరచరిత్రచంద్ర	“	“	“	“
శ్రీనివాసచంద్ర	“	“	“	“
యతిరాజవిజయచంద్ర	అహోబిలుడు	“	అముద్రితము	
కేరళాభరణచంద్ర	రామచంద్రదీక్షితుడు	“	తం. వా. ౭. సంఖ్య ౪౦౩౧	
స్వాహాసుధాకరచంద్ర	నారాయణుడు	“	ముద్రితము	బొంబాయి
త్రిపురవిజయచంద్ర	అతిరాత్రయాజి	“	తం. వా. ౭. సంఖ్య ౪౦౩౬	
“	నృసింహాచార్యుడు	“	“	“
నృసింహచంద్ర	కేశవభట్టు	“	ముద్రితము	బొంబాయి
అనిరుద్ధచరిత్రచంద్ర	దేవరాజు	“	సరస్వతిభవన	బనారసు
గర్భవిజయచంద్ర	నల్లదీక్షితులు	క్రి. ౧౭౧౦	తం. వా. ౭. సంఖ్య ౪౦౩౧	
భోసలవంశావళిచంద్ర	వేంకటేశకవి	క్రి. ౧౭౧౧	“	“ ౪౦౪౦
యదుగిరిభూషణచంద్ర	అప్పలాచార్యుడు	౧౮ వ శతాబ్దము	ముద్రితము	
హరిశ్చంద్రచరిత్రచంద్ర	గురురాముడు	“	“	
శంకరచేతో విజ్ఞానచంద్ర	శంకరమిత్రుడు	“	హ. ౫ వా. సంఖ్య ౧౪౩	
గౌరీమాయారమహాత్మ్య	అప్పాదీక్షితులు	క్రి. ౧౭౨౫	తం. ౭. సంఖ్య ౪౦౩౫	
చిత్రచంద్ర [చంద్ర	బాణేశ్వరభట్టాచార్యుడు	క్రి. ౧౭౪౪	ఇం. వా. ౩ సం. ౪౦౪౪	
గంగావతరణచంద్ర	శంకరదీక్షితులు	క్రి. ౧౭౪౦	“ “ “ ౪౦౪౧	
బాలభాగవతచంద్ర	పద్మరాజు	క్రి. ౧౮౦౦	భండా. ౧. సంఖ్య ౭౧	
స్వానందూరుపురవర్ణనచంద్ర	రామవర్మకుల శేఖరవంశిమహా	క్రి. ౧౮౧౩	ముద్రితము	ఆనంతేశయనం
భాగీరథీచంద్ర	అచ్యుతశర్మ [రాజు	క్రి. ౧౮౧౪	“	బొంబాయి
కుమారసంభవచంద్ర	శరభోదీమహారాజు	క్రి. ౧౮౩౭	అముద్రితము	తం. ౭. ౪౦౩౦
కుమారోదయచంద్ర	కోరావరామచంద్రశాస్త్రి	౧౮౩౦-౧౮౦౦	అముద్రితము	
దేవీవిజయచంద్ర	“	“	“	
రఘునాథవిజయచంద్ర	కృష్ణకవి	క్రి. ౧౮౪౫	ముద్రితము	బొంబాయి

* ఈ గ్రంథములవి ఆంధ్రప్రదేశ్ సర్వములందుమాత్రము ముద్రితములని ఎఱుంగవలయును.

సముద్రమధనచంపు	బెల్లంకొండ రామకవి	౧౮౭౫-౧౯౧౩	అమృతము
రమాపరిణయచంపు	"	"	"
* గరుడసందేశచంపు	"	"	మృతము
* రుక్మిణీపరిణయచంపు	"	"	"
శివవిలాసచంపు	వియాపాదుడు	క్రీ. ౧౯ వ శతాబ్దము	తం. ౭ సంఖ్య క౧౬౦
చోలచంపు	"	"	" " క౨౧౩
వేంకటేశచంపు	ధర్మరాజు	"	" " క౧౫౮
ఉత్తరచంపు	భగవంతులదారులు	"	" " క౦౨౯
వజ్రముకుటీపరిణయచంపు	అలశింగభట్టదీక్షితులు	"	కు. వా. క. సం. ౩౨౯౨
వైష్ణవపరిణయచంపు	రత్న ఘోటదీక్షితులు	"	మృతము-కలకత్తా
అభినవరామాయణచంపు	లక్ష్మణదాంతుడు	"	భండారం. ౩౯
లక్ష్మీశ్వరచంపు	రమాబాయి	"	మృతము కలకత్తా
శంకరాచార్యచంపు	బాలగోదావరి	ఆధునిక	మృతము-బొంబాయి
వేంకటానందదరము	భగవద్దండవిశారదుడు	"	" కలకత్తా
ప్రదోషమాహాత్యము	ప్రభాకరతాలమణి	"	తిరుచాగు
పురుషోత్తమచంపు	జినదాసశాస్త్రి	"	బొంబాయి
శైవచంపు	"	"	"

౨. కాలనిర్ణయము తెలియని చంపుగ్రంథములు

అభినవపారిజాతచంపు	తెలియదు	ఆపద్దు వా. ౨. సంఖ్య ౩౪౭.
అభినవభారతచంపు	అభినవకాళిదాసుడు	రై. సు. ౨౪౬
ఉత్తరచంపు	వేంకటకృష్ణకవి	కు. వా. క. సం. క౦౨౯
"	యశిరాజు	అ. ౩౦౨
"	శంకరాచార్యుడు	" ౨౯౨
"	హరిహరానందుడు	" ౨౭౦
ఉత్తరకాండచంపు	తెలియదు	ఆపద్దు. ౨. ౯౦౦౮
ఉత్తరరామాయణచంపు	బ్రహ్మమూరి	కు. ౩ వా. ౨౩౨౨ వీ
"	రాఘవాచార్యుడు	రై. సు. ౨౪౮
"	రామానుజదాసుడు	కు. క. ౩౪౩౭
కామధ్వనిజయచంపు	వల్లీ సహాయుడు	ఇం. క౦౩౯
కావ్యకలాపచంపు	మహానందధీరుడు	మిత్ర. ౨ వా. ౯౩౧
కాళికాతిలకచంపు	నీలకంఠభట్టు	కు. ౩ వా. ౨౦౧౧
కుమారభాగ్యవీయచంపు	భానుదత్తుడు	ఇం. క౦౪౦
కుమారవిజయచంపు	భాస్కరయజ్ఞ	కు. క. వా. ౩౯౧౯
కుమారాభ్యుదయచంపు	తెలియదు	కు. ౩ వా. ౨౫౦౧ బి
కుమారోదయచంపు	"	కు. క. వా. ౩౯౬౪ బి
కువలయాశ్వవిలాసచంపు	త్రివిక్రముడు	మృతము బొంబాయి
కృష్ణకీర్తిచంపు	చింతామణి	టికనేరు. ౫౪౨
కృష్ణరాజచంపు	కృష్ణశాస్త్రి	రై. సు. ౨౪౮

కృష్ణవిజయచంపు
గంగావంతానుచరితచంపు
గోదాపరిణయచంపు
గౌరీపరిణయచంపు
చంద్రశేఖరచంపు
చంపూసంతేపము
దూతవాక్యచంపు
నరసింహచంపు
నిరనునాసికచంపు
నీలకంఠచంపు
పంచకణ్ఠాణచంపు
పారిజాతహరణచంపు
పురుషోత్తమచంపు
పార్వతీపరిణయచంపు
ప్రహ్లాదచంపు
బకవధచంపు
బాలకృష్ణచంపు
భాగవతచంపు

”

”

”

”

భారతచంపు

భార్గవచంపు

భీష్మకన్యాపరిణయచంపు

మద్రకన్యాపరిణయచంపు

మాధవానలకామకందలాకథాచంపు

మానవేదభారతచంపు

మానుతివిజయచంపు

మృగయాచంపు

యౌధిష్ఠిరవిజయచంపు

రామచంద్రచంపు

రామానుజదివ్యచరితచంపు

రామాభిషేకచంపు

రామాభ్యుదయచంపు

రామాయణచంపు

రుక్మిణీపరిణయచంపు

రుక్మిణీస్వయంవరణచంపు

నాగుదేవానందినీచంపు

వీరేశ్వరుడు

వాసుదేవరథసోమయాజి రాజగురువు

తెలియదు

వేంకటగూరి

గామనాథకవి

భీష్మాచార్యుడు

తెలియదు

సంకర్షణగూరి

నారాయణద్విజుడు

తెలియదు

నిదంబరకవి

కృష్ణకవి

నరసింహుడు

రామేశ్వరవిద్వాన్

శశవంశీశుడు

తెలియదు

జీవనకవి

తెలియదు

నిదంబరకవి

రామభద్రుడు

వీరరాఘవాచార్యుడు

కొల్లూరి సోమశేఖరకవి

నారాయణుడు

రామకృష్ణగూరి

తెలియదు

గంగాధరకవి

తెలియదు

మానవేదమహారాజు

రఘునాథుడు

కవిరాజు

గోపాలకవి

విశ్వనాథసింహుడు

వసులభూషణగూరి

దేవరాజభట్టు

రామకవి

తెలియదు

వేంకటాచార్యుడు

నిదంబరకవి

గోపాలకృష్ణుడు

కు. అ వా. ౧౬౦౪ సి

కు. ౪ వా. ౩౦౩౦

కు. ౪ వా. ౪౦. ౩౧౦౩

కు. ౩ వా. ౨౨౫౫ ఏ

ముద్రితము కలకత్తా

కు. ౩ వా. ౨౭౮౬ సి

కు. ౩ వా. ౨౪౭౫ బి

తం.

కు. ౪ వా. ౪౨౦౬ బి

ముద్రితము బొంబాయి

కు. ౪ వా. ౨౯౪౦

ముద్రితము బొంబాయి

భండ. ౧ నెం. ౨౭౪

కు. వా. ౩ ౪౦. ౨౮౮౮ సి

మిత్ర. ౩ వా. ౧౪౨౭

కు. ౩ వా. ౨౪౫౫ బి

ముద్రితము, బొంబాయి

కు. ౩ వా. ౨౬౦౮ బి

తం. ౪౦౬౭

” ౪౦౬౯

కు. ౪ వా. ౪౧౨౨ సి

కు. ౩ వా. ౨౨౬౯ ఏ

” ౪ వా. ౩౭౯౩ సి

ముద్రితము బొంబాయి

కు. ౧ వా. ౩౬౬. యఫ్

” ౪ వా. ౪౧౩౮ సి

కాశ్మీర ౮౧

కు. ౪ వా. ౩౨౮౮

తం. ౪౧౦౬

కు. ౪ వా. ౩౨౧౮

కు. ౪ వా. ౪౧౫౦ సి

మిత్ర. ౧ వా. ౭౩

కు. ౪ వా. ౩౪౯౩

” ౨ వా. ౧౫౧౬ బి.

” ౨ వా. ౧౪౦౯ బి

” ౩ వా. ౨౪౩౭ బి

” ౩ వా. ౨౫౪౦ బి

” ౩ వా. ౨౪౫౫ బి

కు. ౨౫౭

విక్రమనేనచంపు	నారాయణరావమంత్రి	కు. ౨ వా. ౧౯౦౩
విరించి నాగచరితచంపు	నవనీతకవి	కు. ౪ వా. ౩౯౨౫ వా.
వీరభద్రవిజయచంపు	విక్రామనీశీరులు	,, ౧ వా. ౪౧౨ బి
బృందావనవిరోధచంపు	రుద్రస్వామినాచస్వతి	సరస్వతీభవన బనారసు
శివచరిత్రచంపు	కవివాది శేఖరుడు	కు. ౪. వా. ౪౧౪౩. బి
శ్రీనివాసచంపు	శ్రీనివాసుడు	తం. సం. ౪౧౬౧
శ్రీనివాసవిలాసచంపు	చేంకటేశకవి	కావ్యమాలాముద్రితము
శ్రీనివాసమనియూత్రావిలాసచంపు	గోవిందరావు	కు. ౩ వా. ౨౧౨౪ ఏ
సాత్రాజితీపరిణయచంపు	గాంగేయకవి	కు. ౩ వా. ౧౯౩౮ ఏ
సాహిత్యతరంగిణీచంపు	కృష్ణుడు	కావ్యమాలాముద్రితము
సుభద్రాహరణచంపు	తెలియదు	కు. ౩ వా. ౨౪౫౫ ఏ

సంకేతాక్షరములు

తం—శిష్కిప్తివు కేటలాగు ఆఫ్ సంస్కృత మానిస్కిప్తుస్ ఇం ది సస్వతిమహలు లయిబరి, తంజావూరు.

పీటర్సన్—శిష్టిలు రిపోర్టు ఆఫ్ ఆపరేషన్ ఇన్ సర్జరీ ఆఫ్ సంస్కృత మానిస్కిప్తుస్ బై ప్రొఫెసరు పీటర్సన్, బొంబాయి.

ఇం—ఇండియా ఆఫీసు కేటలాగ్.

బ—బర్మలు తంజావూరు కేటలాగ్.

బం—శిష్కిప్తివు కేటలాగు ఆఫ్ సంస్కృత అండు ప్రాకృత మానిస్కిప్తుస్ ఇం ది లయిబరి ఆఫ్ ది బొంబాయి బ్రాంచి రాయల్ ఏషియాటిక్ సొసైటీ.

కు—ట్రయన్నియర్ కేటలాగు ఆఫ్ మానిస్కిప్తుస్ సంస్కృత లయిబరి, మదరాసు. కుస్వస్వామి కాశ్మీరి, ఎమ్. ఏ.,

హ్యూ—శిష్కిప్తివు కేటలాగు ఆఫ్ సంస్కృత మానిస్కిప్తుస్ ఇన్ సంస్కృత కలకత్తాకాలేజి, హ్యూమ్ కళశాస్త్రీ.

భం—రిష్టు ఆఫ్ సంస్కృత మానిస్కిప్తుస్ ప్రైవేటు లయిబరి ఇండి బొంబాయి ప్రెసిడెంసీ ఆఫ్ ఆర్. జి. భండార్కరు.

ఆపర్టు—రిష్టు ఆఫ్ సంస్కృత మానిస్కిప్తుస్ ఇన్ ప్రైవేటు లయిబరీసు సడరన్ ఇండియా బై ఆపర్టు.

రైస్—కేటలాగు ఆఫ్ సంస్కృతమానిస్కిప్తుస్ ఇన్ మైసూర్ అండు హద్దు.

అ—కేటలాగ్ ఆఫ్ సంస్కృత మానిస్కిప్తుస్ ఇన్ ప్రైవేటు లయిబరీస్ ఆఫ్ నార్త్ వెస్టు ప్రావింసు.

మిత్ర—నోటీసు ఆఫ్ సంస్కృత మానిస్కిప్తుస్ బై రాజేంద్రలాల్ మిత్ర.

ఎప్పుడో జ్ఞానోదయం అయింది ప్రపంచానికి. ప్రకృతినిర్మాణంలోనే ఇది నిబిడికృతమయియుంది. ఈజ్ఞానమే 'అహం' అనే స్మృతికి ఆధారభూతము. మాత్మేతిమాత్మకీవులలోమాడ ఈస్మృతి ఏదో విధంగా ద్యోతకమవుతుంది. చర్మచక్షువుకు గోచరంగాని చీవులలోమాడ వానికి గల్గే బాహ్యవస్తువుల పరివర్తనలవలన అంతరంగికంగా భావోత్పత్తి అవుతుంది. జగదీశచంద్రజోసుగారు, మనము జడము లనుకునే వృత్తాల్లోమాడ నాని బాహ్యచలనానికి ఒక అంతరిక మైన మానసికపరివర్తన ఉంటుంది అని పరికరం వ్వారా స్పష్టపరిచారు. సాయంసమయమందిరి సముద్రతరంగాల్లో, ప్రత్యూషకాలమందిరి బంగారపు తెండలో, శరద్రాశులందలి సుభ్రజోత్సవ్నలో ఆహ్లాదానికి కారణం ప్రకృతిలో సుప్తమైయున్న ఈజ్ఞానసంచలనమే.

ఈజ్ఞానమే మానవునిలో అత్యుత్తమ స్థానాన్నిక్రమించి అతనిలో ఒక తార్కికదృష్టి, ఒకపరిశోధనాత్మక కలుగజేసింది. తదేవా, మానవుడు అనాది నుండియు ప్రకృతికాస్త్రజ్ఞుడయ్యాడు. ప్రకృతిని తీవ్రంగా పరిశీలించాడు. పరిశోధనలో పరపడు డయ్యాడు. ప్రకృతిచిత్రవిచిత్రాలను గ్రీకులు తమదేవాలయాల్లోను, రాజమందిరాల్లోను నేకరించారు. హెలీనాసామ్రాజ్యంలో మొట్టమొట్టటి జీవాలను చంపి పరిశోధన సల్పారు. భారతదేశంమాడ ఈపరిశోధనల్లో కొంత ప్రాముఖ్యత వహించింది. మనదేశంలో పరిశోధనకి ప్రాతిపదికం సర్పింది అశోకచక్రవర్తి. ఆయహింసా తత్పరుడు జీవవిచ్ఛేదనతో పరిశోధన పాపమన్నాడు. అనేకవిధములయిన ఉద్బిజ్జముల నేకరించి వాతావరణ పరిస్థితులకు అవి పొందు అనుకరణములను పరిశీలించాడు. కాని పరిశోధనకి ఆయనే ఆఖరుచక్రవర్తి. తరువాత భారతదేశములో కాస్త్రజ్ఞులు తరక్కుమన, విమానంలో మునిగిపోయి, ప్రాకృతిక, భౌతికపరి

శోధనలకు తిలాంజలులిచ్చారు. ఇక్కడే ప్రాచ్యపాశ్చాత్యులు వివిధపథాల ననుగమించారు. తత్ఫలితమే ఆధునిక ప్రాచీనతరీచీ వైవిధ్యవిజ్ఞానవీధికలు !!!

పృథ్వీ నిర్మాణము

ప్రకృతి పాతకాలలో పృథ్వీ ప్రధాన పోశ్య గ్రంథము. ఆ గ్రంథ నిర్మాణానికి పదకొండువేల లక్షల సంవత్సరాలు పట్టింది. పునరర్వాత పుటచొప్పున 14 మైళ్ల మందమున నున్నవి ఈ గ్రంథముగోని పుటలు. ఇంత విస్తృత గ్రంథము దురూహ్యంగా ఉంటుంది. ఈ పృథ్వీపటముల నేర్పర్చుటకు సముద్రములు, జలవాహినులు ప్రధానపాత్ర వహించాయి. ప్రతి జలవాహినియు కొంతమట్టిని తీసుకొనివచ్చి పోయెను. మరి యొకచోట భూభాగమును తొల్చివేయెను. అనేక సముద్ర నదీతీరములందు పూర్వము జలమున్న స్థలములకును, ప్రస్తుతమున్న స్థలములకును ఎంతయో భేదముండును. ఒకప్పుడు భూగర్భమునందలి అన్ని పర్వత విచ్చిద్రముతో అంతయు తారుమారుచేసి ఏమియు లేనిచోట సముద్రము కల్పించుచుండును. అప్పుడు కోటానుకోట్ల జీవరాసులు సముద్రములో నశించిపోవుచుండును. పూర్వ మొకప్పుడు మన ఆశియాఖండమును, దక్షిణ ఆఫ్రికా ఖండమును కలిసియుండెడివి. తరువాత మగ్గమున్న భూఖండము సముద్రములోనికి పోయినది. ఇటులనే కొండలు కుంగిపోవుట, పైకుబుకుట తటస్థించుచుండును. గత క్వెట్టా భూకంపమువలన హిమాలయ పర్వతపంక్తులందు గల్గిన మార్పులు చూచిన ఆశ్చర్యము జనించును. ఈ పరివర్తనములు గాంచిన ఆధునిక భూఖండములు, సరివాద్దులు కాశ్వరములా అనిపించును. పరిశోధకుడైన ప్రకృతికాస్త్రజ్ఞుడు తాత్కాలికములైన సరివాద్దులనుచూచి "నాదేశము" అని మురియు దేశభక్తుని చూచి నవ్వుతాడు.

భూమి వయస్సు

పటలము పటలముగా పృథ్వియందు అనాది యందు అట్టడుగుపటలమును, తరుపరి తరువాత పటలములును ఏర్పడి యుండవలయును. ఈ నిర్మాణమునకు ప్రకృతి కాలముతో కలసి మహాయజ్ఞ మొనర్పించి, గొవ శతాబ్దాంతమువరకును భూగర్భపరిశోధనకు ఎవరును గఱంగలేదు. ౧౭౯౪ లో విలియమ్ స్క్రిస్టు భూగర్భ పరిశోధన సర్వీసాడు. ఆయన భూపటలములన్నిటిని వాని ద్రవ్యప్రకృతినబట్టి విభజించాడు.

౧. సీమసున్న పురాలలు, ౨. సున్న పురాలలు, ౩. ఇసుకరాయి పరాలలు, ౪. బంకమట్టి పరాలలు. ఆయన పరిశోధనలందు ఈ పరాలలన్నియు ఎక్కడ యున్నప్పటికిని ఒకేవరుస ఒకేవిధానమందు ఉన్నవి. దీనినిబట్టియే అవి ఏర్పడినకాలమును నిర్ణయించుటకు వీలులేదు. ఆ పటలములందు ఆకాలపు జీవముల శల్యములు గాని, లేక వీనిచే ముద్రితమైన చిహ్నములు (ప్రకృతి శాసనములు)గాని ఎంచుచుండును. పటల గర్భమునందలి ధాతుసముదాయముగూడ మిగుల తోడ్పడును. కాబట్టి పృథ్వివయస్సు నిర్ణయించుటకు—

౧. భూగర్భమునందు ఆయాపటలము లున్న లోతు.

౨. ఆ పటలమునందు శిథిలములైన శీవులు.

౩. పటలమునందలి ధాతుసముదాయము.

ఈ నిదర్శనములచే భూతలము లన్నిటి వయస్సును నిర్ణయించిరి. స్రావీన భూగర్భ పరిశోధకులు తమ జీవితమంతయు వినియోగించిరి. మన దేశముంగు కూడ ఒక భూగర్భ పరిశోధకశాఖ (Department of Geological survey of India) యున్నది. వీరు మన దేశమును ప్రతి అంగుళమును పరిశోధించిరి. ఇట్టి పరిశోధనలవలననే మన దేశమందలి వాయవ్యభాగమంతయు కొన్నిటల సంవత్సరములక్రిందట హిమాచ్ఛాదితమై యుండెనని తెలియుచున్నది. అంగుళ నిదర్శనముగా హిమకాలమునందు నాశనమైన శీవుల శిథిలములు దొరికినవి. పూర్వోక్త నిదర్శనముల ననుసరించి భూమి

వయస్సును అయిదు (ఇప్పటివరకు) యుగములుగను, వానిని మరల శకములుగను విభజించిరి.

౧. ఆర్కికోయక్ (ప్రథమ) యుగము:—ఈ యుగమునందు జీవము ప్రారంభమయినది.

౨. ప్రోటెరియో జోయక్ (ద్వితీయ) యుగము:—ఈ యుగములో అనేక ప్రాథమిక శీవులు వచ్చినవి. పురుగులుకూడ అప్పడే ప్రారంభమయినవి.

౩. కేలిమోజోయక్ (తృతీయ) యుగము:—ఈ యుగమును మరల ఆరుశకములుగా విభజించినారు. (అ) కేంబ్రియన్ శకము. ఈశకమునందు జీవ మింకను భూమిపై కనిపించలేదు. (ఆ) ఆర్డోవిక్ శకములో పెన్నెముకగల జంతువులు ప్రారంభ మయినవి. (ఇ) సిలూరియన్ శకములో చేపలు భూమిపైకి ఉద్భిజ్జములు వచ్చినవి. (ఈ) డెవోనియన్ శకము. (ఉ) కార్బుని ఫెగస్ శకము. ఈశకములో భూచరజీవములు వృద్ధి పొందినవి. (ఊ) పెర్మియన్ శకము. దీనిలో సరీసృపములు వచ్చినవి.

౪. మీసోజోయక్ (చతుర్థ) యుగము:—దీనిని మరల మూడుశకములుగా విభజించియున్నారు.

(౧) ట్రీమాసిక్. (౨) జూరాసిక్. (౩) క్రేటాసియక్ శకము. ఈయుగమునందు గూలపరిమాణముగల ఉద్భిజ్జములు, జంతువులు పృథ్వియందు వ్యాపించినవి.

౫. సీనోజోయక్ (పంచమ) యుగము:—ఇదియే ఆధునికయుగము. దీనిని మరల ఆరుశకములుగా విభజించియున్నారు. (అ) ఇమోసీనుశకము. (ఆ) బలిమోసీన్. (ఇ) మమోసీను (ఈ) ప్లయోసీను. (ఉ) పైస్టోసీను: ఈశకము పృథ్వి చాలాభాగము హిమాచ్ఛాదితమయింది. (ఊ) ఆధునికశకము.

“మానవవికాసము” (ఏప్రిలు ౯౭ భారతి)నందు అనూహ్యమైన విశ్వవయోవాహినియందు శ్రుతిమాత్రమైన పృథ్వివయస్సు తెలుప సాగ్యమైనదికాదు. ఇందులో గన్పరిచిన పటమునందు మొదటి పట్టికయందు భూపటలములబట్టియు, వాని వయస్సునుబట్టియు ఆపటలము ఏర్పడుటకు బట్టిన కాలము చిత్రింపబడినది.

౧. పృథ్వీనిర్మాణములో పటలములు ఏర్పడిన కాలము

సీనోజోయిక్ యుగము	మానవుడు	ప్లయోసీను	ప్లెస్టోసీను	
	500 లక్షలు	మయోసీను		5 లక్షలు
మిసోజోయిక్ యుగము		ఒలిగోసీను	ప్లయోసీను 13000 అడుగులు	
		సీనోజోయిక్ ఇయోసీను		100 లక్షలు
పేలియోజోయిక్ యుగము	పక్షులు			
	శిశుపోషణ గల మృగము	క్రెటాసియస్	మూడవశకము పటలము 9000 అడుగులు	
	5000 లక్షలు	జురాసిక్		175 లక్షలు
ప్రాటెరియోజోయిక్ యుగము	పరిపక్వ సంచత్సరములు వృక్షములు	మిసోజోయిక్ ట్రీమాసిక్		
			1750 లక్షలు	
	11000 లక్షలు	పెర్మియన్	రెండవశకము పటలము 12000 అడుగులు	
	సంచత్సరము			
	భిక్షములు	కార్బని ఫెరస్		800 లక్షలు
	సరీసృపములు జలచర, ధూచరములు			
	కీటకములు	డెవోనియన్	ఆధునిక యుగములో మొదటిశకము పటలము 28000 అడుగుల లోతున నున్నది.	
ఆర్క్చిజోయిక్ యుగము	ధూమిపై ఉద్భిజవర్గము	సిలూరియన్		
1	మత్స్యవర్గము			
	వెన్నెముక గల జంతువులు	ఆన్సోలికన్		
	త్రిభాగ జంతువులు	క్రెటేషియన్ శకము		
			500 మేల లక్షలు	
		పేలియోజోయిక్ శకములు		500 లక్షలు

రెండవపట్టికయందు ఆఖరుమాడుయోగములు, వానిశకములు, కాలము తెలుపబడినది. మూడవపట్టికయందు ఆధునికయోగములందలి శకములు, ఆయాపటలములు ఉండిన లోతుగూడ వివరింపబడినది.

అమర్ అను క్రైస్తవమతాచార్యుడు సృష్టి క్రీ. పూ. ౪౦౦౪ సంవత్సరముల క్రిందట (ఆయన గంటలు, నిమిషములు కూడ నిచ్చియున్నాడు.) ప్రారంభ మయ్యె నని విశదీకరించెను. క్రైస్తవులందు ఇప్పటికిని ఇది నమ్మువార లనేకు లున్నారు. ఈవిషయ మందు భారతీయులు నిదర్శనపహితముగ కాకపోయినను కొంచెమయినను ఊహింపగలిగిరి. యోగములు, పాదములు నిర్ణయింపగల్గుట చాలా గౌరవంపదగిన విషయము. అరవిందఘోషగారు తమ “కాలిదాస” అను పుస్తకమునందు ఆయాయోగపురాణములనుండి కవుల గైకొని నాగరికతావికాసమును చక్కగా విశదీకరించిరి. నేటి భారతీయులుగూడ ఆధునికయోగపరిశోధనలతో అడుగుబెట్టిన తమ ప్రాచీనత్వాన్ని గౌరవించినవారగుదురు.

విస్మృతజీవవర్గము

జీవము సాధారణముగా తానుండు పరిస్థితుల కనుకూలముగా జీవించుటకు ప్రయత్నించుచుండును. ప్రకృతితో సామరస్యము జొందగల్గిన జీవులే వివరవర్గకు జీవింపగల్గును. దీనికి నేను మానవజాతులయందలి యుద్ధములే తార్కాణముగా గైకొనవచ్చును. ఆస్ట్రేలియాలోని అదిమవాసులు ఆధునికుల హత్యా పరికరముల నిర్మింపజాలక చనిపోయిరి. విరోపా మహాసంగ్రామమునందు ఆంగ్లేయులు జర్మనులవలె విషవాయువులను, టాంకులను నుపయోగింపనంతకాలము జయము మిగుల సంజేహాస్పదముగా నుండెను. అటులనే మన దేశమందు టైముము గల్గినప్పు డెల్లప్పుడును స్త్రీ శిశువులకంటె మగశిశువులు ఎక్కువమంది జన్మింతురు.

ప్రకృతిప్రయోగకాలలో జీవము అనేక పరివర్తనలు పొందింది. అణువులోనుంచి అత్యంత స్థూలస్వరూపాన్ని పొందింది. మరల స్థూలములో నుంచి

మాట్లోన్యూఖమగుచున్నది ఈ మాధ్యమికావస్థ లన్నియు శిథిలమయిపోయినవి. వాని చిహ్నములే ఒకప్పుడు ఆ జీవవర్గము ఉండినదనుకొనుటకు ఆధారము. ఆ చిహ్నములు దొరుకుట బహు దుర్లభము. జంతువుకాని వృక్షముకాని జీవించియున్నపుడు ఏ మట్టిలోనో, కొండచరియలోనో ఇరుకుకొని చనిపోయియుండును. వాని శిథిలములచే గాని, వాని శరీర స్వర్ణచే ముద్రితములయిన శాసనములచేగాని విస్మృతజీవవర్గము నూహింపగలము.

మనము మామూలుగా వాడు సాంబ్రాణియందు అనేక ప్రాచీనమైన క్రిమికీటకములు దొరుకుచుండును. వైబీరియా యందు పెద్దపెద్ద మృగములనేకములు భూమి యందు పాతుకుపోయి దొరికినవి. కాలిఫోర్నియాలో ఒక నీటిదొరపువందు తారు ఉండుటచే అందులో నీరుత్రాగుటకు పోయిన కొమ్మువులులు మున్నగునవి చనిపోయినవి. ఈమధ్య ఆదొరపు శ్రవులనుండగా ఆ జంతువుల శల్యపంజరములు దొరికినవి. ఇటులనే డెల్జియములో ఒక గుహయందు ౨౯ సరీసృపములు చనిపోయినవి. ఆర్కియోటేరిక్సు అను ఒక సరీసృపభిగము సున్నపురాతిపై బడి చనిపోయింది. అపుడు దాని చే సున్నపురాయిమీద ఏర్పడిన ముద్రయే ఆ ప్రాచీన సరీసృప భిగ అస్తిత్వానికి ఆధారము.

విస్మృత జీవవర్గమును రెండువిధములుగా విభజింపవచ్చును.

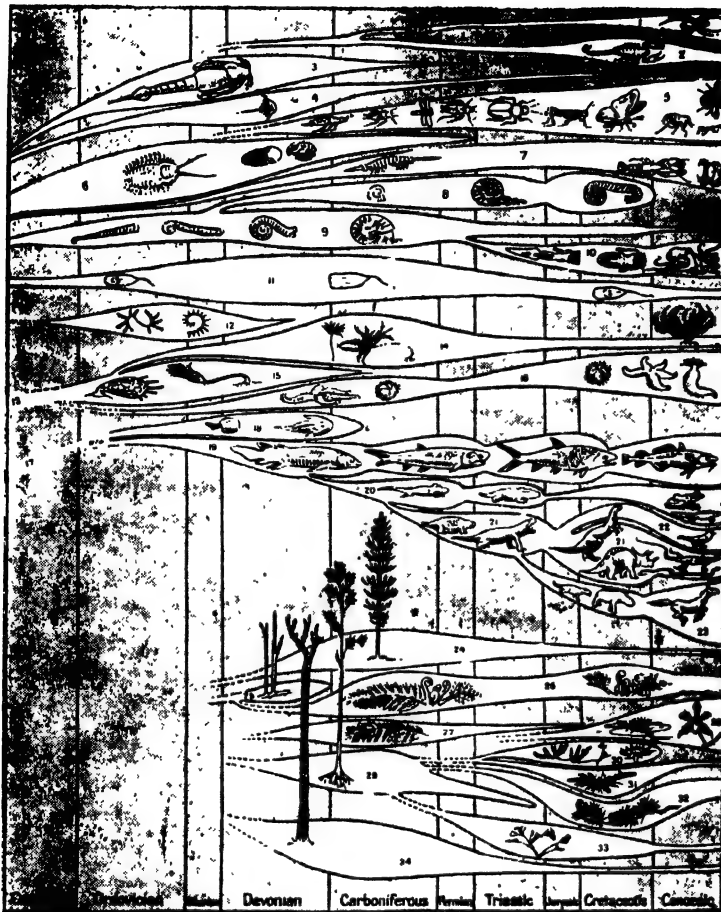
౧. విస్మృత జంతువర్గము.

౨. విస్మృత ఉద్భిజనవర్గము.

విస్మృత జంతువర్గమును వాని వికాస ప్రాముఖ్యమునుబట్టియు, ప్రాచీనత్వమునుబట్టియు అనేక విభజనలొనరించిరి.

విస్మృతజంతువర్గము

ఆర్కియోయోకయోగమునందు జీవము ప్రారంభమయినను ఆజీవము శిథిలములు ఏమియు గాని పించుటకు అవకాశము లేకపోయినది. ఆయోగమునందు అక్కడక్కడ పర్వతములు ఏర్పడినవి. నేనడా, గ్రీసు

౨-వ పటము

విస్మృతజీవవర్గసంక్షిప్త ఇతిహాసము

[ఇది పట్టికలక్రింద విభజింపబడియున్నది. ఒక్కొక్కపట్టిక ఒక్కొక్క యుగమునందలి శకమును చూపును. దీనిలో ఆయాశకములందు వచ్చిన జీవవర్గము తెలుపబడియున్నది. (౧) సాలీమలు, (౨) తేట్లు, (౩) సముద్రవృక్షములు, (౪) పీతలు, (౫) కీటకములు, (౬) త్రిభాగజంతువులు, (౭) రొయ్యలు, (౮) ప్రాచీనములగు వెన్నెముక గల జంతువులు, (౯) చేపలు, (౧౦) జలచర భూచరములు, (౧౧) సరీసృపములు, (౧౨) ఖగములు, (౧౩) క్షీరయంతజంతువులు, (౧౪) మొట్టమొదట పృథ్విపైకి వచ్చిన ఉద్భిజ్జములు, (౧౫) ధోరస్, (౧౬) క్లలు మానవులు.]

లాండుదేశములందు అనేక భాతువులతో గూడిన ఆ సర్వతశిలములు మాత్రము గాన్పించుచున్నవి.

తరువాత అనగా పదివేల లక్షల సంవత్సరముల క్రిందట వచ్చిన ప్రాచైనియోజోయోగము చాలా కాల ముండలేదు. ఈయుగమునందు జీవము స్థిరస్థావర మొనరించుకొనుటకు మిగుల ప్రయత్నించినది. ఈయుగమునందు లోహయాగికములు దొరికినవి. నేడు సంయుక్తరాష్ట్రములందు దొరుకు ఇనుమునందు చాలాభాగము ఈయుగమునందు ఏర్పడినదే. ఈద్వితీయయుగమునందు మొదటిసారి హిమము ప్రపంచమునంత నావరించినది.

భూమి చల్ల బనుటకు ఈహిమము మిగుల దోడ్పడినది. పేలియోజోయోగము (తృతీయ) — కేంబ్రియో

(అ) శకము

త్రిభాగజంతువులు — మైశకము ప్రారంభమున సరికి ఇప్పటివరకు భూమికి గడిచినవయస్సులో సగము చెల్లి పోయినది. అయినను ఈయుగపు జంతువుల శిథిలము అనేకములు దొరికినవి. “ఆ” శకములో భూచరములుగాని, వెన్నెముకగల జంతువులుగాని లేవు. చివరకు నత్తగుల్లలు, కీటకములుగూడ లేవు. ఆజంతువులు రంగులనుచూడగలవు; శబ్దమును వినగలవు. అవే త్రిభాగ

వృద్ధిపొందినవి. తరువాతవచ్చిన కార్పని ఫరసు శకమునందు ఇవన్నియు భూమిలోనికి బోవ మొదలైనవి. ఇటులనే పెద్దపెద్ద అడవులన్నియు భూమిలోనికి బోయినవి. పిదప భూతలమంతయు ఘర్మకొని పోయెడిది. ఇటులనే ఉద్భిజ్వవర్గము పెరుగుట, భూమిలోనికి బోవుట అనేక పర్యాయములు జరిగినది. ఉద్భిజ్వములు భూమియందు సుమారు పదివేల అడుగుల లోతువరకును బోయినవి. అప్పుడు భూమియందలి ఉష్ణోగ్రతయుచే బొగ్గుగా మారిపోయినవి. ఇదివరలో పెద్ద అడవులున్న చోట్ల బొగ్గుగను లున్నవి.

ప్రపంచమునగు ఏడులక్షల కోట్ల టన్నుల బొగ్గు ఉన్నదని కనడా భూగర్భ పరిశోధక శాఖవారు నిర్ణయించిరి. అనగా వాయుమండలమందు నున్న బొగ్గుకు నాలుగురెట్లుంచును. ఇంతబొగ్గు నిర్వహింపటకు ఎన్నియోవందల లక్షల సంవత్సరములు పట్టినది. కాని దీనిని మినుల నొండెరగా ఖర్చుపెట్టుచున్నాము. ౧౯౦౫ నంగు ౯ వేల లక్షల టన్నుల బొగ్గు ఖర్చుపట్టిన ౧౯౧౦ లో ౧౦౫౦౦ లక్షల టన్నులు, ౧౯౨౩ లో ౧౩౦౦౦ లక్షల టన్నుల బొగ్గు ఖర్చుఅయినది. ఈ విధముగా ఖర్చుపెట్టిన యూరపులోని బొగ్గు అయి గుండుల సంవత్సరములకంటె ఎక్కువ యుండును. అమెరికాలో ౨౦౦౦ సంవత్సరములవరకు వచ్చును. ప్రకృతి ఎన్నియో లక్షల సంవత్సరములలో మానవేట్టి గ్రహము విచ్ఛలించిగా ఖర్చుపెట్టుచున్నాము.

పెన్నుముకగలజంతువర్గము- పృథ్వీప్రవేశము
ఉద్భిజ్వవర్గము భూమిపై ప్రవేశించి జంతువర్గమునకు దారితీసినది. దానిచే భూమి ఆహారసమన్వితమయినది. జంతువులు జలమునంగుండుటకు విపరీత పరిస్థితులు సంభవించినవి. జలాశయములు ఎండిపోయి ప్రాణవాయువు మిగుల తక్కువయ్యెను. దీనితో జంతువర్గము భూమిపైకి వచ్చుట అత్యవసర మయ్యెను. భూమిపై జీవించుటకు ముఖ్యముగా రెండు డవయవములుండవలెను- (౧) ఊపిరితిత్తులు, (౨) కాళ్లు.

ఐరోపామహాసంగ్రామము నాగినతరువాత సంవత్సరములు ముందునకు త్రోసినది. అటులనే

అప్పుడుగల్గిన జలోత్పత్తియు జంతువికాసమును తీవ్రగతి నొనరించినది. ఊపిరితిత్తులకు బగులుగా ముడుబులో వాయునాళమును, గాలితిత్తియు నిర్వహించుచును. మొట్టమొదట నేను మనము చూచు “షార్క్” (Shark) అను చేపవంశము భూమిపై ప్రవేశించెను. వీని రెక్కలు కాళ్లుగా మారిపోయినవి.

ఆజంతువులే నేటికప్పులుగా మారిపోయెను. ౪ కాలమునే అప్రిమోపిమస్, బురద మిడతలు, పిరిచెనా ఫ్లూమెస్ మున్నగునవి జలచరభూచరజీవిత ములవరకు కొనెను. ఇవన్నియు మాంసాహారులు. ఇవి మాంసము ప్రవృత్తికములు, చేపలు మున్నగునానిని తిని జీవించుచుండెడివి. కప్పలవలె స్రుష్టము నీటియందే పెట్టి మామూలు పరిణామవర్ణన నన్నిటిని బొంగుచుండెడివి. కాని వీని వెన్నెముక అంత గట్టిని కాకపోవుచేత కప్పలవలె గంతులు వేచుబాలకపోయెడివి. వీని నోరు ముసళ్ల నోరువలె పాకుటగా మండెడిది. ౧౪వ శతాబ్దమునగూడ వెన్నెముక వలెనే కొనెడివి.

మన మొకసారి కాలచాసాని కెదురేది తృప్తీయ యుగములోని కార్పకా ఫరసశకములోనికి బోగలిగిన సత్యాలపు పృథ్వీ భీష్మసృష్ట్యము గోచరమవుతుంది. నేను మనముచూచు ఫలప్రసవమనిర్వృత్తములై పృథ్వీని శోభాయుతమునర్చు తిరుణావర్ణములు లేవు. ప్రాణ సంధ్యాకాలములందు మాత్రము లాసర్పము ప్రకృతిని పాటలతో నింకే సత్తులులేవు. వసంతముకుపు నందలి కిసలయములు, పే మంతమందలి పంకాగ్రాలు లేవు. ఋతుపరివర్తనము ప్రకృతి ఇంకా ఊహించనే లేదు. ప్రత్యేకకృత్తిత్వముతో ప్రపంచసృష్ట్య సంపద కాస్తవమైన షీరయుత చతుష్పాత్తులు లేవు. ఆ కాలములో ప్రకృతి నిష్కర్మగంభీరత వహించినది. నేను మనము అందమునకై తొట్టించు గుండుకొను ఫరసు మొక్కలు మహావృక్షములై ఫలప్రసవ విహీనములై పెద్దగింజలలో భీష్మసృష్ట్యము నొసంగుచుండెను. అప్పుడప్పుడు వానిమధ్య కీచరచముతో రెండుమాడను నుల పోషింపుగల బొద్దింకలు, నాల్గు అయిదు అడుగుల నిడివిగల వృశ్చికములు పోవుచుండెడివి. ఇంతలో ఏ

౬. [వేలియోతోయ్కోయ్యగపృథ్వీదృశ్యము]

జలాశయమునుండియో పడ పన్నెండు అడుగుల మంహాకముకటి ఆరాలిపోయిన అటలపై వాహ్లోకి బయలుదేరినది. అప్పుడు కురుసురంసు పక్షులు, ఈ నిత్రవిదిత్ర నాగరికత, తన్నిర్మాతలము మనము ప్రకృతి యూహాసాధంబోహా యుంకి యుండును.

మృత్యుతరంగాలు

ప్రకృతి మరల నూతనశకం ప్రారంభింపబడి చింది. భూచలనము ప్రారంభమయింది. వృక్షములు,

౭. [తృతీయయ్యగము ఆగ్రహ శకమునందు భూ

భూభాగము లనేకములు కలిసియుండినవి. అందులో ఆస్ట్రేలియా, ఇండియా, ఆఫ్రికాభూభాగాలు కలిసి గోండ్వానా భూభాగము ఏర్పడుట ఇంక గాననను. ఇవన్నియు హిమభండాచ్ఛాదితములు.]

జంతువులు మరల భూమిలోనికి బోయినవి. నూత్న భూభాగములు, పర్వత పంక్తులు ఏర్పడ ప్రారంభించినవి. అది తృతీయ యుగాంతము. హిమ భండాలు యథేచ్ఛగా భూతలాన్ని ఆక్రమింప ప్రారంభించినవి. అప్పుడు ఆస్ట్రేలియా, మలేషియా, ఇండియా, చీనా. ఆఫ్రికావరకు ఏకభూభాగం ఏర్పడింది. గీనిని భూగర్భ కాస్త్రాలు గోండ్వానాభూభాగం మనిరి. అందువలననే నేటి భూగర్భ శిథిలమలందు ఆస్ట్రేలియా ఇండియా, చీనా. ఆఫ్రికాలయందు ఒకవిధ మయిన ఉద్భిజంతు శిథిలములు దొరుకుచున్నవి. ఈవిధగీతి పరిచర

నలవలన నూతన ఉద్భిజంతువర్ణములు ప్రకృతిలోనికి వచ్చినవి. అనే సోపుపములు. నూత్న విచూత్న సరికర ములతో చతుర్థ యుగమంతయు ఇవిగని పాలించినవి.

సరీసృపములు

సరీసృపము అసగా పౌట్రో ప్రావసది యని అర్థము. నేను మనము చూచు బల్లి, తొండ్, పాము, మోసలి, తాబేలు ఆధునిక సరీసృపములు. కాని ఇవి మిసోజోయ్కో యుగమునందు పృథ్వీనంతయు పాలించిన తమలూర్జుల గాంచి నేను భారతీయులు తమ లూర్జుల క్రికాంతగాంచి వాపోయినట్లు వాపోవు చుండువలయును. ప్రకృతివికాసానికి ప్రచునానానా మిసోసృపములు.

సరీసృపముహాం జలచరభూచరోచ్ఛరమే. సరీ సృపనినిర్మాణము తృతీయయుగము ఆగ్రహ శకములో ప్రారంభమయినది. ఇది వృద్ధిసాంకులకు వాని నిర్మాణ మందు రెండు విశేషములన్నవి. వానిచర్యము అతి మందముగను, బిరుగుగను యుంకి శీతోష్ణములందలి తీవ్రపరివర్తనలను భరింపగలరు. వాని అంతమునందు “ఏమిన్నిగాన్” (Amnion) అను పరిచ్ఛేదిము వలన పిల్లలు నీటిలోనికి పోయి మంహాకపరివర్తనల బొందినవనరుమలేకుండు భూమియందు యథే

చచ్చగా పెరుగగలవు. అనాదియందు సరీసృపములు మిగుల సోమరివాకులై పురుగులను, చేపలను తినును అప్పటి జలచర భూచరములవలె ఉండెడివి. కాని పృథ్వియందు వచ్చిన పరివర్తనలు, పర్యతనిర్మాణము మున్నగునవి వీని జొన్నత్యమునకు మిగుల లోపమైనవి. పెరియార్ శకము చివరకి సరీసృపములలో అనేకులు శాకాహారు లయినవి. భూమియందు శాకాహారము విస్తారముగా నుండుటచే ఇవి మిగుల అనుహలముగ గన్పట్టినది. మనపూర్వులు శాకాహారులే యనివాదించు వారికి ఇదియొక స్రవణనివర్తనము. సరీసృపములలో మొట్టమొదటిది “కాటిలోసారులు.” ఇవి పక్షులకు పశువులకు మనకుగూడ పూర్వులు. తరువాత “వీజ్జినియా” అను సరీసృపములు వచ్చినవి. వీనితలనిండా పెద్దపెద్దముట్లు ఉండెడివి. వీరు “పారిగూసారులు” భూమిపైనుండి పొట్టను కాళ్ల ఆధారమున లేవనెత్తి గల్గినవి. క్రమద్వారా “ఫీగీయోమంగులు” అను సరీసృపములు వచ్చినవి. పండ్లయందు కోరలు, దంతములు, కొరుకునుంట్లు అను విభజనలు వీనియందే ఏర్పడినవి. వీనిలోకూడ నేటిజంతువుల లోకవలెనే మిగుల చిన్నదిగా నుండెడిది. మిగుల మిగుల చిన్నది. కుక్క చాతిజంతువులన్ని ట్లెట్టి పూర్వుని నుండినే ప్రారంభమయ్యుచుండవచ్చును. వీనియందే “ఫెకినోమంగులు” వచ్చినవి. వీనియందు కోరలుసప్ప మిగిలి పండ్లన్నీయు పోయినవి. వీని సరిహద్దు చిన్న ఎలుక నుండి పెద్దగుర్రమువరకు నుండెడిది. కొన్ని ఎడారలందు, వీరు ప్రదేశములలోను ఉండెడివి. “ఫెలికోనరులు” అను సరీసృపములు నాగినుండి వచ్చినవి. వీని కీపుమీద అడుగు నిక్షేప మండ్లపొర యుండెడిది. పూర్వోక్త సరీసృపము తృతీయయుగమందుండి చతుర్థయుగము ప్రవేశకమునాటికి నశించిపోయినవి. సరీసృపములు చతుర్థయుగము జూరాస్క్, క్రెటేషియస్ శకములందు ఉచ్చదశలోనుండినవి. ఆశకమునందే ఎదురు సరీసృపములు జన్మించినవి. అనగా భుగరూప సరీసృపము నేటిపక్షులకంటె ౨౦౦ లక్షల ఏళ్ల ముందువరకునినది.

పునర్జలప్రవేశము—సరీసృప వికాసము నంగు అత్యున్నతవిషయ మొకటి జరిగినది. చతుర్థయుగ ప్రగమశకమునందు కొన్ని సరీసృపములు జలమునందు ప్రవేశించినవి. భూమిమీద వసించుటకు ఎక్కువబలము, మందమైనచర్మము, కీలోస్టములకు లాగల శక్తి కావలెను. భూమిమీదికివచ్చిన సరీసృపములకు ఇవన్నియు అలవడెను. అందు నీటియందలి జంతువులతో పోరాడి జయించుటకు నుంచి యవకాశము గల్గెను. ఈ యవకాశము మాచుకొని అవి నీటిలోనికి జోయినవి. వీనిలో ఇక్కియోసారులు, మోపాసారులు మొదటివి. ఇవి చతుర్థయుగములో జూరాస్క్ శకమునందు ముందుగా నుండెను. ఇక్కియోసారులు చాతిమముక్కువంటి పొన్నున ముక్కు ఉండెను. చేపలను తినుట కనుహలముగా పండ్లుండెను. మొట్ట భూమిమీద చరించుట కనుహలముగా నుండిన కాళ్లు నీటిలో ఈగుట కనుకూలమైన తెడ్లవలె నుపయోగించెను. ఇవి జలచర జీవితము ప్రారంభించినప్పటినుండియు భూమిమీద నుండు పట్ట

రా. గ్రొనోజోయ్ యుగమున భూమినుండి నీటియందు ప్రవేశించిన సరీసృపములు. ఎవమప్రక్కనున్నది యొకసముద్రముకరము. ప్రక్కనున్నది మోపాసారు. తరువాత ఇక్కియోసారులున్నవి. క్రిందను ప్లమోసారులు, సముద్రచర్మ మున్నది.]

రా. గ్రొనోజోయ్ యుగమున భూమినుండి నీటియందు ప్రవేశించిన సరీసృపములు. ఎవమప్రక్కనున్నది యొకసముద్రముకరము. ప్రక్కనున్నది మోపాసారు. తరువాత ఇక్కియోసారులున్నవి. క్రిందను ప్లమోసారులు, సముద్రచర్మ మున్నది.]

నవసరము లేకపోయినది. పిల్లలనుకూడ సముద్రమునందే పెంచసాగినవి. వీని ఉచరశిథిలములు తమపిల్లలను తామే తినుచున్నటుల తెల్పుచున్నవి.

తరువాత ప్లేమోసాగు లనుచు ప్రాముఖ్యము నకు వచ్చినవి. ఇవి కిం అమసులసానున నుండెడివి. వీని వాయుకాళ్ళను తెచ్చవలె నుపయోగించు చుండెడివి. వీనిమీద చాలా పాశురుగా నుండెడివి. ఇవికూడ ఇక్కియోసారులవలె తమపిల్లలను తామే తిను చుండెడివి. వీని శిథిలములు ఆక్కడక్కడ దొంగకు నున్నవి. మొహల్లు, తాజీఖుహుడ ఇతరులనే జలగిరిత

ఆకాశగమనము

వీటియందు గంగువులు మూడుప్రక్కలకు నడచించుచుండెడివి. హమియాద తంతువులుగా

౯. [ఆకాశగమనక్షారి. వాయుచ్ఛత్రాణిని క్రిందికి దిగుచుండుట గాననగును. రెండుకాళ్ళకును రెక్కలుకూడ నున్నవి.]

తప్ప పైకి క్రిందికి పోవుటకు వీలులేదు. ధూతలము నైన వాయు మహాసముద్ర మున్నది. ఈ మహాసముద్ర మునందీగుటకు జలమునందీగు అవయవములు పనికి రావు. అయినను జంతువులు ఎగురుటకు తీవ్రప్రయత్నములు చేసినవి. చేపలు, కప్పలు, పురుగులు, ఏ బది అగువని గజము లెగురుచుండెడివి. మానవుడు సహజము

గా ఏమియు చేయజాలకపోయినను యంత్రముల నిర్మించుచున్నాడు. ఇవి ఎగురుటకు చేసిన ప్రయత్నములను అనేకవిధములుగా చెప్పవచ్చును. మొహల్లో ఇవి ఆగు నిరులు వాయుచ్ఛత్రమును విమానములనుండి దిగుటకు (Parachute) నుపయోగించినటుల ఎగురుచుండెడివి. అందులకుగాను ఆగిశీఘ్రముగా వ్యాకోచ, సంకోచములను బొందు కంపరము లుండవలెను. ముందరకాళ్ళను ప్రక్కలకు చాపినపుడు వానిచుగ్గ చిర్రముండి వాయుచ్ఛత్రమువలె నుపయోగించెడిది. తరువాత ఈ చర్యము బాగుగా నడల్పయినది. అప్పుడు తోక చుక్కానివలె నుండెడిది. మొహల్లో ముందరకాళ్లు వెనుకకాళ్ళకూడ రెక్కలవలె నుపయోగించినవి. తరువాత ముందరకాళ్ళ బలిష్ఠమయిన రెక్కలవలె నుపయోగించుటచే పక్షులకు కాళ్ళను ఇష్టమువచ్చిన స్థితియొగించుటకు వీలైనది. ఇదియు ధిగములు జయించుటకు మూలకారణము.

పక్షులకు రెక్కలు ఎట్లు వచ్చినదియు వ్రాస్తాగా సరిశోధించుట కింకను సాధ్యమైన శిథిలములు దొంగకలేదు. ఈకలు రెక్కలతోపాటు వృద్ధి పొందుచు వచ్చినటుల గనబడును. ఈకలు సారాసికోశము అంత్యమందు వచ్చినటుల గనపట్టుచున్నవి. తరువాత క్రిటేసియన్ శకమునందు కీలము వృద్ధియగుచుండుటచే ఉష్ణాధికత నుంచుటకుగాను ఈకలు బాగుగా పెరిగినవి. ఈకలు వచ్చినప్పటినుండియు పెరుగుట మిగుల సులభమయ్యెను. వీరి నెట్లుపయోగించినదియు, దాని వలన పక్షులెట్లు ప్రారంభమైనదియు

స్థాంతములగుర్చి రెండుభిప్రాయములున్నవి. ౧. కొందరు “డైనోసారు”లను సరిస్థితియందును ముంకాదిరిళ్లు మిగుల చిన్నవియు శరీరముఖగాకృతి నుంసినవిని చెప్పవచ్చును. (౨) మరికొందరు ముందరకాళ్లు పెడల్పుగను తెడ్లవలె నుపయోగించుటచే వచ్చినదందురు. దీనికి నిదర్శనముగా “ఆర్కియోటేరిక్స్” అను

గం. అక్క-సూర్యమ్మ. పం
లన్నిటిలోను ఇది నో మొదటిది.
చేశాగి యుగములోని - శివుని
సంకీర్తనమున వచ్చిన వసుదను ఇది
ప్రబలికొన్నది. సోటియందు పం
డుంకుల గానములు.

గిట్టిలము బుత్తికొండ చ. కాలము నంతే వచ్చినది. నీటి కుళలకు బహుగా మురికొట్టెను, నీటిమరు అంత. కొని నల్లచి - ప్పయిన నెక్కమును వెగి నది. దీనినోక పొంగుగానుంకి చిగ బట్టవచనె నుండెడివి కాని బుచ్చియు ముగిసికము పిచగకు గనిపోయిచి. చుంగుకును వెకుపోగినది. పండ్లన్నయు నూడిపోయిచి. ఆకాశమన గోళ్ళు ముని పుద్ది పొందసాగినది. కానినో "టికానోడో" ముక్కుమైనది. దీని తెక్కల మగ్గకొలత ౨౪ అడుగు లుండెను. తల

పక్షి (చతుర్థయోగము, సూర్యసింహాశ్వాసము లోనిది) తేక్కలు గన్నట్లు చున్నవి. అవి సోలెజ్ హాఫ్ట్ పలకలమీద ముద్రితములై యున్నవి. పక్షిలలో మొట్టమొదట తెలిసినది దీనిదే. దీని తేక్కలు మిగుల పెద్దవి. ఇది అడవులలో వసించుచు ఒక కొమ్మగొని నుండి మరొక కొమ్మ మీదకు చుముకుచుండెడిది. దీనిలోక పెద్ద పెద్ద తేక్కలచే నిర్మింపబడియున్నది. ఇది ఒకనితో కేవలం వేగమున కై తేక్కలపట్టెడిదిగాను.

పెనుక కీరీటమువలె నొక ఎముక యుండెడిది. అయినను ౩౦ పానుల కంటె ఎక్కువ బరువులేదు. ఎముకల యందు మాటుగుతు బగులుగా గాలియుండెడిది. శరీర మందలి ఉష్ణాశికల్మమును గాపాడుటకు ఈకలు ఏమాత్ర మును లేవు. అందువలననే ఇవి నశించిపోయి ఈకలు గల ఖగములు వృద్ధిపొందినవి.

మీ సోజోయ్ యుగమునందు విప్లవము గొని వచ్చినది యగుదులు. కాని ఇది క్షీణాయుతజంతువుల వలె వృద్ధిపొందజాలక తమపరిమాణముతో కొంతవరకు జీవించిపెట్టెను. ఇది ౫౦ పౌనులకంటె ఎక్కువ యుండుదలవు. అంతకంటె ఎక్కువ బరువున్న గొర్రుల నెగురదలవు. లేనియెడల పెద్దపురులు, పింహములంత గాబండులను గ్రద్దలను చూచుచుండెడివారము. దీనిని బట్టి మానవులు ఎగురవలెననిన ఎగురు గొమ్మకు అడ్డుముగా అశమము న్నట్లు అడుగుల ఎముక అయినను యుండువలెను. కాళ్లు చీపురుప్రక్కలవలె ఉండువలెను. ఇట్టి ఆకారముతో మానవుడు ఎట్టి హాస్యాస్పదజీవీయనానో ఆహ్లాదించును. ఇట్టి శౌతిక నియమములకు విగ్రహముగా పురాణములలో వర్ణించిన దేవదానవులు దివ్యసుందరాకారములనో ఎగుగుచుండెడి వారనుచు హాస్యాస్పదముకాదా ?

౧౧. [ఇవి గట్టలమునకు పూర్వము. రాతిమీద పెద్దతోకతో
వైచార్మికాన్ పూర్చినదియున్నది]

60 యేండ్లనుండి
ప్రసిద్ధిగాంచినది
బాట్లీవాలా
ఏగ్ మిక్ శర్

మలేరియా, యిన్ ఫ్లు
యంజా, వగైరా సమస్త
జ్వరములను పోగొట్టును.

ప్రతివోటను దొరకును
టోకుధరలకు వీరిపేర వ్రాయుడు

Chimanlal P. Shah,
Princess Street, Bombay. 2.

వేటూరి - సుందరకావ్యి గారి

నవీన్ సరస్వతి

సరస్వతి మహిమలకు సందేహ

గుణము ప్రత్యక్షము
అనుభవ నిర్దమ్ము. ఇక జెక్షన్లు
అవసరంలేదు. ఎటువంటిసవా
మీహలనైనాకు దుర్బును
కంఠాదుక-

ఆర్థికసాయసశాల, ముక్త్యాల

వి పంచి

ఇదియూకీ మధుర కావ్య సంపుటి
యువకపులలో నొకరగు శ్రీ బాపి
రాజుగారి కమ్మనిరచనలు తెలుగువారికి
తెలియనివికావు. ఈ చిన్ని కావ్యము
పలువురు పెద్దల మన్ననలందుకొన్నది.

క్రొనుపైజా. ఆంటిక్ కాగితము 80
పుటలు. నాలుగు రేఖా చిత్రములు.

మె: నాలుగు అణాలు.

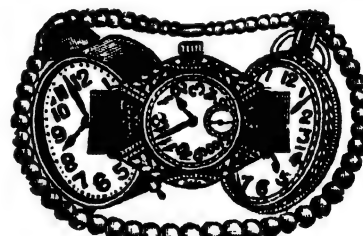
కలసినవారు :

శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజుగారు,

ఆదివారపుపేట, ఏలూరు.

ఇంతవరకెవరు యెరుగరు.

ఆటో గులాల్ లేక హెనా మెదడునకు

చలవ కలుగ
జేయును.
మంచి పరి
మళము. ఒక
సారి 12 బుడ్లు
రు. 1-15-0

లకు కొన్నవారికి పట్టాతో ఒక ఫ్యాబ్రికేషన్
రిస్టువాది, గొలుసుతో బిడ్డల ఒక చక్కని
జేస్టిగడియారము, 10 సం॥లు గ్యారంటీగల
ఒక 'బీ' టైంపీసు, ఒక యిమిటేషన్ కరత్త హా
రము యినాముగా యివ్వబడును. ఫ్యాకింగు
పోస్టేజివేరు. (తృప్తికరముగా లేనిచో సొమ్ము
వాపసు చేయబడును.)

Address:-INTERNATIONAL TRADING Co
Post Box No, 6714 Calcutta. (Sech No 8 AM

రాజమోహన హేరాయలు:

శ్రీమయిన నువాసనగల తల
ను నె. మెదడుకు చలదనమున గలి
కలిగించి పెంట్లకలను అభి
చేయుటలో అత్యుత్తమ మయి

తలపొట్టు, మాడుబొట్టు, కిగ
వేడిమి, చుండు మొదలగువాటిని
పొగొట్టి కన్నులకు చలన కొసం

పెంట్లకలను మృదువుపరచి, నల్లగా పెంచుటలో
అత్యుత్తమ మయినది.

స్త్రీలకు ఆనందమును కలుగజేయును.

సీసా 1-కి రు. 0-12-0 6 సీసాలు రు. 4-4-0

వాస్తవ ప్రత్యేకము.

వి. శి. వి. అండు కంపెని,

ఆయుర్వేదసమాజం,

పెరి చేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

ఆయుర్వేదశాస్త్రం, అష్టావధాని, కవిరాజు
కందుకూరి వేంకటసుబ్బారావుగారి

कामाक्षी

కామాక్షిమృతము:—దేశదేశములలోఁ బ్రఖ్యా
తిఁబొందినది. రాత్రి 1 మాత్ర నేమించిన 1 గంటకు ఎంత
నిస్సారమైనకు మైనను సంసారసౌఖ్యము నీయఁగలదు.
ఏవిధముగా నష్టమగుచున్న కుక్కమునైనను రీదినములలో
నిలిపివేయును. మగ్గనపుంసకులు, నరములకీ క్రితస్థనవారు
ఈ మందునే పైకి పూతగాఁగూడ నుపయోగించుకొన
వలెను. 20 మాత్రల సీసా 1-కి రు. 2-0-0.

తేజోమృతము:—కెగకోగము (గనోరియా)
ఎట్టిరంగుతో, ఎంతటిబాధతో, ఎన్ని సంవత్సరముల
నొందియున్నను మొదటిమోతాదునందేయే సుగుఁగును
జూపించి పూర్తిగ వివారించును. 1 సీసా రు. 4-0-0

వృద్ధామృతము:—ఒక్క సీసా చాలును. నల్ల
మందువేసికొనుదురభ్యాసమునదొలగించి ఆదాయమును
బలమును వృద్ధిచేయును. 1 సీసా రు. 5-0-0

విలాసము:—అమృతాశ్రమము,

నెం. 2, ఏలూరు, పశ్చిమ గోదావరి.

నూతన బలము

మీ కు గలుగును

మీరేల బడలికగా నుండవలెను—బలము

లేక మీ జీవితమును ఆనందముగా గడుపు

అట్లు—సనటోజెన్ ను కొంతకాలము వాడుచు

కొనిన మీకు జీవ శక్తిని మరిల గలిగింపును.

తగువాత ఏకాగ్రమియు జబ్బు గలుగిదా.

అజాగ్రత్త, బలములేకుండుట, శ్రిదలేమి,

ఉదరవ్యాధులు నిస్సత్తాగతు గా మున్నగు

చిహ్నములు వ్యవధిలోనే మాయమగును

మరియు ఎన్నటికిని తలయెత్తిన. సనటోజెన్

శాశ్వతమగు ఆరోగ్యమును గలిగించును.

“సనటోజెన్ తక్కువ యత్యుత్తమను గుఱుమును

గలిగింపును. నిలుకడ బలమును వృద్ధిచేయును.”

అని సుప్రసిద్ధ ఆంగ్లేయ వైద్యుడు తెలిపి

యున్నాడు.

మీకు బలవంతులుగాను, ఆరోగ్యవంతులుగా నుండు

టకు—సేడి సనటోజెన్ ను నేమింప ప్రారంభింపుడు.

SANATOGEN

నిజమైన టూనిక్ ఆహారము

బజారులో ప్రతిచోటను దొర్లకును.

దైవసాగులు

హిసోకోయ్ కయ్యగములో యిల్లులకుల సంవత్సరములు ఇవి ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యముగా పృథ్వీని పాలించినవి. వీనిలో అనేకములు రెండు కార్ల మీదనే నడుచుచుండెడివి. వీనిలో కొన్ని చెల్లమీదహూప వసించుచుండెడివి. వీనిలో హూప మాంసాహారము, కాకాహారమున్నవి. ఇవి ఒకదానినొకటి పోగొని పెరుగసాగినవి. మాంసాహారులందు గోళ్లు బాగుగా పెరిగినవి. వీనిలో “పైరొనోసారు” అనుదాని మోకాలు మాత్రము ఆరదగు లుండెడిది. దాని మెడయు, తలయు ౨౦ అడుగులుండెను. ఈసరీసృపము ఆకాలములో ఆధునికమార్తయంత్రముకంటె భయంకరముగా నుండెను.

౧౨. [చతుర్థ యుగము క్రైస్టియన్ శకమునందలి దైవసాగులు].

కాకాహారసరీసృపములుహూప తక్కువ బీభత్సకరముగా ఉండెడివి కావు. వీనిలో “సాగోసాడులు” అనునవి నలుబదినిబది టన్నులకంటె ఎక్కువ బరువు యుండెడివి. జిగాన్టోసారులు, బాన్టోసారునిబటిటన్నుల పైగా యుండెడివి. ముందరికార్లు వెనుకకార్ల కంటె బాడుగుగా యుండెను. పెద్దమెడ తోకయునుండెను. “డిపొడికన్” అను సరీసృపమునకు ౪౦ అడుగుల తోక యుండెను. దీనితో తన శత్రువులను చావమోడుచుండెడిది.

సాగోసాడులు జలమందును, భూమియందును గూడ వసించుచుండెడివి. బహుశః అవి ఈకాలపునీటి గుట్టిములవలె నుండెడివి. వీని నోటియందు రంగ్రము లుండుటచే నీటిలో తలను ముంచి నీరు పైకి జిమ్మచుండెడివి. ఇవి క్రైస్టియన్ శకములో నశించి పోయినవి. కాని ఇవి నశించుటకు ముందు బొందిన మార్పులనుబట్టి వీనిని మాడుభాగములుగ విభజించిరి.

౧. ఇగోసాడులు—వీనివి ౨౯ శిశిలములు చెల్లియును బొంగుగనిలో ౧౦౦౦ అడుగులలోతున దొరికినవి. కాని ఈ శిశిలములందు పిల్లలు దొరకలేదు. ఆహార మగవియుకూడ ఏమియు భేదములేక యున్నవి. వీనికి రెండుమడుగుల చంత్తములును, జిరాఫీనాలుకవలె పొడుగైన నాలుకయు కలవు. చంత్తములకు పింగాణి యుండెడిది కాదు. అందువలన ఒకవరుస అరిగిపోవుట తోడనే మరియొకవరుస వచ్చుచుండెడిది. మొత్తముమీద ౨౦౭౨ చంత్తము లుండెడివి.

౨. పైగోసాగులు—ఇవి నాల్గుకార్ల మీదనడుచుచుండెడివి. వీని పీఠమీద రెండుగులఎత్తున శల్యకవచముండెడిది. తోక ముగ్గదవలె నుండెడిది. దానితో శత్రువులను చంపుచుండెడిది. దీనికి మెడను చాలాచిన్నది.

౩. కొమ్ములుగల దైవసాగులు:—వీనికి ఖడ్గ మృగములవలె పెద్దకొమ్ము ఉండెడిది. మెడమీద శల్యకవచ ముండెడిది. ముక్కుదగ్గరనుండి మెడచివరికి ఎనిమిది అడుగులపొడవుండెను. దైవసాగులలో ఇదియే బాగుగా పరుగెత్తగలదు.

అమెరికా మ్యాజీయము పరిశోధకసంఘము వారికి దానినూడును, గ్రుడ్లునుగూడ భూగర్భమునందు దొరికినవి.

మాంసాహారమునుండి, కాకాహారమునను జీవితమును మార్చుటకు డై నో సారు లే ప్రథమ ప్రయత్నము చేసియుండెను. ఇవి వికాసపు నిర్మాతలని చెప్పవచ్చును.

౧౩. డ్రాస్టోసారు. ఆకాలమునలి డై నో సారు ముఖ్యమైనది. ఇది ౬౫ అడుగుల పొడవున ౨.౫ అడుగుల వెడల్పున ఉన్నది.

అయినను చిను చాని తక్కువ. సగటున డై నో సారు మాంసాహారమును లుండును. నలుబది అన్నము భూకముల డై నో సారు మెదడు కంకుపానుల కంటె ఎక్కువలేదు. సగటున మానవులయందు ఏబది పానుల శరీరమునకు ఒకపాను మెదడుండును. డై నో సారులందు ర౫ వేల పానులకు ఒకపాను మెదడు ఉన్నది. డ్రాస్టోసారులు అం టన్నులున్నను ౨౫ బొమ్మలకంటె ఎక్కువ మెదడులేదు. అందు వానిగో ఆలోచనాశక్తి బొత్తిగా శూన్యము. ఈవిజ్ఞాన వీధి కలు సంచమయుగమను సీనోజోయిక్ నందు జాగృత మయినవి. అదే ఆధునికయుగము.

స్థూలనూత్నోత్తర సంగ్రామము :— ప్రకృతి యందు అత్యంతస్థూలములగు సరీసృపములకును, తదితర నూత్నజంతువులగు సక్షి క్రిమికీటకములకును సంగ్రామము ప్రారంభమయినది. స్థూలజంతువులు నూత్న జంతువులకంటె అనేకవిధములయిన ఆయుధములను కల్గియుండెను. అయినను వానికి బుద్ధివికాసము తక్కువ. ఒకసక్షి పెద్దదై నాసారు తోకమీద హుచ్చుండి మాంసము తినుచుండెడిది. ఆబాగ మెదడుకు చేరుటకు అగమము అరగంట అయినను పట్టుచుండెను. ఇటులనే క్రిమికీటకములకు వీనికి నిరంతరసంగ్రామము జరుగుచుండెను. ఈపరిస్థితులలో ఆచ్ఛాదన, ఆలవాటు, అనురవములతో అంశముగాక సర్వాంగసంఘ్నాగ్ని నొందిన శిశువులను వెలికి గొనివచ్చి పాలిచ్చి పోషించు బాధ్యతతో షీరాయిత చిరువ్వులు ప్రకృతిలో ప్రవేశించినవి. వీని ప్రవేశమే మానవాగమనమునకు మున్నుడి అయినది.

ప్రస్తుత యుగ శరీరవర్తనము

సీనోజోయిక్ యుగము ఆధునిక యుగము. ఈ యుగమునందు ఆధునిక శకములో జీవించుచున్నాము. ఇంతకుపూర్వము నాలుగుశకములు గడిచిపోయినవి. ఆశకములందు మానవ ప్రవేశమునకై పృథ్విపై అనేక మార్పులు జరిగినవి. పర్యవనిర్మాణ మంతయు చతుర్థ యుగమునందు జరిగినది. అప్పుడు మిగుల శీతలముగా నుండెను. ఆధునిక యుగ ప్రారంభమందు మరల పర్యవర్తము లన్నియు క్రుంగిపోవుచు ఉష్ణాధిక్యము హెచ్చుచు సముద్రము కూడ ఎక్కువగు చుండెను. ఈయుగము ఇయోసీను, ఆలిగోసీనుశకములందు సమ కితోష్ణత, అనుమాలవసతి ఏర్పడెను. కాని మరల మయో సీనుశకమునందు తిరిగి పర్యవర్తములచేతుట, శీతలాధిక్యము భూకంపము ప్రారంభమయ్యెను. తరువాతి ప్లయోసీను శకముకూడ మయోసీను శకమువలెనే యుండెను. ఈ శకమునందే మరల పృథ్వి హిమచ్ఛాదిత మయ్యెను. అప్పుడు మరల భూఖండము లన్నియు తారుమారు అయ్యెను. అప్పుడే వికాసవాహిని వివిధపరిమలు లవలం బించినది. గత హిమకాలములో ఖండము లన్నియు

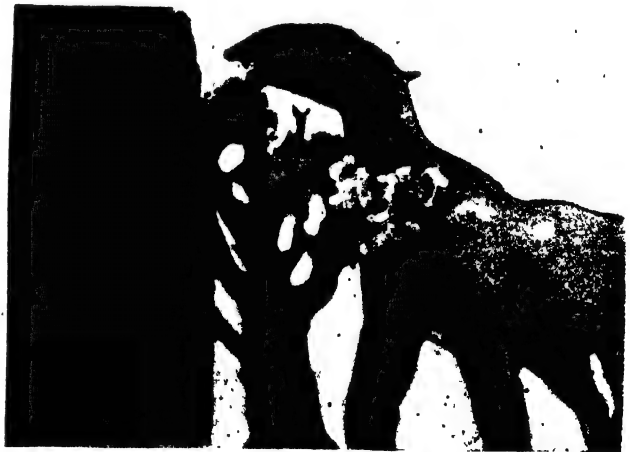
కొని దానిలో శివరక్షణ చేయుచుండెడివి. ఈ యుగము మొదటిశకము నందు “అంబ్లిపాడ్” అను ఊరాయిత మృగములు అత్యంత స్థూల పరిమాణమును పొందినవి. వీని యన్నిటియందు శరీరముతోపాటు మొదడు మాడ వృద్ధిపొందినది. ఇవన్నియు కాకాహారులుగా నుండెడివి. వీని యన్నిటికంటె పెద్దమృగము శిశిలములు మంగళి నూయందు చొరకి వి. దానిపుత్రుల అహుని, ముం

గర్. [ఆఘునికయుగము మొదటి శకమందలి కొన్ని ఊరాయిత పరికార్లు గల అహుని, ముం అహుని లుండెను. అవి సుమారు ౨౦

నొకదాని కొకటి కలసియుండెను. ఈ హిమకాలములో మొదట ఆప్తేలియా విశిషాయెను. ఉత్తర అమెరికా, ఐక్య అమెరికాలకు గల భూభాగము సగము వరకు సముద్రములోనికి పోయెను. ఆఫ్రికా ఆశియాఖండములకు మధ్యభూఖండము మాడ సముద్రములోనికి పోయెను. అప్పడే ఆఫ్రికాయందు సహారావదారి ఏర్పడినది. ఇటు లనే ఈయుగమంతయు భూతలమునం బనేక మార్పులతో, హిమకాలములతో నిండియున్నది. పదిలకల సంవత్సరములుండిన ఆహిమకాలము గడిచివచ్చిన తరువాత ఆఘునికశకము, నాగరికత ప్రస్ఫుటితమైనది.

పున్నుల బరువుండియుండును. కాని ఇవన్నియుమాడ హిమకాలములో నశించిపోయిచి.

భూమిపై ఇన్నిజంతువులు, వృక్షములు అనేక విధములయిన ఆకృతులు, అకృతులు పొంది నశించిపోవడానికి కారణంగా అనిపిస్తుంది. దీని ఆఘునిక మానవప్రవేశమే సమాధానమనిపిస్తోంది. ప్రకృతి ఈ

ఊరాయిత చతుష్పదములు— ఊరాయిత జంతువులు మిసోథోయ్ యుగమునందే ప్రారంభమయినను సరిస్థితుల ధాటి కాగబలకపోయిచి. అందుచే శివరక్షణ శమాత్రమును వీలులేనందున పెండ్లమును కడుపునందే యుంచుకొని శివు సర్వాంగసంస్కృతిబొందిన తర్వాత నరికి గొనివచ్చి శివహోమణ చేయుచుండెడివి. వీనిలో “మారునాపిలులు” మొదల అన్నిటికంటె పెద్దది. ఇది సుమారు ౨౫ అడుగులుండి ౨౦ పున్నుల టివి. ఇవి శరీరమునం చొక తిత్తి నుంచు బరువుండెడిది. ఇది ఈయుగము రెండవశకములోనిది.]

[౧౫. నాలుకైతర్ అను ఊరాయితచతుష్పదము. ఇది అన్నిటికంటె పెద్దది. ఇది సుమారు ౨౫ అడుగులుండి ౨౦ పున్నుల టివి. ఇది శరీరమునం చొక తిత్తి నుంచు బరువుండెడిది. ఇది ఈయుగము రెండవశకములోనిది.]

మానవనిర్మాణానికి విపరీతప్రయత్నం చేసింది. ముస్లిం షాఖివృద్ధికోసం నిరంతరకృషిచేసింది. ఈ ఆలోచనాయిత మృగాన్ని సృష్టించడంకోసం జీవాన్ని విచ్ఛలవిశిగా ఖర్చుపెట్టింది. తత్ఫలితముగా ఆధునిక మానవుని పొందింది. ఈమానవత్వాన్ని తీవ్రపరిశోధనకై వినియోగిస్తోంది. మానవేతిహాసరూపమైన ప్రకృతి పరిశోధనాపుష్టముల పరికించి మానవుని మించిపోయిన జీవికై ప్రయత్నించుచున్నదా అను సంశేపం కలు

గకమానను. దానికోసమేనా ఈభూకంపాలు !! తీవ్ర శిరోష్ఠతరంగాలు !!!

[పటాలకు వివరములకు కృతజ్ఞుడను.]

1. Ancient plants (By Dr. Mary Stopes)
2. Extinct Animals.
3. Science of Life (Julian Huxley & H. G. Wells.
4. Hamsworth Popular Sciences, Vols. 1 & 3 By Arthur Mee Etc.

మదరాసు ఒకశీవు

D. P. R.

తే

నెరుగనివా రుండరు. దీని పరిచయ మాషుగ నేవగా చక్క యితరవిధులతో నంతగా నున్న టులు గానబడను. దీనికి కారణములు రెండు :— ౧. తేనెకుగల పెక్కు జొప్పగుణములు, ౨. ఎంతో యపురూపముగా చాల తక్కువదొరకుట. ఎన్నో విధముల తేనె యశుక్తమైన యాహారము. పెక్కుగుణముల నిచ్చు నొప్పమైనపుడూ, కొన్నివిధముల నరలంబించి తేనెను పండించుట కకాశము లున్నపుడు మన శేశములో తేనె తుట్టకుడు నొక్కజొప్పనేవకుచక్క ఆహారముగా నుపయోగించుకొనుటకు నీలులేకుండుట తోచినయము. పాశ్చాత్యశాస్త్రములలో తేనెను చాల విరివిగా పిల్లలకు చిరుతిండ్లు మొదలుకొని పెద్దల యాహారమువరకు నుపయోగించబడుచున్నది మన విషయము నెరిగినపిదప మనయొకటి మురింత ముంపకపోదు. ఈ గురకపక్షు కారణము మన వేశములో తేనె గలను బెంచి తేనె నొక పంటగా కృషిచేయు విధానములు లేకపోవుటగాక యింకమున్నది అతిపులలో నేచెట్టునో, యేట్టునోపట్టు తేనెగల పట్టులోనుండి కోగులు, మన్యపుడేశ్కులు, తదితరులు తేనెను పండి యమ్మచున్నారు. కాని యామన్యపుతేనె యన్నో విధముల పండిరికారు. కనుక మంచితేనెను మనయింటనే తేనెగలవలన తగూగుచేయుచుకొనవలయును. ఈ కృషి విధానములను ముందు రాగలుగున్యాయములతో జూతము. ఆతేనెను పండించుటకు ముందు తేనెయొక్క స్వభావమును, లాభనష్టములు, సుగుణనిర్గుణములు చెప్పిలగు నాటి నిష్పన్న గ్రహింతము.

‘తేనె’ యనునది యొక మధుపాకము. ఇది పూలలోనున్న మకరందము నుండి తేనెగిగలవలన తగూగు చేయబడినది. తేనెగిగలు పూలలోని పుష్పాదీని తిని, మకరందమును త్రాగును. ఇదియే వాని యాహారము. పుష్పాదీల నత్రజని సంబంధమగుమాంస

కృష్ణులు గలవు. మకరందములో చెగకుపంచదార యొక్కవగా గలగు. ఇంకను మకరందముతో జలము, తదితర మాక్కుశీవాంశములు, ‘ఎంజైముస్’ అను కొన్నిభటులును గలవు. ఇట్లు పుష్పాదీవలనను, మకరందమువలనను నీవిండుటకు కావలయు నాహారపదార్థములను బొంది తేనెగిగలు వ్యవహరించుచున్నవి. మకరందము తేనెగిగల యాహారకోశములోనికి బోయిన పింప నందలిభటుల సొలిచిబడి తేనెగా మారును. మకరందములోని చెదకుపంచదార యా కిష్కటల వలన ‘ప్రాక్షసంచదార’, ‘పండ్లపంచదార’ యను రెండు భిన్నములైన పంచదారలుగా మారును. దీనినే ‘పంచదారమార్పు’ అనుచున్నాము. ఈ పంచదార మార్పు తేనెగిగల క్లిష్టశాస్త్రములో పూర్తిగా గాదు. ఇట్టి యాంభాగ్యమధుపాకమును తేనెగలు వాని పట్టులో గల గులయందు గ్రక్కును. ఇగులలో నలులుకొంత కాల మున్నచిది మధుపాకము పూర్తియగుచున్నది. అప్పుడు మనము తినుటకు నీలుగానున్న తేనె యగు చున్నది. దీనినే పచ్చితేనె యందుము.

జాపచ్చితేనెను తిని తేనెగిగలు తిని చిమురు పద్మాసంబంధమున ‘మైనము’గా జేయును. ఈమైనము వాటిపట్టుకట్టుకొను కత్తిరిపరము. ౧, ౨ పానుల తేనెను తిని, తేనెగిగలు ౧ పాను మైనముగా మార్పుచున్నది. ఈమార్పునలవాడ తేనెగల శరీరములోనే యగుచున్నది. ఒకసారి యిట్లు తేనెనుండి మైనము తయారైనపిదప నది మన చెవులలోని గులిమివలె, తేనెగిగల శరీరమునుండి బైటకు వచ్చును. ఆ వచ్చిన మైనమును కాల్లతోగోకి, నోటికి దెచ్చి, ముద్దచేసి వాటికి కావలసిన గూకారముగా నవి స్వీకృతమును. తమ యవసరములకు తేనెగిగ లిట్లు తయారుచేసుకొనిన తేనెను, మైనమును మన మపహరించి యుపయోగించుకొనుచున్నాము.

కేసెలో ననేకపదార్థములు గలవు. వాని నీక్రింది పట్టిక దెలుపగలము:

కేసెలోని రాసాయనికపదార్థతత్వములు. (ప్రతి శతములలో జూపబడినవి.)

నీరు	౨౦
ద్రాక్షపంచదార	౬౦
పండ్లపంచదార	
చెరకుపంచదార	౩.౦
భస్మములు	౦.౫
మెనపురవలు	
జీనురులు	౬.౫
తేలముపదార్థములు ము.	

వస్తువులును బహుస్వప్ను
ములు కొన్ని

పట్టిక వివరణ—

౧. మీదిపట్టికనుబట్టి కేసెనిండు పంచదారలు గలవని తెలియుచున్నది. చెరకుపంచదారకన్న ద్రాక్ష పంచదారయు, పండ్లపంచదారయు సతిసులభముగా శీర్ణమగును. నిషింశిపదార్థముగాని, తదితర పంచదారలు గాని మనము తినునపుడు మన శీర్ణకోశములోని పెక్కు శీర్ణరసములవలన కేసి, శీవచ్ఛిటులవలన నేమి, తదితర జీవాంశములవలన నేమి తుదికి చిన్న కేసులలోనికి పోవు సరికి అన్నియును యీ ద్రాక్షపంచదారగా మారును. ఈయవస్థలోనే తినిన పిండిపదార్థములు మన శరీరతత్వములోనికి పోవుచున్నవి. ఇట్లు తుదియవస్థ ద్రాక్ష పంచదార యగుటవలనను, ఆపంచదారయే తొలుత నాహారములో నుండునది, నది సులభముగా శీర్ణమగును. ఇందుమూలముని రోగానంతరము త్వరలో దార్ధ్యము గలుగుటకు కొండరుగ్లూకోజ్ ఫుడ్ (Glucose food) అనగా 'ద్రాక్షపంచదార లుండునది యొక యాహారము' ను నేమింతురు. ఈపంచదార లిట్లు పొచ్చుగా కేసె యందుండుటవలన కేసె సులభముగా శీర్ణమగు నొక యాహారమని తెలియుచున్నది.

౨. అందులి భస్మములలో భాస్వరములు, కారము, సోడియము, సున్నము, అయము మొదలగు

సుపధాతువులును, ధాతువులును కలవు. ఇవన్నియు మన జీవనిర్మాణమున కత్యవసరము. భాస్వరములు మెదడు నకు, వరములకు మంచివి. సున్నమువలన మన శరీరము లోని 'రసకోశములు' బాగుగా పనిచేయుటయే కాక, యెముకలు, పండ్లు మొదలగునవి దృఢముగా నుండును. అయమువలన రక్తము శుభ్రపడును. అందునకే మనము 'విరక్టోటానిక్' తీసుకొందుము.

౩. జీనురులు, తైలామ్లములు మొదలగునానివలన మనలో శీర్ణశక్తి కొంత పొచ్చును, సుఖవిశేషన మగును.

౪. మననోటియందలి ఉమ్మిలోగల శీవచ్ఛిటుల వలననే యింగుళాపాప కొన్నిభటులు కలవు. వాని వలన ద్రాక్షపంచదార త్వరలో కొన్ని మృదుపదార్థములుగా మారి మనకు గుడ్డిగము నిచ్చును. ఈ యవస్థ సచ్చి కేసెను కొంతనేపుంచిన కాగలగు. అందుచేతి పట్టులోనుండి తీసిన పచ్చి కేసెను అరగింపు వరకు వేడి నీటిలో కాచినపిదప నీచాలలో పోసియుంచెదరు. ఈ కాచుటవలన శీవచ్ఛిటులు వాళనమగును. కను ద్రాక్ష పంచదార కయిబ్బంది లేదు. కాని యీ శీవచ్ఛిటులు మనయాహారకోశములో కొన్ని సుగుణముల నిచ్చును. అవి చచ్చుచేత నిట్లు పుష్కలము తగ్గచున్నది. చాలకాల ముంచుకొనవలె నన్న కేసెను కాచక తప్పదు.

౫. ఈ రెండుపంచదారలలో ద్రాక్షపంచదార చిన్నకణములవలె నుండును. పండ్లపంచదార ప్రవగూప మున నుండును. నీచాలలో కేసె నుంచిన చాలకాలము నకు చిక్కినగానున్న భాగము ప్రవమునుండినేరుపడును. ఈయవస్థలోనున్న ప్రాత కేసెను పుచ్చుకొనిన మనకు శీర్ణమగుట కష్టము. అప్పుడు నీచాల బాగుగా కదిపి కొంచెమునీళ్లతో పలుచనజేసి పుచ్చుకొనుట మంచిది.

పట్టికవలన దెలియు మీది విషయములే కాక యానుభవమునుబట్టి యితర గుణములు కొన్ని గలవు. కేసెను బొగ్గుగంపతో కలిపి పండ్లతోముకొనిన నవి తెల్లగా, శుభ్రముగా నుండును. గుండెజబ్బులకు, కఫ

జ్వరములకు, కంటిగోగములకు ఇది యోగ్యము. ఆయుర్వేదమునంగు దీనిని చక్కని యనుపానముగా నేవింతురు.

అనుబంధము

[నూతనముగా కొన్ని సాంకేతిక పదములను కల్పించిగాని, వాడుకలోలేని యితర ప్రయోగముల నుండి తెచ్చిగాని వ్రాయుచున్నపుడు తన వ్యాఖ్యానము లేకున్న నవి నిచ్చు] మోజునములను తలంపుతో నీశాస్త్రపరిచయములకు తుది ననుబంధములను జేర్చుచున్నాను. శాస్త్రపదములకు సరియగు తెలుగుపదములను కల్పించుట కష్టతరము. కావున నా కల్పితములను పదములలో లోపము లుండగలవు. లోపము లున్న గూఢాపదములకు తనవార్డుల నితర మహనీయులు సలహా నిచ్చినపుడు వారికి ననుసారము ప్రార్థనముగా కృతజ్ఞతను చెలిచుజేసి ముమ్మందు నానందముల జేయ ప్రయత్నింతును.

పంచదారము:—తీపిచినమిచ్చు పదార్థములకు పంచదారలందుము (Sugars). ఇవి పండ్లు, మకరందము, గుంపలు, ఆకులు, పూలు, కాంఠములు మొదలగుభాగములలో కొద్దిగనో, గొప్పగనో యుండును. రసాయన శాస్త్రగ్రీతిని వీనిలో బొగ్గు (Carbon) ఉద్విజని (Hydrogen), ఆమ్లజని (Oxygen), అను మాడునుపదార్థములు (Non-metals) వేరువేరు పాళ్లలో నుండును. వాని పాళ్లనుబట్టి పంచదారల తీపిదనములో హెచ్చుతగ్గులు మారుచుండును. చెరుకుగడ్డలోని పంచదార ద్రావ్యపండులోని పంచదారకన్నను, మిగిలిన పండ్లలోని పంచదారకన్నను ఎక్కువతీయగానుండును. చెరుకురసములోనుండి తీసిన పంచదారయు, తాటిచెల్లము కొబ్బరిచెల్లములలోనుండి తీసిన పంచదారయు నొక్కటే. దీనిని సాధారణముగా మనము పంచదార యనుచున్నాము. కాని శాస్త్రగ్రీతిని మన మిక నెన్నో పంచదారల గురించి మాట్లాడు నవసరము తటస్థించునపుడు సాంకేతికపదము లుండితీరవలయును. కాకున్న 'పంచదార'యనిన నేదైన కావచ్చును. అందుచేతను మనము సాధారణముగా తినుచున్న పంచదారను 'చెరకు

పంచదార' యందుము (Sucrose). ఈ చెరకుపంచదార చెరకుగడ్డలోను, తాటిచెట్టు, కొబ్బరిచెట్టులో గూడ నున్నదనుమాట. ఇటులనే పండ్లలోను, తేనెలోను కొంచెముండినను చెరకుపంచదారయనియే యందియు. అనగా నేవస్తువలో నేరకపుపంచదార యెక్కువగా నున్న దాని కాపేరునిచ్చుట యుక్తము.

ఈవిధముగానే ద్రావ్యపంచదార. ఇది ద్రావ్య పండ్లలో నెక్కువగా నున్నది. తొలుత నీపంచదారను ద్రావ్యరసములోనుండి తయారుచేయుటదినది. ఈ ద్రావ్య పంచదార (Glucose)యు, పండ్ల పంచదారయు (Fructose) నుమారు సమానములే. పండ్లపంచదార అన్నిపండ్లలో నుండుటచేత దాని కే పండుపేరును లేదు. తుదకు పాలులో గూడ నొకరకపు పంచదార గలదు. దానికి పాలపంచదార (Lactose) యందుము.

ఈపంచదార లొకరకములోనుండి యింకొక రకమునకు కొన్ని రాసాయనికప్రయోగములవలన నేమి, జీవదృఢములవలన నేమి మారగలవు.

పంచదారమార్పు—Inversion.

జీవదృఢములు—Enzymes. ఇవి రాసాయనిక చేతనములలో పాల్గొని, గూ యవస్థను పూర్తిచేయుటకుగాని, మరొకరూపమునకు మార్పుటకుగాని ప్రయత్నించును. అట్లు పాల్గొనునపు డివి యెంతమార్గము సాధారణముగా నశింపని వింతస్వరూపములకు జీవదృఢము లనుచున్నాము.

భాస్వరము—(Phosphates or) Phosphorus

కారము—Potassium (Compounds)

అయము—Iron (,,)

సున్నము—Calcium (oxide)

జీవన్యూట్రములు—Vitamins, విటమినులు.⁴

ఇవి మనము జీవించుటకు సాధారణముగా దిను వాహిక తత్వములకన్న యెక్కువ ముఖ్యము లగుటచే జీవన్యూట్రము లనుచున్నాము. కాని యొక్క జీవన్యూట్రము లను దిని బ్రతుకగలమని భావింపరాదు.

తైలముపదార్థములు—Fatty Acids.]

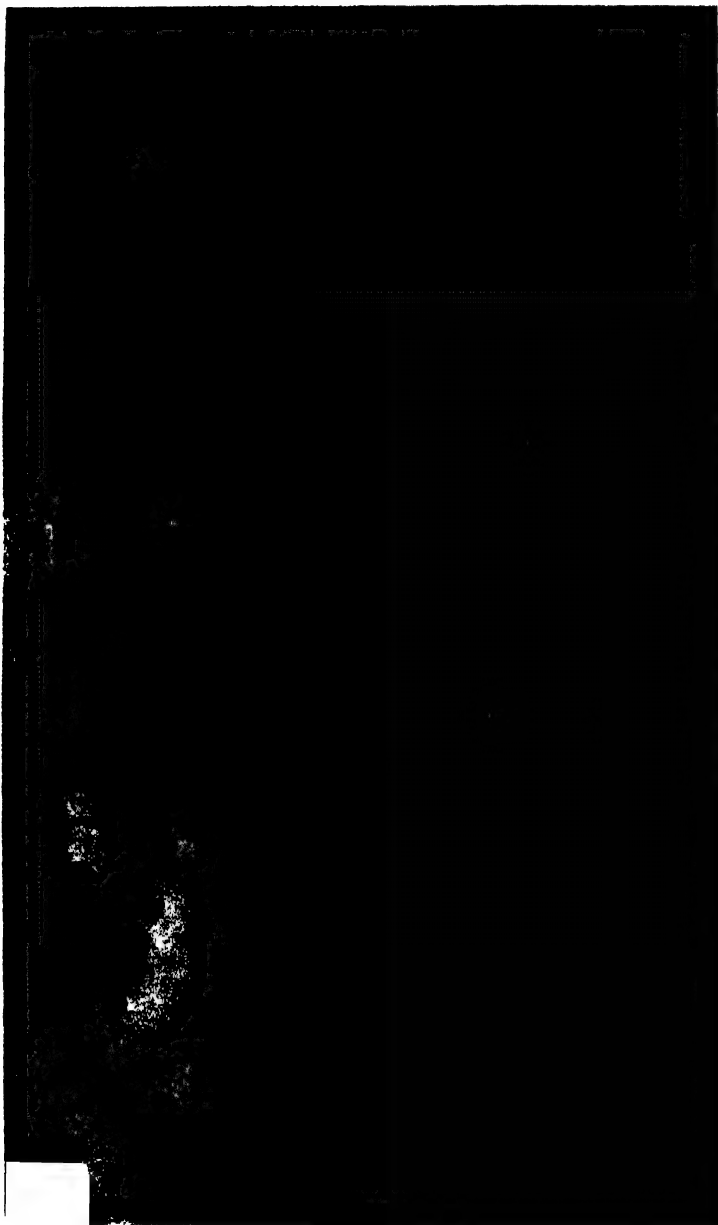

‘స తీ అ న సూ య’

మాతయని మాటలని లోకమతయంచు, తెలియకీటు పరీక్షించితి కలతబడితి
ప్రీతిమాటలని విమర్శించుకొనక, కార్యముకొ బూసు పెవరికిగాని తగదు.

K. M. R. L

కొండలకు

స్త్రీధన స్వరూపము - మనుస్మృతి

ఇంతవరకును శీవితకాలపు హక్కునుగూర్చి చెప్పి, మితాక్షరాన్యాయము ననుసరించు ప్రదేశముల యందు దానిని వర్తింపజేయుట శాస్త్రనిర్దుష్టమని చూపిందిదిని. ఈ శీవితకాలపు హక్కునకును, స్త్రీధన స్వరూపమునుగూర్చి మనన్యాయస్థానములయందు దివ్యమను అమలులోనున్న మఱియొక నూత్రమునకును అనినా భావసంబంధ మున్నది. స్త్రీకి గల ఆస్తియంతయు స్త్రీధనమని మనకొట్టు లంగీకరించుట లేదుగదా. 'పారిభాషిక స్త్రీధనము' లేక 'కొట్టుల దృష్టియందు స్త్రీధనము' అనుదానిని నిర్ణయించుట కొక పద్ధతి యున్నది. ఏ స్మృతికర్తయైనను నొకవిధమున ఆస్తి స్త్రీధనమని స్పష్టముగ జెప్పినచోగాని అది స్త్రీధనము గాజాలదు. స్త్రీధనము కానిదానియందు స్త్రీకి శీవిత కాలపు హక్కుమాత్రమే కలదు. పారిభాషిక స్త్రీధన మునందు జేర్చదగిన వివిధములగు ఆస్తులను రెక్కలలో నైనవి. వీనిసంఖ్య తెలిసికొనుటకు మనము స్మృతులన్నిటిని దిరుగవేయవలెను. ఇది ప్రస్తుతస్థితి.

ఇట్టిస్థితికి మూలకారణము మనకొట్టులు శీవిత కాలపు హక్కును గుర్తించుటయే. ఈ శీవితకాలపు హక్కు లేకపోయిన, స్త్రీచేతికివచ్చిన ప్రతిఆస్తియును ఆమెదే యనియును, వానియందు మరల భేదములు లేవనియును స్పష్టమేగదా. శీవితకాలపు హక్కు అనునదియే లేదని నిరూపించినపిదప, పారిభాషిక స్త్రీధన నూత్రముగూడ దానితో మాయమగును గాన, మఱియు ఈ ప్రశంస యేల యని యడగవచ్చును. ఇందుల కొక ముఖ్యకారణ మున్నది. స్త్రీధన మనిపించుకొనదగిన యాస్తుల నొకగణనకు లోనుజేసి, స్మృతికర్తలచే నట్లు పరిగణింపబడనిదానిని వేరుచేయుటకు ప్రస్తుతము మను

స్మృతియందలి యొక శ్లోక మాధారముగా నైకోప బడుచున్నది. మనువు చెప్పినది ముందని వేదమే చెప్పుచున్నది. స్మృతులయందుమాత్ర మనుస్మృతికి ప్రాధాన్యమియ్యబడినది.

'వేదాశ్లోపనిబంధృత్వాప్రాధాన్యంహిమనోఽస్మృతమ్, మన్వర్థవిపరీతా యా సా స్మృతి ర్నప్రకస్యతే.'

అని స్మృతివచనము. మనువునకు విరుద్ధముగు స్మృతులకే రెక్కలేనప్పుడు విజ్ఞానేశ్వరునివంటి నిబంధ కారులమాట చెప్ప నక్కరలేదుకదా. కావున "స్త్రీధనమనిన స్మృతులయందు డట్లు పరిగణింపబడిన యేవో కొన్ని యల్పసంఖ్యాకములగు ఆస్తులు" అను నూత్రమునకు మనుస్మృతియందు చెంత యాధారమున్నదో చూచుటవసరము.

మనుస్మృతిని రచించిన మనువుతోగాని, ఆతని కాలముతోగాని మనకు నిమిత్తము లేదు. ఆస్మృతి యందు రచయితకాలమునాటి విధులును, ఆతని యభిప్రాయములునేగాక అతఃపూర్వ మెప్పుడో యుండిన పరిస్థితులనుగూర్చి కూడ కొన్ని విషయము లున్నవి. స్మృతులలోకెల్ల మనుస్మృతి ప్రాచీనము. అందున్న కొన్ని సంగతులు మనువునాటికే ప్రాచీనములు. క్రింది శ్లోకమున వివరించియుండు విశేష మట్టిదే.

'భార్యా పుత్రశ్చ దాసశ్చ త్రయవీ వాధనాః స్మృతాః, యైస్తే సమధిగచ్ఛంతి, యన్యైశ్చైతే, తస్య తద్దనమ్.'

భార్యయును, దాసుడును, పుత్రుడును నిర్ధనులు. అనగా స్వోపయోగమునకై స్వత్యసంపాదన వారు చేసుకొనరాదు. వా రేది యార్జించినను, అది యంతయు వారు మువ్వరు నెవ్వరి యధీనమున నుండుకో వారికి యగును. ఈశ్లోకమునందలి భార్యశబ్దము స్త్రీ మాత్రోపలక్షణము. ఇది మనువునాటిసంగతి కాదనుట నిస్సందేహము. ఏమన, మనువు స్త్రీధన మాణునిధములని మఱియొకస్థలమునందు చెప్పియున్నాడు.

‘అన్యగ్నాన్యవాహనికం దత్తంచ ప్రీతికర్మణీ,
భ్రాతృమత్సవీర్యప్రాప్తం వద్విధంస్త్రీధనంస్మృతమ్.’

అన్యగ్ని, అన్యవాహనికము, ప్రీతి దత్తము, సోదరుడు, తల్లి, తండ్రి - వీరిచే నీయబడెడి యని స్త్రీధన మారువిధములు. అత డిట్లు స్త్రీధన మారువిధములని చెప్పటచే, మనువుతో ప్రారంభమయిన ఈగణము నేడు మనస్త్రీలపాక్ష్యలను సంకుచిత మొనర్చుట కారణమయినది. మనువు స్త్రీధన మారువిధములనుటచే, స్త్రీధనమునందు జేర్చబడిన గూఢులు మిత సంఖ్యాకము లనియును, ఇతిర స్మృతికర్త లొక్కొక్క రొక్క రొక్కటిగ ఈసంఖ్య నభివృద్ధిపరచిరేగాని, స్త్రీధన మెప్పటికిని యాగికము కానేర దనియును నొక యభిప్రాయము విస్తరించి న్యాయస్థానములందు ప్రాముఖ్యము వహించినది.

కాని సావధానముగ మనము మనుస్మృతిని తిలకించితిమేని యిట్టి యభిప్రాయమున కం దేమియును ఆధారములు లేవని తెల్లమగును. మనుస్మృతియందలి వద్విధంగ్రహణమున కేమియును ప్రాముఖ్యము లేదు. స్త్రీలు స్వీయమోగార్థము ధనమార్జించుకొన లేదనునట్టిక ప్రాచీన సంప్రదాయమో, అట్లే స్త్రీధన మారువిధములనునదిగూడ నొక పురాతన మాత్రమే. మనువు స్త్రీధన మారువిధములని చెప్పినప్పుడు పై శ్లోకమునందు వలెనే ‘స్మృతం’ అను పదము నుపయోగించినాడు. పూర్వమునుండియు, ఈ ఆరువిధములుగ వచ్చిన అస్తి స్త్రీకి చెందినదిగా పరిగణింపబడుచుండెనని యాశ్లోకముయొక్క అభిప్రాయము. అంతేకాని ఈ అరింటిక మించినదేదీయును స్త్రీధనము కానేరదని కాదు. నిలనన మనువు తల్లికిని, నాయనమ్మకును దానాధికారము నిచ్చియున్నాడు.

‘అనపత్యస్య పుత్రస్య మాతా దాయ మనాత్మనాత్,
మాతర్ద్రవీప వృత్తాంగం పితృర్మాతా ధనం వారేత్.’

సంతానములేక మరణించిన గూతని తల్లి కాలని దాయము చెందును. తల్లికూడ మరణించిన నాయనమ్మ ఆ ధనమును పొందును.

మనుస్మృతియం దెచ్చటను స్త్రీకి కొన్ని అస్తలయందు యావజ్జీవావసరము మాత్రమే కలదనునభిప్రాయము కావరాదు. ఆ మాత్రమే మనకవసరమైన మనుస్మృతి తరువాత కొన్ని కళాబ్రతులు ముందునకు జరిగి కాల్యాణముని సాయమునైనను బడయవలెను; అతడు కూడ మనకు తృప్తినియనియెడల విజ్ఞానేశ్వరునకు సిమ్మట వచ్చిన జీమూతవాహనిని జూడవలెను. స్త్రీ ఆయమమాత్రమే యనుభవించును మూలమును మఱియొకని నారసులకై జాగ్రత్త పెట్టవలెనని మనువు అభిప్రాయమైనట్లు తోచదు. మనుస్మృతి ప్రకారము స్త్రీధన మారువిధములే యనుకొంచును. అప్పుడు తల్లికిగాని, నాయనమ్మకుగాని దాయమువలన సంక్రమించిన గూఢుగిరి దోమి? అది స్త్రీధనమందు జేరజాలదు. మనువు స్త్రీపాప్రమునందు స్త్రీధనమునకు భిన్నమైన వేగొక స్వత్యయంపవచ్చునని చెప్పియుండలేదు. దాయగీత్యా సంక్రమించిన గూఢులయిప్పుడవత్తిక స్వభావము గలదై త్రిశంకుస్వగ్రము నొందవలసివచ్చును. కాని న్యాయకాస్త్రమున అవ్యక్తమునకు తావులేదు. కాబట్టి అది స్త్రీధనమే యనుట నిస్సందేహము. అట్లు కాదనుట సిల్ల కన్నులు మాసికొని పాలుత్రాగుటవంటిది.

కావున మనుస్మృతి ననుసరించిహుడై స్త్రీ బాధములందలి పురుషాగతిదాయము స్త్రీధనమని జేరినప్పుడు మనువుయొక్క వద్విధంగ్రహణమునకు ప్రాముఖ్యము లేదనుట నిర్వివాదాంశము. న్యాయాధికర్తలందరును మనువు ఆరువిధములను వాస్తవము చేర్చొని వానిని స్త్రీధనమని చెప్పట, స్త్రీధనమందు జేర్చబడిన గూఢులసంఖ్యను నిర్ణయించి, యంతకుపైన వేరేమియును జేర్చరాదని చెప్పుటకుగాక స్త్రీధనమునందీ గూరువిధములను అస్తలను తిప్పక సుర్తించవలయుననియు, సంతకుపైన మఱి ఎన్నింటిపైనను జేర్చుట కభ్యంతరము లేదనియు తెప్పుటకును ఉద్దేశించబడినది పలు మారు చెప్పియున్నాడు. కావున మనువుకాలమునందు గూడ స్త్రీధనము పారిభాషికము గాదని జేలుచున్నది.

ఈవిషయమును మన మొకింత చారిత్రక దృష్టితో జూచితిమేని స్త్రీధనస్వభావము మనకు

గులభముగా నవగతము కాగలదు. పూర్వ మొకప్పుడు స్త్రీ తనకొరకై ద్రవ్యార్జనము చేయరాదనుకూత్రముండెడిదని వైన జెప్పితినిగా. కాని కాలక్రమమున పురుషుడీకాశివ్యమును వదలి, స్త్రీ కొకప్రశ్నోకవ్యక్తిత్వ మొసగినాడు. స్త్రీ తనకొరకై ప్రశ్నోకముగ కొన్ని విధములగు ద్రవ్యమును జాగ్రత్తపెట్టుకొని వానిని తన యిష్టమువచ్చినట్లు వ్యయమొనర్చుకొనవచ్చునని యంగీకరించినాడు. ఇట్లు చేయుటకు కారణము ప్రేమయే. వివాహసమయమున బంధువులు వస్తువునకిచ్చు బహుమతులు మొట్టమొట్ట స్త్రీస్వామ్యమునకు లోనైనవి. పిదప నొకటొకటిగ అత్తమామ లిచ్చుననియు, సోదరుడు తండ్రి, తల్లి మొదలగువారు వివాహసంతక మొసగు ధనమును స్త్రీకి స్వంతమును ఆపియొనవి. కాని హిందూదేశమున ఇప్పుడున్న సమస్త కుటుంబ పద్ధతియే పూర్వమునుండియు వచ్చుచున్నది. అవిభక్త కుటుంబమున, ఎవరిచే గూర్తీ యను విషయము విభాగ కాలమువరకును రానేరదు. అప్పుడు కుటుంబములోని వారి కెవ్వరికైనను ప్రశ్నోకపుటాస్తు లున్న వానిని ముందు చేరువరచి, మిగిలిన యాస్తులన్నియును సమముగా పంచుకొంగురు. ఇది మన మనుదినమును మన కుటుంబములయందు దిప్పటికిని జూచుచున్నాము కదా. కుటుంబమునందలి స్త్రీలకుగూడ కొన్ని యాస్తులను ప్రశ్నోకముగా నుంచుకొను వర్తత కలిగినపిదప, నవి యితరులు వ్యయమొనర్చుకుంటుటకు, విభాగసమయమున వాని నేర్పాటుగా నొప్పగించుటకును వీలుగ, 'ఇది స్త్రీధనము' అని చెప్పవలసివచ్చినది. అంతేకాని 'స్త్రీధన' మని స్త్రీకి గల ఆస్తులలో కొన్నిటికి పేరుగాదు. స్త్రీధనమనిన ఎప్పుడును ఆకుదాని సాక్షే. ఈ విధముగా ప్రారంభమయిన స్త్రీ స్వామిత్వము క్రమముగా వృద్ధిపొందినది. కాలము జరిగినకొలదిని స్త్రీ తన స్వంతసామ్రాజ్యమును సుంద్రులవలెన ఆస్తులసంఖ్య పెంచుచున్నది. స్మృతికర్త లొకరిననుక నొకరుగ తమ కాలమున స్త్రీస్వామిత్వమునకు లోనైన యాస్తుల నేకరువుపెట్టసాగిరి. ఈ విషయ మిట్లుండ స్త్రీలకు దాయాధికార మొసగబడినది. ఇది యొప్పుకు ప్రారంభ

మైనదో మనము చెప్పబాలము. ధర్మశాస్త్ర గ్రంథములయందు మనకు లభించినవానిలో బహు ప్రాచీనమును గౌతమనూత్రమునందుకూడ వితంతువు భర్త దాయమును బహయవచ్చునని యున్నది. కాని స్త్రీలకు దాయాధికార మిచ్చినప్పుడు, ఆవిధముగా వారికివచ్చిన యాస్తి స్త్రీధనమని నొక్కిచెప్పవలసియవసరము లేకపోయినది. స్త్రీ ఒకనిమరణానంతర మాతని.గూర్తీ కధికారికి గూర్తీ యనుప్రశ్నకు 'దే' ననుసమాధానము వచ్చిన పిదప సందేహమునకు తావే లేదు. ఏమార్గములవలన స్త్రీధనమును బహయవచ్చు ననునదియే సమస్య. కావుననే మనువు తల్లికిని, నాయనమృతకును దాయాధికార మిచ్చినప్పుడు, అది వారి స్త్రీధనమునని చెప్ప నవసరము లేకపోయినది. అది స్త్రీయనుభవించెడి ధనముగాన స్త్రీధనముగాక మఱేమి కాగలదు ?

మనువు తల్లికిని, నాయనమృతకును దాయాధికార మొసగినట్లే ఇతర స్మృతికర్తలు భార్యకు, మాతకునకు, సోదరికిని ఆయాధికార మిచ్చియున్నారు. కాలక్రమమున జీవద్విభాగమునను, అజీవద్విభాగమునను గూడ, తల్లికి భాగము లభించినది. అట్లే అవివాహిత యగు సోదరికి కూడ భాగార్హత వచ్చినది. (వీనిలో కొన్నిహక్కు లిప్పుడు మనప్రాంతములయందు నశించినను, ఉత్తరమున కొన్నిచోట్లయందు దవి యాచరణలో నున్నవి.) ఇట్లు స్త్రీలహక్కు లభివృద్ధి పొంది, యేయొకటిరెండువిధములుగనోతప్ప కొంచె మించు మించు పురుషునితో సరిసమానముగ స్త్రీగూడ ద్రవ్య సముపార్జన గావించుకొనుటకు అర్హతను బొందుట చేతనే కాత్యాయనుడు శిల్పప్రాప్తమును, బాంధవేతర దత్తమును చక్క మిగిలినస్త్రీయొక్క ఆస్తులన్నియును స్త్రీధనమేయని చెప్పియున్నాడు. ఇందు మనుస్మృతికిగాని, మనువు ఉదాహరించిన వశ్యిధర్మగ్రహణమునకు గాని విరుద్ధమైన దేదియును లేదు.

స్త్రీధనస్వరూపము - విజ్ఞానేశ్వరుడు

ఇట్లు స్త్రీల హక్కులయందుగలిగిన యాసంపూర్ణాభివృద్ధిని మన కతిక్లేప్తమగు మాటలలో చెప్పగలిగిన

వాడు విజ్ఞానేశ్వరుడు. వ్యాఖ్యానకారులలో విజ్ఞానేశ్వరుడు మక్కువగా వంద్రునివంటివాడు. కావుననే యాతడు 'స్త్రీగ్రంథో యాగికః' యని ఒక్కమాటలో తేల్చివేసినాడు. స్త్రీ స్వామ్యమునకు లోనైన సాత్తంతయును స్త్రీదే. ఆ విషయమై సంజేహముల కేమియు చోటు లేదని చెప్పినాడు. కాని కాలవశమున నాతనిమాటలు న్యాయసానములందు తగిన గౌరవమును బడయలేకపోయినవి. తెల్లవారు మొట్టమొట్ట మన దేశమునకు వచ్చినప్పుడు ఇంగ్లాండునందలి స్త్రీలహక్కుల త్యంతయు సంకుచితములుగా నుండెడివి. ఆకాలమున వారిస్త్రీలకు భర్తతో నైకత్యము తప్ప ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వ ముండెడిదికాదు. కావుననే ప్రీతి కాన్పిలునారు విజ్ఞానేశ్వరుని యభిప్రాయము నంగీకరింపక త్రోసివేసెరి. కాని విజ్ఞానేశ్వరుడు చెప్పినదంతయును శాస్త్రసమృతము. స్త్రీగ్రంథమును గూర్చి యాతడు చెప్పినది కొంతవరకు విస్తరించి యిటు తెలియ జేయుచును.

విజ్ఞానేశ్వరుడు యజ్ఞవల్క్య సత్వతిపై తన మితాశ్రమవ్యాఖ్యను రచించెను. యజ్ఞ వల్క్యసత్వతి యందు స్త్రీగ్రంథముగూర్చి యిట్లున్నది:

తృతూత్వపతిభ్రాతృదత్త మగ్న్యన్నుకాగతమ్,
అభివేదనకావ్యం చ స్త్రీగ్రంథం పరికీర్తితమ్.
బంధుదత్తం తథా శుల్క మన్వాధేయక మేవచ.

తండ్రి, తల్లి, భర్త, సోదరుడు వీరలచే నియ్యబడినది, వివాహకాలమున అగ్ని సన్నిధియందీయబడినది, రెండవవివాహము చేసే కొనునపుడు భర్త మొదటి భార్య కిచ్చినది మొదలగునవియును, ఆవిధముగనే బంధువులచే నీయబడినది, శుల్కము, వివాహసంతర మియబడినదియును స్త్రీగ్రంథ మని చెప్పబడుచున్నది" అని యాగ్నికోభాగముల కర్థము.

విజ్ఞానేశ్వరుడు మొదటి పాదమునకును రెండవ పాదమున అభివేదనకమువరకును వివరణము వ్రాసిన పదప అద్యశబ్దము నెత్తుకొని,

"అద్యశబ్దేన రిక్తక్రయసంవిభాగపరిగ్రహాధిగమ ప్రాప్తం. ఏతత్ స్త్రీగ్రంథం సుస్వాదిభి రుక్తం. స్త్రీ

గ్రంథశబ్దో యాగికః న పారిభాషికః, యోగసంభవే పరిభాషాయా అయ్యుక్తత్యాత్" అని వ్రాసి పదప మిగిలిన బంధుదత్త శుల్కాన్వాధేయము లన నేమియో చెప్పి, ఇవన్నియును స్త్రీగ్రంథమే యని ముగించినాడు. అతడు చెప్పిన వైసంస్కృత వివరణమున కర్థ మిది: "అద్య (మొదలగునవి) శబ్దమువలన దాయము, క్రయము, విభాగము, పరిగ్రహము, అధిగమము. వీనిలో దేనివలన వచ్చిన గ్రంథమైనను అది యంతయును స్త్రీగ్రంథమని మనువు మొదలగువారిచే జెప్పబడినది." స్త్రీ భర్త మొదలగువారి కుష్టి దాయరీత్యా రావచ్చును. లేక ఆమె తననగలు మొదలగువాని నమ్ముకొనిగాని, తల్లి, తండ్రి మొదలగు రిచ్చిన ద్రవ్యముతోగాని ఇతర ఆస్తులను కొంచుచ్చును. కుటుంబాస్తి విభజించుకొనబడినపు డామెకు భాగ ముండవచ్చును. లేక ఆమె అడవియందలి తృణకాష్టములవంటి అస్వామిక మగు సదాగ్రముల నేరితెచ్చుకొనిగాని, ఇతరుని ఆస్తి స్వాధీనము చేసికొని పన్నెండేండ్లును తనవశమునందును కొనిగాని స్వామ్యమును సంపాదించుకొనవచ్చును. ఇదియే పరిగ్రహము. ఆమె కొకనిధి దొరకవచ్చును. (పూర్వము నిధిదొరకిన ఇప్పటివలె నది స్రభువునకు గాక ఎవనికొరకినదో వానిదీ యయ్యెడిది.) ఇది యధిగమము. ఇవన్నియును సర్వసాధారణము లగు స్వామ్య కారణములు. విజ్ఞానేశ్వరుడు వీనిని గౌతమ నూత్రము నుండి గ్రహించినాడు "స్వామి రిక్తక్రయసంవిభాగ పరిగ్రహాధిగమేషు" అని గౌతమనాక్యము. విజ్ఞానేశ్వరుని కాలమున స్త్రీ కీస్వామ్యకారణము లన్నియును లభ్యములే. ధనార్జనవిషయమున ఈరీతిగ స్త్రీ పురుషులకుగల భేదమంతయును నశించిపోయినది. పూర్వ మొకప్పుడు వ్యక్తిత్వములేక, తానే ఇతరుని సాక్షుగా పరిగణింపబడినస్త్రీ, క్రమముగ ఆబానిసత్వమునండి విడువడి స్వయంవ్యక్తిత్వమును దాల్చి, పురుషునితో సమానురాలయినది.

పైన పేర్కొనిన గౌతమ నూత్రమునందు జెప్పబడిన స్వామ్యకారణము లన్నియు విజ్ఞానేశ్వరుని కాలమునాటి స్త్రీ లభ్యములే యనుట నిర్వివాదాం

శము. గౌతమనాత్రము రిక్క క్రక్ష, సంవిభాగ, పరిగ్రహ, అధిగమములను మూదించుచున్నది. గౌతమని కాలమునుండియు స్త్రీకి భర్తల స్త్రీయందు వారసత్వము గలదు; అట్లే తల్లి మొదలగువారి స్త్రీధనమునందుగూడ దాయార్హత యుండెడిది. రిక్కమనిన ఈ వారసత్వము రిత్త్యా వచ్చినది అనియే. యాజ్ఞవల్క్యుడు తల్లి, అని వాహిత యను సోపరి మొదలగువారికి విభాగసమయమున కుటుంబాస్త్రీయందు భాగము గైకొను వధికార మిచ్చియున్నాడు. దేవలుకు స్త్రీకి "లాభము" వలన వచ్చిన ఆస్త్రీయంతయు స్త్రీధనమని చెప్పినాడు. లాభమనిన అధిగమపరిగ్రహములచే వచ్చిన యాస్త్రీ, అనగా నిధిప్రాప్తిచేగాని, వ్యతిరేకభక్తుముచేగాని (Adverse possession) వచ్చినది అని అర్థము చేసుకొనదగును. ఇక క్రయముసాంధిసాస్త్రీ స్త్రీధన మనుటకు సంభావమే లేదు. ఏమన కాత్యాయనుడే స్త్రీలకు సాదాయకస్త్రీధనమును + తమయిచ్చవచ్చివచ్చు వ్యయ మొనగ్గుటకు హక్కుగలదిని చెప్పియున్నాడు. అట్టి యాస్త్రీని విక్రయించిగా వచ్చిన ధనముతో నామె మరల క్రొత్త ఆస్త్రీకొనుట కభ్యంతర ముండదుగదా. కావున విజ్ఞానేశ్వరుడు ఆద్యశబ్దమునకు జెప్పిన యర్థము సరియైనది ఈ విషయమును నిరూపించుట కింతకు మించి వేరుప్రయత్నము లేదనియు నవసరము లేదు.

ఈసందర్భమున నింకొక విషయము గమనింపదగును. కాత్యాయనుడు స్మృతికర్తలతో చాల కడ పటివాడని చెప్పితిని గా; అతనికిని విజ్ఞానేశ్వరునకును సామీప్య మెక్కువ. విజ్ఞానేశ్వరుడు స్త్రీధనము యోగికమని వ్రాసినప్పుడు కాత్యాయనుని

ప్రాప్తం శిశ్నైస్తు యద్విత్తం
స్త్రీత్యాచైవ యదన్యతః,
ధర్తుః స్వామ్యం సదా తత్ర
శేషంతు స్త్రీధనంస్మృతమ్.

అను శ్లోకమును దృష్టిపథమం దుంచుకొని యుండనోవును. కాని దాని నాతడు దుదాహరించి

* వృత్తిరాభరణం కుల్యం లాభశ్చ స్త్రీధనం స్మృతమ్.

+ సాదాయకమునగా స్త్రీకి తన బంధువులచే నీయబడిన యాస్త్రీ.

సాదాయక సదా స్త్రీణాం స్వాతంత్ర్యం పరికిరతమ్.

విక్రయేచైవ దానేన యశేష్టం స్థావరేష్యుః.

ధర్మగ

యుండలేదు. ఏమన, ఆకాలము వాటికి స్త్రీలీ రెండువిధములుగ గూడ ధనార్జనము చేయరాదనువిషయము సంభావమునకు దావొసగియుండవచ్చును. కావుననే మితాత్మరయందు స్త్రీకి గల ఆస్త్రీయంతయు స్త్రీధనమని చెప్పబడియున్నది. కాత్యాయనుని "శేషంతు స్త్రీధనం స్మృతం" అను పదములను విజ్ఞానేశ్వరుని "స్త్రీధనశబ్దో యోగికః నపారిభాషికః" అనువాక్యమును ఇంచుమించు సమావార్య ప్రతిపాదకములే ఆరెండింటియొక్క పర్యవసానమును స్త్రీకిగల ఆస్త్రీయంతయు స్త్రీధనమనియే.

విజ్ఞానేశ్వరుని యనంతరము మితాత్మరాసిద్ధాంతముల ననుసరించిన మాధవుడును, దేవన్నభట్టును తమ గ్రంథములయందు దాతని యభిప్రాయములనే విస్తరించి వానిని విస్తృత మొనర్చియున్నారు. ఒక్కదాడు భాగసిద్ధాంతము ప్రబలియున్న బెంగాలునందుదిప్ప మిగిలిన హిందూదేశమునందంతటను, అందునను ముఖ్యముగ మన యాదక్షిణదేశప్రాంతములందును, స్త్రీకిగల మావదాస్తులును స్త్రీధనమే యనుబయు, ఆమె వానిని సంపూర్ణాధికారములతో ననుభవించి తనయనంతరము తనస్త్రీసంతానమునకే చెందజేయగలదినుటయు శాస్త్ర సమ్మతమును నిర్వివాదాంశములు.

౪

ఆక్షేపణలు - సమాధానములు

విజ్ఞానేశ్వరుని యభిప్రాయము మనశోద్ధులంగీకరింపలేదని ఈవరకే చెప్పియుంటిని. శోభ్యరేకాక కొందఱాధునిక న్యాయవేత్తలును, పండితులునుగూడ విజ్ఞానేశ్వరుని యభిప్రాయము సరియైనది కాదని నొక్కి చెప్పియున్నారు. ఈవిషయమై యునర్వచిన యాక్షేపణలు రెండున్నవి. వాని నీక్రింద సుదాహరించుచున్నాను.

౧. విజ్ఞానేశ్వరుడు “ఆద్య” శబ్దమున కిచ్చిన యర్థము సరియైనది కాదు. ఆపదమున కంతవిశేషార్థముండీయింపదు.

౨. ఒకచో విజ్ఞానేశ్వరుని యభిప్రాయము సరియైనదేయైనను ఆతనిసిద్ధాంతముల ననుసరించి యాతనికి విమృశ్య ధర్మకాస్త్రగ్రంథములను వ్రాసిన దాక్షిణాత్యులగు మాధవుడును, దేవన్నభట్టును ఆతని యభిప్రాయములతో నేకీభవించక పారిభాషిక స్త్రీగ్రంథమునుమాత్రమే గుర్తించిరి.

ఈరెండు అభిప్రాయములును సరియైనవి కావనకు సమయము సందేహము లేదు. ఇందు మొదటిది బ్రిటిషుకోర్టులలో ప్రారంభించినదై తెల్లజడ్డీల సంస్కృతజ్ఞానరాహిత్యముచే గలిగిన దుష్ఫలితమని ఇదివరలో జెప్పియుంటిని. రెండవదానికి నాకు నోసినవాడు కలకత్తా హైకోర్టులో నొకప్పుడు న్యాయమూర్తిగా నున్న సర్ నురుదాసు దేవస్థాని యను వంగీయుడు. దానికి దోహదమొనర్చి వృద్ధికొందించిన జర్మనదేశీయు డను బాలిపంకితుడు. స్త్రీగ్రంథ పంకితుడేయైనను ఏలనో తెలిపలేనది తప్ప అభిప్రాయమును గురించి దానిని తొలగించుటకై యత్నింపలేదు బాలి యభిప్రాయములు దేవస్థాని చెప్పినదాని కనుకరణములే.

వీ రుభయులును చెప్పినదేమన * ‘స్త్రీగ్రంథ శబ్దము యాగికమే యైనయెడల ఋషులు ఈయాయాస్త్రాలు స్త్రీగ్రంథ మని కొన్నిటిని వక్కాణించిన వాక్యము లర్థరహితము లగును. కాత్యాయనుడు స్త్రీగ్రంథమునుండి రెండువిధము లగు ఆస్తులను తొలగించుటచే విజ్ఞానేశ్వరుడు చెప్పినట్లు స్త్రీగ్రంథ శబ్దము యాగికము గానేరదు. యాజ్ఞవల్క్యుని స్లోకమున “ఆద్య” శబ్దము సరియైనపాదము కాకపోవచ్చును. అది సరియైనదేయైనను ఏకో కొన్నిటిని చెప్పి పిమ్మట “మొదలగునవి” (ఆద్య) అని చెప్పినప్పుడు ఆ పదము

ఇదివరకు పేర్కొనబడినవానితో సమానముగు స్వభావము గలవానికే వర్తించునుగాని స్త్రీ స్వామ్యమునకు లోపైన ఏయాస్తికైనను వర్తించదు. ఇంకేకాక మాధవుడు “ఆద్య” శబ్దమున కిచ్చినయర్థము సంకుచితముగా నుండి పారిభాషికార్థమునే స్ఫురింపజేయుచున్నది. దేవన్నభట్టుగూడ స్త్రీగ్రంథశబ్దమును పారిభాషికముగానే పరిగణించియున్నాడు. ’

ఈయాక్షేపాలు రెండును స్త్రీగ్రంథ చారిత్రమును సరిగా తిలకింపక జీవితకాలపుహక్కు అను నూత్రిమునందు నిమగ్నుడై స్మృతిచింద్రికా మాధవీయులలయందు వాక్యముల నపార్థము చేసుకొనుటచే కలిగినవి.

కాత్యాయనుడు స్త్రీగ్రంథమునుండి రెండువిధములగు ఆస్తులను తొలగించుటకు గలకారణ మిదివరకే చెప్పియుంటినిగాన ఆవిషయమును ఆక్షేపణ అర్థవంతము గాదు. ఆద్యశబ్దమునకు విజ్ఞానేశ్వరుడు చెప్పినయర్థ మెట్లు సరియైనదో స్త్రీగ్రంథచారిత్రమునుబట్టి పైన జాపితిని. ఇక ఆద్యశబ్దము యాజ్ఞవల్క్యుని స్లోకమునందు పేర్కొనబడిన యాస్తులను పోలినవానికే గాని తద్యవ్యతిరేకమును స్త్రీకి గల ఏ ఆస్తికైనను వర్తింపదును సారము లేనిమాట. మనుస్మృతియందువలెనే యాజ్ఞవల్క్యుస్మృతియందుగూడ జీవితకాలపుహక్కునకు నూచినలేదు. యాజ్ఞవల్క్యుడు స్త్రీలకు దాయాధికారమును, భాగ్యగ్రహణాధికారమును ఒసగినాడు. ఈ ఆద్యశబ్దమే లేకున్న వానిస్వభావ మేమికాగలదు? భాగ్యమువలన వచ్చినయూస్తి స్త్రీగ్రంథ మనునని యాజ్ఞవల్క్యుడే నూచించియున్నాడు. ఇంకేకాక ఇక నొకముఖ్యాంశ మున్నది. యాజ్ఞవల్క్యుస్మృతిపై అపరాధుడగున్రభు వొక వ్యాఖ్యానమును రచించియున్నాడు. ఆతడు స్త్రీగ్రంథమును గూర్చినస్లోకమునకు విజ్ఞానేశ్వరుడు గ్రహించిన “ఆద్యం చ” యను పాదమునకు బగులుగ జీమాతవాసానునివలె “చైవ ” యను నిర్దిష్టార్థముగల పాదమును గ్రహించియు తుద కా

* See Banerjee. Marriage and Stridhana, 3rd edition. pp. 286 and 289. Jolly. Tagore Law lectures, 1883. p 244.

శ్లోకమునకు విజ్ఞానేశ్వరు డిచ్చిన యర్థమునే యొసగి నాడు. అతడు గైకొనినపాత మిది:

పితృహత్యపతిభ్రాతృదత్త మగ్యస్మ్యుపాగతమ్,
అధివేదనికంచైవ స్త్రీధనం పరికీర్తితమ్.

అత డనున దేమన *చ. శబ్దము ఆద్యర్థముకలది. దానివలన ఇతరవిధములగు స్త్రీధనములు, అనగా విభాగము, దాయము మొదలగువానివలన వచ్చినయాస్తులును, ఇంకను స్త్రీస్వామ్యమునకు లోనైన ఇతర ఆస్తులును పేర్కొనబడినవి." విజ్ఞానేశ్వరుడును, అపరాధుడును సమకాలికులు. అం దొకడు ఒకరాజుకొలుపున పంపితుడు. రంపకయాత దాపరిసరప్రాంతములందలి ప్రభువు. ఈయరువురును యాజ్ఞవల్క్యుని శ్లోకమునకు పరస్పరవిరుద్ధములగు రెండుపాపముల నెత్తుకొని సమానార్థములగు వ్యాఖ్యానములను రచించుచు వారికాలమున స్త్రీధనస్వరూపమువిషయమున సంశేపము లేదనియు, స్త్రీధనశబ్దము యోగముగనే పరిగణింపబడెడిదినియు పుష్టముచుచున్నది.

ఇక మాధవుడును, దేవన్నభట్టును విజ్ఞానేశ్వరుని యభిప్రాయములను మన్నించివారా, లేక త్రోసి రాజనిరా యనువిషయ మాలోచించెము.

మాధవుడు తనపరాశరమాధిపతియనున స్త్రీధనమునుగూర్చిన చిరప్రయందు మితాక్షరా సిద్ధాంతముల నంగీకరింపలేదనుట సమంజసము కాదు. యాజ్ఞవల్క్యుని శ్లోకమును మూలముగా గైకొని యాతడు అధివేదనికమువరకును వివరణమునర్పి పిమ్మట "ఆద్యశబ్దేన "అధ్యావాహనికర్థక్రయాదిప్రాప్తం" అని వ్రాసియున్నాడు. మిలినచర్చయంతయును మితాక్షరమున సరించియు యున్నది. విజ్ఞానేశ్వరునివలననే ఈతడును స్త్రీకిగల ఆస్తియంతయు స్త్రీధనమే యని యభిప్రాయపడుటచే ప్రమాదమేమియు లేకుండుటకై స్త్రీకి ఎరవుగా నిచ్చినదియు, దానినిచ్చినదియు స్త్రీధనము

కానేరదని చెప్పియున్నాడు. సర్ గురుదాసు దెవన్నీ ఆద్యశబ్దమునకు మాధవు డొనర్చిన వివరణమును సరిగా అర్థము చేసుకొనలేదు. "ఆద్యశబ్దేన అధ్యావాహనికర్థక్రయాదిప్రాప్తం" అనుదాని కాల డిట్లు అర్థము వ్రాసినాడు. "ఆద్యశబ్దమువలన అధ్యావాహనికర్థముతో కొనబడినవి మొదలగు ఆస్తులు స్త్రీధనమందు చేరుచున్నవి." అనగా ఒకస్త్రీ తన అధ్యావాహనికధనము నమ్మివేసి దానితో వేరేఆస్తిని కొనిపట్టులున నది ఆమె స్త్రీధన మగునని యర్థము. ఆనాక్యమున కిట్టి యర్థము చెప్పుట శాస్త్రవిరుద్ధమును, వ్యాకరణవిరుద్ధమును గూడ. అధ్యావాహనికర్థము స్త్రీలదయినపుడు దాని వినియోగమువలన వచ్చినఆస్తిగూడ వారిదే యని చెప్పవలసిన యగత్య మెక్కడిది? అంతేకాక సంస్కృతమున అముక్తును విక్రయమును కొనుటను క్రయమును గూడించును. దెవన్నీ చెప్పినట్లు అధ్యావాహనికర్థక్రీత మని యుండవలెను గాని అధ్యావాహనికర్థముతో కొనిన ఆస్తి అనునర్థము రావలెననిన అధ్యావాహనికర్థక్రయ మనియుండరాదు. ఒక్కఅధ్యావాహనికర్థము వలన కొనినఆస్తి స్త్రీధనమగునని ప్రత్యేకముగా నూచించవలసిన యవసరము మాధవున కేల గలిగెనో మనకు దెలియరాదు.

నిజమేమని దెవన్నీ స్త్రీధనశబ్దము పారిభాషికమును భావమునకు లోనై మాధవుని వాక్యము సరిగా నర్థము చేసికొనలేదు. మాధవుడు చెప్పినదానికి సరి యగునర్థ మిది. "ఆద్యశబ్దమువలన అధ్యావాహనికము, దాయము, క్రయము మొదలగువానివలన వచ్చిన యాస్తులు పేర్కొన బడుచున్నవి." ఇందు విజ్ఞానేశ్వరుని యభిప్రాయమునకు భిన్నముగ నేమియును గానరాదు. ఆద్య శబ్దార్థమును బాగుగా విశదీకరింపవలెనని యాజ్ఞవల్క్యునిచే గాక మనువుచే పేర్కొనబడిన అధ్యావాహనికమును మొదట

* చ శబ్ద ఆద్యర్థః, కేవల స్త్రీధనాంతర పరిగ్రహః, తద్యథా, కార్యాః పత్నీః సమాంశికాః, మాతా ప్యంశం సమం వారేత్, స్వాత్స్వ్యా దంశాచ్ఛకుర్వాగం, మాతూః పారిణహ్యం స్త్రీయో విభి కేరన్, అన్యదపి యత్ స్త్రీస్వామికం తత్ స్త్రీధనమితి మన్వాదిభిః పరికీర్తితం.

చెప్పి, పిమ్మట విజ్ఞానేశ్వరుడు శాంతమనూత్రమునుండి గ్రహించినచంతయు మరల చెప్పట అనవసరమని తలచి "రిక్తక్రయాసంవిభాగ పరిగ్రహణమప్రాప్తం" అను దానిని "రిక్తక్రయాదిప్రాప్తం" అని కృత్రికరించి, "అన్యకేదేన ఆధ్యావాహనికరిక్తక్రయాది ప్రాప్తం" అని చెప్పినాడు. ఇంతమాత్రముచే మాధవుని యభిప్రాయమున స్త్రీగ్రహము పారిభాషిక మెట్లునో చెప్పకే ఎరుక. జాలిపండితుడు తనయంతస్థానములను చెప్పితరువారే నిచ్చియున్నాడు. కాని యాతడు చెప్పేయంతటి భక్తి గౌరవములచేతనో, మరేకారణముననో ఈపారపాటును సవరింపక చెప్పి చెప్పినదానినే బలపరచినాడు.

దేవన్నభట్టు తనస్మృతిచంద్రికయం దేమిచెప్పినాడో మన మిప్పుడు చూడవలెను. ఆతడు స్త్రీగ్రహ స్వరూపమును నిర్ణయించు సంవర్షమున యాజ్ఞావల్క్యునిశ్లోకమునుగాక "వశ్యిగం స్త్రీగ్రహంసంస్మృతం" అని మనువు చెప్పిన శ్లోకము నెత్తుకొని వశ్యిగ గ్రహము అంతకుతక్కువ సంఖ్యను నిరసించుటకే గాని యంతకన్నవసంఖ్యను నిషేధించుటకు గానిని నొక్కిచెప్పి, పిమ్మట ఈ హేతువుచేతనే యాజ్ఞావల్క్యుడు ఆన్యకేబ్దమును కైకొనినాడని చెప్పినాడు కాని అత డీసందర్భమున స్త్రీగ్రహము యాగికమనిగాని, దాయమువలన వచ్చిన ఆస్తి స్త్రీగ్రహమనిగాని చెప్పి యుండలేదు. ఈకారణముచే దేవన్నభట్టు స్త్రీగ్రహశబ్దమును పారిభాషికముగా బరిగణించెనని కొంచ రభిప్రాయ పవచ్చును. కాని స్మృతిచంద్రికయందలి దాయభాగప్రకరణమునంతకు జాగ్రత్తగా చదివితీమేని అట్టియూహకు తావుండదు. మిగిలిన నిబంధనలలోవలె గాక స్మృతిచంద్రికయందు స్త్రీగ్రహప్రకరణము అపుత్రకుని ఆస్తికి దాయక్రమమును నూదించుప్రకరణమునకు ముందున్నది. కావుననే స్త్రీకి దాయమువలన వచ్చిన యాస్తి స్వభావమును దేవన్నభట్టు దాయక్రమమును గూర్చిన చర్చయందు జెప్పియున్నాడు. ఆవిషయమున నాతడు చెప్పినట్లుటలలో సందేహమున కేమియు నవకాశము లేదు. అపుత్రకుని యాస్తికి ముందుగ తండ్రి వారసగునా, తల్లి వారసగునా యనుసమస్య వచ్చినది.

దానిని శంభుడనునాత దొకయుక్తియుతముగు సమాధాన మిచ్చియున్నాడు. దంపకు లుభయులకును ఒండొరుల ఆస్తియందు సమానమున హక్కు లున్నవి గాన వారిరువురిలో దాయము నెవ్వరు కైకొనినను నది యిరువురిలాభము నిమిత్తమే యగును గాన దాయక్రమమును నిర్ణయింప నవసరము లేదని శంభుని యూహ. దేవన్నభట్టు స్త్రీవిషయమున శంభుని యూహ అయొక్కమని ఇట్లు చెప్పినాడు.

యత్నాత్తం శంభునా - మగ్ధ్యకధనత్వాత్ దంపతోశ్చ ర్శ్యేన కేనచిత్ గృహ్యమాణా మితి న విశేషో వక్తవ్య ఇతి, (తి దయొక్కమ్.

మాత్రా గృహ్యమాణం మాత్రధ మేవ. అగ్ధ్యగ్నాగ్నిది స్త్రీగ్రహవత్. నోభూత్తా మితి విశేషో వక్తవ్య ఏవ, సాఢభిధీయతే.)

ఇందు కుండలీకరణమునందలి భాగమున కర్థమిది. "తల్లి కైకొనుగ్రహము అగ్ధ్యగ్నాగ్నిది స్త్రీగ్రహమువలె తల్లిగ్రహమే యగును. ఇగవురినిమిత్తమున గాదు." దీనివలన దాయకీత్యం వచ్చిన యాస్తి గ్రహమున తేలుచున్నది. ఇకవిభాగపుటా స్త్రీవిషయముననప్పునో దేవన్నభట్టు తల్లి మొదలనువానికి భాగావ్వతమ గాక భృతీ కమవసంతత గ్రహమునుమాత్రమే స్వీకరించుటా కొసగియున్నాడు. కాని యాతడు స్త్రీగ్రహవిశేషములంగూర్చి చెప్పనప్పుడు వృత్తిపూడ స్త్రీగ్రహము యని దేవలునిశ్లోకము నుదాహరించినాడు. కావున దేవన్నభట్టు స్త్రీగ్రహమును పారిభాషికముగా గణించెనని చెప్పవలెదు. సర్ గురు దాసుచెన్నీ స్మృతిచంద్రికయొక్క మద్రాసు ప్రాంతముల ప్రతులలోతప్ప బెంగాలీప్రతులందు పైన ఉదాహరించిన వాక్యములు (కుండలీకరింపబడినవి) గాన రాకుండుటచే నది ప్రక్షిప్తములేమో యను నభిప్రాయమును నూదించి తన యాశ్రేయమును సమర్థించుకొనకొందినాడు. కాని దేవన్నభట్టు దాక్షిణాత్య డుటచే నాతని గ్రంథముయొక్క చివ్విడతపుప్రతులే ముద్రితమైనవని మనము చెప్పవలెను.

దీని కంతకును ఫలితార్థమిది. స్త్రీగ్రహ శబ్దము యాగిక మను విజ్ఞానేశ్వరుని యభిప్రాయము సరియై

నది. మాగవుడును, నేకన్నభట్టును మిత్రులై సద్గ్రాంతములనే యనుసరించిగాని తస్మిన్నయిగ స్త్రీధనమును పారిభాషికముగ పరిగణింపలేదు.

ఇక నోకమాటచెప్పి యీ విషయమును ముగించెను. స్త్రీసాధనమునందు గూఢదాస్తులును స్త్రీధనమే యనిచెప్పటలలో రెండుభావము లిమిడియున్నవి. అందు మొదటిది ఆమెకు దానిపై సంపూర్ణాధికారములు గలవనుట. రెండవది స్త్రీస్వామినియనంతర మాటగాని మొట్టమొదట పుత్రసంతానమునకుగాక స్త్రీసంతానమునకే చెందుననుట. ఆనెనుండియును స్త్రీలప్రత్యేకోపయోగమునకై యీయబడిన ఆస్తి స్త్రీసంతానమునకే చెందుమనిజేసింది. మనసర్వశాస్త్రగ్రంథములన్నింటియందును దాయవిభాగప్రకరణమున పురుషుని వారసులు, స్త్రీవారసులు అను రెండుప్రత్యేకవిషయములున్నవి. పురుషదాయము పోవునీటి వేరు. స్త్రీదాయము పోవుపచ్చిటి వేరు. కావున అనంతరవారసత్వమని మనము సాధారణముగా వ్యవహరించుభావమునకు ధర్మశాస్త్రమున సాధారణము లేదనుట వ్యక్తము. పురుషుని గూర్చి మొట్టమొదట పురుషులకు బోవునట్లే స్త్రీగూర్చి మొట్టమొదట స్త్రీలకు బోవును. దీనినిబట్టి మిత్రులై సద్గ్రాంతము స్త్రీల సంతయున్నతస్థానమొసగినదియును, ఇప్పుడు సమయమునను స్త్రీల హక్కులకును శాస్త్రసమ్మతములను స్త్రీలహక్కులకును ఎంతభేదమున్నదియును జూపించుకొనవచ్చును.

౫

ధర్మవసానము

స్త్రీధనశబ్దము యాగిక మనువిషయమును గనునింది స్త్రీల ఆస్తి విషయమున అనుదినమును మనల నెదుర్కొనుచున్న వివిధసమస్యలకును తదినుసారముగ ప్రత్యుత్తర మిచ్చుమేని స్త్రీలయభివృద్ధి కధకమున తోడ్పాటు కలుగుటయేగాక “హింసూణా” చాలసలభముగను, కృష్ణముగను పరిణమించును. అప్పుడు స్త్రీలకు తోహదరాజ్యములలో గొన్నిటి నీక్రింది సుదాహరించుచున్నాను.

స్త్రీకి పురుషునియనంతరము వచ్చిన దాయమునందు సంపూర్ణాధికారములు లభించును. ఆవిధముగ స్వత్యసంబంధమును స్త్రీలస్థితి యభివృద్ధిగాంచగా, సంఘమునందు వాగినిన్నగౌరవము పెంపొందును. ఇప్పుడున్న జీవితకాలపుహక్కు పోయి, తత్సంతానమున పూర్ణస్వామ్యము సమకూరుటచే స్త్రీకి ఇప్పటికంటె స్వాతంత్ర్యము వచ్చి, ఆమె కిష్కనున్న కేవలపురుష ప్రాధాన్యమునకు మాటుగ ఆత్యప్రాధాన్యము నెలకొనును.

స్త్రీయస్తియంతయు స్త్రీధనమే యైనయెడల, స్త్రీసంతానమున కున్న వారసత్వపుహక్కు లధికమగును. ఒకడు మరణించునప్పటి కాలని నాయనమ్మయినను, మేనత్తయు నున్నారనుకొందము. ఆతనిగూర్చి మొదట నాయనమ్మదనును. అది యామె స్త్రీధనముగాన ఆమెయనంతర మామెత్తరికకు, అనగా మృతి నొందినవాని మేనయత్తకు చెందును. ఈవిధముగనే, ఇప్పుడు పురుషవారసుల కున్నంతప్రాముఖ్యము స్త్రీవారసులకుగూడ కలుగును. ఇప్పుడు మేనత్తకు దాయమురావలెననిన, స్వసలమునం దేమంతరములవరకు నెవ్వరు లేకుండబోవలెను. కాని యావజ్జీవస్వత్యమును తీసికేసినయెడల, ఆస్తి మేనత్తవంటి దగ్గరబంధువులకు చేరుట కవకాశము లెక్కువగును. అట్లే దౌహిత్ర విషయమునూడ. ఇప్పుడు ఒకపురుషునిగూర్చి ఆతనికి పుత్రసంతానము లేకుండబోయిన, ప్రథమమున భార్యకును, పిదప మాతురునకును, అటుపిమ్మట మాతురుకొడుకునకును వరుసగా చెల్లును. కాని ఆమాతురునకు కొడుకులు లేనియెడల, ఆగూర్చి మాతురుమాతురునకుగాక సాధారణముగా సోదరులు మొదలగువారి సంతానమునకుగాని, అంతకంటె మారపువారికిగాని చెందుచున్నది. ఇది జీవితకాలపుహక్కుయొక్క ఫలితము. స్త్రీకి దాయమువలన వచ్చిన ఆస్తియందు సంపూర్ణస్వామ్యమే యున్నట్లయిన ఆ ఆస్తి మాతురు మరణించినతరువాత మాతురుమాతురునకు చెందును. ఈమధ్య గావించిన సవరణ ననుసరించియైనను దౌహిత్రిక తాత తరువాత గాని దాయాధికారము లేదు. కావున నిట్టి ఫలితము చాల ఆచరణీయమైనది.

స్త్రీలకుగల నాయాధికార మితీరున నభివృద్ధి గాంచుటచే, ఇప్పుడు పురుషసంతానమునకును, స్త్రీ సంతానమునకును స్వత్యవిషయమున గల యంతరము కొంతవరకైనను తగ్గి యొకవిధముగ సమత్వము గలుగుట కవకాశమున్నది.

స్త్రీకి భర్తయూస్థియంగు సంపూర్ణాధికార మున్నయెడల వితంతువులస్థితి యొకింత మారగలదు. ఇప్పుడు వితంతువు పునర్వివాహము చేసుకొనినట్లయిన తక్షణమే యామెప్రభుభర్తవలన వచ్చినఆస్తియంతయును ఆకనివారసులకు బోవును. ఇది వితంతూర్వాహము లభివృద్ధి జెందుట కొక గూఢంకముగా నున్నది. యావశ్యక స్వామ్యమువలన వచ్చిన ఫలితములలో నీది యొకటి. భర్తయూస్థియం దామెకు సంపూర్ణాధికార మున్న పునర్వివాహమువలన ఆస్వామ్యము తొలగి పోవలదు. అప్పు డవ సరమైన చట్టమును గూడ సులభముగ మార్చవచ్చును.

చైతన్యవిషయమున గూడ స్త్రీల కధికారము హెచ్చును. చైతన్య కవసరమే లేకుండు బోయినను బోవచ్చును. ఏమన చైతన్యయొక్క పారమార్థిక ప్రయోజనము గల్గవరలోకసౌఖ్యమేదోయను, మనకు సాధారణముగా గోచరమగుచున్న ప్రయోజనము కేవల మైహికమే. భర్తవలన వచ్చిన తన ఆసంపూర్ణమును హక్కునకు సంపూర్ణత నిచ్చి ఆహక్కు నొకనికి గట్టిపెట్టి ఆ విధముగ తనచుట్టు నొక కుటుంబమును కేర్చుకొని, వృద్ధాప్యమున తనకు సౌఖ్యమును గలుగజేసుకొనుటకే యీదైతన్య యుపయోగించుచున్నది. మొదటనే స్త్రీకి సంపూర్ణాధికారము లున్నట్లయిన ఈసాట్టనకసరము. అనుజ్ఞకై సహించులను గూచించుట కవసర ముండును.

ఒకవేళ చెంచుకొనినను చైతన్యమును చెప్పినమాట విన జేమో యనుభయముండును.

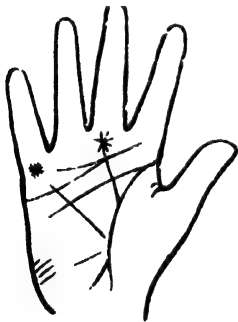
పైన జెప్పినవన్నియును మనకు సులభముగా గోచరమున ప్రయోజనములు. ఇట్టి వింకను మఱికొన్ని యున్నవి. కాని వీనిమాట యటండు, యావశ్యకస్వత్యమును పోవోలుటవలన మనకు కొంతకాంతి లభించును. జీవితకాలపుహక్కులతోబాటు, అనంతర వారసత్వమును బోవును. అప్పుడు పురుషుని దాయాదులకును స్త్రీచేతి యందలి యాస్తికిని సంబంధ ముండును. అందువలన చైతన్య, సహించులయనుజ్ఞ, వితంతువుచే గావింపబడిన అన్యాయక్రాంతములు, అనంతర వారసత్వము మొదలగు విషయములనుగూర్చి ప్రతి ఘడియయంగును న్యాయస్థానముల కెక్కుచున్న యనంతము లగు వివాదములు పరిసమాప్తి జెంది ముందెన్నగును తల నెత్తకుండు బోగలవు.

పైన జెప్పినలాభములన్నియు స్త్రీలకు సమపూర వలెననిన నొక్కటే మార్గము కలదు. న్యాయసమ్మతమున విధముగా వచ్చిన ప్రతిగూస్థియందును స్త్రీకి గూడ పురుషునికివలెనే దానాదమనవిక్రమసృష్టికారములుగల సంపూర్ణ స్వామ్యము, గలవనియు నామె యనంతర మా గూస్థి స్త్రీధనవారసులకే చెందుననియు నొకవిన్నచట్టమును గావింపవలెను. భారతశాస్త్రసభలో ఏట్టిచట్టము గూపించుట వాంఛనీయము. అట్లుచేయుటకు సాధ్యముగాజేసి రానున్న రాష్ట్రస్వాతంత్ర్యము (Provincial Autonomy) గల రాష్ట్రసభలలో నిరాష్ట్రమున కారాష్ట్రమైనను ఏట్టిచట్టమును గావించుట యుచితము.

నదే. ఒక స్వతంత్ర దేశపు మహారాజుగారికిని, వేరొక్కచోట, పైన చెప్పిన మహారాజుగారి కినిగూడ చంద్రస్థానములో లెక్కింపలేనన్ని చిన్నచిన్న నక్షత్రము లున్నవి.

బుధస్థానములోను, కుజస్థానములోను గూడ నక్షత్రములు శుభచిహ్నములని జెన హాము చెప్పుచున్నాడు. కొందరు పాశ్చాత్యులు నక్షత్రము లెక్కడనుండినను శుభ చిహ్నములే యని తెల్పుచున్నారు. మరికొం దరు నక్షత్రములు ఎక్కడనున్నను చెడ్డవే యని చెప్పుచున్నారు. పాశ్చాత్యులలో నీభిన్నాభిప్రాయములు పెరుగుచున్నవి

గ్రహస్థానములలో నున్న యీయశుభ చిహ్నముల నగ్గరకు జీవితరేఖకడనుండి చిన్నచిన్న రేఖలు పోవుచుండును. ఆ రేఖను

పటము ౫

బట్టి జీవితములో నేనెవనశ్వరమున ఏగ్రహ స్థానమునకు సంబంధించిన జన్మచేయునో తెలిసికొనవగును. (చూ. ౧-వ పటము)

ఇంతియకాక జాతకుని అనారోగ్యమును గమనించుటకు ఇంకను కొన్ని సాధనములు గలవు. వానిలో చేతిగోళ్లు ముఖ్యము.

గోరుపై 6-వ పటములోవలె నన్నని నిలువుగీతలు కనబడిన అది నరముల బల హీనతను నిరూపించును.

పటము ౬

ఇట్టి గీతలు గలిగి గోరుచివరభాగము వెనుకకు మరలిన అది పక్షవాతలక్షణము.

పటము ౭

గోరుపై 7-వ పటములోవలె నన్నని అడ్డగీతలు కనబడిన అవి అధికమైన రోగము వచ్చి తగ్గినలక్షణము.

పటము ౮

గాజుబుడ్డివలె వ్రేలికండమీదికి వంకరగ వంగియుండుగోరు తుయరోగసూచకము.

(చూ. 8 వ పటము)

పటము ౯

గోరుపైన వంకర గలిగి ముందునకు

కొంచెము వంపుగలిగినట్లున్న నది ఊపిరి తిత్తుల సంబంధముగా ప్రాణవ్యయం చేయుచును.

(గోరుపై పటము)

మొదటివేలిగోరు ముందు భాగములో

పటము ౧౦

చర్మమువైపున కెక్కువగ లోనికి వంగిన గండమాల, క్షయవ్యాధులు గలుగును.

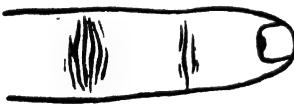
(చూ. 10. వ పటము)

పటము ౧౧

త్రికోణాకారము గల గోరు పక్షవాత రోగమును తెచ్చును.

(చూ. 11. వ పటము)

పటము ౧౨

గోరు పొట్టిగను, చతుష్కోణముగను, నీలవర్ణమును గలిగిన అది హృద్రోగసూచకము

(చూ. 12 వ పటము)

పటము ౧౩

సన్నముగను, వంకరగను, పొట్టిగను నున్నగోరు వెన్నెముకకు సంబంధించిన రోగము దెచ్చిపెట్టును. (చూ. 13 వ పటము)

తెల్లటి మచ్చలు అర్ధచంద్రవంకలవలె నున్న అది రక్తహీనతను, బుర్రహీనతను, కొన్నిచోట్ల అశీర్ణమునుగూడ నిరూపించును.

(చూ. 14 వ పటము)

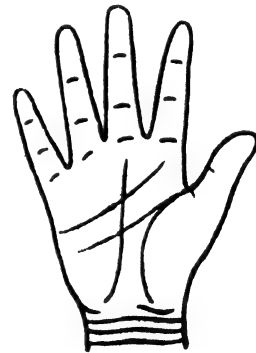
గోరు మొదటినుండి చివరవరకు పెరుగుటకు ఆరు మాసములు పూర్ణముగ

పటము ౧౪

పట్టును. కొన్ని వ్యాధు లెప్పుడు వచ్చినవి సరిగ చెప్పవచ్చును.

గోరు నొక్కి చూచునప్పుడు రక్తము ఒక్కసారి వైకి ఉబుకునట్లు కనుపించును. అట్లు కనపడునప్పుడు ఈ క్రింది విషయముల ముఖ్యముగ జ్ఞాపకమునం దుంచుకొనవలెను. గోరులో నెట్టివైన రక్తము తగ్గినప్పుడు రక్తహీనత, అందునుండి ఉబ్బి లేక నంజువ్యాధి కలుగు. ఈ రక్తహీనత కను రెప్పలలోగూడ చూడవచ్చును. గోరులో నీలిరంగు రక్తము కానుపించిన హృద్రోగము. ఆ రంగు గెంత యెక్కువగనున్న అంత రోగాధిక్యము కానుపించును. గోరులో పసుపు

పటము ౧౫

రంగు కానుపించిన అది కామెర్లరోగమును సూచించును. పసరు నెత్తురును విడుచును.

ఇ-హోసిలోను వింత ఆచారము: భక్తులు సూదులతో శరీరమును గ్రుచ్చుకొనుట
అచ్చట ఒక ఆచారమయినది. ఒకభక్తుడు సూదులతో వీపును
గ్రుచ్చుకొనియుండుట చిత్రమున గాననగును.

G. S. A.

12

౨. పతిపూజకై అనసూయ పూలుగుప్పట

అందుచే రక్షము పనుపువర్ణమును గలిగి యుండును.

ఈపైన నుదాహరించిన నర్వవిషయములు జ్ఞప్తియందుంచుకొని రోగనిధారణ చేయవలెను. రోగాధిక్య లక్షణము కానుపించునప్పుడు ఆయుర్దాయవిషయ మాలోచింపవలసినదే గదా! కొందఱు చేతిమణికట్టు రేఖలంబట్టి ఆయుర్దాయము చెప్పదురు. ఆ రేఖలు సాధారణముగా మూడుండును.

రేఖకు 27 సం॥ ప్రమాణము చెప్పదురు. అందుచే మూడు రేఖలు పూర్తిగ నుండిన వారికి 81 సం॥లు, 2 రేఖలుండిన 54 సం॥, ఒకరేఖయేయుండిన 27 సం॥ను వయస్సుని తెల్పుదురు. ఈ రేఖలనే మణికట్టురేఖలని కొందఱుందురు. మొత్తముమీద మూడు రేఖలు గొలుసుకట్టుగ పూర్తిగ నుండిన దీర్ఘాయుర్దాయమని చెప్పవచ్చును. కంకణరేఖలకు చూ. 15-వ పటము.

‘సాధు’

K. R. S.

మలినము పట్టితో గంసి మానవు లంటంగరాకనుగట్టి, నిజ
జలమును, పారదంబు నిడి తొలనముం బానడించి, మీఁద ను
జ్వలత రహింపఁజేయఁగను బావకు నేస్తముఁగూర్చ నాతఁడు
సలలిత మానసుండుగుచు సంస్కరణంబొనగూర్చి బ్రీతితో.

నిను గలి ముదమందుచు న-య్యనఘుం షోకశాల కనుప నచ్చట సీక్తు
ఘనులు శ్రమకోర్చి యక్షర-తను గలిగించిరి నికృష్టతను బొస దయ.

అడవింబొల్చిన నెల్లికాయను, మఱి కర్ణోనిధిం బొల్చు ను
ప్రాపఁగూర్చంగలవైవచిత్ర మెటులోహోవహ్ని కారుణ్యము
పడఁజేసెన్ మన బంగరయ్యఁయినన్ వహ్య మహామోగ మి
ట్లపరంగావలదే యటంచుఁ గనువా రబ్రంబునుం బొందఁగన్.

బంగారం బంగారం - బంగారం జేరినంత హంగొందును బ
ల్పింగారంబును నగుఁ గీ-ర్తిగాంచఁగఁ గోరె నగ్ని దేవుం డదిరా !

నేడిన వేడి దాఁకియును వేడిమివేల్పుల వేడికోలు కి

గ్గాడిద గాఁటంచు మది గాటపు విశ్వసనంబు పూని చూ

గాడిదవన్నెతోడఁ బలుగాకులపాలయిపోవుచున్న లో

జైడిచెలుగువాని దనపాటికళన్ మెఱుంగూన్ప నెంచియున్.

ప్రవరాభ్యాది మహామహావతి సమర్పా పాత్రుడైనట్టి హ
వ్యవహుం డీసనినేయుటన్ మనము నైజాలోచనంగాదు నా
నవునా? యాతని పారమార్థికత యేమాయంచు నింజెంచవ
దై? విభాత్వం బెది బంగరంబునకు సంధింపన్ మదిం బూనునో!

జ్వాలాజాల జటాల నై జవిభవస్ఫాయత్ప్రకారంబు సో

ద్యేలాడంబరమై చెలంగినపు డంతేపూన్కి వైశ్వానరుం

డలా గాయటవీస్థలి శిలవలె హర్షింపదు బంగారమన్

హేలం గాఁతులఁ గూర్చసాగె తననవైకప్రయత్నంబునన్.

ఁలుకాకల కోరిచి దె-బ్బల కోరిచియుంటఁజేసి ఫలముగనితి వీ
వల రత్నంబులకును మే-ల్లలి గూర్చుగఁజాలి వన్నెలంగాంచి తహా.

విద్దియచే గర్వంబును - బెద్దల హసియించుటయును వృద్ధియగు లలిక
పెద్దమ్మా నీ యిప్పటి - పెద్దటికముచేత నిట్లు బెడిసిఁడియెడే !

త్రోపుత్రోపున కొనరంగ దొర్లిదొర్లి - దెబ్బదెబ్బకుఁ దలకాయ టమ్మువట్ట
నోర్చికొని మోటుఁ లాయె నుర్విఁబూజ్య-విగ్రహము లోర్చిఁగొల్లకు పెలుగులవె?

నినుమించిన యఁరంజిఁ గ-ని నిరక్షరకుక్షివనుచు నిండింకకు నీ
చుని సొంగత్యముచేఁ గలి-గిన దోఁమునుమ్మి మొలకింపుము పైఁ.

అఁహంబును జేతువే యిప్పుడు నీచాఁకైకసంబంధిపై
యఁరంజిం గని గ్రుడ్డునుం గదిసి “హి యందంబ తే” దుమఁ బి
ల్ల పరీభావమునేసినట్లు జగతిక లావణ్యగర్వాంధు లి
ట్లఁహంబును జేతు రార్యజనప్రమాచార వేఁచుంబులక.

అక్షరములు నాలు గలవడినంతనే చిననాఁటి సుహృదయమును సశించు
సౌందర్య మొక్కింత యందినయంత, నిరాడంబరత్వ ప్రహరణ మెసఁగు
జనులలోఁ దిరుగాడుటను గాంచినంతనే స్థైర్యంబు గంగలో జారివిడుచు

జనమనోవశ్యంబుఁ జవిగొన్నయంతనే హెచ్చుత్సలరీతి విచ్చిపాటు
క్రమముగా నిట్లు పైగుణరాని కలుగ-నధమనహవాసమున నైచ్చ్య మలవడుఁగద?
కొంచెపు న్నరు సంగతి కూర్చుఁగావె - సొంపు బోఁద్రోసి దురితఁరంఁరలను?

చంచలభావముఁ మఱఁగి సర్వజనంబుల కూడుఁ గుడ్వఁగా
నించుకడైన జంచువిడి యెందఱిచేతులొ మాటి మాటలం
ఘించుచు నాసలుఁ జిగురులెత్త నశింపఁగఁ గైతవక్రమో
దాంచితవహా విలాసపు విహారము స్వైరవిహారముగనక.

ఇటు మారుచుఁ బోఁగాఁ గో-మటిసాకా రొకఁడు లోహమంజూష నిడక
పటుతరహా తాళంబుల-నటుపై బిగియించె నూపిరాడని రీతిక.

త్రుల్లివడి తలబిరుసక్కి క్రేళ్లురుకుచు-మిట్టిపడువార లెన్నాళ్లు నెట్టికొండ్రు?
ఏరిచేతనో యేనాఁడో యెట్టి ప్రతిఫ-లంబునందుదు రద్ది కాలంబ యెఱుఁగు !

త్రుష్టకంపును గాలిలేమిని దుర్భరంబగు గాలులో
'గంపచిప్ప'ని కుయ్యకుండంగ గ్రాలుచుంటివిగాదె? బ
చ్చెప్పడేనియు దల్పుతీయంగ నింత వీచెడు గాడ్పుచే
దప్పకొంటివి ప్రాణహానిని ధారుణింబడు పాట్లకై.

అందుండి విమోచనమును - పొందితి మొక భూషణార్థిపూన్కిమెయిన్ నీ
బందము దొలగింపంగ నా-నందము సతతప్రియోజనంబు కలుగఁగాన్.

నిప్పున వేయఁ బావకుడు నీవగు తైశవ మాదినుండి నీ
యిప్పటి దుర్గతింగని మహిన్ జెనువారిని జేరఁగా నీ
బిప్పగిదిన్ లభించునని యేర్పఁప బుద్ధులు సుద్దు లెంతయున్
జెప్పచు నీదున్నే హితుని జెచ్చరఁ ద్రోలఁ బ్రయత్నముంబడెన్.

గరునమునుగూర్చె నాకొఱగాని నాలు-గక్షరంబుల చదువంచు నాయక్షరము
మొదట ని నీర్విది పుష్పెత్తిపోవఁజేసె - అటగొలచదువుకన్న శూన్యతయే మేలు!

విండ్రోఁథ్యములైన వాక్యముల గర్విభూత చేతన్ముఖున్
గండ్రో సత్యములైన మార్గముల దమ్మార్యాత్త వ్యాపారులున్
వేండ్రంబంది యపార్థముల్ నెఱసి యగ్నిన్నప్రబోధాత్ములై
తీండ్రింతుంగద? మంచిచెడ్డ లరయం చెల్విం బ్రయోగింతులే?

నీనేస్తకాని వీడం-గా నింతే నిచ్చుగింక తనకు నీతుల్
పూని వచించెడు నాపై-శ్వాసరు వాక్కులఁ బెడచవిఁ బెట్టితివి కదా?

ఏదేశమునందలి ప్రజలకయినను జాతీయతాజ్ఞాన మేర్పడుటకు ఆదేశపు ప్రజలకు అనాదినుండి వచ్చిన నాగరికతయొక్క వ్యక్తిత్వమే కారణము. తన దేశముయొక్క పురాతనచరిత్ర, నాగరికతలయొక్క జ్ఞానమువల్లనే మనుజునికి తనయందును, తనదేశము నందును విశ్వాసమును, ఆత్మగౌరవమును సుపయించును. ప్రాచీనచరిత్ర, నాగరికతల జ్ఞానమునకు కారణభూతము లయినవానిలో ముఖ్యమయినది పురాతత్వ శాస్త్రము.

పురాతత్వశాస్త్రమున నేమి? దానిని పరిశీలించుటవలన కలుగు ఫలమేమి? ఇంతవరకు పురాతత్వ విషయమున మనదేశమున ఎంతపని జరిగినది? ఇంకను ఏమిచేయవలసియున్నది? — ఇత్యాది విషయములు విమర్శనీయములు.

పురాతన నాగరిక జ్ఞానమే పురాతత్వశాస్త్ర ప్రయోజనము. ఈశాస్త్రము వివిధభాగబహుళము. ఈ విభాగములలో నొక్కొకటి ఒక్కొక్కస్వతంత్రశాస్త్రముగ వికాసము చెందుచున్నది; ఉదాహరణమునకు: (౧) శాసనశాస్త్రము, (౨) నాణకశాస్త్రము, (౩) నిర్మాణవాస్తు, శిల్పశాస్త్రములు, (౪) ప్రతిమాశాస్త్రము, (౫) చిత్రలేఖనము మొదలయినవి. మరియు పురాతత్వ శాస్త్రమునకును, మానవవ్యక్తిశాస్త్రమునకును (Anthropology), మానవజాతిశాస్త్రమునకును (Ethnology) అత్యంతసంబంధము కలదు.

ఆధునికకళలందును, విద్యలందును, వ్యవహారా దికములందును పురాతనశాస్త్ర, కళా సంప్రదాయాదుల ప్రాబల్య మెంతవరకుగలదో, వాని పరిణామవికాసములకు పురాతత్వశాస్త్ర మెంతవరకు తోడ్పడినదో ఆశాస్త్రపఠనమువలన మనకు తెలియగలను.

ఆధునిక భారతీయకళావిన్యాసము నొకమారు గమనింపుడు. ఆంధ్ర, బంగాలీ చిత్రకళావిన్యాసము లందేకాక పశ్చిమదేశకళాసంస్కరణవలన మార్పుచెందక

హైందవవ్యక్తిత్వమును నిలుపుకొన్న ప్రతిరాష్ట్రీయ చిత్రకళావికాసమునందును అజంతా చిత్రకళాప్రభావము గోచరము కాగలదు. అజంతాచిత్రకళ బరహుత ఆచారాష్ట్రీయ చిత్రకళాసంప్రదాయములు కాలానుగుణముగా వికాసము చెందినవని చెప్పవలెను.

పురాతత్వశాస్త్రమున ప్రధానమయిన విభాగములు మూడు: (౧) శాసనశాస్త్రము, (౨) నాణకశాస్త్రము, (౩) పురాతత్వశాస్త్రము (Archaeology proper).

శాసనశాస్త్రము:—శాసనములు త్రివిధములు: (౧) శిలాస్తంభములమీదను, శేనాలయపు గోడలమీదను, చెఱువుకట్టలమీదను, స్తూపములమీదను చెక్కబడిన శాసనములు, (౨) రాగిలేకులమీద చెక్కిన శాసనములు, (౩) నాణెములమీదనున్న శాసనములు. ఇవికాక ముహూరులపైనను, ఇటికలమీదను ఉన్న శాసనములు, వాదభిక్షువుల శాశ్వతధాతువులు, భస్మము ఉంచిన బరణులు, కుండలు మొదలగునానిమీద నున్న శాసనములుకూడ ముఖ్యమయినవే.

హిందూమహాయాగచరిత్ర నిర్మాణమునకు శిలా, తామ్ర, నాణకశాసనములే ముఖ్యధారములు. ఆముష్మికసుఖానస్తులైన ఆనాటి హైందవులు చరిత్రలు వ్రాసియుంచలేదు. వారువ్రాసిన గ్రంథములలో నచ్చటచ్చట కొలదిగ దొరకు కొన్నిచారిత్రకాంశముల్ల తక్కు మిగిలిన చరిత్రనిర్మాణమంతయు శాసనములమీదనే యాధారపడియున్నది. ఈ గ్రంథములందు లభించు చరిత్రాంశముల యాధార్యమునుగూడ శాసనముల యాధారముననే లేల్పుకొనవలసియుండును.

శిలాశాసనలభ్యములయిన విషయములను వదలి వేసి మనము హిందూమహాయాగ చరిత్రమును వ్రాయబూనుకొనినచో అశోకచక్రవర్తి చరిత్రమునంతను వదలవలసియేవచ్చును. శాసనములే లేనిచో సింహళదేశ

చరిత్రలైన దీపవంశ, మహావంశములపై నాధారపడి, అశోకుడు బహుప్రార్థన చేసిన యన్నదముల నందరనుజంపెననియు, పౌండ్రముతము నవలంబించినంతనే చాల సాగునై రాజ్యము యయ్యెననియు, ఇంక నెన్నో యిటువంటి పుక్కిటిపురాణములను నమ్మవలసివచ్చును.

కళింగభారవేలుడు, మధురక్షత్రపులు, సహపానుడు, రుద్రదాముడు, సముద్రనువుడు, శంపవ చంద్రుడు, యశోగుర్భుడు, వల్లభరాజులు, సరహారులు - వీరంపరి చరిత్రమును సమగ్రముగ శాసనములమీదనే చూడారపడియున్నదిని చెప్పవచ్చును. ఇక పక్షిణాపకమున శాతవాహన, పల్లవ, వాళ, పాండ్య, రాష్ట్రకూటు, చాళుక్యవంశములవారి చరిత్రములు, కాకతీయులు, రెడ్లు, విజయనగరాధీశులు, వీరి చరిత్రములు, అన్నియు శాసనాధారముననే గూఢపొందుచున్నవి.

ఆంధ్రశాతవాహనులచరిత్రకు నాణక, శిలా శాసనము లెంతముఖ్యమైనవో యిందుక గమనింతుము. వారి చరిత్రమునకు నానాఘాటనందును, నాసిక యందును (ముఖ్యముగా ఆంధ్ర శాతవాహనరాజులను బొలగ్రీకాసము) ఉన్న శాసనములును, గౌతమీపుత్రుని వైజయంతీశాసనమును ముఖ్యతములు. భారవేలుని హాళిగుంఢాశాసనమునూప చాలమట్టు వివరమున మనకు సాదుపడెను.

ఆంధ్రశాతవాహనరాజ్యవిస్తీర్ణనిర్ణయమునకు శిలా శాసనములును, నాణెములును కొరకైనట్లయితే చూడారములు. ఆంధ్రశాతవాహనుల రాజ్యము పశ్చిమమున సముద్రమునకును వ్యాపించెను.

బొలగ్రీ తన చురుగుడును వాసికపుత్రపులుమాయి కాలమున, తన కుమారుడు గౌతమీపుత్రశాతకర్ణివిజయముల నభివర్ధింపచు నొక శాసనమును చెక్కించెను. గౌతమీపుత్రుడు శకులను, యవనులను, పల్లవులను ఓడించెననియు, క్షత్రపులను రూపుమాపెననియు, ఆంధ్రప్రభవమును పెంపొందించెననియు శాసనము చెప్పుచున్నది. ఇం దాతడు జయించిన గాజ్యముల పట్టికకూడ కలదు. సుజరాత్ (సౌరాష్ట్రము), మాళ

వము, మధ్యహిందూదేశమునందలి కొన్ని భాగములు, బేరారు (విదర్భ), నాసిక, పూనాప్రాంతములు - ఇతన్నియు గౌతమీపుత్రునికి వశమగుచేత, నితడు సహపానుని రాజ్యమునంతయు నాక్రమించెనని విశేష మునున్నది. క్షత్రపులను గౌతమీపుత్రుడు రూపు మాపెనని చెప్పిన ఇతని తల్లిమామలు వట్టిమృగైక్తులై యుండువు.

గౌతమీపుత్రుని వైజయంతీశాసనము అతని పనునెనిమిదవరాజ్యవత్సరమున చెక్కినది. బహుశః సహపానుని ఓడించినప్పుడు మాగ్ధములో ఈ శాసనమును చెక్కించెనేమో.

ఈతని కొడుకు వాసికపుత్రపులుమాయికాలమున ఆంధ్రశాతవాహనులు గుర్రదామునిచేత పరాభుతులైరి. రుద్రదాముడు వాసికపుత్రపులుమాయిని రెండు సార్లు ఓడించినను అతనిని శుభముట్టింపలేదు. ఇందుకు కారణము అతనితోడి సంబంధబాంధవ్యమే. బొలగ్రీరాణిశాసనమునందే రుద్రదాముని కొమార్తెను వాసికపుత్రపులుమాయి పెండ్లాడెనని చెప్పబడియున్నది.

గౌతమీపుత్రప్రత్యజ్ఞశాతకర్ణినినిగించి మనకు తెలియవచ్చిన చింతయు అతని శాసనములమూలముననే.

నాణెములు:— నాణెములు కూడ శాసనోద్భవమయ్యెను స్థిరపరుచుచుండును. ఆంధ్రశాతవాహనుల నాణెములు మన కనేకములు కొరకైనవి. వీనిలో చాల భాగము నీసపునాణెములు. ఈనాణెములన్నియు ఘటాన రాజులవని దృఢముగ చెప్పవలెను లేకున్నను కొన్ని కొన్ని ప్రత్యేకలక్షణములనుబట్టి వానిని కొన్ని కొన్ని రకములుగ వివరించి వానికాలమును నిర్ణయింపవచ్చును.

ఈ నాణకశాసనములభాష ప్రాకృతము. ఆంధ్రశాతవాహనులు ప్రాకృతభాషాభిమాను లనియు, వీరికాలమున ప్రాకృతభాష కత్థంతప్రాముఖ్యము, సభివృద్ధియు కలిగినదియు, 'సప్తమాయి' (సప్తశతీ), బృహత్కథా — ఇత్యాది ప్రాకృతగ్రంథములు గదియింపబడిన వనియు దేశమున గల యొకప్పుడును వీరి శాసన, నాణకభాష బలపరుచుచున్నది.

గౌతమీపుత్రుడు నహపానుని ఓడకొట్టి వాని రాజ్య మాక్రమించి, క్షత్రపులను నిర్మూలించెనన్న విషయమును నాణెములు ఇంకను గ్రువపఱచుచున్నవి. నాసికపద్ధతిలో టోకుకొట్టెలలో ౧౯౦౬-వ సంవత్సరమున రమారమి ౧౩,౦౦౦ల నాణెములు కొరకైనవి. వీనిలో ౪,౦౦౦ నహపానునివి; మిగిలిన ౯,౦౦౦ ను నహపానునివే కాని వానిమీద గౌతమీ పుత్రుని లాంఛన, చిహ్నములు మరల ముద్రింపబడినవి. గౌతమీ పుత్రుడు నహపానుని జయించి, వాని నాణెముల నన్నిటిని నేకరించి వానిమీద మరల దినము కొట్టించెనని దానివలన తెలియుచున్నది.

గౌతమీపుత్ర శ్రీయజ్ఞశాతకర్మి కండినాణెము లించుమించుగ క్షత్రపులనాణెములవలెనే యున్నందున బహుశః ఇతడుహావ క్షత్రపులను జయించి ఆంధ్ర శాతవాహన రాజ్యమును విస్తరింపజేసేమా యని సంశేహము గలుగును.

ఆంధ్రశాతవాహనులు మాతృనామాంకితులైనట్లు శాసనములవల్ల తెలియవచ్చుచున్నది. చాలశ్రీరాణినామాంతరము గౌతమి, తమ మతగురువునుబట్టి యేమి ఆమెకు గౌతమియని పేరు కలిగినది; లేక యది గోత్రమేమా? ఆమెకుమాగుడే గౌతమీ పుత్రుడు. నాసికశాసనమునం దీతమబ్రహ్మణుడనియు, క్షత్రియుల యుక్కుడనించె ననియు చెప్పినందుకల్ల బహుశః ఆంధ్రశాతవాహనులకు బ్రాహ్మణాంశ మున్నట్లు లోచించుచున్నది.

శాతవాహనుల శాసనములవలన మన కాకాలపు గాఢ్యాంగవ్యవహారము లంతగా తెలియకపోయినను, సంఘపరిస్థితులనుగూర్చి చాలవరకు తెలియుచున్నది. ఆకాలమున శాస్త్రమతమును, బ్రాహ్మణమతమునుగూడ ప్రబలుచుండెను. శాస్త్రభిక్షువుల నివాసముననే ఆకాలమున శాస్త్రమతమునం దభిమానాచారములకలవారు అనేక గుహాలను నిర్మించుచువచ్చిరి. ఇట్లు నేతము శాస్త్రమతమునం దత్యంతాదరము చూపుచువచ్చినను అత్యమేధాది గురువులను జేయువారుహావ జేకపోలేదు. ఆకాలమున హిందవేదరక్షణ కక, పక్షాపులహావ హిందూ

మతము నవలంబించి హిందూరాజులతో సంబంధ బాంధవ్యములను కలిగించుకొనుచువచ్చిరి. ఇందులకు రుద్రదాముని మాతరు వాసిష్ఠీపుత్రుని పెండ్లాడుటయే తార్కాణము.

శాసనములును, నాణెములును మన ఇతివృత్త నిర్మాణమున కొంత యుపకరించునో తెలుపుటకై ఆంధ్రశాతవాహనచరిత్రము నింతవిపులముగ తవ్వవలసి వచ్చినది. ఈవిధముగ హిందూమహాయుగ చరిత్రమునంగు ఏయేవిభాగములరచనమునకు సమగ్రముగను, అసమగ్రముగను శిశుశాసనములు, నాణెములు ఆధారములైనవి నర్పించుటకు ఈవ్యాసమున సాగ్యముకాదు.

నిర్మాణవాస్తువు (Architecture) :— ఈ శాస్త్రము కేరశ్చటకుహావ ఈకాలమున భయముగను. ఈశతాబ్దిపరిస్థితులకును, స్థితిగతులకును ప్రాచీననిర్మాణ వాస్తుపద్ధతులు సరిపడకపోవచ్చును. అయినను మన దేశమునంగు మనవ్యక్తిత్వమును స్ఫురింపజేయునట్టి వాస్తుపద్ధతులలో వైపుణ్యమును సంపాదించవలెనుగాని పాశ్చాత్యవాస్తుపద్ధతుల ననుకరించుటలో ఆర్థములేదు. పాశ్చాత్యవాస్తుశాస్త్రజ్ఞులు వారిదేశపు పరిస్థితిగతులనుబట్టియు, వారికి సుకరముగ దొరకు పరికరములను బట్టియు, పరంపరానుగతులుగ వచ్చు వారి సంప్రదాయ, సభ్యతలనుబట్టియు వారు కట్టవలసిన నిర్మించుకొనుచున్నారు. కాని మనదేశమునమాత్రము పాశ్చాత్య సంస్కరమువల్లను, ప్రభుత్వమువారు నిర్మించు భవనముల సామ్యశ్యమువల్లను మనభవనములు, మననిర్మాణములు- అన్నియు పాశ్చాత్యనిర్మాణముల అనుకరణములుగ మారుచున్నవి. సిమెంటుభవనములు, ఉక్కుకంబముల భవనములు, పదికిమించిన అంతస్తులు కలిగిన హార్మియముల ఫలము చాలక జనబాహుళ్యముచేత ఆవధ్యపడుచున్న ఏ న్యూగూర్కు, లండనులవంటి నగరరాజములకో గూర్తముగ నుండునేమాకాని అట్టివి మన పట్టణముల కావశ్యకములు కావు. ఇట్టి నిర్మాణములు వచ్చుటకు ప్రధానకారణము మనకు మన ప్రాచీనవాస్తు శాస్త్రపద్ధతులను నేటి మనస్థితిగతుల కుపకరించునట్లు

చేసికొనుట తెలియకపోవుటయే; మన వాస్తుశాస్త్ర సంప్రదాయములమీద మనకుగలనిర్లక్ష్య, నిరాదరములే.

హైందవుల పురాతనపుకట్టకములను గూర్చి ఒక చిన్నవ్యాసముగా వ్రాయబూనుకొనుట సాహసమైనది. కాని ఒకటి రెండు విషయములు మాత్రము గమనింపవలయు. మానసారము మొదలగు మన ప్రాచీన శిల్పశాస్త్రములను వదిలి కట్టకములనే పరీక్షింతుము. ఆత్యంతపురాతననిర్మాణములు మనకు హిందూదేశమున గనబడవు. ఇందుకు కారణము ఆకాలపు నిర్మాణము లన్నియు దారువుతో కట్టబడియుండుటయే. బౌద్ధమతారంభకాలముననుండి మన కనేకములైన కట్టకములు కాన్పించుచున్నవి. బౌద్ధస్థూపములు, గుహలు, చైత్యములు మొదలగు నిర్మాణము లెన్నియో యున్నవనిమాడ మనలో చాలమందికి తెలియదు. ఆమరావతీ స్తూపము, భట్టిప్రోలుస్తూపము తెలుగుదేశమున గలవని యొక ప్రతి తెలుగువానికి తెలియువా? మన పూర్వుల గొప్పతనమునుగూర్చి కని, విని, ఆనందించని వానికి వ్యక్తిత్వ మెట్లులుండును?

గవర్నమెంటు పురాతత్వశాఖవారి నివేదికల యందు సుప్రకలమునందలి కట్టకముల వైభవనిగురించి నట్టికాని, ఆజంతా, ఎగ్గోరా, బాగ్ నహలనుగురించినట్టి కాని, మహాబలిపురకట్టకములను గూర్చినట్టికాని వట్టి వర్ణనలను చదువుటకంటె, వాటియందో, మరి యేశిల్ప శాస్త్ర గ్రంథమునందో, లేక యేభారతీయ చిత్రకళా గ్రంథమునందో యుండు వాని వాగూచిత్రములను చూచుట మేలు. మధుర, శింబావుడు, చిదంబరం, కంచి, హాశిపేట, పట్టణకల్లు, అయ్యోవోడేవాలయములను జూచి, ఆనందించి, నేటికిని ఆచెరుగొందలివా గుండెగు. దేవాలయవాస్తువాదనయే యెటుగని మనలో గొందరు వాటిని చూచుటయే యొక గొప్ప.

ప్రతిమాతాస్త్రము:— హిందూ, జైన, బౌద్ధ మతములకు సంబంధించిన దేవతావిగ్రహములనుగురించి తెలుపుతాస్త్రము మిది. ఏమతమున కామతమునో గొప్ప పురాణములు పెరిగి, ఆ గూమతములకు సంబంధించిన దేవత రెండవో నెలిగిరి. ఆ గూమతములకు సంబంధించిన

చిన దేవతావిగ్రహములను జేయుట ఒక క్రమపరిణామ, వికాసములకు లోనైన ఒకకళగ రూపాందినది. భారతీయదేవతావిగ్రహములన్నిటిలో దక్షిణాదిని తయారు చేసినవి ప్రత్యేకముయినవి. దక్షిణదేశపు కంచువిగ్రహములను పరీక్షించి, దక్షిణభారతదేవతావిగ్రహ పరిణామవికాసములనుగురించి తెలిసికొనవలె నన్న కొన్నిగుంవత్సరములకాలము పట్టును. ఈ విగ్రహముల వర్ణనాతీత సాంవర్థ్యమున కచ్చెరువంది వేలకువేలు రూపాయలు ఖర్చుపెట్టి పాశ్చాత్యు లీ విగ్రహములను తమదేశమునకు దీసికొనిపోయి తమ భవనములలో, చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాల (మ్యూజియము)లయందో పెట్టుకొనుచున్నారు.

శిల్ప, చిత్రకళలు:— చిత్రకళయందును, శిల్ప కళయందును అతినిపుణులయిన తెలుగుదేశపు ప్రాచీన కళాగుళులు కళావిజ్ఞానమునకు అవశేషములుగ నిలిచి యున్నవన్నియు నేకు లంకమనగరమునందలి బ్రిటిషు మ్యూజియమునందును, ప్యారిస్ మనగరమునందలి 'మ్యూజి గిమె' యందును భద్రపరుపబడియున్నవి వానిని వర్ణించిన పాశ్చాత్యకళాభిజ్ఞుల రచనలే నేటికిని మనకు జాతీయతావిశ్వాసమును కలిగించు వీరగీతములు.

శ్రీయువ మల్లంపల్లి సోమ శేఖరశర్మగారు తమ "అమరావతీస్తూపము"నం దిట్లు వ్రాసిరి: "చలువ తొలిమీద శీత్రమయిన యీ అమరావతీ శిల్పసంపదను ముక్తముగ బరిక్షించినచో చతురులయినబౌద్ధయుగము వాటి యాంధ్రశిల్పకళావికాసములచేతిలో నా చలువ గాయితన కాశివ్య మంతయు వీడి, ఎట్లుజీర్చిన నట్లు చక్కనగు మైపుముద్దిగా మాలినదగి నోపకమానదు".

మనకు మద్రాసు చిత్రవస్తు ప్రదర్శనశాలయందున్న అమరావతీశిల్పములను బరీక్షించువారు మాడ ఆంధ్రులలో నరుదు. "ద్వీపాంతరములనుండియు, దేశాంతరములనుండియు వేలకొలది బౌద్ధభక్తబృందము నాకర్షించుచు, నయనపర్యము గావించుచుండిన యీ మహాస్తైత్యము విలసిల్లిన (అమరావతీ)క్షేత్రము ఆమహా విభూతియెల్ల హరించినాన 'దీపాదిస్త్వో' యనునామ

మును మాత్రమే పరిశిష్టముగ నిలుపుకొని 'బదికి చెడ్డ యాంధ్రుల పూర్వజైభవంబు' వనేకతాబ్దులనుండి కన్నీరు మున్నీరుగ వర్ణించు మహావాసిని కృష్ణవేణి ప్రవంతిలో శ్రుతికలిసి నేటికిని హృదయ విధారణముగ విషాదగీతి నాలపించుచునే యున్నది."

హైందవశిల్పకళ ఎన్నియోగితులను జలయించి నది. మార్గ్య, గాంధార, అమరావతి, గుప్త, చాళుక్య, కాకతీయ, విజయనగరగీతులలో నొక్కొక్కదాని పరిణామ, వికాసములను దెలిసికొనుటకు చింతకాలము సంతయు ధారపోసినను జాలదు.

మన ప్రాచీనచిత్రకళావ శేషములతోగూడిన స్థలము లింకను చాలకొద్దిగ మిగిలియున్నవి. వీనిలో ముఖ్యముయినవి బౌద్ధచిత్రములతో వలరాగు బాగ్, ఆజంతాసహాయను, చోళులనాటి, తెలుగు నాయకప్రభువులనాటి చిత్రములతో విలసిల్లు తంజావూరుదేవాలయమును. గుప్తకాలమునాటి చిత్రకళ సంతయు సశించి నది. కాకతీయులకాలమునగూడ చిత్రకళ వికసించెననుటకు శాసనప్రమాణముమాత్రము మిగిలియున్నది.

ఆజంతాచిత్రములు జగద్విచిత్రములు. మగ్ధ్య ఆసియానుంచున చిత్రములుతప్ప మిగిలినచేమియు వానికి సాటిరావు. వాని యాధిక్య, ప్రాశస్త్యములను గూర్చి పాశ్చాత్యులెందరో వర్ణించియున్నారు. ఇప్పుడు హెచ్. ఇ. హెచ్. నైజాంనారి పురాతత్వశాఖవారు ఆచిత్రముల నన్నిటిని జాగ్రత్తగా కాపాడుచు, వానిని పోయి వీక్షించుటకు కాలరిన ఆహూత్యములు చేసి యున్నారు. ఆశాఖైరెచ్చరుగారను యజ్ఞానీసాహేబుగారు ఆజంతాచిత్రములను ఉన్నపున్నట్లుగ వ్రాయించి అచ్చువేయించియున్నారు. ఆధునికాంధ్రచిత్రకళయందభిమానమును, ఉత్సాహమును గల ప్రతితెలుగువాడును ఆజంతాచిత్రములను ఛానూచిత్రములయం దయినను జూచితిరవలెను.

పురాతత్వశాస్త్రము :— భారతీయపురాతత్వ శాస్త్రము లోకమునకుజేసిన మహోపకారము సింధుతీర నాగరికతను బయలుపరుచుట. ఈనాగరికతనుగూర్చి ప్రస్తావించకవలదు అసమంజసము.

మహమ్మదీయయుగమునకుపూర్వము హిందూ దేశమునకు చరిత్రయే లేదని కొంతకాలముక్రిందట వాడుకలోనుండెను. హైందవార్థ్యగ్రంథములను పాశ్చాత్యులు చదువుటకు ప్రారంభించినపిమ్మట ఈయప వాదము పోయి, హిందూదేశమునకు వేదకాలమునుండి చరిత్ర కలదని తేలినది. కాని ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య పరిశోధకపండితులు ప్రాచీనార్థ్యనివాసభూమి యగు ఉత్తరహిందూస్థానము నెక్కువ యభిమానించి, దాని చారిత్రమున కెక్కువగ కృషిచేసి దాక్షిణాత్యులైన ద్రావిడుల యభిమానుగూర్చికాని, ఆచార వ్యవహారములనుగూర్చి కాని ఎక్కువగ పరిశోధింపక విడుచుటచేత దక్షిణహిందూ దేశచారిత్రమున కింతవరకు తగినరూప మేర్పడలేదు. ఇప్పుడెప్పుడే ఈలోపము కొంతవరకు తీరి ద్రావిడనాగరికతకు, సంస్కృతికి కొంతకొంత ప్రాముఖ్యము కలుగుచున్నది. ఇందులకు కారణము సింధుతీరమునందు జరగిన పురాతత్వపరిశోధనమే. సింధుతీర ప్రాచీననాగరికతనుగూర్చి ఇటీవలనే డైరెక్టరు జనరల్ గారను సర్ జాన్. మర్షలుగారి సంపాదకత్వమున మూడు పెద్దసంపుటములు ప్రకటిత ఘయినవి. సుమేరియా, ఈలముల ప్రాచీననాగరికతను ఈసింధుతీర నాగరికతను సంబంధము కలదని ఎందఱో వక్కాణించిరి. ద్రావిడులతో బహుశః ఈసింధు తీరనాగరికులకు సంబంధ మున్నదేమోయనికూడ కొద్ది మంది చెప్పుచున్నారు గాని ఎవరును ఈవిషయమున ఇంకను ఎక్కువగ బనిచేయలేదు.

ఇది యది యనలేల, భారతీయ పురాతత్వ శాస్త్రము ప్రతిశాఖయందును చేసిన పనికన్న చేయ వలసినదియే యెన్నియోరె ట్లధికముగ నున్నది. ఈపని సంతను చేయు బాధ్యత మనపై నున్నది. ఒక్కసింధు తీరనాగరికతనుగురించి కృషిచేసినను మనదేశచరిత్రము ననేకగా ప్రపంచచారిత్రమునకును సంబంధించిన, ఉపయుక్తములయిన అనేక నూతనవిషయములు తెలియగలవని విద్వాంసుల యభిప్రాయము. పాశ్చాత్యవిద్వాంసులెందరో మన పురాతత్వశాస్త్రమునకై తమ జీవితములను ధారపోసిరి, కాని మన కిట్లుకు స్వతంత్రముగ

బనిచేయుటకు శక్తి వచ్చినది. ప్రస్తుతము మన కర్తవ్యము ఏమి?

ఇదివరకు గవర్నమెంటువారే ఈ విషయమున సర్వాధికారులై సకలమును నిర్వహించుచు వచ్చిరి. వారు చేసిన సత్కార్యములలో భారతీయ పురాతత్వ శాఖాసంస్థాపన మొకటి. లాద్లీ క్యానింగు దొర వైసురాయిగా నున్నప్పటినుండి పురాతత్వ శాస్త్రమునెడల మన గవర్నమెంటువారు శ్రద్ధచూపుచున్నారు. అంతకు ముందే, అనగా ౧౮౮౧-వ సంవత్సరమున మేజర్ కిట్టో, ౧౮౮౧-వ సంవత్సరమున జనరల్ కన్నింఘముగారలు ప్రాచీనస్థలములను త్రవ్వి పరిశోధనలు గావించియున్నను, ౧౮౮౦ వరకు పురాతత్వ శాఖయని ఒకటి ఏర్పడలేదు. ౧౮౮౨-వ సంవత్సరమున జనరల్ కన్నింఘమును ఈ శాఖకు డైరెక్టరుజనరలుగ నియమించిరి. ఓరు ౧౮౮౪-వ సంవత్సరమువరకు పనిచేసి హిందూదేశపురాతత్వశాస్త్రపు పక్షమునకు అత్యంతసహకారము లగు ౨౩ సంపుటములు ప్రకటించిరి. కన్నింఘముగారు తమ కిష్టమైన క్రొత్తస్థలములందుమాత్రమే, అదియును ఉత్తరహిందూస్థానముననే త్రవ్వి పరిశోధనలు గావించిరి. బొంబాయి, మద్రాసురాజధానులలో నిట్టి పరిశోధనలను జరపుటకు గవర్నమెంటువారు ౧౮౮౪-వ సంవత్సరమున బడ్జెటు దొను నియమించిరి. ఓరు ౩౨ సంపుటములు ప్రకటించి హిందూదేశమున కత్యంతోపకారము గావించిరి. ఓరిజ్డరుగాక మేజర్ కోల్ ఆని మరియొకరు ౧౮౮౧ నుండి ౧౮౮౪ వరకు మూడు సంవత్సరములు పనిచేసి మూడుసంపుటములను ప్రచురించిరి. ౧౮౮౨-వ సంవత్సరమున సర్ జాన్ మార్షలు దొరగారిని నియమించు వరకును ఈశాఖవారు చేసినపని యింతే. శాసనముల విషయమునమాత్రము హుల్స్ దొరగా రదివరకే ఎంతయో పని చేసె

౧౮౮౨ నుండి సర్ జాన్ మార్షలుగారి యాధిపత్యమున ప్రతిసంవత్సరము నొక నివేదికయు, అప్పుడప్పుడు 'మెమోయర్స్ ఆఫ్ ది ఆర్కెలాజికల్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా' (Memoirs of the Archaeologi-

cal survey of India) అనుపేర కొన్ని గ్రంథములును ప్రచురింపబడుచున్నవి. ఈనివేదికలకును పురాతత్వము కన్నింఘము, బల్లెస్ గార్లు ప్రచురించిన సంపుటములకును చాలభేదము కలదు. ఈవాగ్విక నివేదికలు బయలుపడిన విషయములను, జరిగినపనిని మాత్ర మాయాగ్రముగ చరియజేయును. అంతియేకాని, ఆయావిషయములకు సంబంధించిన యితర గ్రంథములనుగూడ పరిశోధించి, విషయములను తరిచి వాని ప్రాముఖ్యములను గూర్చి చర్చించి తెలియజేయుటలేదు. పురాతత్వశాఖ వారీపని నితరులకు వదిలిపెట్టియున్నారు. కన్నింఘము, బల్లెస్ దొరలగ్రంథము లట్లుకాక ఆయా విషయములను గూర్చి వ్రాసిన ప్రత్యేక వ్యాససంపుటములవలె నున్నవి.

బల్లెస్ దొరగారు పింఛనుతీసికొని వదిలిపోయిన పిదప ౧౮౯౧-వ సంవత్సరమువరకు ఈశాఖను గూర్చి ఎవరును అంతశ్రద్ధ తీసికొనలేదు. ౧౮౯౧-వ సంవత్సరమున కర్ణాడదొరగారు వైసురాయిగ నుండి ఈ విషయమున నెక్కువ శ్రద్ధ తీసుకొనుచు వచ్చిరి. కాని అప్పటినుండి ౧౯౨౫-వ సంవత్సరమువరకును జరిగిన

ప్రాచీనదేవాలయములను, త్రవ్వగా బయలుపడిన ప్రాచీనవస్తునిర్మాణములను శ్రవణీసికొని భద్రపరుచుటయే. క్రొత్తస్థలములను పరిశోధించుట కాని, ప్రాచీనస్థలములను త్రవ్విపరిశీలించుటకాని ఎక్కువగా జరగలేదు.

౧౯౨౫-వ సంవత్సరమున ౨౨ లక్షలరూపాయలు ప్రాచీనస్థలములను త్రవ్వటకును, క్రొత్తస్థలములను పరిశీలించుటకును గవర్నమెంటువారు ప్రత్యేకముగ నొసంగిరి. కాని యంతస్వల్పసముగో చాలవోట్లు పనిచేయుటకు సాగ్యముకారు. అయినను ఉన్నదానిని వినియోగపరిచి ఏదోకొంతపని చేయుటచేతనే ప్రపంచమునంతను ఆశ్చర్యవశితముగ జేసినట్టి సింధుతీరపు 'వింతలు' బయల్పడినవి. ఇప్పటివరకు భారతీయ పురాతత్వశాఖవారు హరప్ప, మొహంజోదారోయను రెండుస్థలములనుమాత్రమే త్రవ్వ పరిశీలించినారు. కాని సర్ ఆరల్ స్టయిక్ గారు ఈప్రాంతమునంతను పరి

ఓంది తెలుచిపోనమునందే రమారమి గల ధర్మము లిట్టి పున్నవని చెప్పినారు.

ఈ 'చాలా' లిథిక్ కాలపు స్థలములేకాక, ఇంకను అంతకు ప్రాచీనమయిన స్థలములు కూడా అనేకములు దక్షిణాపగమన నున్నవి. ఆడిచనల్లూరునందు దొంగిన వస్తువులే ప్రాచీనవిషయముల నెన్నిటనో లోకమున కెరుకపరిచి వాటిని ప్రాముఖ్యమునకు తెచ్చినవి. ఇతరరాష్ట్రములమాట ఎటులున్నను శ్రవ్య పరిశోధించవలసిన ప్రాచీనస్థలములు ఆంధ్రదేశమునందే ఎన్నియో గలవు.

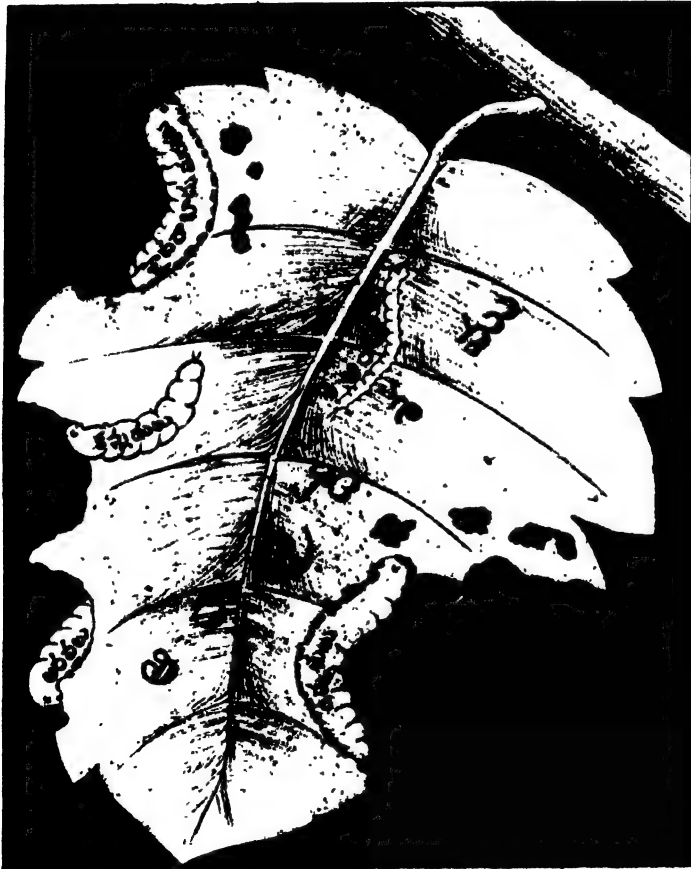
ఇట్టినిలిగిపోలలో గవర్నమెంటువారు ఇంత అనూల్యమయిన, అపారమయిన పనిని నిర్వహింప వలసిన బాధ్యతను వదులుకోదలచియున్నారు. ఇంతవరకు బయలుపడిన ప్రాచీనవస్తు, నిర్మాణములను జాగ్రత్తపరుచు పరిమాత్రము తమమీచి పెట్టుకొని, వారు ప్రాచీనములని తోచిన స్థలములను పరిశోధించి శ్రవ్య పురాణవస్తు నిర్మాణములను బహిర్గతము చేయవలసిన కార్యభారము నితరులకు వదిలివేయుచున్నారు. ఇంతకు మునుపు పురాతత్వపరిశోధనలను చేయులుకాని, అన్య దేశీయులుకాని ఎచ్చటను త్రవ్వకముచేసి రాసనని పేర ముండెను. ఇట్టినిషయములయందు చెమి చేయవలసి వచ్చినను సామ్యములు, అధికారులు గవర్నమెంటు అన్యదేశీయులుకాని, దేశీయులుకాని ఇట్టి పరిశోధనలకు పూనుకొనుటకు వీలుగ నుండునట్లు చట్టమును సంస్కరించియున్నారు. ఈ యవకాశమును పురస్కరించుకొని అప్పుడే విదేశీయులు కొందరు తమ దేశములందలి పురాతత్వసంఘముల పక్షముననో, విశ్వవిద్యాలయములపక్షముననో, చిత్రవస్తు ప్రదర్శనశాలల పక్షముననో, లేదా వ్యక్తిపరముగనో వచ్చి గవర్నమెంటు అధికారులతో సంప్రతించి మనదేశమునందలి ప్రాచీనస్థలములను గొన్నిటిని శ్రవ్య పరిశోధనలు కావించుచున్నారు. త్వరలో సని ప్రారంభమగును. విజ్ఞానశ్రవ్యలో విదేశీయు లెంతయో కష్టపడి వేలకొలది మొత్త దూరముననుండి యిచ్చటికి వచ్చి శివవారాతపముల

కోర్చి పనిచేయుచుండగా, ఈవిషయమున మనదేశము నందలి ధనవంతులు, విద్యావంతులు, అధికారులు, జమిందారులు నగువారు ఏమిశ్రద్ధ తీసికొనుచున్నారు? ఆదిజానతృప్తి, ఆచారిత్రకశిక్షాస, ఆ కర్మాభిమానము లేనేలేదు సరికదా, విషయము లీవిధముగ నున్నవని హాస్ చాలముండి తెలియును. విదేశీయులు వచ్చి శ్రవ్య పరిశోధనలు జరపినస్థలములందు బయలుపడిన ప్రధానమును, రమణీయమునైన మనప్రాచీనకళాసంపద, మన ప్రాచీనవస్తుసంపద విదేశీయ చిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలల నలంకరించునుగాని మనదేశమున నుండవని మనము నిశ్చయముగ నమ్మవలెను. ఉత్సాహకరము లైన పరిస్థితులు కా వివి. ఈ పురాతత్వ విషయమున దేశీయులెక్కువశ్రద్ధయు, ఆదరమును జూపిననేకాని నష్టము వాటిల్లగలను. ఏయొకరిద్దఱో యీవిషయమున శ్రద్ధ తీసికొన్న జాలరు. శ్రద్ధతీసికొని యీవిషయమున బని చేయువారు కొద్దిమంది యున్నను వారు పరస్పర సంబంధ మేమాత్రమును లేక విడివిడిగ పనిచేయుట వల్ల జరిగిన పని చాల తక్కువ.

ఇతర దేశములవారు పురాతత్వశాస్త్రమున కంత ప్రాముఖ్యము నిచ్చుచున్నారో గమనించినచో మన వారి ఉదాసీనతకు చుఱుము కలుగును. మన దేశచరిత్ర సమగ్రముగను, సాంగోపాంగముగను బయలుపడవలె నన్న పురాతత్వశాస్త్ర లన్నిట గొప్పపరిశోధనలు జరగవలెను. అంతవరకు మనకు సంపూర్ణచారిత్రము రాదు. ఈవిషయమున విదేశీయులను జూచియైనను మనము మేలుకొనుట మేలు. సుశాగ్రములమును మనకు ఈనాటి కి సామరితన మేల కలిగినో తెలియకున్నది. అవకాశమున్నప్పుడు మన మేమియు పనిచేయక, అంతయు విందిపోయినట్లుగా విచారించి యేమిలాభము? లోక విఖ్యాతిగాంచిన అమరావతీశిల్పములు బ్రిటిషు మ్యూజియములో పెట్టుటకు పూర్వము ఎట్టి దురవస్థయందుండెడివో చదివినవారికి గాని మనయుదాసీనత బోధపడును. ఇప్పటికిని వీధియన అపురూపపు శిలాస్తంభముకాని, విగ్రహముకాని దొంగినయెడల దానిని కోలుగానో, భోజనసామగ్రిలను నూరుకొను బంధగనో

వాడుకొనుటకు పామరజనము శంకింపదు. రమణీయ శిల్పచిత్రములచే విరాజిల్లుచున్న దేవాలయపు గర్భగుడు లలో సైతము నింద్యములయిన పనులు చేయుటకును, శిల్పచిత్రములను నాశముచేయుటకును కొందరు శంకిం పరు. ఇట్టివారిని శిక్షించుటకు గవర్న మెంటువారి చట్ట మున్నది కాని జనబాహుళ్య మట్టి చట్టమునెడ నుదా

సినభావము వహించినచో దానివలన ప్రయోజనమును లేదు; అట్టి దాని నములులో పెట్టుటయు సహజ్యము మనకే మనయం దాత్మవిశ్వాసమును, మన పూర్వుల యందు గౌరవమును, మన ప్రాచీనకళారచనలయం దాదరమును లేనంతవరకు మన మిస్థితియం దుండ. కలసినదే.

అంధులు : మానివాసపుహక్కుల నితరు లనుభవింపవచ్చును, మాకెంత కష్టమువచ్చినా సరే.
“పరోపకారార్థ మిదం శరీరం” అన్నారు. మావి ఉన్న తాదర్శాలు.

హో

జని కూతురిందుమతి భూపతిసందనబృందమందు నగ

భోజహితాన్వయుఁ, రఘునిపుత్రుఁ, నజాఁ వరియించి, యాయయో
ధ్యాజననాథు రాజ్ఞిగ సురాధిపురాణికినేని లేని శ్రీ
తోఁ జెలువారుచుఁ దశరథుఁ నిజగర్భఫలంబుగాఁ గన్ఁ.

ఇనకులవార్ధిచంద్రుఁ డజుఁ డిందుమతీసతితోడఁ గేళికా
వనమున కొక్కనాఁ డరిగి, వల్పునుగొల్పెడి చల్లగాలి మె
ల్లనఁ బ్రసరిల్లు శాద్వలతలమ్మున శ్రాంతికిఁ గూరుచుండి, చెం
తను బ్రియకాంత పల్కు వచనంబులు ప్రీతిని వించు నున్నెడఁ.

వ్యాళము చుట్టచుట్టుకొని వచ్చినదా యనునట్లు లొక్కపూ
మాలిక మింటినుండి పడి మానినియక్కున వ్రాలఁ, గ్రక్కునఁ
గాలికి రాలు సూనమనఁగా, నల కోమలి కూలె నేలపైఁ;
గాలుఁడు కూళః దేశమును, గాలముఁ, బౌత్రముఁ జూడఁ డేమియుఁ.

మృదుసుమదామపాతమున మిత్తి హఠాత్తుగ దావరించె నా
సుదతికి, నిందునిం దెగడు చొక్కపుమోమున హాసచంద్రికల్
చెదరకమున్నె, నవ్యసుధ చిందు మృదూక్తులఁ బల్కు మోవికిం
గదలిక పోకమున్నె, కుతుకఁ ధ్వని యాఁగకమున్నె బాపురే!

పూర్వభవోగ్రకర్మ మిటు బోటిని జంపెను బుష్పమాలయైః
యుర్విని జాపు కాచుకొనియుండును ద్రావెడినీళ్ల, మేనిపైఁ
బర్వెడి గాలులఁ, విరులపాన్పుల, పెండిపసిండిపాత్రలఁ;
సర్వము కర్మసూత్రమున సాగును సర్వనియంతకట్టడఁ.

క్రక్కను దన్ను నిల్పుకొని ప్రాణముపెట్టెడి ప్రాణనాయకుఁ
మక్కువ కిక్కియైన సుకుమారకుమారుని, స్వర్గమట్లు పెం
పెక్కిన రాజ్యముఁ, శచికినేనియు లేని యహీనవైభవ
మొక్కతృప్తిం ద్యజించి చనె నుగ్మలి! శాశ్వత మేది మేదిని ?

“వినయవతి! దయామతి! వివేకవతి! సుకృతి! పతివ్రతా
జనతిలకంబ! సర్వజనసన్నతదివ్యగుణావలంబ! నే

నిను విడనాడి యెట్లు మననేరుతు? దుఃఖము నెట్లు లోరుతు? దినము లింకెట్లుగాంగఁ గడఁదేఱుతు? పుత్రకు నెట్లు తేఱుతు?

“దశరథుఁ డమ్మ! యమ్మ!” యని తల్లిడమందుచు నిన్నుఁ బిల్వ, నా శిశువును జూచి నా మనసు ఛిన్నము భిన్నము గాకయున్న? యో శశిముఖ! నీవు లేనియెడ, జన్మము జాబిలిలేనియట్టిదా నిశిగతి నాకు వ్యర్థ” మని నెవ్వగఁ బొంది యజుండు గుండఁగఁ.

కులగురుఁడౌ వసిష్ఠుఁడు రఘుక్షీతిపాలకపుత్రు శోకముం దొలఁగఁగఁ జేయు జ్ఞానము హితుండయి బోధయొనర్చి, లోకరీ తులు, బహునీతులుం దెలిపి, దుఃఖశమం బానరింపఁజాల కా పెలఁదుకపూర్వజన్మకథ వింతను గొల్పుచుఁ దెల్పె నీగతిఁ.

“వినుము నరేంద్ర! యిందుమతి వేల్పులసాని; సురేంద్రు ఁపునఁ మును తృణబిందుహానితఁడముం జెఱుపం దలకొన్న యామెపై ఘనుఁ డతఁ డల్లి, మాసిసివి కమ్మని శాపమొనంగ, నాతి భీ తిని గని శాపమోక్షమును దెల్పు మటంచును గాల్గవ్రాలఁగా,

“సురతరుసూనదామ మెద సోఁకఁగ నాకము నీకుఁ జేసఱుం దుగుఁగఁ బూర్వమట్లు హరిణి!” యని హాని యనుగ్రహించు; నా హరిణియె పుట్టి నిందుమతి యాచు” నటంచుఁ దపోమహత్వబం ధురుండు, వసిష్ఠుఁ, డింద్రసభఁ దోఁపఁగఁ జేసె నృపాలమాళికిఁ.

అజుండు సుధర్మలో హరిణి యర్చఘ్నుల గజ్జెలు గట్టి యాడు ట క్కజముగఁ గాంచి యామె పెలకాంత యటంచు గ్రహించి, రోతచే నిజహృదయంబునందుఁ గల నెయ్యము మాని, ప్రశాంతచిత్తుండై ఋజుగతి నేల సాగెను ధర్మితి, నదే తన కేక పత్నిగా.

“నతులు, నతుల తముఁ విడిచి చత్తురు, వెంటను రారు; సంపదలో సతమాలు గావు, స్వప్ననదృశంబు” లటంచు నెఱింగి కోవిదుల క్షీణింపు సంస్కృతి బడక చిత్తము బ్రహ్మమునందుఁ జేర్చి, సం తతము విరాగిలై, వికలతం గన, రాజద లెన్ని గల్గినఁ.

యుత గోపేటి జోగిరాజుగారు కడచిన జాన్ మాసపుభాంతి ౧౮౩౩ వ పేజీలో పండ్లనుగూర్చి వ్రాసిన వ్యాసమువలన చదువగులకు చక్కరి ఉపయోగమును మార్గము తెలుపుడయినందులకు వారు వంద నీయులు. వ్యాసము ముగింపులో కేవలము పండ్లు తినిన చాలదనియు, అపక్యావోరము ఒకరు చెప్పినట్లు తినిన జబ్బుచేయు ననియు మొదలగు సంవేహాశములు వ్రాసి దీనినిపరించి ఇంకా ముందు పరిశీలన చేయవలసి యందునని తెలుపబడియున్నది.

కేవలము ప్రారంభదశలో పండ్లనే ఆహారముగా తీసుకొనిన నీరసముగా నుండుననియు, ఇట్టి నీరసము పోవుటకే, నానవేసి ఆరదెట్టి మొలకలు తెప్పించిన గోధుమలు ఏవోయొక మొలకలువచ్చిన పప్పుజాతిగింజలతో కలిపి చమురుగల కొబ్బరి మొదలగు పదార్థములతో చేర్చి భుజించిన మనుషులకు నీరసముండదనియు, యథాక్రమముగా పక్వాన్నము భుజించినట్లే పనిచేయ గలుగుదురనియు 'అపక్యాశాకాహార అద్వైత సిద్ధాంతము'లో తెలుపబడియున్నది. ఈ ఆహార సమ్మేళనము ఎట్లు తయారుచేయవలెనో, వేటికి ఎన్నెన్నిపాళ్లు ఉండవలెనో ఆ గ్రంథమునందు వివరముగా వ్రాయబడియున్నది. ఈసిద్ధాంతము గడచిన మూడుసంకత్సరములు తీక్ష్ణమైన మంచువేసవి యగు మే మాసమునందు వివిధమారదేశములనుండి నానాజాతులు, నానాకులములవారు వయోలింగభేదములు లేక పసిపిల్లలు మొదలు కొని వృద్ధులవరకు అయినవిల్లి గ్రామములో మామిడి చెట్లక్రింద నివసించి గోదావరి ఇసుక తిన్నెలమీద పరుండి నూర్గరకు తక్కువగాని జనసంఖ్యచే పరిశీలంబడినది. ఇట్టిపరీక్ష బెజవాడ ప్రకృతి పరివర్తువారొనర్చి ఛాయాచిత్రములు పత్రికలందు ప్రచురించియున్నారు.

అయినవిల్లిగ్రామములో భుజించిన ఆహారము ఫీకవిధమయినది. అనగా ప్రతిమనుజుడు నానదెట్టి

మొలకలెత్తిన గింజలు ఎవరిగుప్పెళ్లతో వారు చెండుగుప్పెట్లు తీసుకొని ఒకకొబ్బరికాయలో సగముచెక్కె, మూడువాలుగు అరటిపండ్లు, ఒక పుచ్చకాయబద్ద (స్థివంతు కాయ) తినుచుండెడివారు. ఈ ఆహారముయొక్క ఖరీదు గోజుకు ఒకమనిషికి ౦-౧-౧ అయినచని ప్రకృతి పత్రికలో ప్రచురింపబడియున్నది. ఈ ఆహారములో మాంసకృత్తులు, గంజీపదార్థములు, మధురపదార్థములు, ఔరములు, ఖనిజములు సమస్తము ఉండుటచేతనే అచ్చట అయినవిల్లిగ్రామమునకు వచ్చిన ఆబాలగోపాలము స్త్రీపురుషులు చెంట్లనే ఆలవాటయిన పక్వాన్నములు, మత్తుపానీయములు విడనాడి వాటిని మరచిపోయి స్మరించనయినను స్మరించక తీవ్రమయిన వ్యాధ్యాదుములు, గ్రంథవకన, నూర్యనమస్కారములు, సాయంకాలము ౯ మైళ్లనడక, ఈత మంచువేసవిని ఢిక్కరించి చేయగలిగిరి. వేసవిబాధ కేవలము మృతాహారములో నున్నదిగాని వైశిష్ట్యసితివలన అంత తీవ్రతాపము గలిగింపబాలదని అయినవిల్లిమకామునకు వచ్చిన యావన్మందికిని గోచరమయినది. కావున చివరకు ఏకాహారము, అనగా కొబ్బరి, పండ్లు, ఆకులు, శాకములు మొదలగునవి తిని జీవించగలిగినను ప్రథమములో అపక్యాశాకాహార అద్వైతసిద్ధాంతములోని ఆహార సమ్మేళన మాచరించిన ఎట్టిలోపమును, భయమును, పోషణపదార్థ లోటును కలుగదు.

ఇట్టి ఆహారపదార్థములు సంపాదించుకొనుటకు గాను మానవులు ఫలజాతులను, కూరగాయలను సమృద్ధిగా లభింపజేసుకొనుటకు యత్నములు జరిగించిన ఆహారముయొక్క ఖరీదు గోజునకు ఒక అణా ఒక దమ్మిడిమాడ ఖర్చుపెట్టనక్కర లేకనే పక్షులు, కోతులు మొదలగు జంతువులు స్వేచ్ఛగా నిభసించుచున్నట్లే జీవనము చేయవలగును. అపక్యావోరమువలన వంటలక్కరలేక పనియు, ఖర్చును తగ్గిపోవును. మందుల ఖర్చు, వైద్యులఫీజు లక్కరలేక నిల్వ కలుగును,

అహోరతనపుల సంపాదననిమిత్తము అంక్షోశనము, వ్యయము అక్కరలేక తాము స్వయంకృషివలన ఫలింపజేసుకొనిన ఫలములు, హారలు బజారులకు, సంతలకు పోనక్కరలేకయే తమ స్వంత ఆవరణలలో ఖర్చులేక అనందముతో కోరికొని భుజింపనగును.

పశ్చాత్తాపముతో అపశ్చాత్తాపము సమ్యేశనము చేయుచునలన కలిగడి నష్టములు చదువరులు అపశ్చాత్తాప - అద్వైతసిద్ధాంతమును చదివి గ్రహించుదురాక! పాలు, పెరుగు, నెయ్యి తదితరమైన పశుసంబంధమును ద్రవ్యములు మానవునకు అహారము కాకని పైసిద్ధాంత మందు రుజువుచేయుబడియున్నది. అయినవిల్లిగ్రామములో సదా ఊరముల కలవాటై కాఫీ, టీ మొదలగు పానీయములు ఒక్కసారిగా విషవాడి నెలదినములుండు గలుగుటయు, ఎప్పుడును ఊరములు గ్రోలకయుండు ఆశేకమందిజన మాంశగా ఊరములే కావలెననియు,

ఊరములు పోషణపదార్థమనియు వాదించువారి వాదనకు స్థావరముండజాలను ఊరములు కోరుట ఒక అనవసరమును, కోగభూయిష్టమయిన భోగము. ఇట్టి ఖరీదు గలట్టి ఊరములు, తృప్తపదార్థములు వ్యాధిని అనుభవించి అధికవ్యయముతో నివారణ చేసికొనగలిగిన ధనికులకు తగిన తగియుండును గాని దరిద్రభూయిష్టమై సదా మశూచి, విషూచి, విషజ్వరములచే పీడింపబడి కంగియుండు పూటకు లేనిభారతీయులకు ఎంత మాత్రము అవసరములేదు. కావున అపశ్చాత్తాపము శరీరాగోగ్యమునకు పరిపూర్ణపోషణపదార్థముల నొసంగుటకు, వ్యాధిని నిర్మూలించుటకు, దరిద్రమును నాశనము చేయుటకు, నిరుద్యోగమును బాపుటకు ముఖ్య సాధన మగుచున్నది. దీనిని ప్రతిభారతీయుడును వ్యాధినివారణముకొరకయినను, దరిద్రముకొరకయినను పరీక్షింప నవసరమగుచున్నది.

కవిసమాధి

కె. ఆన్నమరాజుకర్త

తపస్వి:

విపుల నిశ్శబ్దగర్భితవేళ, విజన
సీమ, మానముద్రాంకిత చింత గడర
తారకాద్వయి తారావధమునఁ బఱపి
ఓమనస్వి! సాధించెడి యోగ మేది?

కవి:

ధ్యానమగ్నములైన నాతలఁపు లేల
భగ్నము లొనర్చఁజూచెడు భౌతికప్ర
పంచమున స్వర్గసామ్రాజ్యపాలనంబు
స్థాపనమునెయ నెంతయు సాహసించు.

తపస్వి:

కరుణ బులకించు ముద్దు మొగంబుఁ గాంచి
అఁరిచితమయ్యు నే హంబు నభిలషించు,
పడుచుఁదనమున నిట్టి తపఃప్రశాంతిఁ
బూని యెందుల కీనతం బూనినావొ.

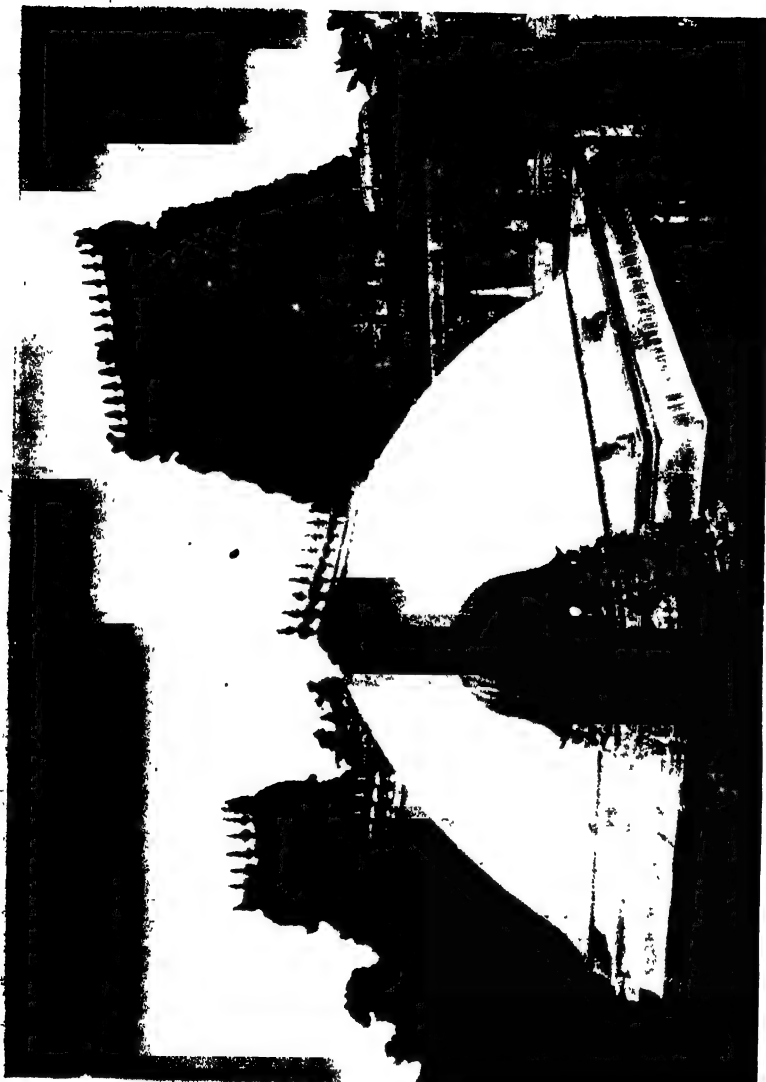
కవి:

విశ్వకల్యాణమును గోరి ప్రేమసుధను
హృదయకుశ్యములందు చిత్రింప నెంచి
సృష్టికిని మాటు నృప్తిచు శిల్పిగాఁగ
దివ్యచతులతోడ నం దెలిసికొనుము.

3. అసనూయ స్వర్ణలక్ష్మ అలరి అత్తి యామెను దీవింతుట

సటరాజస్వామి గృహాలయము, చిడంబరము

—నాసె

ఫిలిములు పాడైపోవుటకు కొన్ని కారణములు

ఇంతకాలమునుంచి ఫిలిములకు తక్కువ ధరలు చేయు చూడూ పరమ అసహ్యకరమైన ఫిలిములను బహుపక్షనేయించుచున్నారు. కారణ మేమి? అని ఫిలిం పారిశ్రామికులను కొందరిని నేను కలకత్తాపోయినపుడు అడిగియుంటిని. అనుభవమా, సంవత్సరముల తరబడి సంపాదించియున్నారు. పెట్టుబడికా, లోటు లేదు. కాస్త్రజ్ఞానము కలవారా, మిక్కిలముగ నున్నారు. కాని తయారగుచున్న ఫిలిములూ, నూటికి తొంబదివఱకు చూచుటకు అసర్దుములు. 'ఏమా దీనికి కారణము'ని అలోచించి ఫిలిం వర్తకులను అడిగితిని. ఫిలిం పరిశ్రమ లోని వివిధశాఖలలో పనిచేయు అధికారులు వివిధకారణములు తెలియజేసిరి ఫిలిములు పాడైపోవుటకు. కాని అందఱును ఒకకారణమును గురించినమాత్రము నొక్కి చెప్పిరి. అది ఏమనగా ఫిలిమునకు వలయునటువంటివలను ఏరికూర్చునటువంటి Casting డైరెక్టరులు సరియైన 'ఆర్టిస్టు'లను భార్యకపోవుట, తమయొక్క తెలివి తక్కువచేతగాని, మరి ఏయితర కారణములచేతగాని. అందువలన ఫిలిములు పాడైపోవుటకు ముఖ్యకారణము Casting డైరెక్టరులు సరియైన నటులను సంపాదించక పోవుటయే.

"నేను ఎంతధనమునైనను చెచ్చించుటకు సిద్ధముగా నున్నాను. నాకుమాత్రము సరియైననటుబృంద ముమరవలెను. దానికొరకు చక్కగా పర్యటనము గావించి తగునటులను ఏరి తీసికొని వచ్చుటకు చదువు కొనిన సమర్థులనే వినియోగించుచున్నాను. దేశభాషల లోని టాకీలు తీయునపుడు ఆభాషకు సంబంధించిన రాష్ట్రీయులనే, అచ్చటినబులోకమునందు పరిచయము, అనుభవము కలవారినే వినియోగించుచున్నాను. అంత కన్న 'మే మేమిచేయగలము?' ఇది ఫిలిములు తయారు చేయు స్టూడియోస్వంతదారుని వాదన. అవిధముగ ఫిలిము చెడిపోవుటకు నటులను ఏరికూర్చునటువంటి

Casting డైరెక్టరులే ముఖ్యకారణమని పెట్టుబడి దారులు తప్పుకొనుచున్నారు. ఒకప్రసిద్ధసినిమావర్తకుడు తనస్టూడియోలో చెడిపోయిన ఒకఫిలిమునుగురించి అది చెడిపోవుటకు కారణము నటులను ఏరినవానిదేనని నన్ను నమ్మించ చాలప్రయత్నించివాడు. కాని నిజముగ అది పాడైపోవుటకు కారణము ఫిలిమును తయారు చేసిన డైరెక్టరు. నటులను ఏరుకొనుటలో లోపములుండవనిగాని, అందువలన ఫిలిములు చెడిపోవనిగాని నేను చెప్ప నాహసించుటలేదు. కాని ఫిలిములు చెడి పోవుటకు కారణము నటులను ఏరునటువంటివారి తెలివితక్కువయే కాదనియు, పెట్టుబడిదారులయందు గూడ గలవనియు నాయభిప్రాయము. అసలు నటులను ఏరితెచ్చుటలో సరియైనవానిని వినియోగించుట పెట్టుబడిదారుని బాధ్యతయే గదా!

టాకీలు అమిత అసహ్యకరముగా తయారగుచున్న వితమిత ఆంధ్రములలో. హిందీ తెంగాలీ మరాఠీభాషల టాకీలపరిస్థితులు యింత అధ్వాన్నముగా లేవు. వివిధరాష్ట్రభాషలయందు తయారైన టాకీలలో పాత్రధారులను ఏరుకొనుటయందు వినియోగింపబడిన కొందరు పెద్దలను "ఈటాకీలు యిట్లు తగులకుటకు కారణమేమి"ని ప్రశ్నించితిని. వారు మరియొక కథ చెప్పుచున్నారు.

"ఒకకథకు వలయుపాత్రధారులను సమకూర్చుటకు స్టూడియోస్వంతదారులు మిమ్ముల నియమించుచున్నారు. కాని దానికి కొన్నినిబంధనల సేర్పరచి నాటి నతిక్రమించకుండ మేము పనిచేయునట్లు కొరుచున్నారు. అన్నిటికన్న ముఖ్యమైనది ధనవిషయము. 'పెట్టు' కంతకును ఒక మొత్తము సేర్పరచి ఆ మొత్తము తోడనే పాత్రధారుల నందఱను కొనిరావలయునని కొరుచున్నాడు. ఒకప్రఖ్యాతనటుని కోల్పోవుటవల్లకు లుడయించినగూడ అనుకొనిన మొత్తమునకు చిల్లిగవ్వ

నైన మొగ్గడు. అటువంటి సందర్భమున పాత్రలకు తగునటు రెరుకనుండియు పాత్రధారులను సమహర్షులకు వినియోగింపబడినవారు ఏమియు చేయలేకుండు నన్నారు. “ఎక్కువ ధన మార్జించవలెను. ఖర్చు తక్కువగా నుండవలెను.” ఇది పెట్టుబడిదారుని ఆదర్శము. అనగా నాతని ఆదర్శము ధనార్జనకాని కళోద్ధరణము గాదు. ధనార్జనతోపాటు కళోద్ధరణము గూడ కాదు.

కొన్ని సందర్భములలో పెట్టుబడిదారులు నియమించు మొత్తములు జూచిన ఆమెత్తములకు పాత్రధారు లేరనినను సమహర్షుల సంభవమాయని సంశయము కలుగును. ఒక్కొక్కసమయమున ఏయాభైరూపాయిలతో బిగదీసిన ఆకళకు అతిముఖ్యుడైనటువంటి ఒకప్రసిద్ధునిని కోల్పోవుట సంభవించును. అందువలన టాకీ వలయునటుల నెన్నుటలో ప్రధాన లోపము స్టూడియోస్వంతదారునినుండి వుట్టుచున్నది. ఇది పాత్రధారుల నెన్ను Casting Director చెప్పకధ.

మనదేశమందలి స్టూడియోలలో చాలవాటికి కళలకు వలయు నటులను సమహర్షు కాష్టింక దైత్యులు లేనేలేరనిచెప్పట అప్రస్తుతము గాదు. కళయొక్క జయమునకు ముఖ్యకారణము మంచి పాత్రసమీక్షనము. కాబట్టి మన ఫిలిములు తగులడిపోవుటకు కారణము సరియైన పాత్రధారుల నెన్నకపోవుట. ఫిలిములతయారు చేయుటలో గల ప్రధానాంశము నొకదానిని యిట్లు నిర్లక్ష్యముజేసి యిటువంటి ఫిలిములను మనకు ప్రదర్శించుచున్నారు. మన తెలుగుఫిలిములు చూచినవారికి యిది చక్కగా గోచరము కాగలదు. ప్రశ్నకముగా పాత్రధారులను సమహర్షులకు ఉద్యోగి లేనందున ఆఫీసులోని ఏమేనేజరునో, ఏసుమాస్తానో ఆపనికి వినియోగింతురు. ఉదాహరణ: ఒకస్టూడియోవారు తెలుగు ఫిలి మొకటి తీయదలచిన తమవద్ద కలకత్తాలో ఏపది సంవత్సరములనుండియో పనిజేయుచున్న ఏ తెలుగు గుమాస్తానో నటులను గొలిరొ నియమింతురు. ప్రస్తుతము తెలుగునాట్యరంగమందలి నటులు, కళాసీరిప

తులు ఆరేడి కేమి తెలియును? ఎవరో ఒకస్నేహితుని సలహామీద ఒకంపును తోలుకొనిపోయి ఒకఫిలిమును తయారుచేయును. మన ఫిలిములకు నటులను ఈవిధముగ ఎన్నుకొనుచున్నారు.

సరి, ఏదోఒకబృందము తయారగును. అంతట వారు స్టూడియోకు గొనిపోబడుదురు. హిందీటాకీలవలె తెలుగు, తమిళము మొదలగుటాకీలకు ఆఫీలభారతప్రచారమునకు అవకాశము లేనందున స్టూడియో స్వంతి దారులకు మనటాకీలన్నను, మననటులన్నను నిరసన మెక్కువ. అందువలన ఫిలిముకుగాను పోయిన ఈపెట్టును చాలనిర్లక్ష్యభావముతో చూతురు. తిండి తిప్పులుసహితము సరిగా అమర్చరు. అటువంటి సమయమున ఫిలిముకు గావలసిన పెట్టింగులు, నటులకు వలయు వేషధారణపరికరములు మన్నగునవి ఏవిధముగ నేర్పాటు చేయబడుచున్నవో ప్రఖ్యాతాంధ్రనట శేఖరులు, సినిమాలో అనుభవము కలవారు కొందరు పత్రికలలో వాపోయియున్నారు. కాని వా లేమిచేయు నదిలేక, పాపము, అటువంటిపరిస్థితులకే సిద్ధపడుచున్నారు.

ఈనటులు స్టూడియో చేరగనే స్టూడియోస్వంత దారు మామూలుపేక్షకుల కిచ్చుచున్నాడగూడ యివ్వకుండు వీరిని తరుచు తూలనాడుచు, ఏదైన అడిగిన కొరకొరలాడుచు ఫిలిం ఏదోవిధముగ త్వరలో తయారైనచాలునని తొందరించుచుండును. ఒకస్టూడియోలో ఒకటాకీగాను తీసుకుపోబడిన ఒకపెట్టును స్టూడియో స్వంతదారు అగౌరవముగా చూచుచుండుట చూచి, నటులను ఆసికొనివచ్చినారితమ హెచ్చరించగా ఆస్టూడియోదారుడు “ఏదో తగలజనివ్వవయ్యా! వెళ్లవచ్చురు! అరడజమఫియేట్లలో ప్రదర్శింపబడపోయే దీనివలన మాకొచ్చేదేమిటి?” అని గర్జించాడట!

మరియొకపద్ధతి అమలునందున్నది ఈఫిలిములు తయారుచేయుటలో. ప్రస్తుతము ఆంధ్రదేశమునందు ప్రచారమునందున్న కంట్రాక్టునాటకములవలె ఫిలిములు గూడ కంట్రాక్టుఫిలిములు తయారుచేయబడుచున్నవి. నాటకము నాడించు కంట్రాక్టరున కంఠపరిజ్ఞాన ముం

భాద్రపదమాసము]

దునో వీనికి నందియే. నాటకమునకంటే కొంచె మెక్కుడుపెట్టుబడి. అదియే భేదము. చవకగా దొరకు నిబబాదునాటకమో కొని నలుగురు నటులను ఏ కొద్ది మొత్తములతో చేరదీసి సినిమాలో పడ నుబలాటపడు చున్న నాయికామణుల నేరి పెట్టును తయారుచేసు కొనును. ఈ పెట్టును తనస్వంతభిర్చులమీద స్టూడియో వున్న కలకత్తా, బొంబాయి మొదలగు నాటిగో ఎక్కడిదైన తీసికొనిపోయి ఏస్టూడియోలోనైన 'ఎగ్రి మెంటు'లో దిగును. స్టూడియోవారు పెట్టు తీసికొని వచ్చిన కంట్రాక్టరుకు ఒక మొత్తముగాని, లేక లాభ ములో నూట కింతయని గాని నిర్ణయము చేసికొని యిస్తురు. ఎక్కువ మిగలవను కారణమున కంట్రాక్టరు నటులను సరిగా చూడడు. నటుల పోషణయందలి బాధ్యత కంట్రాక్టరునిగాన స్టూడియోవారు నటుల నాడరించరు ఈనటులలో యెక్కువమంది సంస్కారము కానందున స్టూడియోలో సరిగా ప్రవర్తించరు.

యోవారికి నటులకు ప్రరము. త్వరగా పూ జయవలె నను కంట్రాక్టరుస్టూడియోవారుల ఆందో ళన. హాపనిస్టులలో తయారగుచున్నవి కొన్ని మన ఫిలిములు. ఇవి కంట్రాక్టు నాటకముల వలె కంట్రాక్టు ఫిలిములు.

మన ఫిలిములు తగులడిపోవుటకు మరియొక ప్రధానకారణము భాష తెలియని డైరెక్టరులు. ఫిలిము నకు సహాయకదా డైరెక్టరు! ఏ సంస్కృతమున, ఏపాత్ర ధారి, ఎట్లు పలుకవలెనో, ఏపాట సంస్కృతముగా నున్ననో, ఏది లేనో, పాత్రలకు తగినభాష ఏర్పరప బడినదో లేదో తెలుసుకొనలేని డైరెక్టరు చేతిక్రింద ఫిలిము బాగుపడుట అసంభవము. పాత్రధారులు వారి వారి 'పోర్న సుల'ను చెప్పునపుడు అవి అర్థమైనగదా డైరె క్టరు నటులకు నూచినలు గావించుటగాని, సంస్కృతిం చుటగాని చేయుగల్గునది? భాషయే తెలియదు డైరెక్టరునకు! కొన్ని సమయముల-ముఖ్యముగా కొన్ని తెలుగు ఫిలిములలో-కథగూడ తెలియని అన్యరాష్ట్రీయ డైరె క్టరు ఫిలిములను తయారుచేసి మనతలపై రుద్దుచున్నారంటే అతిశయోక్తి లేదు.

ఫిలిములు పాడైపోవుటకు కొన్ని కారణములు

భాష తెలియని డైరెక్టరు అవిధముగ ఫిలిము తయారుచేయుచుండుకాలములో, ఈ సంబంధములో గొంతుగల ఒకనటుడుగాని, కంట్రాక్టరుగాని, లేక ఆ ఫిలిములో కథానాయికపాత్రధరించు నాపెత్రియుడు - సాధారణముగా వీరుగూడ వెంటనే వుండురు-గాని, డైరెక్టరునకు రచనవిషయమున, పాటలవిషయమున మరి యిక్కరవిషయములలో సలహా నిచ్చుచుండురు. వీరు మువ్వరూ యిచ్చుటకూడా కద్దు. కంట్రాక్టరుసలహా వివకపోయిన కంట్రాక్టరునకు కోపము వచ్చును. మరీ అతడు తీయించుటచే ఫిలిమునకు ఈ డైరెక్టరును పెద్దనటునిమాట వివకపోయిన అతడు

స్వగౌరవముగూడ పాటించకుండు ఫిలిములో అస ముగా నటించును. మూడవ పెద్దమనిషి సలహా స్వీక రించనిగో కథానాయికకు తరుచు జబ్బుచేయుచుం డును. ఫిలిం త్వరగా పూర్తిగాదు. వీరందరిసలహాలతో భాష తెలియని ఆ డైరెక్టరు ఫిలిము పూర్తిచేయును. ఆంధ్రులకు మరియొక "నయనోత్సవము" వచ్చును!!!

అందువలన ఎంతకథాభిజ్ఞుడైనను తనకు తెలియని భాషలో ఫిలిమును డైరెక్టుచేయుట కష్టము. అట్లు ఒప్పకొనిన డైరెక్టరు నిజమైన కథాభిజ్ఞుడు కాదు. డైరెక్టరునకు భాష తెలిసియేతీరవలె. సరియైన డైరెక్టరు కుదిరినతరువాత ఆర్టు డైరెక్టరు, మ్యాజిక్ డైరెక్టరు (సంగీతోపాధ్యాయుడు) మొదలగువారు కుదురవలె. ఫిలిములు పాడైపోవుటకు మరియొక కారణము డైరె క్టరే కథవ్రాయుట. ఇది యింకను తెలుగుసినిమారంగ మున సంతగా పాడచూపలేదుగాని హిందీఫిలిములలో యెక్కువగా కనబడుచున్నది. ఎంత తెలివగలవాడైనను డైరెక్టరు, కథగూడ తానే వ్రాయగూడదు. కవిత్వ ధోరణిగలవానికి సహజముగా చక్కనిభావము లుద యించుచుండును. వాటిని కథ కనువగునట్లు తనస్వంత భావములతో మేళవించి డైరెక్టరుపయోగించుకొన వచ్చును. కథగూడ డైరెక్టరే వ్రాసినపక్షమున కథలో భావములు (Ideas) చాలతగ్గి పోయి కథ కేలవముగా కను పట్టును. ఫిలిము తయారుచేయుటలోగల వివిధకాటల ప్రధానాధికారులను స్వేచ్ఛగా పనిచేయనిచ్చుచు తన

స్వంతభావముల కనుగునట్లు వాటి నుపయోగించుకొను వాడే నిజమైన దైర్ఘ్యం. దైర్ఘ్యం వివిధకాళాభ్యక్షుల ప్రతిభావిశేషములను సరియైనపాళ్లలో కలిపి పోతపోసి ఫలింతీయకలెనుగాని అన్నిటికి తానే 'చిక్చీటరు'గా ప్రవర్తించిన ఫలితము తప్పక పొందెదామగుదు.

కాబట్టి ప్రజలనుంచి లక్షలాదిగ ఆర్జించుచున్నప్పుడు సరియైనవారి సహాయమున చక్కని ఫలితములు తీసి

ప్రదర్శింపవలెనేకాని అమాయకులైన ప్రజలను ఏదో ఒకటిచూపి దేశభక్తి రాష్ట్రాభిమానముల నాధారము జేసుకొని మోసముచే ధనమార్జింప యత్నించరాదు. దానివలన కొంతకాలమునకైనను నష్టముకలుగకమానదు. ఫలితములు తయారుచేయు పెట్టుబడిదారులు ఈవిషయమును గ్రహించెదరని నమ్ముచున్నాము.

“స్వరాష్ట్రమునైనా కాపాడుకొబలనంతటి చేతగాని వాడవైతివి
ఇకనైనా షీల్కొనవోయీ, ఆంధ్రుడా!”

అది

ఆకర్షణమో

సంఘర్షణమో

ఆదిశేషుడూ

సహస్రభాస

తూచి, కాచి

మోచేస్తున్నాడో

నడునెత్తిని

కడవలాగు

నట్టేటను

కడవలాగు

ఈగోళమ్మును !

ఏగోళా తెలియక

ముల్లూ కల్లూ

ముడుసూ అడుసూ

క్రొంగుక తలయెత్తే

చెట్లూ చేమతొ

చీచూ దోమా

పులుగూ యెలుగుతొ

మానసమెరుగని

మానిసితో,

ఆరా డెఘివో

అనాదిలోనే, నృప్తికి

పునాదివేసినకాలంనాడే

లక్ష్యంలేక లాగే జీవము

గమ్యం యెరుగక గడచేజీవం

ఒక్కప్రోవుగా

ఒక్కకోవగా

అన్నిజీవులూ

కానరకూనరయై

కలగాపులగంగా

మెలగేయప్పడు

బొదలవంచీ

గాదిలితనాన

తల నిడికొనెనట భూ

తలమును చిలువలరేడు.

అమా మకమ్మని

యాదరించెనో!

ప్రమాద మేమని

పాడుకొల్పెనో!

ఏదో మించినయట్టుల

ఏదో చించినయట్టుల

జిల్లెమ మొగ్గల్లాగూ

చిట చిట ప్రేలీ

జల్లున చినుకుల్లాగూ

చొట చొటరాలీ

అన్నిచోటులూ

అప్పటికప్పుడే

విడ్డాయి; దభీమని మీదను

పడ్డాయి

భేదాలూ, వాదాలూ

బీడూ, లోతూ

అడూ, పోతూ

ఇవన్నీ

దంష్ట్రులగు

హుసే తుపాకి

గుండ్లులాగు

గాయముచేసే

ముండ్లులాగు

ఎక్కడచూచిన తరచు

మరచిపోని

నని కాశమీయకా

జట్టుజట్టుగా

గట్టు దాటుకొని

పారేసమయం అది.

కత్తిపోటుకూ

కన్నతల్లిని దాపనదనాలు

కన్నావేయూ

అన్నయింటిని చూపనదనాలు

చుట్టివిడ్డకూ

నందిట విసమ్మచేపనదనాలు

కనువిచ్చేయి

అనువిచ్చేయి

చనువిచ్చేయి !

గగనమ్మతా అడలిపోయినది,

గాలితరగలే పడలిపోయినవి.

ఎగలే సగమై

చిక్కినది

భూమితా గుండు

పెక్కినది

ఆయూర్వాట్లం,

హాహాకారం

విన్నా డనంతుడు

కునుకునుండి

కుదాపున లేచేడు.

ఁడిగలు తెరచుక

ఒకలే విరచుక

దంష్ట్రులు వైబడ

చూడలు విడివడ

నేయిన్లోని

వెడలించేడు

విచట్యాలలు

నిద్రాస్థానాలు

కోపించేడు ;

తనకోసం అంతా

ఒక్క స్థూలం

చూపించేడు.

తస్సబయలుగా

తన్నే తొచుక

మన్నే ఒంచుక

గాలితా భూమి

గడగడలాడింది.

(“ అల్పియా, సూదలూ ” నుండి.)

ఆడెడి హాస్యగాడు

(Dancing Clown)

కొ. సరసిహాచారి

స్కూలులో మధ్యమధ్యవచ్చి వింతవింత ఆట లాడిపోవు హాస్యగానిని (Clown) చేయుట యొకవింతగా నుండకపోదు. దీనికి అట్టతో చేయబడిన పెట్టె (చిత్రము 1) యు, దాని కొకమూత (చిత్రము 2) యు, పెట్టెలో వ్రేలగట్టి యాడించుటకు హాస్యగానిబొమ్మ (చిత్రము 4) యు అంగములు. పెట్టెను మనమే చేసినను చేయవచ్చును. లేదా సబ్బుపెట్టెల నుడయోగించవచ్చును. సబ్బు పెట్టెల నుడయోగించేయెడల వాటిలోని అడుగుతొట్టిలో బొమ్మను వ్రేలగట్టి యాడించ వలెను. మూతయందు 2 చిత్రమునందలి j k l m విధముగ నొకపెద్ద గవాక్షమును కోసి యామూతను పెట్టెపై మూసిపెట్ట వలెను. హాస్యగానిబొమ్మ ఋరిమాణము గవాక్షపుఋరిమాణమునకన్న కొంచెము చిన్నదిగా నుండవలెను. పెట్టెను, మూతను మనమే చేసికొనునట్లయిన, 1 చిత్రము వలె నొక యట్టను a b c d తీసికొని దానిచుట్టును ఒకే వెడల్పుగలభాగమును గుర్తించి మూలందు కోసి తీసివేసి నాల్గుద్రక్కల p q r s గోడలను నిలువబెట్టి f అను అతుకుతునుకల నది

కించి తొట్టిని చేయవలెను. చిత్రమునందలి కొలతలనుగాని, తమ యిష్టానుసారముగ వేరు కొలతలను గాని తీసికొనవచ్చును. తొట్టి యందు q గోడయందు మధ్యభాగమున n, n అను రెండు రంధ్రములను, S గోడ యందు m అను నందును చేయవలెను. పెట్టెమూతయొక్క గవాక్షమునుండి చూడ దగినంత ఋరిమాణము గలిగియుండులాగున హాస్యగానిబొమ్మ యుండవలెనుగాన దానికి తగినట్లు వానిశరీరమును, చేతులు కాళ్లను ఒక అట్టపై వేర్వేరుగా చిత్రించుకొనవలెను. చిత్రము 3 A హాస్యగాని శరీరము. ఇదంతయు నొకే అట్టముక్క. దీనియందు టోపీని, చొక్కాయను, ముఖమును తగువర్ణములతో చిత్రించవలెను. B అనునది కాలు. ఇట్టివి రెండునుకలుండవలెను. C అను చేతులు గూడ రెండుండవలెను. చేతులను దేహము వెనుక r, s లవద్ద కాగితములకట్టు సూదుల (Paper - fasteners - చిత్రము D) తో బిగించవలెను. (చిత్రము 4) కాళ్లను t, u వద్ద బిగించవలెను. ఇవి వదలుగా నుండవలెను. పిమ్మట గట్టి టైపునదారపుతునుకను

దంష్ట్రులగు

హాసే తుపాకి

గుండ్లులాగు

గాయముచేసే

ముండ్లులాగు

ఎక్కడచూచిన తరచై

మరచిపోన

ననకాశమీయకా

జట్టుజట్టుగా

గట్లు దాటుకొని

పారేసమయం అది.

కత్తిపోటుకూ

కన్నశల్లినీ దాపనదనాలు

కన్నపేమూ

అన్నయింటినీ చూపనదనాలు

చుట్టినిడ్డకూ

నందిట వినమ్మచేపనదనాలు

కనువిచ్చేయి

అనువిచ్చేయి

చనువిచ్చేయి !

గగనమ్మతా అడలిపోయినది,

గాలితరిగలే వడలిపోయినవి.

ఎగలే సగమై

చిక్కినది

భూమంతా గగన

వెక్కినది

ఆయారాట్లం,

హాహాకారం

విన్నా డనంతుడు

కునుకునుండి

కుదుపున లేచేడు.

నడిగలు శైరచుక

ఒకలే విరచుక

దంష్ట్రులు వైబడ

చాడలు విడివడ

వేయినోళ్లనూ

వెడలించేడు

విచభ్యాలలు

నిద్రస్థానాలు

కోపించేడు ;

తినకోపం అంతా

ఒక్క సన్నలో

చూపించేడు.

తస్సబయలుగా

తన్నే తొచుక

మన్నే ఒచుక

గాలిగూ భూమి

గడగడలాడింది.

(“అల్పియూ, సూదలూ” నుండి.)

ఆడెడి హాస్యగాడు

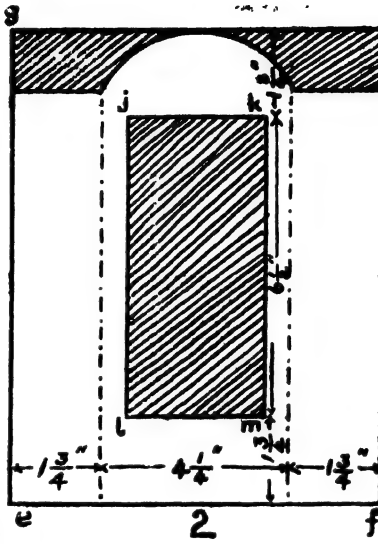
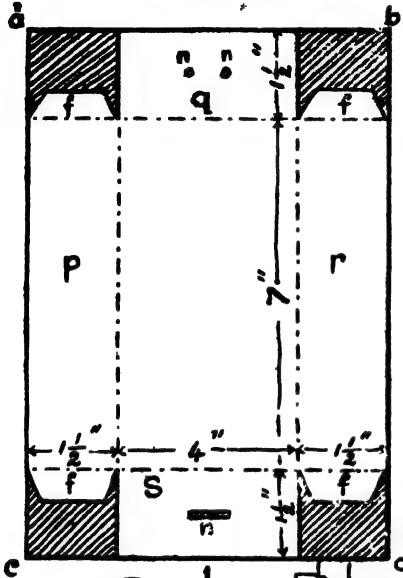
(Dancing Clown)

కొ. సరసిహాచారి

స్కూలులో మధ్యమధ్యవచ్చి వింతవింత ఆట లాడిపోవు హాస్యగానిని (Clown) చేయుట యొకవింతగా నుండకపోదు. దీనికి అట్టతో చేయబడిన పెట్టె (చిత్రము 1) యు, దాని కొకమూత (చిత్రము 2) యు. పెట్టెలో వ్రేలగట్టి యాడించుటకు హాస్యగానిబొమ్మ (చిత్రము 4) యు అంగములు. పెట్టెను మనమే చేసినను చేయవచ్చును. లేదా సబ్బుపెట్టెల నుపయోగించవచ్చును. సబ్బు పెట్టెల నుపయోగించేయెడల వాటిలోని అడుగుతొట్టిలో బొమ్మను వ్రేలగట్టి యాడించ వలెను. మూతయందు 2 చిత్రమునందలి j k l m విధముగ నొకపెద్ద గవాక్షమును కోసి. యామూతను పెట్టెపై మూసిపెట్ట వలెను. హాస్యగానిబొమ్మ పరిమాణము గవాక్షపుపరిమాణమునకన్న కొంచెము చిన్నదిగా నుండవలెను. పెట్టెను, మూతను మనమే చేసికొనునట్లయిన, 1 చిత్రము వలె నొక యట్టను a b c d తీసికొని దానిచుట్టను ఒకే వెడల్పుగలభాగమును గుర్తించి మూలలందు కోసి తీసివేసి నాల్గుద్రక్కల p q r s గోడ లను నిలువబెట్టి f అను అతుకుతునుకల నది

కించి తొట్టిని చేయవలెను. చిత్రమునందలి కొలతలనుగాని, తమ యిష్టానుసారముగ వేరు కొలతలను గాని తీసికొనవచ్చును. తొట్టి యందు 9 గోడయందు మధ్యభాగమున n, n అను రెండు రంధ్రములను, S గోడ యందు m అను నొకదానిని చేయవలెను. పెట్టెమూతయొక్క గవాక్షమునుండి చూడ దగినంత పరిమాణము గలిగియుండులాగున హాస్యగానిబొమ్మ యుండవలెనుగాన దానికి తగినట్లు వానిశరీరమును, చేతులు కాళ్లను ఒక అట్టపై వేర్వేరుగా చిత్రించుకొనవలెను. చిత్రము 3 A హాస్యగాని శరీరము. ఇదంతయు నొకే అట్టముక్క. దీనియందు టోపీని, చొక్కాయను, ముఖమును తగువర్ణములతో చిత్రించవలెను. B అనునది కాలు. ఇట్టివి రెండుతునుక లుండవలెను. C అను చేతులు గూడ రెండుండవలెను. చేతులను దేహము వెనుక r, s లవద్ద కాగితములకట్టు సూదుల (Paper - fasteners - చిత్రము 1D) తో బిగించవలెను. (చిత్రము 4) కాళ్లను t, u వద్ద బిగించవలెను. ఇవి వదలుగా నుండ వలెను. పిమ్మట గట్టి బైగునుదారపుతునుకను

దీసికొని దానికొనలను చేతులకు m, n ల వేయనియెడల దారమునందు ఒకభాగమున వద్ద కట్టవలెను. మరియొక దారపుతునుకను బట్టిలాగివయెడల నొకచేయిగాని, కాలుగాని కాళ్లకు o, p లవద్ద కట్టవలెను. దారములను కడలును.

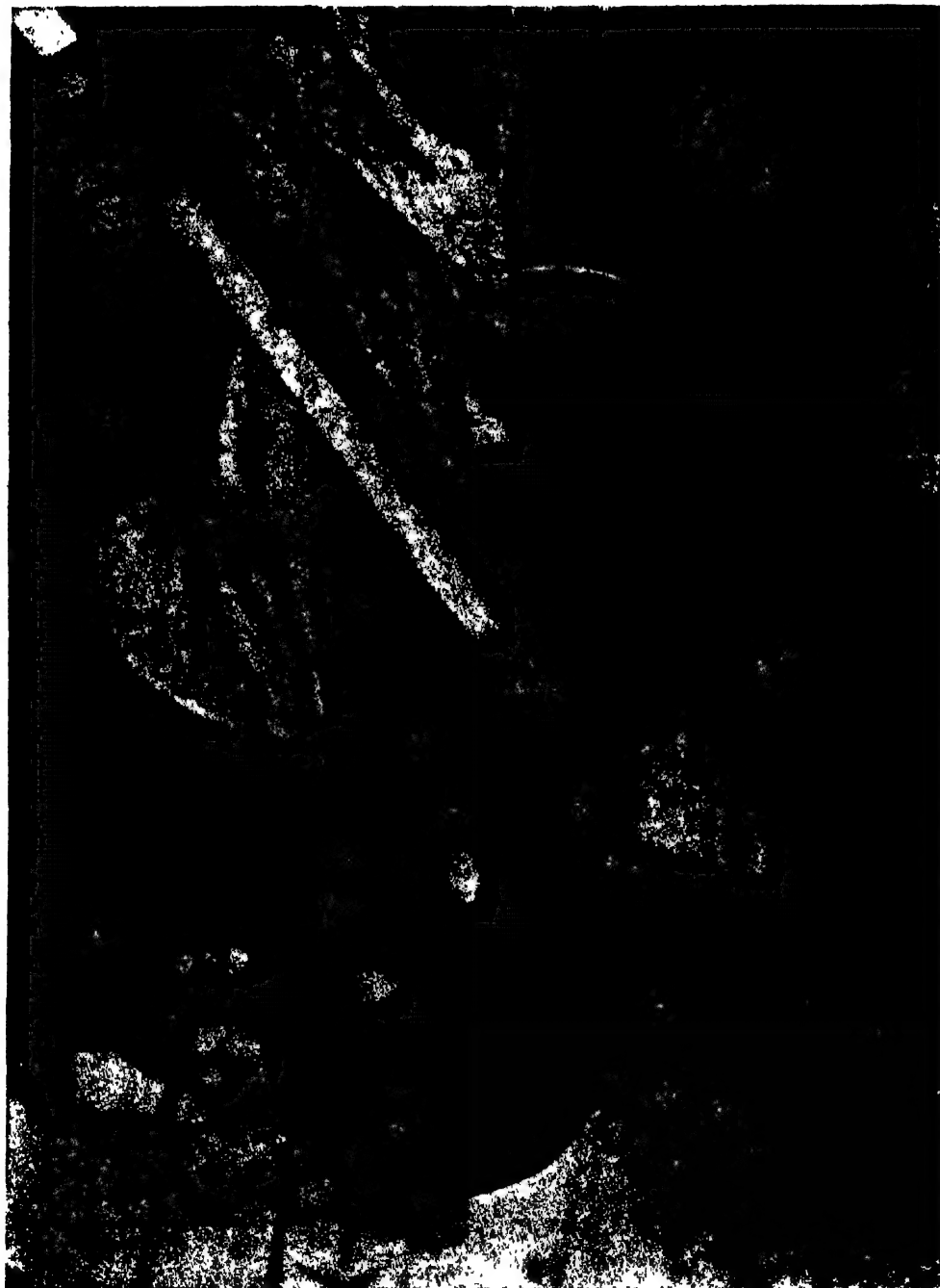
బామ్మను పైరీతి ని నయాయచేసికొన్న పిమ్మట దానిని పెట్టె లో q లోని n, n రంధ్రములకువేలాడగట్ట వలెను. దారమును బామ్మతలలోని y y రంధ్రముల లో దూర్చి (చిత్రము 4) పెట్టెలో n n రంధ్రములకు కట్టవలెను. (చిత్రము 5) చేతులకును కాళ్లకును కట్టిన దారములను పెట్టెయొక్క S గోడలోని n సందగుండా దూర్చి క్రిందికి దీసికొనవలెను. న బ్బు పెట్టెనుపయోగించేయెడల యీ n వంటి సందును మూతయందుగూడ అడుగు భాగమున చేయవలెను.

k, k లవద్ద ముడివేసినయెడల దారములను లాగినపుడు రెండుచేతులు కాళ్లును ఒకరీతిని పైకిలేచును. దారమును వదలినపు డవి ఒకే రీతిని క్రిందికి వ్రేలును. k, k లవద్ద ముడి

వేయ అట్టలతో చేసేయెడల 2 చిత్రము నందలి e f g h అను అట్టలలో పైభాగమున వంపుగా కత్తిరించుకొనిన అందముగానుండును.

(All rights reserved)

കേരളം മുതൽ തിരുവനന്തപുരം വരെ, കേരളം മുതൽ
തിരുവനന്തപുരം വരെ

౧

కాశీతీయప్రభువు ప్రతాపరుద్రుడు రాజ్యమేలుచుండెను. ఆయనకు కుశిభుజమై శోతాశనాయుడు సర్వసేనాధ్యక్షుడు తురుష్కలను బాహుద్రోలి రాజ్యమును సంరక్షించుచుండెను. యుగంధరుడు కంటికి తెప్పవలె రాజును, రాజ్యమును కాచుచుండెను. శోతాశనాయునిక్రింద పలువురు సేనాపతులుండిరి. వారిలో చేజెర్ల వేంకటనాయుడు ప్రసిద్ధిగాంచియుండెను. వేంకటనాయునికత్తికి శత్రువులు వణకుచుండిరి. ఆతడు మొససడిమిచునప్పుడు స్వోక్షమునకు ఉత్సాహమును, శత్రువక్షమునకు భయమును కలుగుచుండెడివి. ఆతనిది యుద్ధరంగమున తన్నెఱుంగని యావేశము, శత్రువులను చెట్లను గుట్లనుగోలె నటకివైచు శక్తి. ఈమహావీరునికి బుచ్చమ్మయని ఒకతెయే కొమార్తెయుండెను. వేలు సంతానము లేనందున నాతడు బుచ్చమ్మను కడు గారాబమున పెంచుచు సంగీతాదకములు నేర్పుచుండెను. గోగభాగ్యములకు పుట్టివలైన యాతని గృహమున నామెకు తీరనికోర్కయే లేదు. పైగా నామె అందగత్తె. శత్రురణమున నామెకు గర్వము విశేషముగా నుండెను. వివాహమునకు కాలమురాగా తండ్రి నొదలు మహావీరులను, ధనాధ్యులను చూపినను

ఆమె ఒల్లదమ్యెను; ఎల్లవారికిని వంకలు పెట్టుచుండెను. తుదకు వేంకటనాయుడు విసిగి కుమార్తెయే తన్ను నిర్బంధించువలె కును ఆమెవివాహమే తలంపరాదని తెలుచి మూరకుండెను.

వేంకటనాయని యింట నాతని మూర్తి పుబంధువు వేజెండ్ల పద్మానాయుడు ఎట్టిసామర్థ్యములును లేనివాడు వృద్ధుడు ఆశ్రితుడై యుండెను. 'అక్కడికిపో, ఇక్కడికిరా, అదితే' అను నిత్యాది పనులందు జేయుచు వారియింటనే పొట్టపోసికొనుచుండెను. తానే వారిమెప్పును పొందగోరి వారు చెప్పటకు మూడే వారి యవసరములను తీర్చుటకు యత్నించుచుండును. ఈ చాకిరి చేయువానికి నాగప్పనాయుడని కుమారుడు, ఇరువదిమైదేండ్లవాడు తండ్రివలె గాక కత్తిసాములు నేర్చి గురుప్రకడ సంస్కృతాంధ్రములు నేర్చినవాడు ఉండెను. క్రమముగా పెద్దలయనురాగమును సంపాదించి యాబాలుడు సైన్యములో నొక యుద్యోగమును చేసికొనెను. ఆతనికి నిత్యమును తాను చూచుచుండిన బుచ్చమ్మపైననురాగ ముదయించి వృద్ధియగుచుండినది. ఆతడు ఈ మర్మమును ఎవరికిని చెప్పనులేక చెప్పకయుండను లేక తనలోనే కుమిలికొన్నిదినములు కన్పపడెను. తుదకు బాచు

కొనలేకపోయెను. ఒకదినము తానే బుచ్చ పాపము నాగయ్యకు కన్నుల నీళ్లు మృత్యో చెప్పి యామెను వివాహమాడఁ తిరిగినవి. బదులు చెప్పలేకపోయినాఁడు. దలంచెను. కాని యామె యంగీకరించునో 'అయ్యో! అయ్యో!' అని అస్పష్టముగా పలికి లేదో యని కొంత తగ్గెను. తుదకు తెగించి ఊణ ముండి, 'నేను నువ్వలేకపోతే చచ్చి ఒకదినము ఆయమగదికి పోయెను.

అప్పుడు బుచ్చమ్మయు, నామెని కత్తెయు నాగదిలో నుండిరి. నాగయ్య వారిదృష్టి నాకర్పించెను. 'ఏం! నా గయ్యో?' అని బుచ్చమ్మ పలుకరించెను. నాగయ్య ఊణ మూరకుండెను. 'ఏంకావాలే? ఎందు కొచ్చిసభా నాగ యో?' అని యామె మఱియ బదులు పలికెను.

'ఎందుకో వస్తనా, నీకోసమే.'

'చెప్పరాదూ సన్నేం జెయ్యమంటవో?'

నాగయ్య కొంచెము గుటకలు మ్రింగి 'ఏం చెప్పి మంటవుపో. నేను దాచాలేకా, చెప్పనూలేకా తంటాల పడతావున్నా. నీకోసం సచ్చిపోతావున్నా. మరీ కొన్నాళ్ల మట్టి నాబాద చెప్పితే తీరదు. ఎప్పుడూ నువ్వే నాకళ్లకి అప్రమదతావున్నావు.'

'ఏం దేవు నాగయ్య మాటలూ? పిచ్చేమన్నా పట్టతా వుందా, నాగయ్యో, నీకు. నీమాటలేం నాకర్థం కావటంలే.'

'బుచ్చమ్మా! నన్ను పెళ్లి చేసికోవూ.'

'చీపోపో. ఇదా ఆకరికి. పోవోళి. నీలాంటివోళ్లు వొండలు వొండలు వొచ్చి యెనిక్కిబోయినారూ. నీకేం ఊహదని, ఇల్లుండదా, ఆస్తిపరుడీవా, నీకొపేరుండదా. నువ్వేం యుద్ధంలో మొసగాడనా, నీమొకం సూచి నిన్నొకరు పెళ్లి చేసుకుంటరా. ఎల్లు ఎల్లు, ఎల్లువయ్యో. బట్టే అడిగినవు గానీ.'

'ఏం! నాగయ్యో?' అని

పోతా. బతకను బతకలేను.' అని పలుకుదు
ఆమెముందు పడిపోయినాఁడు.

'మాయంటో అడక్కతి నేవోడినంట చుండినది. 'అమ్మోరిమింద మోజుపడ్డాడు.
పెళ్లి చేసుకునేదంట. అవరా! అవరా!' అని బల్లె తనకలాడతావుండాడు పాపం. అమ్మో
రేమో ఇట్టాంటోన్ని బల్లడు. పాపమే ఈపిచ్చిచాత
ఏమయిపోతాడోనే' యని తనలో ననుకొనెను.

బుచ్చమ్మకు పెక్కు దినములుగా నాగయ్య తన్ను
వలచియున్నాఁడని అనుమాన ముండినది. కాని నాగయ్య

చ్చమ్మ పలుకరించెను.

ఎన్నఁడును ఆనిరయమును బయటికి రానీయలేదు. ఎంద

అకో త్రిప్పివైచిన బుచ్చమ్మకు వానియను రాగమును చూడగా కొంచెము కనికరము కలిగినది.

నాటిదినము నాగయ్యకు జ్వరము వచ్చినది. వైద్యులు ఎన్ని మందు లిచ్చినను జ్వరము తగ్గలేదు. మనోవ్యాధికి మందులేదని వారెఱుంగుచునుగాని యాతనిది మనోవ్యాధి యని వా రెఱుంగుగలగలము? ఈబాలుని వృద్ధికి తేనెలయునని యుడువాడు నేరక బుచ్చ నాయుడు పలువురు వైద్యులను పిలిపించెను. ఎవ రెన్ని మందులిచ్చినను నాగయ్య స్థితి మారలేదు. ఆతని తండ్రి నెన్నియో ఆరోగ్యము పురుగువారుచూడినవి. ముగ్ధకు ఉన్నట్లుగా వీమిత్తోచినదో ఒకదినములేది బుచ్చమ్మగదికి పోయినాడు. మరల నామె పాదములుబడి తనప్రాణములు నిలుపుమని నేడినాడు. ఈమూల ఆమెవాక్యములలో నాతనికి కొంతాతక కనబడినది.

‘మూనాయనకాడ పనులు చేశేవోడి కొడుకువైపోతివే, ని న్నేంసూచి పెల్లచేసికో ముటన రూపు. నీకేనాశిగ్గులే ఈమాటలాడ్డనికి. నాయనోచెప్తే నీప్రాణాలు తీస్తేజే. అయ్యో, పాపం! అనిఁజరికుండేకొద్ది నెత్తికెక్కుతావునవే. శిన్నపటానుంచి ఒక టియింట్లో పెరిగినావోడినే అని దయదలికననేగాని మరో డైతే ఈపాటికీ...మట్ల యీమాటలాడకపో. నాయనకి తెలిస్తే సరిపేస్తదు.’

‘సావడం మేలుకదూ. సస్తా. నీవు బల్లకపోతే నేను సస్తానేగాని ప్యాణంతో పోయెను.

ఉంటనా. ఈయెదవబతుక్కంటే సాపు మేలు కదూ.’

‘యెదవమాటలు, మెట్టిమాటలూను’ అని నూమె అచటినుండి వెడలిపోనూడినది కాని నాగయ్యస్థితిచూచి నిలిచినది. నాగయ్య నోట మాటరాక తడబడి కన్నీళ్లుధారగా రాగా నేలమీద పడిపోయినాడు.

‘అయ్యో పాపం! నీకోసం యిగ్రోఫే అయిపోనను పాపం నాగయ్య’ అని పనికి పట్టే పలికినది.

బుచ్చమ్మనునను మెత్తబడినది. ‘ఇదాగో, నాగయ్య, నీకు నాయనతో చెప్పి మంచి నొకరి ముప్పించి మంచి సొబాదం కుదరస్తా. మూపిచ్చిచేస్తాను మూనెయ్యా.’

‘అయ్యో! బుచ్చమ్మా, నాకు మూడేం లో అంతా ఒక్కసీమిందనే మును’ అని పలికినాడు నాగయ్య ధైర్యముపెచ్చుకొని.

‘మానా...రాజకాడ నొకరిలో ఇన్నింటలు సంపాదించినాడు. ఆయన ఎదరో ఏదో నీమల్లుంబో పిలిపించినట్ల నంతా మంచిమంచి ఆస్తిపరుల్ని నీనొల్లక పోతే పొమ్మన్నడూ. కడకీ ఇంట్లో పనిచేశే కుర్రోడిని కట్టుకుంటే నాగయ్య నవ్విపోరం టయ్యా. బయటికి పోయి కొలువుచేసి రాజ్యాలుకొట్టి పేరుసంపాదిస్తే గదంటయ్యా నీమాటకి విలవ. అని పలికి బుచ్చమ్మ ఆవలికి పోయెను.

నాగయ్యకు ఈమాటలలో కొంత ఆశ కనబడెను. బుచ్చమ్మ తన్నంగీకరించినట్లు యాతడు తలచెను. వెంటనే యాతని హోగము పూజించబడెను. లాగునముం చేత శుష్కించిన శరీరమును రెండుమూడు దినము లింటనేయుండి నేడదేర్చుకొని తర్వాత నాడులోనికి బోయెను. ఇప్పుడు తననికి విశ్రాంత మగునానేశము కలిగినది. తన ప్రజలు బుచ్చమ్మ హస్తమే ఇనాముగా తాను ప్రసిద్ధిగాంచ నాయునని తలచి యాతడు అన్నిటిలోను ముగిసినదేయ మొనరించినాడు. తన ప్రాస కుడన యా వేంకటనాయని బ్రాధించి తన్ను సాహస్య పైనికోద్యోగమునుండి పై యుక్త్యమునకు నేయమని కోరినాడు. వెంటనే యాతని శక్తి నెత్తిన వేంకట నాయుడు ఆతని నొక కథానికతిగా జేసెను.

శ్వరగా నిషయమును పోలు యాతడు బుచ్చమ్మకు చెప్పకొనెను. అప్పుడే రోమముదరూ యుద్ధాలు రాసే. బయి యొల్లకుపోయి తురకల్ని కొట్టిరా, వాళ్ల రాజ్యాలు దోచుటచేయి, బిరుదులు యేసుకో. ఆయనక అన్నీ అని బుచ్చమ్మ బదులు చెప్పెను. నా బదులు పలుకక తలచుకొని వెడలిపోయెను. ఆదినమే మల్లిక్ కాఫర్ నడెట్టి వచ్చుచున్నాడనియు ఓరు గుటిలోని నేనయంతయు యుద్ధమునకు సన్నద్ధమగుచుండెను. నాగయ్యయు తనకు క్రొత్తగావచ్చిన యుద్యోగమును నిర్వహించి పై యుద్యోగములు సంపాదించ నిశ్చయించి

అమితోత్సాహముతో దళముతో పనిచేయు చుండెను.

నాగయ్యకు ఇప్పుడు తీరికయేలేదు. గ్రామములు, నగరములు, పల్లెలు ఎచ్చటచూచినను కూర్చుండినచోటనిలువక, నిలిచినచోట కూర్చుండక నాతడు ద్రవ్యముతో కదలి పోవుచుండెను. శత్రువును ఆతడు చెండా శివవిధము, నగరములోనికి వారిని రాసీయక అన్నిమార్గములలోను అడ్డినవిధము, మరల వారిని తమ దేశమునకు రాసీయక అజ్ఞులలో పెనుదిరిగివచ్చి నాటికనవిధము ఇవియన్నియు వ్రాసిన నొక గ్రంథమగును. జేతాళరాయనికి ఆయుధమగు కుడిభజముగా నాగప్ప నాయకుడు ప్రసిద్ధిగాంచెను. యుద్ధరంగ మగుడు శుగుంకులు పాకిపోవుటలో నడలిన నస్తువులు, ఆధిరణములు, ద్రవ్యము కొంత ఇంటికి బుచ్చమ్మకు కానుకగా పంపుచుండెను. ఆతడు ఇల్లు నడలి సవత్సరమునకు శత్రువులు సామూర్థముగా వెనుకకు మరలిపోయిరి. సవత్సరాంతమున నాగప్పనాయకుడు ఇంటికి మరలి వచ్చెను.

నాగయ్య వచ్చుచునే బుచ్చమ్మను చూచి ముగిసిన మొనరెను. ఆమెయు బదులొనర్చి 'అంతాబాగానే ఉండదగాని నాగయ్యా, శానానని చేసినవు. ఈమాత్ర రానికే త్రిప్పిడిశే యెట్లు. మల్లా నీకు సోమరితనం వస్తది. మల్లాపో నీలాంటివీరుడు

లేడని పేరుకెచ్చుకో. అనాక పెళ్లి మాట్టాడు దాంగనీ.' అని ఎదులు పలికెను.

‘సారే, నీయాజ్ఞకదూ. అట్టగే. ఎల్లా. దేశాలూ రాజ్యాలూ కొడతా. నాలంతటి వోడు లేడనిస్తా. నేగన న స్తినా యుద్ధంలో నీపేరుచెప్తా ప్యాణం వాదులుతానని మాత్రం తల్చుకో.’ అని పలికి నాగప్పనాయుడు మరల దండులోనికి పోయెను. ఈమాటలు ఓరుగంటిలో గొప్ప ప్రయత్నము జరుగు చుండెను. గ మాజుడ్డిను బోగ్లాకు సుల్తాను సఖ్యముభివంబుచు వలీఖానుని ఓరుగంటికి నయతంత్రముచేత ఓరుగంటిని పట్టుమని సంపెను. వలీఖానుడు ప్రతాపరుద్ర మహా రాజును వేటలో నిద్రలోనుంచగా పట్టు కొని పోయెను ఈవిషయమును విద్యానాథ మహాకవిచూచి రహస్యముగా యుగంధరునికి తెలిపెను. మహామంత్రియుగంధరుడును, పేరి గానికి రోగిరాజువేషము చేసి, రాజు వేటలో గాయములు తగిలి రోగిగా నున్నాడనియు, రాజునుకొని తురికలు చాకలిని పట్టుకొని పోయినారనియు చాటి యుద్ధమున కాజ్ఞ యిచ్చెను. భుస్మాఖానునిక్రింద తురుష్కులు యుద్ధము చేసిరి. ఆమహాసంగ్రామములో నాగప్పనాయుడు హాకవైపును, బేతాళనాయుడు హాకవైపును, సరసింహరాయ హాకవైపును పొడిచి తురికలను కూపుమాపిరి. బేతాళ నాయుడు హ్యూహము పన్ని కేపించిన వారిని పైతము నాశముచేసెను. ఈయుద్ధ యులో వారువారు చూపిన ధైర్యసాహస

ములకు తగినట్లు మహామంత్రి వారికి సమ్మానములం గావించి తాను ఢిల్లీకి రాజును తేబోయెను.

యుగంధరుడు ఢిల్లీలో సిచ్చివాని వేషము వహించి తిరుగుచు ఏడునెలలుండి ఉపాయముగా తనవర్తకుల మూలమున యుద్ధనానలను వర్తకనావలని ఢిల్లీకి కొని పోయి, వర్తకులచే సుల్తానును ఓడలలోనికి రప్పించుకొని రాత్రికి రాత్రియే ఢిల్లీవదలి యమునలోబడి గంగాద్వారమున హుగ్లీ దాటి సముద్రమార్గమున తూర్పుసముద్రతీర మందలి గోదావరీముఖముం జొచ్చి ఓరుగల్లు చేరెను. ఇంతకార్యమును జరుగుకాలమున ఔనుగునేసలు యమునానది పొడుగునను సముద్రతీరమునను, ఆంధ్రదేశమునకు శత్రు వులు రాదగు మార్గములయం దంతటను పెక్కుప్రదేశములలో కాపుండి చాల పని చేసినవి. పడవలు లంగరెత్తిగానే తురుష్కులు మేలుకొని పైబడగా ఆంధ్రులు వారిని హత మార్చిరి. రాజు మరల సగరము చేరెను. యుగంధరుడు, చాకలి మరల తమరాజ్యము చేరెనని సగరమంతయు చాటి ఢిల్లీసుల్తా నుతో సఖ్యముచేసికొని మర్యాదలతో వదలి పెట్టి, తమ యుద్యోగస్థులకు గొప్ప సత్కారములు చేసెను. విద్యానాథమహా కవిని మంత్రిమంత్రి నొకనింగా నియమించి పూజించెను. నాగప్పనాయుడు చూపిన పరాక్రమమున కాతనిని సేనాపతులలో నొక నింగా నియమించి అర్హరీతిని సన్మానించెను.

3

వేంకటనాయుడు తాను వృద్ధికి దెచ్చిన బాలుడు నేనామతులలో నొకడౌటకు పరమానందము జెంది వానిని కొంగలించుకొనెను. ఇంతకాలమును నాగప్పనాయని శరీరముమాత్ర మటనుండనే గాని హృదయము బుచ్చమృకడనే యుండెను. ఎప్పుడెప్పుడు ఇంటికేగి బుచ్చమృత్యుజ్ఞుడని యామెను వివాహ మాడుదునా యని యాతడు తుణము యుగముగా గడపి, సభ లేనఁగానే వేంకటప్పనాయనితోఁ గూడ నిల్లు చేరెను.

బుచ్చమృ చేటిమూలముగా ముందే విషయమంతయు వినెను. అభ్యుదయముతో నింటికవచ్చిన నాగప్పనాయనికి ఎఱ్ఱనీళ్లు కలిపి దృష్టి తీయించెను. అందఱును లోనికిరాగానే నాగప్ప బుచ్చమృతో 'నీయూజ్ఞ. ఇంకేమంటవో?' అని పలికెను. బుచ్చమృ బదులు చెప్పలేదు గాని ఆమెవదనమే అంగీకారమును తెలుపుచుండెను. పిదప చేటిమూలముగా నామె తన యంగీకారమును తెలుఁగా వేంకటప్పనాయుడు కొమార్తె వివాహమునకు ఏర్పాట్లుగావించెను. ఎల్లవారిని తిరస్కరించి గర్వముచూపిన బుచ్చమాదేవి తుదకు నరియైనవానినే వివాహమాడుచున్నదిగదా యని బంధువులెల్ల పండుగుచేసిరి. ప్రతాపరుద్ర మహారాజు కానుకలు వర్షించెను. సంతోషాతిరేకముచే నాగప్పనాయుడును, ఆతని తండ్రియు విశేషముగా బీదలకు దానములుచేసిరి.

నాగప్పనాయనికి వివాహమై కొన్ని నెలలైనవి. ఆతనికిష్టము మహాదైశ్వర్యము కలిగినది. కుమారుడు లేమిచే వేంకటప్పనాయని యాస్తియంతయు నితనిదే. పైగా స్వార్జితమును కలిగినది; రాజ్యమందు విశేష గౌరవ మేర్పడినది. కాని ఈవిభవము కలిగిన కొంతకాలమునకే యాతనికి సంతసమునకు బదులు విపాదము కలిగినది. ఒకనాఁ డాతఁడు వేటనుండి ఇంటికి మరలి వచ్చుచుండెను. మార్గములో బ్రాహ్మణగ్రహారమున నొక బ్రాహ్మణుడు తిన్నెపై తనచుట్టనున్న వారికి

‘నైర్దర్శ మస్మై ప్రయతేత మాసాన్

నిశార్థ మర్థం దవసే యతేత,

వార్ధక్యహేతో ర్వయసా సవేన

ఁరత్రహేతో రిహజన్మనాచ.’

అను శ్లోకము చెప్పి దానియర్థమును వివరించుచుండెను. నాగప్పనాయుడు కొంతనేపు నిలిచి ఆ యువన్యాసము నాలకించెను. ఇట్లు చింతించెను. ‘నేను మొదట అల్పబాలుడను. నా తండ్రి వేంకటప్పనాయని నాశ్రయించెను. ఆతని పోషణలో బ్రదుకుచు నేను ఒక స్త్రీ కొఱచై దేశములు తిరిగితిని; యుద్ధములు చేసితిని; లెక్కలేనిపోట్లు పొడిచితిని; పోట్లు తింటిని; రాజానుక్రమము వడసితిని; జమీను సంపాదించితిని. తుద కిన్నెయు నశ్వరము లేగదా. ఇహమునకై పరమును బాతుగా మఱచితిని. జను లెంత తెలియనివారు,

వృథాగా తత్త్విము తెలియక నన్ను పొగడుచున్నాను. కానీ, ఇప్పుడుమాత్ర మేమి? నేటినుండియు నానడతను మార్చుకొనియెద. భగవద్వైకార్యములు చేసెదననితలంచి యాతడు గృహము చేరెను. ఆతని హృదయములో నాటినుండియు సంతోషమునకు బదులు పోయిభావములు పెరుగిపడదోడగిసవి. కొన్ని దినములు ఆవిగముగానే యాతడు ఏదోభ్యానించుచుండెను.

ఈతనిమార్పు గాఢమూదేవి కనుగొనెను. భర్తను ఆతని నిత్యవ్యసనకు కారణమడిగెను. “ఇన్నాళ్ల నీమనకాల దరిగి నిన్ను మెప్పుచాలని బాధలుండె. ఇప్పుడు నాకోసం బాధలు పడతావున్నా. నా మార్పుగా బాధపడవోడూ, దేశాలు తిరిగివోవూ లేదు. నీకు తెలిసినది కాదు గదూ. ఈచేష్టలో ఎందరో పాడిచినా, ఎన్ని తరుకాయలో నెరిసినా. అంతా సదయకోసమే. అయితే కొన్నాళ్లగా నా అంతరాత్మ ‘దేవుడివయ చెచ్చుకోకపోతేనే, ఈమానవ జన్మం ఎన్నాళ్ల’ అంటూ మారిపోతావుండ. నువ్వేం అనుకోబాక. కొన్నాళ్ల నిన్నొటలేని అట్టా దేశస్థాలూ, పుణ్యక్షేత్రాలూ తిరిగే శొస్తా” అని భార్యకు కనహృదయాపేదనను తెలిపినాడు.

గాఢమూదేవి నిర్భారత పోయినది. ఆమెకు ఏమియుఁజాలలేదు. కోసమును, దాఖమునుకూడ వచ్చినవి. ‘ఏనూల్లో’ పక్షలైలో ఎవరిని కన్నీశివానో, ఎల్లానంటువు. నేనే

నీకంత సులకనగా ఉండనా. దీనికోసమేగా మోసు నువ్వు నన్నిన్నాళ్ల అబద్ధాలుచెప్పి మోసంచెయ్యటం. కానీలే’ అని గద్గడకముగా పలికెను.

‘కాదేకాదే, ఎంతమాత్రంకాదే. నేను నాహృదయం సుద్దంకావాలని పోతుండనే. దేవుడిదరిసనాలు చేసుకొని, చేసినపాపం కడిగేసుకుంటూ. నువ్వు ఏఅనుకోవద్దు. నామాటవిని సుకుంభాపుండు. నామమనుకు నెమ్మది కోదాని హాళే నాకు ఉద్ధరిపి పోనటానికి.’

‘నా ఉద్ధరిపేమీ ఎట్లీనోడికి..... మానూ! ఎందు కీతంబూ సీకంతా ఎట్లీ వైరాగ్యమూ పుట్టితే నువ్వు ఇంకాకాడే నడుపుకొంటా, నడుపుకొన్న అయ్యోన్ల నడిగి తలుసుకొంటా ఉండిపో. గుడిగోవు రాలు కట్టిందు. ఈ వొకవైపు అం వొక వైపులేదు. ఎందుకు తిప్పుకోతావు.’

‘కాదుకాదు. నీకు తెలిసినా. నామీంద సీకు నిజంగా మమమంటే నా మమపు ఎరితంస్తావుంటే నువ్వు సుస్తావుంటావా.’

పాపము, ఆమె ఎన్ని చెప్పినను నాయుండు బదులు చెప్పచునేయుంటెను. ఆతనిని నిలుపుట తనకు సాధ్యముకాదని యామె తలంచెను. తల గిరున తిరుగంగా నామె పక్ష పోయెను. ఇంతలో నాయుండు ఆమెను చేతులలో పట్టికొని పక్కమీద పెరుంకబెట్టెను. పదవ ఎట్లీ ఆమెకు బోధించి తాను

యాత్రలుపోవుటకు సంసిద్ధుడాయెను. పోవుటకు ముందు తనకత్తిని ఆమెచేతికిచ్చి, అప్పుడామె గర్భిణి, 'ఇది నా పిల్లోడి కీ. దీనికంటే మేలైంది వాడికి నేనే మీ బోతా' అని ఆమె యుంగరమును తాను కైకొని ఆరాత్రి ఎవరికిని తెలియనీయక బొటసారివేళమున నాతఁడు ఓరుగల్లు వచ్చిపోయెను.

ఆతఁడు పోవువరకు నెట్లోయందీ ఆతఁడు పోగానే ఎచ్చమ్మ ఏమ్మయ్య, తలవెగ్రడుకలు లాగుకొని, చేతులు పిసుకుకొని, పడకలో మొగము పెట్టుకొని కొంత నేపు ఏడ్చి ఏమిసేయుటకును తోచక పడిక లోనే దొడ్లుచుండును. మధ్యలో మరల నాతని వెనుకకు పిలుచుకొనిరావలయునని గూమెకు తోచెను. కాని ఆ చీకటిలో దారి తెలియదని మానుకొనెను. ఇంతలో నాతని కత్తితో తనతల దూగుకొనఁదలంచెను. ఆతని కత్తితోనే తాను చంపుకొనిన ప్రజలు నిరంరాధియగు నాతని హంతకుడందగు గదా యని వెనుకంజవైచెను. తన కడుపులోని శిశువును తలచుకొనెను ఆ రాత్రియంతయు నావిధముగాఁ గడపి ఉదయమే లేచి తల్లిడికిదంతయుం తెప్పకొనెను.

వేంకటనాయఁడు ఆశ్చర్యపడెను. 'నిన్నొచ్చిలేది యాడికి బోతాడమ్మా. నీమఁబసు పరీక్ష శేయ్యటానికి నాటకమాడతాన్రండాడు. వొస్తాడులే. కొన్నాళ్లు కనిపెట్టుకుండు, అంతా తెలస్తది.'

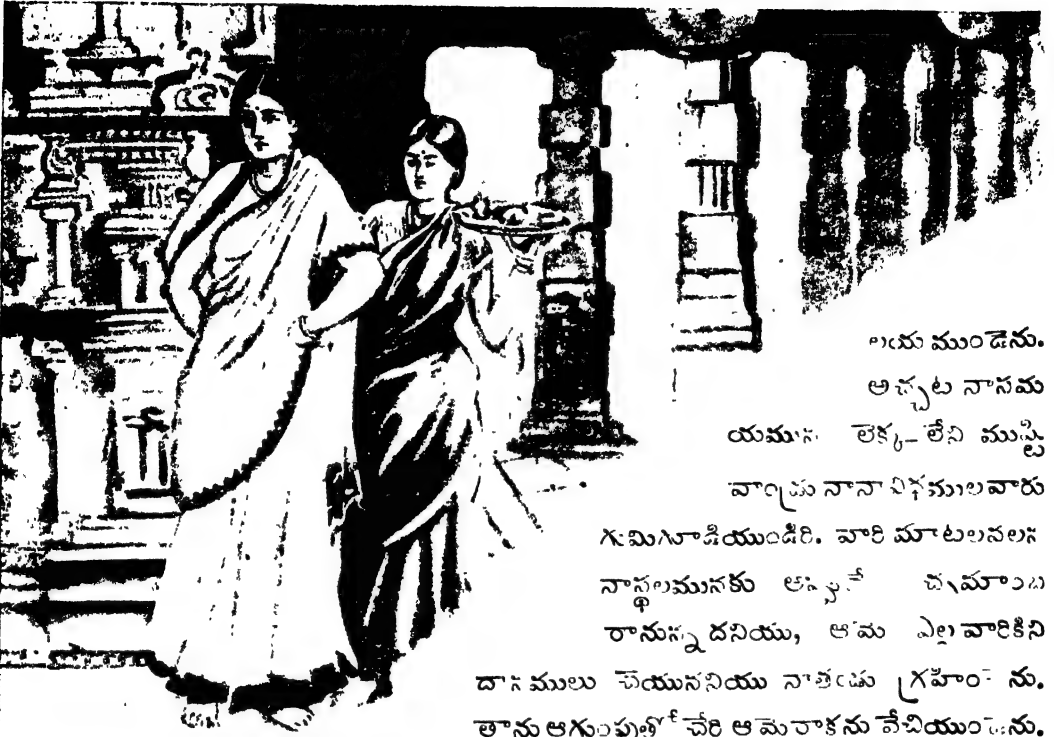
'లేదు నాయనా, మల్లారాడు' అని భర్తను చక్కఁగా నెఱింగి యామె వచించెను. వేంకటనాయఁడు ఇదంతయు నమ్మలేక ఆలోచనలో పడిపోయెను. వెంటనే మనుష్యులను నానాదేశములకు తేల్త్రములకును పంపి వెదకించెను. కాని ఎచ్చటను అల్లునిజాడ కానరాదయ్యెను. దినములు గడచుచుండినవి.

బుచ్చమాంబ ఇంక తాను భర్తను చూడనని నిరాశచేసికొనెను. నాగప్పనాయఁడు కనఁబడని దినమునుండి గూమె నవ్వఁగా చూచినవారులేరు. కొంత కాలమునకు ఆమెకు ప్రసవము కాఁగా కుమారుఁడు పుట్టెను. ఆ బాలునియందు తల్లిద్రుమ్మార్తిని గాంచి గూమె గారాబముతో వానిని పెంచుచుండెను. ఆమెకు ఆ బాలుఁడు డొక్కఁడే సంఘోషకారణము బాలుఁడు జనించిన కొంత కాలమునకు ఆమె దేవాలయములు కట్టించుచు, బ్రాహ్మణులకు దానాదికములు చేయుచు ధర్మకార్యములయందే కాలము గడపుచుండెను. పూర్వము ఎట్లు సౌందర్యమునకు పేరు వహించియుండెనో అట్లే ఇపుడు దానాదికమునకు పేరువడసెను. క్రమముగా నామె నివాసస్థల ప్రాంతప్రదేశమెల్ల లేనివారికి ఆవాసస్థలముగా మారెను. దానమునకు ప్రఖ్యాతులు ఎందఱుండియు నామెకు నరిగారని ఎలవారును పొగడుచుండిరి.

ఈలోపల నాగయ్య కాశికిపోయి ఎవరికిని తెలియని ప్రదేశమున నేడుసంవత్సరములు

భ్యాసమునఁగడిపెను. తర్వాత డేత్రమువెనుక డేత్రమునకు ప్రయాణము చేయుచు భరతఖండమును లెక్కలేని పర్యాయములు ప్రదక్షిణము చేసెను. ఈవిధముగా దేశమెల్లఁ జూచి అన్నిమతములవారిని సంవర్ధింది పెక్కు విషయములను తెలిసికొని మరల ఓరుగంటికివచ్చెను. ఇష్ట దాతని వేషము పూర్తిగా మారిపోయినది; ఎవరను గుర్తునట్టనట్లుండెను. ఊరి బయట కొందరు ధైరాగులు, జోగులు, సన్న్యాసులు నుండిరి. వారికడకు పోయి చూతఁడు కూర్చుండెను. వాగును మాటలు వరుసలో బుచ్చమొనబ యొక్క దానమహిమను, పాతి ప్రత్యమును పొగడుచుండిరి. వెంటనే చూతనికి దుఃఖము పొర్లివచ్చునట్లుండుటచే నాస్థలము నడలి మఱియొక చోటికి పోయెను. ఆ సమీపమున నొక క్రొత్త దేవా

లయముండెను.

అచ్చట నానమ

యమున లక్క-లేని ముష్టి

వార్తను నానావిధములవారు

గుమిగూడియుండిరి. వారి మాటలనలన

నాస్థలమునకు అప్పుడే చూచుచు

రానున్నదనియు, ఆమె ఎల్లవారికిని

దానములు చేయుననియు నాతఁడు గ్రహించెను.

తాను ఆగుంపుతోచేరి ఆమెరాకను వేచియుండెను.

ఇంతలో అచ్చమాంట కుమారునితో నడచి దేవా

లయములోనికి వచ్చినది. ఆమె స్వహామకూడ మారి

పోయినది. తలవెండ్రుకలు జడలుగట్టియుండినవి; మొగమున వైవభక్తి,

కొంత శోకమును కనబడుచుండినవి. స్నానముచేసి పట్టుబట్టగట్టి మడిగా

నామె దేవాలయము ప్రవేశించెను లోలకకొంతనే పుండి దేవునికి పూజచేయించి ముగియఁ

గానే యామె బాలునిచేతికి డబ్బా పట్టెమిచ్చి ఆ గుంపునకు వరుసగా నిష్క్రించుచు వచ్చెను.

ఇదంతయు చూచుచుండిననాగప్ప ఆబాలుఁడు తనకడకు రాఁగా తానును చేయిచాఁపెను.

ఆబాలుని చూడఁగానే యాతనికి కన్నీళ్లువచ్చినవి. 'భగవత్ప్రీతిగా నడుచుకో బాబూ' యని

వలికి ఆబాలుని కాఁగిలింపుకొని ముద్దాడి వెంటనే ఆమె తన్నెక్కడ గుర్తించునో యని మొ

గము త్రిప్పుకొని వెడలిపోయెను. ఆమెయు ఆతనినే చూచుచుండి ఆతఁడు పోఁగానే తన

చేటిని పంపి ఆతనింబిలుచుకొని రమ్మనెను. కాని ఎచట వెదకినను ఆతఁడు కానరాఁడు.

నాగయ్య ఏకాంత ప్రదేశమునకుపోయి తనవలెనే తనభార్యయు భగవదనుగ్రహము పొందుటకై కృషిచేయుచున్నది కదాయని సంతోషించెను; ఏడవ వారిని తాను వదలి

తన గదాయని దుఃఖించెను. తన్నెఱింగించి దలంచెను. ఇంతలో కూడదనుకొనెను. 'ఈ ఐహిక సౌఖ్యములు, వాంఛలు తుచ్ఛములు. మరల ఇంటిలోబడిన బుద్ధి మారిపోవును. నాభార్యయు, కుమారుడును జేవుని ధ్యానించుచు దుఃఖములోనే కాలము గడుపుదురు గాక.' అని సమాధానము చేసికొనెను. పిదప నాతడు ఓగుగంటి నెలువల జనసంచారము లేనిచోట నేలమాలిగయొకటి చేసికొని అందు వసింపదొడంగెను. ఎవరైనను కనికరించి యన్నము తెచ్చిపెట్టిన దినుచు లేని నాడు పిస్తుగాఁ గడుపుచు గొప్పసన్మాయియని ప్రసిద్ధిగాంచెను. ఆతనిభ్రాతృతీయ పుత్రుని అతనికి భిక్షుల పంపుచుండిరి. బుచ్చమాంబయు పలుమాన్లు పంపుచుండెను. కాని ఎవరును ఆతని నామాదకముగా నెఱుంగరు.

ఇట్లుండఁగా నాతనికి అవసాసకాలము వచ్చినది. అంతట నాతడు తనకు నమ్మకమైన శిష్యునిచే నాడు తనకు బుచ్చమ్మ యొసంగిన యుంగరమును ఆమెకు పంపివెంటనే వచ్చి తన్ను చూడఁగోరెను. ఆ యుంగరమును చూడఁగానే అతిహర్షముచే నామె మూర్ఛిలైను. ఇంతలో పరిచారిక యుపచరింపఁగాలేది కుమారుని పిలుచుకొని స్వామిదర్శనమునకు పోయెను. బుచ్చమాంబ వచ్చునప్పటికే ఆతనికి కొనయూపిరి యుండెను. ఆమె తటాలున లోనికి దుమికి ఆతని చేతులు పట్టుకొనెను. నాగయ్య కండ్లు తెరిచి చూచి ప్రాణములు విడలెను. ఆమె దుఃఖమునకు మేగలేదు. 'నిన్ను ఆదనమే సూశినాను, తెలివిలేనిదాన్ని పోల్చుకోలేక పోతినే. నీబిడ్డని పలకరించినావు నాతో ఒక మాటన్నా పోతినే.' యనియేడ్చి యామె నేలబడి ప్రాణములు విడలెను.

ప్రతిబింబములు

K. P. S.

అనుమఁ డిటులఁ దనకథ నొగి-వినుపించిన యెడఁద నెంతో వేడుకగొని య
మృనుచూలి యతనితో నిట్లని వినిచెఁ దనదు బాని లాగు కడంకఁ.

నినుఁ దనలెంకఁగాఁ గొనియెనే ననునేలిన యెమ్మెకాఁడు స
గ్గనుఁగొన నంపెనే నెనరు కందున; దన్నెద సమ్మి నిచ్చుట
మను నొక పూవుఁబోడికలమాటఁ దలంచి కలుగి యానతోఁ
దన కలనూపు దెల్పుటకు దాఁ నలపోసెనె నిక్కహానోకో.

తలఁచునె సన్ను చెందొవల దాయకొలంబునఁ దోఁచు నిండుబా
లిలియగు రాగవుండు కడువేదురుగొల్పెడి సోకుమూఁకలఁ
వలఁతితనంబుచే నుసురువాపి దురమ్మున నెమ్మెమీఱు నీ
సిలుగులఁ దోర్చి న న్పెరిమఁ జేకొనఁజూచునె నీ వెఱుంగుదే ?

కినుక యెసంగ దేకన యొకింతయు నాదెన నాన హాన్నుజు
కను గొనిరాఁ గఱానసయి కానల కంపినదాన నొటఁ; దా
ననఁడొకదయ్య లక్కుమనుఁ జాతరి నాతని దూఱి వేసటఁ
బానుఁడఁ జేసి రాముఁ గనఁబూమ్మని తుల్యతనమ్ముఁ జూపుటఁ.

తుంటవిద్దింట దాఁ ద్రోచెక్రీగంటిపెఁ - మంట నేనంట నూమన్న మేల్వీలు దా
నంటి సద్దంటిమో నట్లుగాఁ జేయునా - వంటన స్థంటున న్దాఁ దలంపెండ్కా.

బరిమగలాఁడు కంగినల కోర్వఁగలాఁడు దురాన మాన్తురఁ
దఱుమఁగలాఁడు చేకొనినఁ దప్పకఁ బ్రోవఁగలాఁడు నాదెసఁ
బెరిమగలాఁడు నామదికి వేదురుగూర్చెడి సిల్లు లెల్లు తాఁ
దఱుమఁగలాఁడు కో యను చెద స్థలపోయుదు నెల్లవేళలఁ.

మిక్కిలికంటివిల్లు పసమించఁగ నుచే దురమ్ములోనఁ దా
నెక్కటిమూచు రక్కసుల నేడ్డఱుఁ ద్రుంచెఁ బిసాళిశాక్తి
యుక్కున బమ్మతూఁ పడరనొంచె దలంచిన రాగవుండు న
న్నక్కట రక్కసీండ్ల కెనయై చనఁజేసెనె యిట్టికర్ణముల్.

ననుఁ దనయాలిగా నడయునాఁడు మొద ల్పెనుకానలందు బం
ష్టను దిని యెండకోర్పుచు నొడ ల్వడకించెడి పోరితమ్ములం

దనఁ దనయోర్పుఁ జూపి తరిఁ దోరిచెఁగాని సుకమ్మటన్నమా
టను దన వీనులఁ జొనుపుట న్ననఁ డేలిక యక్కటక్కటా.

కొండలఁ గొంచు రక్కసులు కోల్తలనేయగ లేతనవ్వుతో
నించుమొగంబు వాడువడసీనివితమ్మునఁ బోరొనర్చి లే
యెండు కేవ మ్మునా దెసల కేఁగఁగఁజేసిన జెట్టి నన్నుఁ బ్రో
వండున నెట్టలాడునొకొ వాయికొల న్దొలఁగింపవచ్చునే.

కలితన మొప్ప ని న్నేనయగామిడులేమొనలై తలిర్ప మ
బ్బొవిరి తిట్టఁ దాఁటఁదగుఁ బో తలపోయఁగ నెందు వీలుగా
సలగునె కొంచుమేడరుల నాలమున న్బొలియించు పూన్నియో
చెలుపునఁ జెల్వుఁ డీయనదఁ జేకొని మన్నునొ విన్నుమన్మఁడా.

కాసల నుండఁగాఁ నాలువకాకి యొకించుక గాసినేయ కో
పానను దాని మన్నిగొన వాలగు నల్వజిరానడర్చి యొ
తో నెనరొప్ప నావెరపు దోరిచి మన్నిన నాయెడందఱేఁ
జాననుమాను; బాములువడ న్నడు నోర్వక న్గొలఁడితిఁ.

కననగు నెట్ట భమ్మి నెనఁగ న్బొడసూపిన లేమ యన్నతో
డన సలరారునానిని నెడందకొలంబను వాలవెక్కిఁ
గొనబగు నించుచందరునకు న్బురుడై పొడసూపినట్టి రా
యని నునుమెట్టుఁదమ్ములను సూళి నొగి న్నది వంతరఁగఁ.

మొగుపుంగేలు దలిర్ప నేడుముసుకమ్ము న్బక్కిఁడాలేవ్వు నాఁ
దగు రాచూలిని మాటవాల్పదుపుడందంపున్నతాతమ్మిచా
ల్పగముక్కాలిని పోకుమబ్బుగమి నెంతోదవ్వుల న్దూల్చఁగా
దగు పెన్నాలిని బాముపెగ్గడలి నీఁద న్బాసఁజా పీలినిఁ.

అక్కటికంపుఁ జెగ్గడలిసకా సల రాముని యజ్ఞదోయికిఁ
ప్రమొక్కితి నెంతోవేడ్య- నను మోయనుమా! నెనరూని నన్నునీ
రక్కసిపిండుబారివడరానివితమ్మున నోమఁ దానె నా
దిక్కనియుంటి నంచు వెనుదీయక విన్నప మిట్లు చేయుమా.

అనుమా యనుమా తాఁజూ-పిన మూలిమిఁజేసి యుసురువిడువక తానే
వినమానిన నడఁకువతో-నిను మానఁదలంప దెడఁద నెలత యటంచుఁ.

ప్రతిజాతికి ఒక ఆదర్శం ఉంది. అదియే ఆ జాతి ప్రాణము, మూలశక్తి, స్వీయాన్నత్యాన్ని ప్రకటించే విద్యుద్దీపము. జాతిలో అంతర్గత మేయున్న దైహికమానసిక ప్రకృతులయొక్క గూఢాంతరమే జాతియొక్క ఆచర్యప్రభావం. యుగాలు మారుతాయి; సంఘాలు మారుతాయి; రాజ్యాంగాలు తలక్రిందౌతాయి. కాని ఒక జాతియొక్క ముఖ్యసూత్రాలు మారాలంటే, అనేక సృష్టలు మారాలి. ప్రతిజీవియొక్క హృదయంలోను వైతికశక్తులు ఎల్లప్పుడూ పనిచేస్తూనే ఉంటాయి. ఆధ్యాత్మికనిశ్చేదకాల్గే వైమెట్టు ఎక్కాలనే కాక్షాహలం ప్రతిమానవునియొక్క అంతరాత్మలోనూ ప్రతిస్థనిస్తూనే యుంది. అజ్ఞానమనే ఆదిశక్తి ఆకాశాహలాన్ని, ఆ ఆవేశాన్ని కప్పిపుచ్చు ప్రయత్నిస్తుంది. అట్టిపాఠాలు ముసిరికొన్న సంఘం నిస్సహాయం ఉంటుంది. అట్టి మహానిద్రలో తూగుతూ, పొద్దుతూ యుంది మన భారతజాతి. జాత్యావర్తము మోక్షమనేసంగతి బొత్తిగా మఱచిపోయింది. సాంఘిక గుణభిమాన ఆవేశాల్లో సునిగిపోయింది. కష్టించి కృషిచేసి సంఘానికి మెరుగుపడే కాగ్నికుల కష్టాల్ని హృదయంలో పూజింపలేకపోయింది.

శరీరానికి హృదయం ఎల్లో, మానవత్వానికి ఆత్మ ఎటులో, పుష్పానికి పరిమళ మెట్టిగో, సాంఘిక నాటకానికి రైతు లటులని తెలియకపోతే మన జాతీయోద్యమ భేరిలు, మన సంఘసంస్కరణాభిలాషుల వికటాట్రహాసాలు, మన ఆర్థికవేత్తల కుయుక్తి సూత్రాలు నిష్ప్రయోజనములై కాలమనెడు మున్నీటి పెనువెల్లువలో మునిగిపోతాయి. మనదేశము సరిదేశము లలో తల ఎత్తనదనన్ను, మన కళావిశేషాలు, మన విద్యావిధానాలు, మన శాసనపద్ధతులు, మన ఆర్థికసంపత్తులు, మన ఆధ్యాత్మికశక్తులు పూచిఫలించి శోభింపనరనంటే, మనభూములు పండాలి, మన అజ్ఞాన తిమి

రము విరిగిపోవాలి, మన గ్రామాలు ధనధాన్య సాభాగ్యాలతో కులతూగాలి. పొట్టపూటికి లేని పామరునకు బాటేయరథాలు ముంగుతుగా మూలశక్తి ఎక్కడెందు వస్తుంది? ఆధ్యాత్మికసాధాన్ని సృష్టించే క్రియాశక్తి ఎల్ల సన్నిధిస్తుంది?

మన ఋషిశ్రేష్టుల కాలంగా, మన శాస్త్రదేవుని కాలంగా నిష్కలుమంబులన నాగరికతా ప్రపంగులలో నేలినామెన మన ఆర్థికగ్రాన్ని ఒక మారు హరించండి. చినిగినపుష్పాలు, శీర్షించినదేవళములు, కష్టించిన మానవసంజగాలు, పురుగులమయమై లుకలుకలాడు ముగికినీళ్ల ప్రవాహాలు మీకు అందు నీమూలమైన కాన్పించునా? తినుటకు తిండియే లేక రేయంబవలు గోదించు బాలబాలికలార్థముల నొస్తుమా నిత్యనూ కంటినిరుగార్చు కులకాంతలు మీ కేగొందులనైన కాన్పించురా? అప్పటి విద్యాగోఘులు వేలు; అప్పటి ఆర్థికసంప్రదాయానువేలు; అప్పటి సాంఘిక మలయిన కట్టుబాటులు వేలు. బాధికి తగినవిద్య, కులానికి సరిపడు కృత్తి, నీతికి తూగిన కృషి, జాతికి చగిన కళలు, సంఘానికి సరిపడు ఆర్థికపారమార్థికసంస్థలు - ఇవి మన ప్రాచీనమైనదవ నాగరికత యశశాసాధానికి పునాదులు. ఇప్పటివలె జీవితోపాధి కెంగునూ కొఱగాక, విద్యార్థుల పిల్చిపిప్పితేయు 'కాలేశ్వరి'లవ్వను లేవు. శరీరరక్షణ కుపకరించు ఆగోగ సూత్రాలు, గృహస్థసర్వ నిర్వహణమునకు గోష్ఠదు గృహ్యసూత్రాలు, ఆర్థికాంతికవలయు ఆధ్యాత్మిక ధర్మాలు నేర్పెడివారు అప్పటి గురువులు. మనమో పాశ్చాత్య నాగరికత తరంగముల యొజ్జిషిలో నలిగి మూల్గుతూ, ప్రాణములేని పూరిపువకలవలె, స్వదేశమన నెఱుగక, స్వరాజ్యమన నూహింపలేక మాధమతా వేళములను దుమారములలో బడి ఎరిగిపోవుచున్నాము. ఆర్థిక రాజకీయ విషయాలలో పాశ్చాత్యపండితుల

ఇదియె, నాదోయిటను గ్రహియించుకొంటి
నీ కళాతరంగిణి నుండి నీరములను
ఈజలాంబలితో జరియించి నిన్ను
మరల నీయంద చేతు సమర్పణము.
అమ్మ! నా కెందు కొండవలెనూ లేదా,
ఈ యనంతరసాగ నేను క్షణము
పక్కమున్నదమై జేలియూడునేని
విశ్వకరలు నాయంద విలించుకొందా.

సర్వయుగముల రససహస్రస్వరూప
మును నాలోన ఒకక్షణమున నె నిలిపి
'అతిసుతారము' నున్నితమైన పొగను
చీల్చుకొని రసగర్భము శరీరపొదు.
దేహమిది! నీవు పెంచిన దేకదమ్మ!
నాదామదికి రంగులు పూసినావు నీవె,
ముక్తి!—నీయందా పుట్టినప్పుడ లభించె;
కలుపుకొను, హాయిలో హాయి కలిసిపోవ!

జెనిత్ ద్రాక్షసవ

ఆయుర్వేద
శాస్త్రీయ
పద్ధతులమీద
తయారు
కాబడినది

ఆరంభమున నున్న కాయరోగము, ఉబ్బర, శ్వాసవాత, ద్రాక్షము, ఊపిరితిత్తులకు సంబంధించి యితర
వ్యాధులు, శీతలము, పక్షిణము, మందాస్యము, మలబద్ధము, కడుపు పులియుట, కంటులు వచ్చునట్లుండుట,
అన్నివిధములను గల వ్యాధులు మన్నుల బాధములను ఇది పూర్తిగా కుగర్చును. నిల్లలచిట్టలను పోగొట్టుటలో
అద్వితీయ మైనది. త్రాగుటకు మధురముగా నుండును. క్రమముగా నేవించినచో, కేసులను క్రమముగా నుంచి,
ఆకలిని వృద్ధిజేయును. శనిత్ ద్రాక్షోపమము రాత్రినే కరుండుక మునుపు పుచ్చుకొనిన సుఖనిద్ర నిచ్చును.
ఉదయమున మేల్కొంచినంతనే తమపనులయందు దాసత్వము చురుకుగా నుండురు.

“శనిత్ ద్రాక్షోపమము” బ్రహ్మకు ప్రతినగరములోను, పల్లెలందును గల దుకాణములలో దొరకును. తపాల
వ్యాగ్రా నీసాల సంపుటలను మిగుల వ్యయ మనను గాన మా ఖాతాదార్లు హరిగ్రామములో గల దుకాణములందే
“శనిత్ ద్రాక్షోపమము” కొనినచో ఖిలుగా నుండు ఖేకాక లాభకరముగాగూడ నుండును.

పల 1½ పానురు. 1-12-0. 1 పానురు. 1-4-0. ½ పానురు. 0-12-0. ప్యాకింగ్ వి. పి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

ఆంధ్రప్రదేశ్ దేశము—

ఉప్పేంద్ర అండు కో., నంటూరు.

Zenith Chemical Works,
Dekaran mansions, Princess St., Bombay No. 2.

వృద్ధీమహారాజయొక్క తాణ్ణివాడ శాసనము

డా. నేలటూరి వెంకటరమణయ్య

ఈ తామ్ర శాసనపు గ్రేకులను మూటిని నాకు బ్ర. శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారి నాగిరి. వీని మొత్తముతూకము ౨౬.౫ తులములు. ఒక్కొక్క గ్రేకును ౬.౨" అం. నిడివి, ౨.౧" అం. వెడల్పు, ౦.౧" అం. ఘనమును గలిగియున్నది. గ్రేకుయొక్క ఏడవ కొనదగ్గరి, కడియమును దూర్చుటకు జేయబడిన బెజ్జ మొక్కటి కలదు. మొదటి గ్రేకు నందు నాలుగు పంక్తులును త్రిక్కిన గ్రేకులయం దొక్కకదానియందును ఏడేసి పంక్తులును యక్షరములు చెక్కబడియున్నవి. కడియముగాని దానిపై తామ్రము నేయబడిన ముద్రకగాని నాచేతికి రాలేదు.

శాసనము అసంపూర్ణము. పూర్వము రామకృష్ణకవిగారియొద్ద శాసనమునకు సంబంధించినవి గ్రేకులు నాలుగు గొక వలయమున గ్రుచ్చియుండినవట. ఒకప్పుడు మదరాసు శాసనపరిశోధక శాఖవారి తామ్ర పట్టికను గైకొని చదివి తమ ౧౯౧౭-వ సం.పు నివేదన పత్రికయందు దీని విషయమై చర్చించి, కవిగారికి దానిని తిరుగనిచ్చిరట. తరువాత కవిగారు పలుదేశములలో కాపురములు నల్పుచుండుకతమున వారి గ్రంథసామగ్రి యావత్తును స్థలాంతరములకు గొనిపోవబడు

చుండెను. ఈ ప్రమాణములసందుకట్టిన నాల్గవగ్రేకును, కడియమును నెచ్చటనో నష్టమైపోయెనట.

శాసన మసంపూర్ణమైనను చరిత్రకు సప్తము కలుగలేదు. ఏలన, సప్తమైన గ్రేకు నాలవది. ఇతరశాసనము లన్నిటియందును సామాన్యముగ సగపడు దానఫలమును చెలియజేయు వ్యాసగీతాశ్లోకములే అందు చెక్కియుండెను. ఈ విషయమును మూడవ గ్రేకు రెండవ ప్రక్క కడపటి పంక్తి తుదను చెక్కియున్న 'బహుభి వ్యవసాధా దత్తా' యను శ్లోకపాదము స్పష్టపడుచున్నది.

లిపి:—ఇందలి లిపి విశేషములు నుడువదగిన నేనియు లేవు. మూడవగ్రేకు రెండవ ప్రక్క కడపటి పంక్తియొక్క మొదటి యక్షరము ఆరవ, ఏడవ శతాబ్దాలనాటి 'ల' ను పోలియున్నది. దానిని శాసనపరిశోధక శాఖవారు 'ని' అని చదివిరి. కాని, యది సరికాదు. ఆకాలపు లిపి ననుసరించి దానిని 'ల' యనినో చదవవలయును. లిపి క్రీ. శ. ఆరు, ఏడు శతాబ్దములలో తెలుగుదేశమున వాడుకయందన్న లిపినే. శాసనము లోని యక్షరములు కుబ్జవిష్ణువర్ధనుని

తిమ్మాపురము తామ్రశాసనపుటక్షరములను బోలియున్నవి. అక్షరములు చక్కగను లోతుగను చెక్కబడియుండుటచేత, రేకులు అరిగిపోయిన స్థలములయందు పైతము, సునా యాసముగ చదువుటకు వీలైనది. శాసనమును చెక్కిన శిల్పి తన కార్యమును బాగా హాకతతో నిర్వహించినాడని చెప్పటకు వీలు పడదు. ప్రమాదములు పెక్కు కాన్పించుచున్నవి.

శ్లోకం	పేజీ	సంఖ్య	పాదము	పాదము
2	1	4	పాదము	పాదము
"	"	"	ప్రతి	ప్రతి
"	"	5	గ్రామ మధిపతి	గ్రామ మధిపతి
"	"	"	సర్వ	సర్వ
"	"	"	కుటుంబము	కుటుంబము
"	"	"	సమస్తము	సమస్తము
"	2	1	ప్రతి	ప్రతి
"	"	"	అన్ని	అన్ని
"	2	1	(ఉప) నిమగ్న	(ఉప) నిమగ్న
"	"	"	గవహ	గవహ
"	2	2	గవహ	గవహ

ఇంతేకాదు. కొన్నిచోట్ల అక్షరములను వదలివేసినాడు. రేకు ౧. ౪౦ ర. 'ప్రియతనయః' అనుటకు బదులు 'ప్రియతనయ' యని యు; రేకు 3. ప్రక్క ౨. ౪౦. ౪లో 'ఆజ్ఞా' అనుటకు బదులు 'ఆజ్ఞా' అనియు విసర్గను వదలివేసి చెక్కినాడు. మఱియు రేకు 3. ప్రక్క ౨. ౪౦. 3 లో '(ప్ర)వర్థమాన' యని యుంపవలసినచోట '(ప్ర)వర్థమాన' యని 'వ'ను విడిచి చెక్కినాడు.

భాష:—శాసనగ్రంథము యావత్తును సంస్కృతభాషయందు విరచింపబడియున్నది. రేకు 3. ప్రక్క ౨. ౪౦. ౫ కడపట జెక్కబడిన 'బహుభి వ్యవసూధా దత్తా' యన్న వ్యాస గీతాశ్లోకపాదము దప్ప తక్కిన దంతయు వచనము, తప్పలు లేవు. కాని రేకు ౨. ప్రక్క ౨. ౪౦. 3లో 'ప్రాయమాణ' యని యొక యంశబ్ద మగడచున్నది. ఇది వ్యాకరణ విరుద్ధము. ఇట్టి మాటము సిద్ధించదని యిదియు యభిప్రాయము. దీనిని 'ప్రతాయమాన' యని దిద్దిచదువుకొనవలయును.

శాసన కాలము :— శాసన పరిశోధన శాఖవారు ఈ శాసన కాలము క్రీ. శ. ఎనిమిదవ శతాబ్దారంభము అని వ్రాసియున్నారు. ఈ కాలనిర్ణయము సరికాదు. అట్లు తలంచుటకు రెండు కారణములు గలవు: (౧) శాసనము నొసగిన దాతయగు పృథివీ మహారాజయొక్క రాజధాని పిష్టపుర మని 'పిష్టపురాన్' అను శాసనారంభవాక్యమువలన తెలియుచున్నది. పిష్టపురము క్రీ. శ. ౬30 సంవత్సరమున చాళుక్యరాజుల వశమాయెను. అది మొదలు పిష్టపురమును తత్పరిసరములును వారిస్వాధీనమున నుండెను. క్రీ. శ. అష్టమశతాబ్దారంభమున నీ ప్రాంతములు చాళుక్యులయేలుబడియం దుండినట్లు శాసనములవల్ల తెలియుచున్నది. కావున ఆ కాలమున చాళుక్యుడుకాని న్వతంత్ర ప్రభువాకడు పిష్టపురమునుండి రాజ్యముజేయుట యసంభవము. ప్రస్తుతపు శాసనము నొసగినదాత

చాళుక్యుడు గాడు. చాళుక్య నరపాలునికిగాని మఱి యన్యునికిగాని లొంగినవాడని చెప్పట కెట్టి యాధారమును గానరాదు. కావున ఈ శాసనము పిష్టపురము చాళుక్యులకు స్వాధీన మగుటకు పూర్వ మొసగబడెనని తలచుట యుక్తము; (౧) లిపి వైఖరిని జూచినను క్రీ. శ. అష్టమ శతాబ్దారంభ కాలము నాటి దని తలచుటకు వీరులేదు. ఇందలియక్షరములు కుబ్జవిష్ణువర్ధనుని తిమ్మాపుర శాసనపుటకురములను మిక్కిలి పోలియున్నది. ఈ కారణములవల్ల శాసనము క్రీస్తు శక సప్తమశతాబ్దమునాటి దనియును, క్రీ. శ. ౬౩౦ సం. ప్రాంతమునాటిది కావలయు నని యును నూహించుచున్నాను.

శాసనగ్రంథము:—రమకాశ్యపసగోత్ర జాతును, మహారాజ రణదుర్జయుని కుమారుడగు విక్రమేంద్రుని పుత్రుడును నగు పృథివీ మహారాజ పిష్టపురమునుండి నిజనిజయరాజ్య సంవత్సరము ౪౩ సందు కార్తిక శుక్ల పౌర్ణమాస్యనాడు, కొడ్డామఱ్ఱ గ్రామవాసియు, కామకాయనన గోత్రోద్భవుడును, విష్ణుశర్మ పుత్రుడగు పృథ్వీశర్మయొక్క కుమారుడును, ఛందోగనబ్రహ్మచారియును నగు భవశర్మకు పాగుకారవిషయములోని తాడ్టీవాడ గ్రామమును అగ్రహారీకరించి సర్వబాధా పరిహారము గలదానినిగ జేసి యిచ్చినాడు.

ఈ శాసనోక్తదానము నొసగిన రాజేవంశమువాడో తెలియదు. ఇతని గోత్రము

పేరు రమకాశ్యపసగోత్రమని ఇందు నచింపబడియున్నది. ఇది యొకయసాధారణ గోత్ర నామము. కాని, 'కాశ్యపసగోత్ర' మనుటకు బదులు 'రమకాశ్యపసగోత్ర' మని చెక్కబడెనని శాసనశోధకశాఖవారు వ్రాసినది అంగీకరింపదగినదికాదు. దాతయొక్క తాతతండ్రులిందు బేర్కొనబడినారు. తాత రణదుర్జయుడు. ఇతడు మహారాజు. ఇత డొనర్చిన ఘనకార్యము లేవియు శాసనగ్రంథమున వర్ణితములు కాలేదు. 'రణదుర్జయు' డనునది యతని బిరుదనామమేమో యను సందియము గలుచున్నది. తండ్రి విక్రమేంద్రుడు. అతనికి మహారాజును బిరుదుగూడ లేదు. గట్టెయొక్కినట్లు తోచదు. దాతయగు పృథ్వీమహారాజ సమస్తసామస్తమండలమును నిజభుజింపరాకమముచే జయించి కీర్తినిగడించి నట్లు వ్రాయబడియున్నది. కావున ఇతడు తనపూర్వులకంటె సధికుడై శత్రునిరోముధ లేక స్వతంత్రుడై రాజ్యము సల్పెనని యూహించుట కవకాశము గలుగుచున్నది.

పృథ్వీమహారాజు జనకు డగు విక్రమేంద్రునిపేరు నామసాదృశ్యముచే విష్ణుకుండి వంశపురాజులను స్మరణకు చేచ్చుచున్నది. నేంగి నేలిన రాజవంశములయందు విష్ణుకుండిరాజులలోమాత్రము విక్రమేంద్రనామధారులగడచుచున్నారు. పిష్టపురమునేలిన రమకాశ్యపసగోత్రజాలకును, విష్ణుకుండిప్రభువులకు నెట్టియేనియు సంబంధ ముండిన నుండవచ్చును. సామంతులు తమరాజులపేర్లను

తమవిష్టల కిడునాచారము కలదు. అట్టి
నూచారము ననుసరించి స్వచ్ఛమహారాజు
తండ్రియగు విక్రమేంద్రుని కాపేరు కలిగె
నని తలచితిమేని, రణదుర్జయుడు విష్ణు
కుండి రెండవ విక్రమేంద్రునికి సామం
తుడై యుండునని గూహించదగియుండును.
ఇతడు తనరాజుపై దురుగ బోలుచున్న స్వతంత్రు
డాయెననియు నెంచవలసియుండును

ఈ గూహాలు కేవలము నిరాధార
ములు గావు. విష్ణుకుండు చరిత్రమును సహా
మర్శించి చూచినచో పేనికి కొంతయూధార
మగలదనిపించును.

విష్ణుకుండి ఇంద్రగర్భాదక్షిణకాముని
విష్ణుకుండిరాజ్యము దక్షిణ కళింగములోని
ఒకటి రాష్ట్రసర్వతము వ్యాపించియుండును.
ఇతడు కళింగాధిపతియు, బూర్వగంగపరీకు
డును నగు ఇంద్రవర్మచేత యుద్ధముచందు
నిహతుడై, కందరాళపురి స్వర్ణములుని
గోదావరీ తామశాసనమునల్ల నూహించదగి
యున్నది. తరువాత విష్ణుకుండు యధికారిము
గోదావరి కుర్చిమున నాగిన చిహ్నము లేకు
యు గానరావు. రణదుర్జయ, విక్రమేంద్రుని
యనంతరము స్వచ్ఛమహారాజు స్వామి
ద్రోహి మై స్వాతంత్ర్యము వహించినది
నూహించవచ్చును. పిష్టపురిమున సత్య
రాజ్యము సేయుచుండగా సప్తమైన
విష్ణుకుండు దొరతనమును కళింగమున
మరల ప్రతిష్ఠించుటకు మూడవ మాధవవర్మ

ప్రయత్నము సల్పెనని యాతని యాంధ్ర
సాహిత్య పరిషత్తుననములోని 'ప్రాద్విగ్నిష
యాస్థితః గోదావరీ మతీతరగ్' అను
వాక్యమువల్ల నూహించవచ్చును.

ప్రతిగ్రహీతః— ఈ దానమును ప్రతి
గ్రహించినవాడు కొణ్డమణ్ణి గ్రామనివాసి
యగు భవశర్మయను బ్రాహ్మణుడు. ఇతడు
కామకాయననగోత్రోద్భవుడగు ఛందోగన
బ్రహ్మచారి. చక్కగ వేదములు వేదాంగములు
శాస్త్రములు పఠించినవాడు; అనేకములు
యజ్ఞములు సత్సను; 'త్రినవానవిద్య'ను
చెప్పను; ఇరుండి గ్రంథములకు వ్యాఖ్యాన
ములు రచించెను.

ఇతని తండ్రియు, తాతయు చక్కని
శ్రోత్రీయులు. తండ్రి స్వర్ణశర్మ. ఇత
బల్లపుడును యజ్ఞములు సేయుచు, దక్షిణం
నిచ్చి బుత్తిక్కులను తృప్తపఱచుచుండెడి
వాడు. ముఖమును 'త్రినవానవిద్యాధ్యయన
ప్రసాదవ్యాఖ్యాన'ములయందుననేర్పరి. తాత
యగు పిష్టశర్మ శ్రుతిస్మృతులను తుద
ముట్ట నెఱిగినవాడు; అగ్నిష్టోమాదిక్రియల
చేత పరిశుద్ధము సేయబడిన సూక్తగల
వాడు.

ఈశాసనములోని ప్రతిగ్రహీతయుక్క
పంశవర్ణననల్ల క్రీ. శ. ౭-వ శతాబ్దమున
బ్రాహ్మణు లభ్యసించుచున్న విద్యాది
కము కొంతవఱకు దెలియుచున్నది. వారు
వేదములు, వేదాంగములే గాక షడ్వర్ణనములు

గూడ పఠించుచు శిష్యులకు నేర్పుచుండిరి. పుండరీకములయందలి న్యాయోపనిషద్వ్యంగము లీశాసనమునందు బేర్కొనబడియున్నవి. ప్రతిగ్రహీతయును, అతని తండ్రియు 'త్రినపానవిద్య' నభ్యసించినట్లు వ్రాసియున్నది. 'త్రినపానవిద్య' ఇదియని గుర్తించవీలులేదు. పండితులు తండ్రి కొకయర్థమును దెల్పిరి. అం దేదియు సరియైనదను సమ్మతము వారికే కలుగలేదు. భావిపరిశోధననల్ల నిది యేదైనదియు తెలియవలసియున్నది. మఱియును అప్పటి బ్రాహ్మణులు యజ్ఞములను తరచుగ చేయుచు వైదికకర్మలయందు కాలమును గడపుచుండువారు.

స్థలవిధేశము:— ఈశాసనమున కొన్ని యూర్ధ్వమున పట్టణములును బేర్కొనబడినవి. అందు ముఖ్యమైనది పిట్టపురము. పిట్టపురము ఇప్పటి తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని పిఠాపురమని యంద తెలుగుదురు. దాని మొసగబడిన తాడ్డివాడ గ్రామము పాగుణారవిషయమునందు చేరియుండెను. మొదట పాగుణారవిషయ మెచ్చట నుండెనో కనుగొనవలసియున్నది. పూర్వచాళుక్యరాజుల శాసనములయందు కొన్నిటియం దీపాగుణారవిషయప్రస్తావము కలదు. చాళుక్యభీమనృపాలుని శాసనములయం దొకదానియందు పాగుణవరవిషయములోని దిగుంబట్టు గ్రామమును దానముచేసినట్లు వ్రాయబడియున్నది.¹

మఱియు విదవవిష్ణువర్ధనమహారాజుశాసనములలో నొకదానియందు పాగుణవరవిషయములోని పెర్మశీలిగ్రామము దాని మొసగినట్లు వ్రాయబడి యున్నది.² ఈ శాసనములందు నచిందబడిన పాగుణవరము, పాగుణారము, పాగుణవరమును ఒక్క గ్రామముయొక్క పేర్లని తలచెదను. ఈ గ్రామ మెచ్చటనుండెనో చెప్పటకు వీలుగాదు. కాని పాగుణారవిషయములోని వన్న గ్రామములలో నెక్కువగ ఇప్పటి ప. గోదావరిజిల్లా నర్సాపురం తాలూకాలో నగపడుచున్నవి. దిగుంబట్టును ఇప్పుడు దిగుమజ్జనుచున్నది. పెర్మశీలికి ఇప్పటి పేరు పెనుమండిలి. కావున పాగుణారవిషయ మిప్పటి నర్సాపురం తాలూకాకును దాని పరిసరములకును సరిపోవును. ఇక, ప్రస్తుత శాసనమునందు బేర్కొనబడిన కొండమంచి, తాండ్డివాడ గ్రామములు నర్సాపురం తాలూకా హద్దులలో గాని తత్ప్రాంతసీమయందు గాని గాన్పించు నేమో విచారించవలసియున్నది. కొండ్లమచ్చయే ఇప్పటి నర్సాపురం తాలూకాలోని కొండమంచి యనుటకు సందేహంబు బనిలేదు. కాని తాడ్డివాడ మెచ్చటనుండెనో చెప్పటకు సాధ్యముగాదు. తమకు తాలూకాలో తాడ్డిపట్టణ, తామరాడ అను గ్రామములు రెండగుపడుచున్నవి. శాసనోక్తమగు తాడ్డివాడ గ్రామమునకును వీనికిని నేమేనియు సంబంధ ముండిన నుండవచ్చును.

1. I. A , XIII, p. 213.

2. M. E. R 1913 14 cp 6.

మూ ల ము :

ము ద టి రే కు

- 1 స్వస్తి[॥*]శ్రీమద్విష్ణుపురా త్సకలజగదననముద్భూతకీర్తిః
- 2 చాదుచన్ద్రికాసముద్యోతితదిగస్తరస్య మ
- 3 హారాజరణదుర్జయస్య సూనో స్సమతి
- 4 శంకుతశక్రపిభూతే వ్యే క్రమేష్ట్రస్య ప్రియతనయ [ః*]

రెండవరేకు : ముదటిప్రక్క

- 1 ప్రవర్ధమాన్ప్రతాపోనతనమస్తసామస్తమణ్ణలనిజ
- 2 భజవిజయోదయాధిగతయశోవిశేషభూషణః శ్రీరమ
- 3 కాశ్యపసగోత్రః కరమబ్రహ్మణ్యో మాతాపితృపా
- 4 దానుర్ధ్యాతః శ్రీప్రిధివీమహారాజః పాగుణారవిషయే తాన్ద్ర
- 5 నాడగ్రామ మధిదన్వత సర్వశాసమనేతా న్కుటిమిన్ సమజ్ఞాప

రెండవరేకు : రెండవప్రక్క

- 1 యతి యథా శ్రుతిమృతిపారదృశ్యః యథావదనుష్ఠితాగ్నోష్ట్ర
- 2 మాదక్రియాపూతాత్మనో విష్ణుశర్వణః పుత్రతాయ అసక్వదజ్ఞా
- 3 ప్రయోగప్రరాయమాణోద్రవిణసూచితత్వైక్యం
- 4 దన్వసమృద్ధే త్రిసహస్రవిద్యాశ్యయనప్రవచనవ్యాఖ్యాన]
- 5 శీలినః పృథివీశర్మణః పుత్రతాయ వేదవేదాజ్ఞానాయోప]

౧. 'స్వస్తి' అనుపదము 3-వ పంక్తికి ఎగుట ఎడమనైపున 'హారాజరణ' శిక్కుబడియైనది. ౨. 'గాదు' అని చెగువలయును. ౩. 'పృథివీ' అని. ౪. 'మ' యొక్క కొమ్మును తలకట్టును కలుపు అడ్డ గీటు అప్పైయుగ మున్నది. ౫. 'వసత్ సువ్య' అని. ౬. 'కుటుమ్మి' అని. ౭. 'స్వమాజ్ఞాప' అని. ౮. 'చన్ద్రి' అని చెగువలయును. ౯. 'స్త్రి' అని. ౧౦. 'ప్రతామనాప' అని నిర్దుకొనవలయును. ౧౧. 'స'కారముకై త్రిపై 'క' మున్నముగ చెక్కబడియున్నది. ౧౨. మొదట 'ప' ను నుడికారావల్లనో చెక్కి తెగునాత క్రారావకని మృగముగ నిద్దినాడు.

పృథ్వీమహారాజయొక్క తాండ్రివాడ శాసనము

మూ ల ము

1

శ్రీ పృథ్వీమహారాజయొక్క తాండ్రివాడ శాసనము
 పృథ్వీమహారాజయొక్క తాండ్రివాడ శాసనము
 పృథ్వీమహారాజయొక్క తాండ్రివాడ శాసనము
 పృథ్వీమహారాజయొక్క తాండ్రివాడ శాసనము

4

మొదటి రేఖ

5

పృథ్వీమహారాజయొక్క తాండ్రివాడ శాసనము
 పృథ్వీమహారాజయొక్క తాండ్రివాడ శాసనము
 పృథ్వీమహారాజయొక్క తాండ్రివాడ శాసనము
 పృథ్వీమహారాజయొక్క తాండ్రివాడ శాసనము

9

రెండవ రేఖ : మొదటి ప్రక్క

10

10
14

రెండవరేకు : రెండవప్రక్క-

15

15
19

మూడవరేకు : మొదటిప్రక్క-

20

20
24

మూడవరేకు : రెండవప్రక్క-

మూడవ రేకు : మొదటి ప్రక్క

- 1 నిరద్యోగోవబోధనిమృతలీకృతబుద్ధయే వివిధాధ్వరావభృథా
- 2 మృశపవిత్రీకృతవిగ్రహాయ దేవపితృమనుష్యసమచాన
- 3 సమానీతరాత్రిద్దివాయ కొణ్ణమణ్ణిగామనివాసికే
- 4 త్రిసహస్రవిద్యాయ వింశతివ్యాఖ్యాయ కామకాయనన
- 5 గోత్రాయ ఛందోగనబ్రహ్మచారిణే భవశస్త్వేణే అస్తదాయు

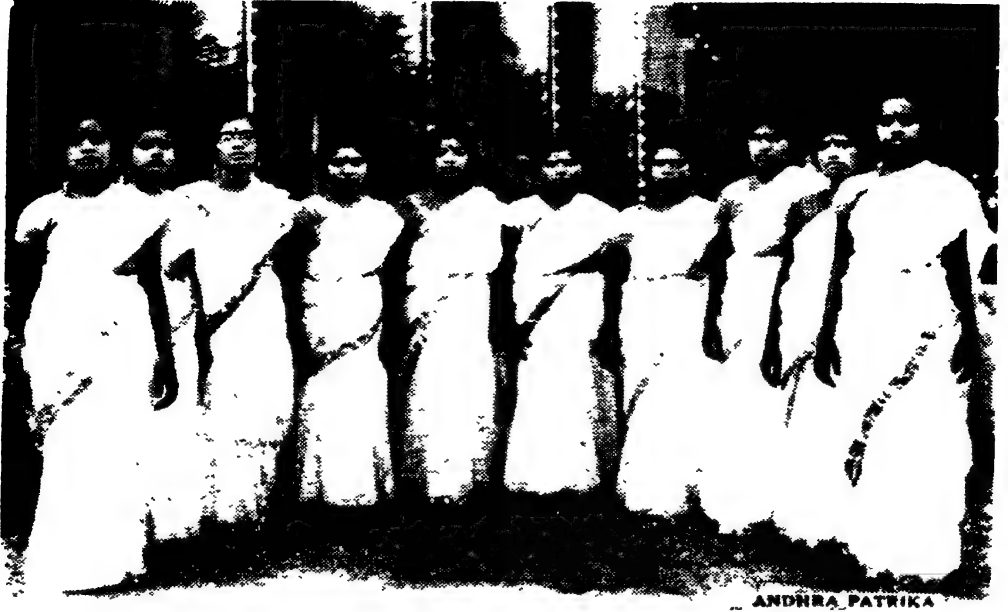
మూడవ రేకు : రెండవ ప్రక్క

- 1 గారాగ్యాయశోభివృద్ధయో సస్య కరగరిహారే గ్రాగహారీ
- 2 కృత్య గ్రామోయ స్తతః [1*] నక్షత్రేదసి బాధాకరణీయా [1*] ప్ర
- 3 [వ*]ద్ధమానవిజయరాజ్యసంవత్సరే వట్టత్వారింశే
- 4 కాత్తికసౌణ్ణమాసాస్థమంద్రదాన మేతత్ [1*] ఆజ్ఞప్తిః [2*] శ్రీరామ
- 5 లక్ష్మరాజః [1*] అత్ర వ్యాసగీతాశ్లోకాః [11*] బహుభి వ్యసుధా దత్తా

౧. 'గావద్యో' అని చదువవలయును. ౨. 'గావోగ్య' అని చదువవలయును. ౩. 'య' కొమ్మలకుగూడ తలన ట్టిచ్చియున్నది.

మదరాసు పేవానడనము

౧. నృత్యమునేర్చిన బాలికలు

౨. గానమునేర్చిన బాలికలు

నక్షత్రమండలము

గొబ్బారు వేంకటానందరావువరావు

(యునైటెడ్ స్టేట్స్ భౌతిక-ఆశ్వాసములు)

ఈ తరము

వక్షిణము

[ఈపటమును అమాదిక్కులు సరిగాచూపునట్లు తలచిగానూపెట్టి చూడవలెను. ఇంగున్నట్లు నక్షత్రాదులు
 పైంబరు 8 కేదీని రాత్రి 8-52 గంటలకును, పైంబరు 15 కేదీని రాత్రి 8-25 గంటలకును } కనబడును.]
 ,, 22 ,, ,, 7-57 ,, ,, 30 ,, ,, 7-26 ,,
 అక్టోబరు 7 ,, ,, 6-58 ,,

"The spacious firmament on high,
With all the blue-ethered sky
And spangled heavens, a shining frame,
Their great original proclaim.
The unwearied sun from day to day
Does his Creator's power display;
And publishes to every land
The work of an Almighty Hand.
Soon as the evening shades prevail
The moon takes up the wondrous tale
And nightly to the listening earth
Repeats the story of her birth;
Whilst all the stars that round her burn,
And all the planets in their turn
Confirm the tidings as they roll,
And spread the truth from pole to pole.
What though, in solemn silence, all
Move round the dark terrestrial ball?
What though, no real voice, nor sound
Amid their radiant orbs be found?
In Reason's ear they all rejoice
And utter forth a glorious voice;
For ever singing as they shine
The Hand that made us is Divine"

—Addison.

మనదూమంపలమునకు పొద్దుదిశయందు విశాలమై, విశేషమందరమై, విశ్వవ్యాప్తమైన ఆకాశరంగము అమృత శేఖర విశేషములచే నొప్పము, తనను స్పృశించిన భగవంతుని గూర్చి చాటి చెప్పుచున్నది. మూర్ఖులు వినును, వేలుల లేక, తన జన్మకు కారకులయిన సర్వ శక్తుని నిర్మాణచాతుర్యమును చేతదేశముల ప్రకాశింప జేయుచున్నాడు. సాయంకాలము నీయి విస్తరించి చీకటిపడగానే, సంగ్రహ తపముట్టును సర్వత్రకోట్లు మోయుచుండగా, నువ్వొప్పుతమి సృష్టికృతులగుకొని, శ్రద్ధతో నాలకించు భూతానికి ప్రతిరాత్రియు తన

జన్మాదికమును చెప్పుచున్నాడు. కుని, గురు ముఖ్య గ్రహములు ఆకాశరంగమున సంచారము సల్పునా, ధ్రువమునుండి ధ్రువమునకు ఆవార్త వినిపించి స్థిర పడుచుచున్నవి. "శ్యామసుందరమైన మన భూమింపి లయుచుట్టును ఈ గ్రహసత్తములు ప్రకాశించుచు నిశ్చబ్దముగా ప్రవహించు చేయుచున్నట్లున్నది కాని, అవి చెప్పుచున్న కథలు, చేయుచున్న ప్రకటనలు, కావించు ధ్యములు నివ్వగిని వినిపింపేయి? వాని కంత స్వర మేరికిని కట్టగోచరము కాలేదు అని శంకచేయు గురొ? వివేకము, విచారణ, శక్తి కల జ్ఞానాపగరులైన నిత్యశబ్దబాలము వినవలయు, కాని ఇతరుల కంగకము ఆపలుకులు వినబడవు. "అసృష్టప్రభావు నానిశ్వ కద్దయే నిర్మించినాహమయ్య" అని మహనీయునిం ల గాత్రముతో వెలుగొల్పిపాడుచు ప్రకాశించు భుగోళ చారుల నిత్యగీతములు బ్రహ్మజ్ఞానాపగరుల చేపుల పంతువు చేయుచున్నవి.

ఈశాస్త్రియగు నా శేగీనుండి అట్టిబరు లా క శేదివలెనుండి తొలిబొమ్మను మన కగపహు ను, తాది భుగోళచారుల వరయును.

పాలవెల్లి (The Milky Way)

జుహుసమునందు పాలవెల్లి ఈశాన్యదిగ్భాగము నుండి వైర్యునిదిక్కునకు భుగోళమున కడ్డగా వ్యాపించి యున్నది. అయ్యది ఈశాన్యమున భృగుపరక, అస్సరస, పునూరకను, రాజహంస, సనిష్ఠ, శ్రవణ, ధను, వృశ్చికముల మీదుగా వైర్యునిదిక్కున నగ్నివేదికమొక నడల్పుగల నవారవట్టివలె భవభవళమై వ్యాపించి వేడ్కొల్పుచున్నది. రాజహంసమంపలముకడ శ్యామ, శ్యామి అనునర్థులగు శ్యామసీమలు ఇప్పుడు పుష్పముగా కనబడుచున్నవి. రంజితశ్యామసీమకడ నీ భవభవళము రంభ పాయలుగా చీలి యడిగముగా వ్యాపించి, వైర్యునిదిక్కున అగ్నివేదికముందు ఈ పాయలు మరల కలిసిపోవుచున్నవి. ఈ పాయలమృగమును పెద్దశ్యామసీమయే వా గూపము.

మిక్కిలి తేజోవంతములైన సక్షత్రములు
(First Magnitude Stars)

ఇప్పు డీసక్షత్రములు విరుమాత్రమే కనబడుచున్నవి. అవేని యనగా:— (౧) పడమట త్వరగా అస్తమింపనున్న స్వాతి (Arcturus), (౨) క్షీరవా

చున్నవో యనునట్లుంకిన శుక్రుడు కానరామిచే పడమటిదిశ కొంత చిన్నబోయినట్లున్నది. గురుడు బుధులూ మార్గవర్తియై విశాఖలోనే ఉన్నాడు. శక్ర లోపము కొంతవఱకు గురునిచే తీరుచున్నది. ఈమాసములో వృశ్చికరాశిలో సంచారము చేయు

మకర కుంభ రాశులు

ని సంతి పశ్చిమముగా నున్న కిరవాహిని శూర్య పాయ బ్రహ్మ (Vega), (3) క్షీరవాహిని శూర్య పాయ సంతియున్న గరుడమండలములోని శ్రవణము (Altair in Aquila), (౪) వృశ్చికరాశిలోని శ్యేష్ఠ (Antares), ౫. ఆగ్నేయమున బాసగా ఉదయించిన ఇంద్రద్యుమ్నుడు (Fomalhaut-ఫోమహా).

తేజోవంతములయిన సక్షత్రము లింత స్వల్పముగా నున్నలోపమును గ్రహములు కొంతవఱకు భ్రష్ట చేయుచున్నవి.

గ్రహములు

ఇంతవఱకు పశ్చిమమున నఖండశేజముతో నలు నును ఈగ్రహసక్షత్రాదులకు పడమట దాకితీయు

చున్నా గురునిదాటి శూర్యునకు వచ్చినాడు. శ్యేష్ఠనుమాడ దాటినట్లే పటములో నున్నట్లుగా కాలిన ఉక్కుసంకువలె మెరియు మజగ్రహము పగ పడువంటి క్షీణింపమీసమున నున్నపుడు పృథ్వీయు మినోజ్ఞముగా నున్నది. అట్టేబరు మొదటి పారములో కుజుడు శ్యేష్ఠ కి పాదమున నుండును. శని శతభిష సక్షత్రసమీపమున నున్నాడు. కాబట్టి అట్టేబరు నుదటివారమునాటికి పడమటనుండి వరుసగా గురుడు, శ్యేష్ఠ, కుజుడు, శని వరుసగా, రమ్యముగా నగవడును. ఈవలగులవగునకు ఉత్తరమున స్వాతి, బ్రహ్మ, శ్రవణ సక్షత్రములును, ఆగ్నేయమున ఇంద్రద్యుమ్నుడును సాంపుసూర్యుచున్నారు.

ఉత్తరదిశను

లఘుబుక్షము సహమతుకు వ్రాలియున్నది. గ్రుచ్చనిమండి సహమతుకు క్రమముగా కశ్యప, మహేంద్ర, అన్నినరత్రములును, అన్నినరత్ర మిశ్రుము, అన్నకి పశుమతు గాత్రము, మిశ్రునికి పశుమతు వ్రాలియు కానననున్నారు. గ్రుచ్చనిమండి దీర్ఘశి నిక్షిప్తమునకు వ్యాపించియున్నది. వాయవ్య మూలను పశ్చిమములు అస్తమింపజేయున్నారు. క్రగుపుల మూలు అస్తమించినారు. అంశి నిశుక్కిణములో అశ్రియు, దిగువ అంగీరస, వసిష్ఠమరీచులును బాగుగా కనపడుచున్నారు. ఈ కంక్షికి మధ్య మెలికలు తిరిగి ఎరికొడుగు చున్నాయి. ఈశాన్యమున శృంగునగర పంపెలయు ఉండియుచున్నది. దానిదిగువ పులోమి రక్కసికు స్రుష్టా మిరిగించుకొనుచు ఉండియున్నది నాని. పులోమిపాపరే య్లో ఇంద్రమితయు, ఆమె గర్భస్థుని పరి చక్షుననుచు ఇప్పుడే ఉండియున్నాడు.

కడమల

చింద్ర అస్తమించినది. భూశేషమంపెలయు దిగువ వ్యాపించి, వ్యాపించి యును విశాఖయు త్వరలో అస్తమింపజేయుచున్నది. పోలి కేవల శేషతల్పముపై శ్రీమహావిష్ణువు పశుమతుకు వ్రాలి సరిగ్గనకు సవముగా నగపడుచున్నది. శ్రీరెడ్డినాథీకమల పంభాతుడై, శివాధార్మిని కన్యశిరి పంభమునం దిడుకొన్న బ్రహ్మ గగనమధ్యశేషు దాని పంభుకు వ్రాలి యున్నది.

నక్షత్రమున

శ్వేషయా, శ్వేషయామీనమున కుశుడును ఎఱ్ఱగ మోయించుచున్నాడు. మూలనకు త్రములన్నియు చక్కగా శేజిరిల్లుచున్నవి. దిగువ అన్నివేదిక గమనింపవలయును. పక్షినిదిక్కుక్కుపై మరుగూ సహిగుడై బాణాసురుడును, అటుపై ఉత్తిరాపాథు, పూర్వా పాథు నక. త్రములలో చూచిన భనూరాశియు చక్కగా

కానననున్నది. అగ్నేయదిగ్భాగమున నాశికజంఘ బకమును, ఇంద్రమధ్యమును ఉండియుచున్నారు. తీర్థోదదక్షిణగ్రువమును ఆ సమీపమున మన్నుచిని మరువహుడును, ఇపు రాకాశమును, గగనమధ్యశేషును భేదించుకుని అడ్డుగా వ్యాపించియున్న తీర్థోదమునకు పక్షిణగ్రువము అగ్నేయదిక్కునను, ఉత్తిరగ్రువము వాయవ్యమున నస్తమించిన కన్యారాశికడను ఉంకల జ్ఞప్తియం దుంచుకొనినపుడు క్షీరసాగర మునవివరములు సులభగ్రాహ్యములు కాగలవు.

మధ్య

బ్రహ్మ సరిస్థ్యకులకు వాహనమైన రాజవాంస గగనమధ్యశేషు దాటినది. ఆదిగువను శ్రవణ, శనిష్ఠ నిక్షత్రములు గలవు. వాటికి దిగువ మకర కుంభభాగములున్నవి. ఆ రాశులందు గల వివిధనక్షత్రములు వివరముగా ననుకట పుటలోని పటములో చూడవచ్చును.

మకరము మన పుంజాగార్లలో మన్మథుని ద్వీజము. కనుక మకరస్వరూపనగా మన్మథుడని పార్థక నామము. భనూరాశియే మన్మథుడని మన మీహంకారతెలిసికొంటిమి. ఈమకరము వరుణునికి వాహనము హుడు. ఏమనగా, మకరముదిగువను, కుంభపాస్తై డైన జలాధిపతి వరుణుని ఎగువను ఉన్నాడు. ఈమకరమే శాసవశమున గోంధ్రుడైన ఇంద్ర మధ్యముని బాధించినది. అశ మనగోంధ్రమోక్ష కథ. గోంధ్రుని కాగించిన మకరయాపము పటములో చక్కగా కానవచ్చును.

కుంభమున సువ శేష్యపూర్వసంబంధ మైన చతుగ్రస్థ మున్నది. చతుగ్రస్థముదిగువ మీనరాశిలోని రెండు చేపలలోని (మత్స్యద్వయంశేషి) యొకమీనము క్రాంతివృత్తిముకడ చూడవచ్చును. రెండవచేప ఇంకను ఉండియుంపలేదు. విభువద్రేణు దిగువను శింశుమారము నందు కొంతభాగముమాత్రమే ఉండియున్నది.

మదరాసు సేవాసదనము 3. ఆర్థిక, నేతృత్వము నేర్పుకొనుచున్న బాలికలు

డా. జి. గురుమూర్తిగారు యం.ఎ., పిహెచ్.డి.

మదనపల్లికళాశాల ఉపాధ్యక్షులు. వీరికి మదరాసు విశ్వవిద్యాలయము పిహెచ్.డి. (Ph D.) బిరుదము నొసగెను.

సి. ఆర్బుల్ హక్కింగారు

మదరాసున రక్తప్రముఖులు. ఆర్.బి. విశ్వవిద్యాలయము నకు 20 లక్షలరూపాయలు రిచ్చుకున్నాడనము చేసిరి

నిశీథ, ప, కృతి

మల్లవరపు నిశీథరావు

శ్రీదురుహని ఓరుగాలి

పాదపత్రముఁ నొరసి

ఏదియొ యున్నాదమురళి

నూదుకొనెడి తనకొరకే!

నిశ్చయము-నిశీథమ్ము

నిల్చిన లోకపు నందడి

కన్నువొరని కాగుతమసు

కదలావని సుప్రకృతి!

నాజగజ్జీవమొకట

నట్టుచెడి నెటకెటకొ

చిక్కునదీన స్మృతివీధుఁ

చివ్రగుతువు లేవొహున!

ఏలలితామోదభరిత

చేలాంచలమో వినరెడి

నాహృదయము నంటియంటి

నాకరువిడుతలపులంటి!

కలించే కాచిన యే

కామిత సౌందర్యానుబో

దగహాసాలోకముతో

విరియించెడి హృత్సుమహ్ను!

మొరసెడి మారుతమురళి

హావశము నిశీథకృతి

ఊహలు చలియించు వలపు

లంహరించు నా ప్రశాంతి!

చే మంత్రి

పురిపండా అప్పలరావు

ఏ నిలింప వాటికనుండి ఎగిసిపడెనో

ఒక్క హేమంతరజనీవియోగ వేళ

కనకమృదుహాసముఁ కలకలని పేరి సె

మాగ్యహాప్రాంగణాన చేమగతిపూవు.

ఏపురాతనబాగవ్య మేముకాని

అది చలించిన నాహృదయము చలించు,

అది కదలేచేని నాలోని నిదురగొనిన

తలపులే నేత్రములు విచ్చి కలువరించు,

అది హిమావృతమైన నాలంతరంగ

హుగతమసావృతమ్ముగు-అపుడు నిపుడు

పిలుచు నది నన్ను మూగపాటల రచించి,

ఏను శయనించువేళ నెనో నవీన

వాసనల కమ్మి కలతస్వప్నాలు గేళు.

ఇది ప్రసూనమ్ము కా దెదో నృకకుమారి

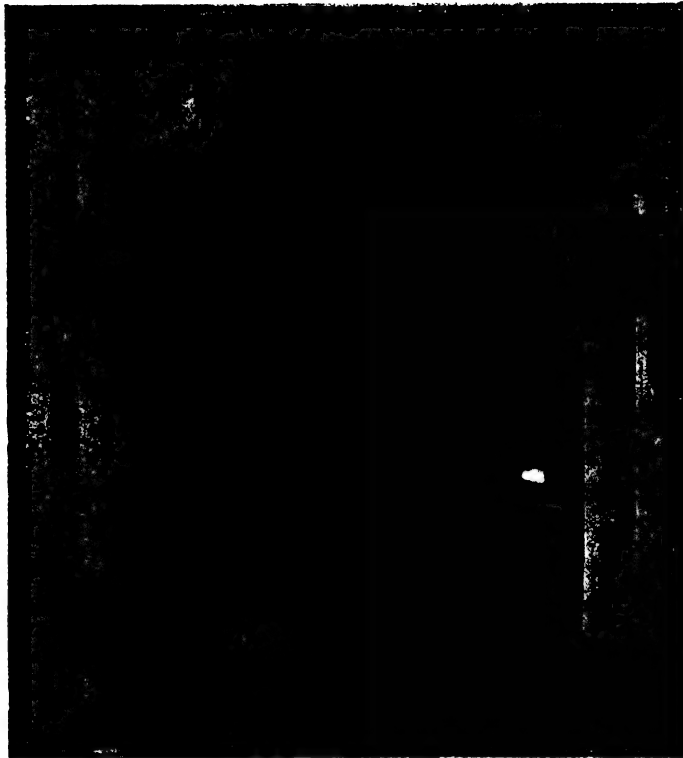
నను వలచి నాగృహద్వారమున నె విరిసె

ఏయుగాల వియోగమో? ఎంత శగపా?

నా విషాదవిహ్వలమైన జీవితమ్ము

మరల వికసించునే, పరీమళము లెగసి

మ్రోయునే నేడు మరల నా పూలవంశి?

అనువాదం

శ్రీకనుపర్తి మార్కండేయతర్కగారి అస్తమయము

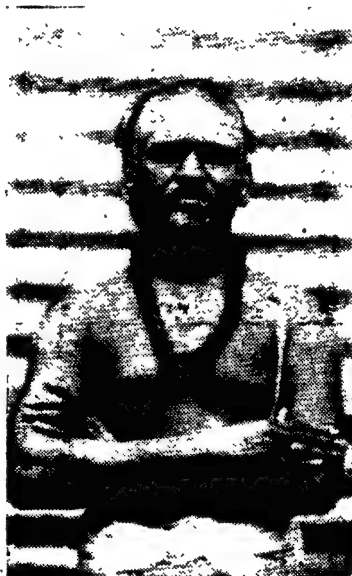
కడచిన 12 వ తేదినాడు తర్కగారు పక్షవాత ముచే నాకమింపబడి గుంటూరున నస్తమించిరన్న వార్త 15 వ తేది ప్రాంతములందు విన్నప్పుడు నమ్మిక కలుగలేదు. నీలివార్త కాబోలుననుకొని పత్రికల వారు సయితము పూని ప్రకటింప సాహసింపక పోయిరి. మరునాడు మరియొక మిత్రునికి గుంటూరునుండి వచ్చిన లేఖమూలమున సత్యము తెలియవచ్చుదనుక సంచేహము తోనే యుండిపోతిమి. ఎదురు చూడని, ఆకస్మికమయిన యీ మరణమునకు తహతహ పడితిమి. దానికి ముందెన్నో కాదు, కొలదినాళ్లకు ముందే వారు భారతీకార్యాలయమునకు వచ్చినప్పుడు ఆరోగ్య భంగ సూచనలు కూడవారియందుపొడకట్టలేదు. చివర కదే చరమదర్శనమైనది. తేవుకాదు, వైద్యులు, మనది కాదు కాబోలు !

తర్కగారి నెరుగని యాంధ్రుడుండడు. వారి సౌహార్దము, సౌజన్యము, తితిక్ష సకలవృద్ధయములను ఆవర్ణించుకొన్నది. శ్రీకనుపర్తి మార్కండేయతర్కగారు ఈగుణములు వారి ముఖమున అచ్చముగ ప్రతిబింబించెడివి. వారి కార్యదీక్ష వారి ధైర్యమునకు తిట్టి పలువురికి వారిపరిచితి కలుగజేసినది.

తర్కగారిది గుంటూరుజిల్లా. కాని చిరకాలముగ మద్రాసునందే కాపురమును నడపుచుండిరి. జన్మభూమి బలముకాబోలు, వారి కుదిరినములు జన్మభూమియందే కడచిపోయినవి. తీర అర్థతక

వత్సరములైన కాలేదు. తర్కగారికి నూజేండ్లు నిండినవి. 'తలేపంచాకత్' న్యాయమనగా నిదియే కాబోలు !

తర్కగారు వైదికకర్తనిరకులు. సంస్కృతాంధ్రములయందు గట్టి వండితులు. సంస్కృతమునందనర్గళముగమాటలాడ నేర్చినవారు. వీరిలక్ష్యము సనాతన మతోద్ధరణము. పరోపదేశపాండిత్యము

కాక నిత్యనైమిత్తికకర్తలను తామనుష్ఠించుచు, ఇతరులచే ననుష్ఠింపజేయదలంపు గల వారు. సనాతన మతోద్ధరణమునైకై వీరు కావించుచుండిన పరిశ్రమ యపారము. తారదాతాసన మమలులోనికి రానుండిన సందర్భమందు వీరు పడినపాట్లు దేవుని కెరుక. గ్రామైకరాత్రముగ వీరు సలిపిన ప్రబోధనలు పలువురను మేల్కొల్పినవి. వీరి యా సనాతనమతోద్ధరణోద్యమమున 'స్వధర్మప్రకాశిని' వీరి కెంతో సాయపడుచుండినది. వారు స్వధర్మప్రకాశినికి, స్వధర్మ

అండగా నుండినది. ఆత్రయనాశమైనది. ఇక స్వధర్మప్రకాశినికి యేమవునో ! కొన్నాళ్లపాటు వీరు నియోగిపత్రికను సాధనచేసిరి. అది కారణాంతరములవలన ఆగిపోయినను స్వధర్మప్రకాశిని మాత్రము అడ్డంకులులేక నడచుచుండినది. దానికి నీపాటు !

ఉపనిషదాదీవైదికవాఙ్మయమున చాలభాగమును వీరు తెలిగించిరి. ఎన్నో మతవిషయకము

లయిన గ్రంథములను రచించిరి. అనేకవైదిక రచనలకు టీకాకావ్యములను గూర్చి, వైదిక, మతవిషయకరచనలయందే కాదు, చరిత్రరచనల యందును, జ్యోతిషయోగికరచనల యందును గూడ వీరి కాసక్తి యెక్కువ. కొన్నిచరిత్ర, జ్యోతిష, యోగికరచనలుకూడ వీరివికలవు. భారతిమొదలైనపత్రికలకు వీరు తరచు వ్యాసములను వ్రాయుచుండెడివారు. ఈ సంచికలోగూడ వారి దొక వ్యాసము ప్రకటింపబడినది. సర్వతోముఖమయిన వీరి విజ్ఞానము ఆంధ్రులకు ఇట్లు సుపరిచితమయినది.

తర్జుగారికి వయస్సు మళ్ళి యుండినదేకాని ముదిమివెళినలేదు. కార్యనిర్వహణపటిను లోపించలేదు. దీక్షవైదొలగలేదు. నిరంతరము వ్యాసంగము, నిరంతరము కార్యయాత్రలు! ఎల్లప్పుడును వారిచేత పుస్తకములే! వారికార్యదీక్ష, వారిపరిశోధనపరాయణత అట్టివి. అన్నిటికిని గత ద్వాదశాహస్సనాడు పరిసమాప్తి.

‘కాలోహి దురతి క్రమః’

తర్జుగారి యాత్మకు శాంతిరము, వారి బంధుగుల హృదయముల కుపశాంతియు నబ్బునుగాత! ఆచార్య

శ్రీ కుమారి ఫిరోజ్ ఆనందకర బి. ఏ., బి. డి. (బాంబాయి)

ఈమె భారతమహిళామండలివారి విద్యార్థివేతనమును పొంది ఉన్నతవిద్యకయి యింగ్లాండుకు పోయెను.

పాండిత్య ప్రకర్షణలో నేమి, విమర్శనాకాశల ములో నేమి, భాషాసేవలో నేమి, కవిత్య ములో నేమి, వక్తృత్వములో నేమి, యగ్యాపకత్వము లో నేమి, సాహిత్యములో నేమి శ్రీ అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారితో పోల్చదగినవా రొంగులలో కొలది నుండియే కలరు. పండితులలోను, విద్యాభివ్రామల లోను వారి నెఱుగనివాడు లేరనియే చెప్పవలెను. ఇట్టి పండితవర్ణులు అగ్రస్తు ౧౫వ శతాబ్దం నేటిదియేండ్లయినను నింకొకంకగనే, యస్తమియించు రొంగుల గురదృష్ట ము. స్వగృహమున మరణించుకొనియన కీ కీదనము శంకరాచార్యులక్రిందట ననాలోగ్యకారణముచే నాంగ్రగీర్వాణ విద్యాపితములో నొకడం వత్సరము కాలప్రతీక్షించి బాపట్ల చేరికొనిరి. ఆకాలవే కడపారి కాలగునని యెవ్వ రము నఘనమూహింపలేకుంటిమి.

ఆవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు

కుటుంబవిషయము

శ్రీ శాస్త్రిగారు బాపట్లతాలూకాలోని ఇరికిం పాడులో జనించిరి. సమీపజ్ఞానులగు భారద్వాజ సగో త్రులగు రామయ్యగారు వీరితండ్రి; మహాలక్ష్మమ్మగారు వీరితల్లి. చెంచయ్యగారికి దత్తుడైరి. చిత్తతల్లిచేరు లక్ష్మీదేవమ్మగారు. కాని వీరు పుత్రహీనులుగనే మరణించుట మిక్కిలి విచారహేతువు. వీరిమూర్తెమూల ముననైనను వీరి సాత్వికదేహంశ మాచంద్రావర్కముగ నుండగలదని యాశింపవచ్చును. వీరి యల్లుడు మహారాజశ్రీ కొలచిన సుబ్బాసధాని ఎం. ఏ., బి. యి.సి. గారు ప్రస్తుతము బందరు శ్రీరామహైస్కూలులో నుపాధ్యాయులుగ నున్నారు. పిన్నవయస్సుననే శ్రీ శాస్త్రిగారికి ప్రథమభారత్యాచార్యము గల్గినది. అది

వారిశీవితములో గొప్పసరివర్తనమునకు హేతువైనది. శ్రీ శాస్త్రిగారు నివృత్తిమాగ్ధానుసారుడైరి. అదినము లలో బాపట్లలో నుండిన శ్రీ బ్రహ్మసంపదసరస్వతీ స్వామిలవారి శిష్యుడై సన్న్యాసిపాత్రము ప్రవేశోన్ముఖు లయిరి. అంతలో చిత్తతల్లిగారు శ్రీస్వామిలవారికి చేసికొనిన విన్నపములకు ఫలితముగ శ్రీ శాస్త్రిగారు తిరిగి వినాసము చేసికొనిరి. శ్రీ శాస్త్రిగారిమరణము నకు శాశ్వతదుష్ఫలము ననుభవించు టకు వారిభార్యయు, చిత్తతల్లియు నున్నారు.

విద్యాభ్యాసము—పాండిత్యము

సంస్కృతాంధ్ర సాహిత్యముల లోను, వేదాంతశాస్త్రములోను శ్రీ సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారి కీదనవారు మిక్కిలి యరుదు. వీరి సాహిత్యము తర్కవ్యాకరణాది శాస్త్రజ్ఞానముతో గూడి యలరారుచుండెను. జ్యోతి వికల్పిని పాండిత్య ముండెను. వీరు ధర్మశాస్త్రములను సవిమర్శముగ పరికిలించిరి. ఎట్టి ధర్మసందేహముల నైనను వికల్పగ తీర్పుచుండిరి. వీరి పాండిత్యము బహుశాఖావంత మగుటచే వీరి గురువులుగూడ ననే కులు గలరు. అందు ముగ్గురు సుప్రసిద్ధులు. శతావధాని చెళ్లపిళ్ల వెంకట శాస్త్రిగారియొద్ద శ్రీ శాస్త్రిగారు సిద్ధాంతకాముదిచదివిరి. తెనుగులోగూడ వీరే శ్రీశాస్త్రి గారికి గురువులు. వీరియందు శ్రీశాస్త్రిగారి కపార మనుభక్తియుండెను. శ్రీవెంకటశాస్త్రిగారు శాస్త్రి గారి మరణానంతరము కొవ్వూరులో వారిని గూర్చి మాట్లాడుచు వారు తమయొద్ద చదువుకొని యున్నను వారిని శిష్యులుగ కాక గురువుగనే భావించు చుంటి మని చెప్పిరి. శ్రీశాస్త్రిగారి మఱొకగురువులు

అవధానినిగోమః శ్రీకాశీ కృష్ణాచార్యులవారు. వీరి యొద్ద శ్రీశాస్త్రిగారు తత్కప్రకరణములను జదివరి. శ్రీశాస్త్రిగారి మానవ ప్రసిద్ధిపరువర్ణము శ్రీకల్యాణానంద బారతీస్వామిలవారు. శ్రీవానియొద్ద శాస్త్రిగారు ప్రస్తావత్రయమును జదివరి. వీరు కాక శ్రీబంపనూడి సుగువాడ శాస్త్రిగారు మున్నగువారనేకులు శ్రీశాస్త్రిగారికి విద్యాభిక్షము పెట్టిరి. శ్రీశాస్త్రిగారి యొద్ద పాండిత్యమునకు వసిన విమర్శనాకాశలముగూడ నుండెను. వీరు భారతీ మున్నగు పత్రికలకు వ్రాయుచుండిన వ్యాసములను, కావ్యనాటకాది పరిశీలనమును నింపులకు సాక్ష్యములు. వారివ్యాసములలో శత్రుముఖ శాస్త్రవిషయకపాండిత్యమే కాక యసాధారణ మగు హేమగుడిపై పుణ్యముకూడ వ్యక్తమగుచుండెను.

రచనలు

శ్రీసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి రాంధ్రభాషాయామ కన్పించిన యహూర్వలంకారము తెన్నియొకలపు. ఆంధ్రకావ్యాపర్ణము, ఆంధ్రగీర్వాణి, కావ్యనాటకాది పరిశీలనము, శివతత్త్వసూత్రానిధి, జీవన్ముక్తివిషయముల్లి, సైబలుము మున్నగుకృతులు పండితావోదయమును, జనాభిమతమును బొందినవి. శ్రీ శివశుభము వదిలిన 'ఆలోకము' ముద్రానములో పది యాంధ్రానికి మిక్కిలి యుపకరించగలను. శ్రీ గ్రంథములలో విశేషమేమన నవి యన్నియు మహర్షిరములకు విషయములను సూక్ష్మ వ్రాయబడినవే. మఱియు నవి శ్రీ శాస్త్రిగారి సంకల్పసాంక్షికపాండిత్యంపన్నులచే వ్రాయబడవలసినవే కాని శత్రుముఖ కవులనువానికి సాక్ష్యము లనునవి కావు. శ్రీ శాస్త్రిగారి యముద్రితగ్రంథము తెన్నియొకలపు. వారి వివరముల తెలుగుగోరువారు వారి యల్లుడు శ్రీ సుబ్బావధానిగారికి తెలియును.

ఆశుకవిత్వము

ప్రస్తుతమున అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి రాంధ్రులకు శతావధానముగ నే తెలియబడిరి. ఒకపక్ష వీరు వివిధప్రాంతములలో సవధానములను సాగించి తమ యశశ్చంద్రిక నాంధ్రశతమునం దంతటను నదజల్లిరి.

వీరివలె సంస్కృతాంధ్రములలో వేగముగ కవిత్వము చెప్పగలవారు మరెవ్వరును లేరు. ఒకప్పుడు వీరు తిరుపతి వేంకటకవులకుం బెను వేగముగ కవిత చెప్పటకు ప్రసిద్ధులైన కొప్పనపు కవుల నాసాధారణో నోడించి తమ గురువులకు వీరి తెచ్చిరి. అపు యానందసరవలైన వారి సుగువులు "అవ్వారి సుబ్బువా శిష్యురూపా మజీ" యను మకుటము గల పద్యములతో వారి సన్నిహితులైనది.

వక్తృత్వము

శ్రీ శాస్త్రిగారు మిక్కిలి సాధారణకముగ మాట్లాడువక్తలు. ఈప్రాంతములలో మహాసభలలో మాట్లాడుటకు వారి నావ్యసించుట హాసుకయ్యెను. పదములకొఱకుగాని, యభిప్రాయములకొఱకుగాని మాట్లాడుమన తమవుకొనవచ్చురలేమనెను. చక్కత్రిప్ప కొనకుండు చాలకాలము మాట్లాడుట వీరికి పోషాభి. సంస్కృతములో వీరివలె వేగముగ మాట్లాడువా రాంధ్రులలో లేరని వాడుక. వీరనేకసభలలో సంస్కృతమున మాట్లాడియుంకిరి. ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠములో సంస్కృత సాహిత్యగ్రంథములను బోధించునపుడు వీరు సంస్కృతముననే యుపన్యసించుచుంకిరి.

అధ్యాపకత్వము

సమాధిపదిసంకల్పమున శ్రీ శాస్త్రిగారు సాధారణవృత్తిలో నుండి వంశలకొలది విద్యులను సంపాదించిరి. తెనాలి సంస్కృత కళాశాలలోను, బందరు హిందూహైస్కూలులోను, బాపట్ల సంస్కృతపాఠశాలలోను, కొవ్వూరాంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠములోను వీరు పనిచేసిరి. వీర్రాంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠములో నుండిన హేతువుచేతనే యిటుకు వచ్చుచుండిన విద్యార్థుల నేకు లుంకిరి. కడదిన పదిసంవత్సరములలోను నీవిద్యాపీఠ మభివృద్ధిలో నుండుటకు వాగిదట నుండుటయే ముఖ్యహేతువు. వాగినడుమ నొక సంవత్సరము వెలపునీవికొనుటచే విద్యాపీఠమున కట్టిపట్టు వచ్చినదో పాఠకు తెలుసుగును. వీరు సంస్కృతాంధ్రసాహిత్య గ్రంథములను జెప్పటలో నంత

పక్షులలో నేదాంతశాస్త్రమును బోధించుటలో గూడ సంతోషమును లే. మనశేశములో సుప్రసిద్ధులైన కొందఱు న్యాయవాదులును, ఉన్నతోన్యాయులును శ్రీ శాస్త్రిగారియొద్ద నాశ్రయభాగ్యులై కడవియన్నార. శ్రీ శాస్త్రిగారి శిష్యుల కంపాతికును వారివామను మంత్ర శుల్కము.

గుణశీలాదులు

శ్రీ శాస్త్రిగారి శమవివాది సుద్దుఃఖంధులై యంతయు వారి మూర్తిలోనే వ్యక్తమగుచుండెను. వారికి వైదికకర్మలయం దాసక్తిమంతు. ప్రతిదివసు జహానులకు చాలకాలము వినియోగించుచుండిరి. పాఠ్యాచారములు పోషించునట్టి వారిలో నొకరు పూర్వార్థవార సరూపులగుటచేత శ్రీ శాస్త్రిగారు సంస్కృత, ప్రవాహము, నెమరొకనుటకును, పూర్వార్థములను పునఃప్రతిష్ఠితములను గావించుటకును నీప్రాంతములలో బ్రహ్మాపేతుల ప్రవాహము గావించుచుండిరి. వాశ్వాశ్యుల నిర్మాణకాశలమును, శిక్షణము శీఘ్రముగా గావించుచుండిరి.

కాంత్రాగ్రహము కీరికి చాలదగ్గరయ్యుండెను. నీశిల్ల పుడమి లోనున్నది నిర్మాణముగిరి. కీరివలన నీశిల్ల గూడ

సంప్రదాయముల నెఱిగియున్న ప్రాచీన పంశితులు మిక్కిలి యుదురు. నవనాగరికతలోని మందియంశము లను కీరు గ్రహించుచుండిరి. నీకు ప్రాచీనమైన బల్ల మందితో యను తరగతిలోనివారు కారు. ప్రాచీనపద్ధతిని బాలురకు కావ్యములమూలమున సంస్కృతము నేర్పుట కీరికి కిట్టివందెను. సంభాషణములును, కథలును గల వచన సంస్కృత పాఠ్యపుస్తకములు బయలుదేరవలె నని కీరి యాశయము. ఈవిషయమై కీరు కొంత ప్రచారమునూడ చేసియుండిరి. వాస్తవ్యలో కీరు తమ నూతన పాఠ్యలోపి బాలురకు సంస్కృతము నేర్పుచుండిరి.

ముగింపు

శ్రీ శాస్త్రిగారు విశిష్టకవీశ్వరులు కీరినను వారి శిష్యులై యింకను చిరకాలము వారి శిష్యుల గూడమున బోధమునకు గవ్వట్టిగలరు. వారి గ్రంథములు గూడ శతాబ్దములవఱకును వారి పవిత్రనామము నాం గూలచే కృతజ్ఞతతో స్మరింపజీయును. కాన నట్టి పుణ్య పురుషుల పేరువుల వాసినను యశశ్చకాయముతో జీవింది యే యున్నాడని చెప్పవలెను.

పరమేశ్వరుడు శ్రీ శాస్త్రిగారి గూర్తకు శాంతి నిచ్చుగాక !

శారదాభ్యుదయము

డాక్టరు వి. యాన్. శర్మగారు (Ph. D.)

శ్రీ డాక్టరు. వి. యాన్. శర్మగారు సంఘాతము లింకా ఒంగోలు వాస్తవ్యులు సుప్రసిద్ధ సంఘములు, జ్యోతిష్కములను శ్రీ ముక్తిసాములనాటి నాపాల కృష్ణయ్యగారి అన్ని కుమారులు. బి. యస్. అదండేలు గారి ప్రియభివ్యులు. అవగారు బాషీయ విశ్వవిద్యాలయమునను పట్టభద్రులై, అంతే ఎనిమిది సంవత్సరము

డాక్టరు వి. యాన్. శర్మగారు

లుపన్యాసకులును సంఘి. ఈ సమయముననే అంతర్జాతీయ నవీనిత్యాసమితి (International new Educational fellowship) ల భారతీ గూర్భిగారి నెన్నుకొనబడి యుగపునంతమందిరి విద్యాపరిషతు

లను తెలిసికొనుటకు ౧౯౩౯ - వ సంవత్సరమున ఇంగ్లాండున కేగిరి. అటునుండి మగుసంవత్సరము జర్మనీ కేగి సుప్రసిద్ధ అంతర్జాతీయ విద్యాసంస్థయన ఓడెన్ వాల్డె స్కూలు (Odenwalde school) లో భారతీ మునిష్టాను నేదాంతాధ్యాపకులుగ కేరి. తరువరి విద్యా వేదాంత శాస్త్రములలో పరిశోధనచేయుటకు బ్లిండ్ బర్గ్ విశ్వవిద్యాలయము (Blindenburg University) న కేరి. తమ యభినావశాస్త్రములను విద్యావేదాంతములు గాక యుగోపయోగ కల విశిష్టమును ప్రకటనకాశ్రమమున India's contribution to the Science of education అనియు Indian Ideals and aims in sculpture అనియు పుస్తకములు వ్రాసిరి. ౧౯౩౫ సం. ౨౦ జనవరి నెలలో బ్లిండ్ బర్గ్ విశ్వవిద్యాలయమునాగు పీఠికి మొదటి తెనకతిలో పి. డా. వి. (Ph. D.) డిగ్రీ నిచ్చి గౌరవించిరి. ప్రస్తుతము కిగు ప్రత్యేకాహ్వానమునై జరిగిన, బెర్లిన్ సంగ్రహములలో హైందవ విష్ణునమును సంగించి యుపన్యాసించుచున్నాడు. ముమ్మింగు కీనా విశ్వవిద్యాలయమునం విద్యాపకులుగనుండు నాహ్వానింప బడిరి.

శ్రీ శర్మగారు సుప్రసిద్ధసంస్కర్తలు. కేవలము స్వయంకృషివలననే ఉన్నతపదవికి వచ్చిరి. కిరీతీనితము అంగ్రుల ప్రతిపాదారవముల నినుమకింప కేయుదున్న నీనిన నతిశయోక్తి కాసేరను. భగవంతుడు కిరి ఆయురారోగ్యై శ్రవ్యములను ప్రసాదించుగాత!

భారతీయమహిళామండలి

శ్రీమతికుమారి యశ్. కోటిలింగం
బహుళి వార్తా హస్తాంతరాలు సాహిత్యం
జె. పి. కోటిలింగం గారి కుమార్తె, మైసూరు విద్యా
శాఖయందు పనిచేయుచున్న యీమె లంకావల్లభ
సాంఘిక విజ్ఞానము (Social science) ను ప్రశ్నోక్త
ముగ అధ్యయనము చేసినట్లెను.

శ్రీ డా. డి. కె. భానకమూర్తి
జువేనైల్ పబ్లికేషన్లముఖ్య హస్తాంతరపుక్తాప్త
విమర్శకకు ఇంకిలీ సాహిత్యముగా పోషాను.

శ్రీ కుమారి పూదవ
ఉపాధ్యాయశిక్షణమును పొందుకొనక
ఇంగ్లండుకు పోయెను.

ఆంధ్రనాట్యకళాపరిషత్తువారి నాటక బహూకృతి

1935 సం. సెప్టెంబరునెల 30 తేది వరకు గడువు హెచ్చింపబడుట

.....

ఆంధ్రనాట్యకళాపరిషత్తు వ్యవస్థాపకులైన వాక్టరు గోవిందరావులు సుబ్బారావుగా గీర్జితప్రకటన చేయుచున్నారు:—

౧౯౩౪ సం. డిసెంబరు మాసమున చెన్న సగరమునందు జరిగిన చతుర్థాంధ్రనాటకకళా పరిషత్తునందు నాటకరచనకై వేయిరూప్యముల బహుమాన మొసంగుటకు తీర్మానింపబడినది. ౧౯౩౫ సం. ఆగష్టు నెలముగిరిలోను నదను తీర్మానమునందు సూచింపబడిన విధముగా గ్రంథకర్తలు తమతమ గ్రంథములను పరిషత్కర్తలకు కేటాపించి ఇదీయింపగా వాస్తావత్రికమునకు, ప్రశ్నోకముగను ప్రకటింపబడియుండెను.

ఇట్లేర్పాదము ననుసరించి ఇప్పటికి ౩౭ నాటకములు పరిషత్కర్తలయమునకు చేరినవి. ఈనెల ౩౦ న తేదితో నాటకముల సంఖ్య గడువు ముగించుననియుండెను. కాని, వివిధమంజులమునుండియును అనేకులు ఈ గడువును మరొక్క నెలవరకేని హెచ్చింపవలసిన గనియు, గ్రంథకర్తలు పెక్కు ప్రతులను రచనా సాధన కుత్సహించు

చున్నారనియు, బహూకృతికి సంబంధించిన ప్రకటనను మొదటనే గమనించనివారు కొందరుండుటచే అట్టివారందరకును కొంత సావకాశ మొసంగుటని పరిషత్తువారిని కోరుచు వ్రాసియున్నారు. అంగ్రాహికత్రికల యందును కొంత రీయభిప్రాయమును స్పష్టించియున్నారు.

సామాన్య సభ్యులలో ఒకమాని నిర్ణయించబడిన కాలపరిమితిని మరికొ, మరికొ మార్పుల అంతటి సమంజసకార్యము కాకున్నను, అనేకు లీవిషయమై వ్రాసియుండుటనుబట్టి వారికి ఉత్సాహభంగము కలుగకుండుటకై అంగ్రహికముల కోరిక ననుసరించి ఈగడువును మరొకమాసము, అనగా ౧౯౩౫ సెప్టెంబరు ౩౦ న తేది వరకు మాత్రమే హెచ్చించుటకు నిర్ణయించితిమి. ఎట్టినిర్ణయముగాని తేదీని మించి గడువు హెచ్చింపబడజాలదు.

సంఖ్య 29

౧

21-10-46

అదిసము లట్టివి. అప్పటి కింకను గాంధీ ఇర్విన్ సంధి కుదరలేదు. భారతజాతి అగ్నిపరీక్షయం దున్నది. శాసనోల్లంఘన వాయువులు తీవ్రహానిమున ఆసేతుహిమా చల వ్యవస్థము వీచుచున్నవి. విదేశవస్తు బహిష్కరణము విరివిగ కొనసాగుచున్నది. స్వదేశదీక్షావ్రతములు సక్రమముగ నెరవేరు చున్నవి. అందఱును అనహాయోద్యమము నందు పాల్గొనుచున్నారు. తల్లి తనకుమార్తె నాశీర్వాదించి శాంతి సమరమునకు బంపు చున్నది. తండ్రి కొడుకును దీవించి అనహాయోద్యమమునకు నాహుతి యొసంగుచు న్నాడు. ముదుసలి మనుమని పురికొల్పి శాసనోల్లంఘనమునకు బంపుచున్నది. అత్త కొడలి నుత్సాహపరిచి సమరమున కురికించు చున్నది. మామ అల్లునికి ధైర్యముచెప్పి బహిష్కరణవ్రతము ప్రయోగించు బంటుగ బంపుచున్నాడు. భర్త భార్యకు బుద్ధిచెప్పి భారతస్వాతంత్ర్యయుద్ధమునకు నామెను బలి యొసంగుచున్నాడు. భార్య భర్తకు నీతినేర్పి దాస్యశృంఖలములను ద్రెంపు వీరునిగ యుద్ధ మునకు బంపుచున్నది. భారతజాతిత్యాగ సహనములను జూచి ప్రపంచము దిగ్భ్రమ జేందినది.

“జగ మొక విచిత్ర నాటకరంగము. అందు భారతజాతి యొక వింతపాత్రను ధరించి నది. యుగయుగములనుండియు దాస్యము ననుభవించుచున్నది. మానవకోటియందు మతములపై మతము లుద్భవించి ప్రకాశించి నవి; నశించినవి. ప్రపంచపుపునాదులను సడ లించు సాంఘిక విప్లవము లెన్నియో పుట్టి నవి; గిట్టినవి. కాని భారతజాతి వాని నంటియు నంటనట్ల, ముట్టియు ముట్టనట్లు కాలప్రవాహమున దేలిపోవుచున్నది. మానవ సంఘములకు సూత్రనో శ్లేజమునొసంగు మహా విప్లవము సరాసుసామ్రాజ్యమునందు పుట్టి శతాబ్దములతరబడి త్రిశంకుస్వర్గము ననుభ వించిన చండశాసనులైన రాచమూకల యొక్క వేడిరక్తము వెల్లువలై వీధులయందు ప్రవహించుగాక! సకల చరాచరములందు సహజముగ ప్రవహించు న్వేచ్ఛావిద్యుద్వా హినీశక్తిని సంపాదించుకొనుటకై అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు రణభేరి మ్రోగించు గాక! కోటిశ్వరుల గుండెలు పగులునట్లు సర్వమానవులు సమముగ సుఖము సామ్య వాద సాంఘికవిప్లవము రష్యానందు పుట్టి మానవమండలియొక్క పునాదులను గదల్చు గాక! వానిని గుఱించి భారతజాతి కిసుమం తయు బట్టదు. భావోద్రేకము కలుగదు.

చలించదు. టర్కీ ప్రజాస్వామికమునందు కెమల్ పాషా ప్రాధాన్యమువహించి స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యమిచ్చిన భారతజాతికి బలికనదేమి? జపానుచే వైనాయందు 'మంచుకూ' రాష్ట్రము కల్పింపబడిన భారతజాతికి పోయినదేమి? అమెరికనులనుండి ఫిలిప్పైను దీవులు స్వాతంత్ర్యము సంపాదించిన భారతజాతికి కలిగినదేమి? జర్మనీయందు హిట్లరుచే యూదులు వేటాడబడిన భారతజాతికి నష్టమేమి? భారతజాతిదృష్టిలో హిట్లరు "నాజీ" సిద్ధాంతములు నాస్తికములు. మస్సులోని యుక్క "ఫేసిజము" తత్వము పనికిమాలినది. లెనిన్ యొక్క "సామ్యవాద" సూత్రము అసాధ్యమైనది. రూసోయొక్క "మానవ హక్కులు" కలలోని వార్తలు—చిరీవజాతి. కర్మసన్యాసము మొదలు. క్రియాశూన్యత నిండు. చలనములేదు. భావము శూన్యము. ఉద్రేకము సున్న. యుగయుగముల నుండియు జాతి క్రుక్కుక్రుల్లి మ్రగ్గుచున్నది. క్రియాశూన్యమైన ఉపన్యాసములు, కర్మ శూన్యమైన నేదాంతములు భారతజాతి సొమ్ములు. ప్రపంచవాసులకు భారతదేశము Ethnological Museum. ప్రపంచపటము నుండి భారతదేశ స్వరూపమును తుడిచిపెట్టుటయే మంచిది. నిర్వీర్యమైనట్టియు, నిర్జీవమైనట్టియు నీజాతి పృథ్వీతలముపై నున్న నేమి, ఊడిన నేమి?" అని సారస్వతములను గ్రోలిన మేధావుల యూహ వివిధబట్టి జాతీయం దుద్భవించిన కొవ్వినవస్త్రధారియొకడుసూర్యా

స్తమయము గాని మహాసామ్రాజ్య చక్రములను త్రిప్పుచున్న రాజకీయధురంధరులు దిగ్భ్రమ జెందునటులు అరువదివేలమందిని యుద్ధరంగమునకు పంపగలిగెను.

3

కొట్లకొలది రూఢ్యము విలువగల విదేశవస్తు సముదాయములు బాంబాయి నగరమునందు విక్రయములేక పడియున్నవి. విదేశవస్తు బహిష్కరణాశ్రమము వాయువేగమున భారతావనిని చుట్టివచ్చుచున్నది. విదేశవస్తు క్రయవిక్రయదారులు దిగులొందిరి. ఉత్పత్తిదారులు భయమొందిరి. కార్మికులు వెరగొందిరి. పాలకులు దిగ్భ్రమజెందిరి. మాంచెప్పరునందు మిల్లులు మూయబడెను. లాంకపైగు కర్మాగారముల తలుపులు వేయబడెను. బాంబాయి కొట్టలకు తాళములు వేయబడెను. కాగితపునిందితుల నోళ్లు బంధించబడెను.

కాని, పట్టణ మొకటి కలదు. అందలి వాస్తవ్యుల వాంఛలు వేరు. వారికి బహిష్కరణమనిన తలనొప్పి. విదేశ మనిన వింత పెట్టి. స్వదేశమనిన సకిలింపు. ఖాదీయనిన కనరింపు. ఇంగ్లాండునిన ఇకిలింపు. బరులు చెప్పినది వినరు. పరులు చూపినది కనరు. వారికి తట్టదు. ఎదుటివారు చెప్పినది కిట్టదు. దేశమేమైనను వారికి పట్టదు. విదేశవస్తు బహిష్కారోద్యమము ఆపట్టణమందు కొనసాగించుటకై వాలంటీరుదళములపై దళ

ములు వెల్లినవి. వెల్లినదారినే తిరిగివచ్చినవి. శాంతిపైన్యములు విశ్రాంతిలేకుండగ పని చేసినను ఫలితము శూన్యమైనది. పరిభవములు, పరిహాసములుమాత్రము పెరిగినవి. విదేశవస్తు విక్రయము అపట్టణమునందు మాత్రము విరివిగ కొనసాగుచున్నది.

౪

ప్రపంచ చారిత్రమునందు జగన్మాతలైన స్త్రీలు చేసిన మహోత్సాహకార్యములన్నియో గలవు. తన్ను శోధింపవచ్చిన త్రిమూర్తులను సాధించి బాలురగచేసి యాడింపగలిగినది అనసూయ. విధినిర్ణయమును ధిక్కరించి యముని బాఠినుండి భర్తను బ్రతికించుకొనగలిగినది సతీ సావిత్రి. రాక్షస సామ్రాజ్యమునందుండియు, త్రిమూర్తులను వెక్కిరించిన రాక్షసుని తిరస్కరించియు పాత్రివ్రత్యము కాపాడుకొనగలిగినది లోకమాత సీత. నిండుసభయందు వలువలు విప్పబడినను మానమును రక్షించుకొనగలిగినది ద్రౌపది. రసపుత్ర యోధయూధములతో సహా చిత్తూరురాజ్యము నాశనమైనను గౌరవమును దక్కించుకొనగలిగినది పద్మిని. అబలయయ్య సబలులైన శాత్రువ పైన్యములను చీకాకుపరిచి చీల్చి చెండాడగలిగినది ఝాన్సీ లక్ష్మీభాయి. స్త్రీయయ్య తంత్రములపై కుతంత్రములను పన్ని పన్నాటి మేటి వీరుడైన మంత్రి బ్రహ్మనాయని మంత్రమును భేదించి తన దర్పమును ప్రకటింపగలిగినది నాయకురాలు. విజయోత్సాహము

లతో పరానురాజ్యమును కబళింప చనువైచు అంగ్ల పైన్యములను దునుమాడగలిగినది జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు కన్య. ఏ మానవుడును సాహసించి చేయజాలనట్టి ప్రయాణమును దృఢపెట్టి విమానముపై ఈ భూగోళమును చుట్టి రాగలిగినది మిస్ ఆమీ జాన్సన్.

అఖిల ప్రపంచ రాజకీయ తంత్ర కుతంత్ర మహామంత్రములకు జీవివాపట్టణము పేగుపడిన రంగము. అందు అఖిల ప్రపంచ మహిళా సమావేశము జరిగినది పెక్కు జాతులవారందు పాల్గొనిరి. భారత స్త్రీలును పాల్గొనిరి. మహాసభ జయప్రదముగ జరిగినది. పలువురు స్త్రీజనోద్యమముల గురించి ఉపన్యసించిరి. ప్రస్తుత ప్రపంచ పరిణామము ననలోకించుచు తమకు వలయు తీర్మానములు గావించుకొనిరి. వెంటనే ఆగూ జాతి స్త్రీలు నిర్ణయింపబడిన ప్రత్యేక స్థలములందు చేరి తమతమ జాతీయగీతములను బాడుచు వారి వారి జాతీయపతాకములకు వందనములు చేయసాగిరి. భారతనారీమణులును ఒక ప్రత్యేక స్థలమునందు చేరిరి. కాని, వారికి జాతీయపతాక మెద్ది? అఖిల ప్రపంచము నెదుట అంగ్లేయ పతాకమునకు నమస్కరించిన భారతజాతికి వ్యక్తిత్వ ముండునా? తలవంపులు గాదా? వారి కినుమంతదూరమున నె అంగ్లస్త్రీలు తమ పతాకము నెగురవేసి గీతములను పాడుచున్నారు. భారతస్త్రీ లేమి చేయగలదు? వారి కేమితెరపు గలదు? అందుకై నియమింపబడిన ఐదునిమిషముల ఘన

యము
గతించు
చున్నది.
అబలలే
మిచేయ

గలరు? ఖద్దరుచీరగట్టిన
యొక నారీలలామ తన
పైటచెరగును చింపి బల్లపై నెక్కి
భారతజాతీయపతాకముగ నెగుర
వేసి జాతీయగీతమును పాడసాగె
ను. తక్కినవారు చుట్టును జేరి గీత
మును పాడుచు ఆ పతాకమునకు
నమస్కరించి అఖిల ప్రపంచము
నెదుట, మానవసంఘమునందు భా
రతజాతికి వ్యక్తిత్వముగల స్థాన మేర్పరుప
గలిగినారని వినుటతోడనే యే భారతీయుని
దేహము పులకరించదు?

✱

పదునెనిమిదేండ్ల యువతి. మానవసంఘమునం
దొక యుచితస్థానము సంపాదించ శాంతిసమరము
సాగించుచున్న భారతమాతపుత్రికారత్నము. తన
శక్తికొలది విదేశవస్తు బహిష్కారోద్యమమునందు

పాల్గొనుచున్నది. ఏయేస్థలములందు బహిష్కరణా
శ్రమము పనిచేయుట లేదో ఆయాస్థలములకెల్ల పెల్లి
దేదీప్యమానముగ తనపనిని కొనసాగించుచున్నది.

ఆకట్టణమునందు బహిష్కరణాశ్రమము పనిచేయు
టలేదని యామెకు దెలియవచ్చెను. తా నాపనిని కొన
సాగించెదనని ఆమె బయలుదేరెను. ఆకట్టణము కుజే
రుల కునికెట్టు. విలాసపురుషుల కాటెట్టు. పొగరు
బోతులపుట్ట. జారవోరులకు నిలయము. అన్యాయముల
కాలయము. కాబట్టి, వెళ్లవలదని బంధు
వులు భయపెట్టిరి. స్నేహితులు వారించిరి.
అందరును బ్రతిమాలిరి. ఆమె వానిని విన
లేదు వెంటనే ప్రయాణమై ఆకట్టణమునం
దున్న శాంతిశిబిరమునందు చేరెను. ఆశిబిర

వాసులుతమకుతమకు
జరిగిన సరాభవము

లను వినిపించిరి. వెళ్లవలదని చెప్పిరి. మరు నటి దినమున తాను తప్పక బహిష్కరణా శ్రుము ప్రయోగించదనని యామె పట్టు బట్టెను. ఆంధ్రదేశమునం దన్నిప్రాంతముల బహిష్కారోద్యమము జయప్రదముగ కొన సాగించిన యొకకన్య ఆపట్టణమున కేతెంచిన గనియు, మరుదినమె యూహనిని కొనసాగించు ననియు సగరవాసులు మూలమూలముందు మూకమూకలుజేరి చెప్పకొనసాగిరి. జరుగు చిత్రవిచిత్రములను జూచుటకు వస్తువిక్రయ శాలల చుట్టను జనులు గుంపుగుంపులుగ చేరిరి. ఆమె వారికి విదేశవస్తుబహిష్కారము గురించియు, స్వదేశవస్తు ప్రోత్సాహము గురించియు వినరించి చెప్పసాగెను. ఇంతలో భట్టమోటారు నెక్కి, ఇంగ్లీషుసూటుతో, షరాసుపేటుతో, బెల్జియమ్ టైలో, వియ న్నాసులో చనములతో, నార్వేబూట్సులతో, అమెరికన్ క్రాపుతో, ఫ్రాచి కటింగుతో, జర్మనుతైలములతో, స్వీడన్ చేతిబెత్తముతో, వర్జినియా సిగరెట్టుతో, కాకినాడ కారపు కిల్లి నములుచు, పాశ్చాత్యపు టక్కుటిక్కు లను ప్రదర్శించుచు, అభినవ వయ్యారము లను వెలిబుచ్చుచు నవనాగరకత అంతయు తనముఖముపైననే తాండవమాడుచున్నట్లు భ్రమించుచు ఒకయువకుడు విదేశవస్తుము లను గొనుట కేతెంచెను. ఆమె యాతని జూచి “అయ్యా! తిన తిండియు, కట్ట బట్టయు, ఉండ ఉనికియు లేక మలమల మాడుచున్న కోట్లకొలది భారతీయులపేర నిన్ను బ్రతి

మూలుచున్నాను. విదేశవస్తుములు కొన వలదు. ఇందునిమిత్తమై యేటేట అరువది కోట్ల రూపాయలు షరదేశముల కెగుమతి యగుచున్నవి. ఇట్లే కొంతకాలము జరిగిన యెడల భారతీయు లందరు ‘భిక్షాం దేహి’ యనెడి స్థితికి రాగలరు....” అని యేమే మియో చెప్పసాగెను. ఆధనమదాంధుడు ఆమె నాపాదమస్తకముగ నవలోకించెను. కనుబామలు చిట్టించెను. పెదవి విరిచెను. నిండు జవ్వరాలు. కథలయందును, కావ్యము లందును చెప్పబడినవా రీమెకు సరిరారు. ఖద్దగచీర ఆమెసోయగమునకు మరింత వన్నెదెచ్చెను. అందును ఉత్సాహపూరితమై యున్నది గాన ఆమెముఖము జ్యోతివలె ప్రకాశించసాగెను. ఆయువకుడు ఆమె నట్లే తేరిచూచిచూచి ఇట్లనెను:

“నీవు చెప్ప మాటలు వింటిని. నాస్థితి యిది. నా యిల్లంతయు విదేశవస్తుమయము. నా మోటారు విదేశవస్తువు. నావస్తుములు విదేశవస్తువులు. నాతలనిండ విదేశభావములు. నాకడుపునిండ విదేశఫలహారములు. నా యూపిరితిత్తులనిండ విదేశపు సిగరెట్ల పొగ. పెండ్లికై వేయిరూప్యములతో వస్తుము లను కొనుటకు వచ్చితిని. నిన్నొక విషయ మడిగెదను. అందుకు నీ వంగీకరించిన నేటితో స్వదేశదీక్ష నవలంబించెదను. ఒక ముద్దు నిచ్చెదవా?”

చుట్టునున్న వారు భయాశ్చర్యసంభ్రమ ములతో నిశ్చేష్టులై నిలుచుండిరి. ఏమి

జరుగునో? ఆమె ఏమి చెప్పనో? ఒక నిమిష మైనది. రెండైనది. అంత నాభారత పుత్రికా రత్నము ద్విగుణోత్సాహముతో నిట్లనెను:

“నాకిరువురు అన్నలు గలరు. అను దినము నన్ను ముద్దిడుకొని ఆశీర్వాదించి శాంతిసమరమునకు సంపుచున్నారు. యుగ యుగములనుండియు అనసూయ, నీత, సావిత్రి, పద్మిని, రాణీసంయుక్త మొదలగు పతివ్రతామణులకు నిలయమైన యీ భారత మాత పుత్రికనైయుండియు, తరతరముల నుండి దాన్యమనుభవించుచు తద్విముక్తికై శాంతిసమర మొనర్చుచున్న భారతసైన్యము

నందు వీరవనితనైయుండియు, విదేశవస్తువు లనెడి హాలాహలమునకు నాహుతియగు చున్న నీబోటి సోదరుని రక్షింప నొక ముద్దీయలేనా? నీవు నామూడవ తోబుట్టువు. అన్నా! రమ్మ రా! ఒకటిగాడు. నలయునన్ని గొనుము.”

ధనమదాంధుడు కొయ్య బా రెను. ఎగయూపిరి లేదు. దిగచూపిరి అంతకంటెను లేదు. ఒకలు వణకెను. దేహము కంపించెను. తల తిరిగెను. కనుచూపు తగ్గెను. కాళ్ల పటుత్వము తప్పెను. ముచ్చెమటలు గ్రమ్మె ను. “ప్రాణంబు ల్లాపుద్బిప్పె, మూర్ఖవచ్చె.”

K. M. R.

అఖిలభారతపత్రికారచయితృ మహాసభ- కలకత్తా

తీర్మానములు

ఈ ఆగష్టు ౧౭ వ తేదీని కలకత్తాలో సి. జె. చింతామణిగారి ఆధ్వర్యమున సమావేశమైన అఖిలభారత పత్రికారచయితల మహాసభయందు జేయబడిన ముఖ్య తీర్మానములు:

౧. ౧౯౩౧ సం.రము ప్రెస్ ఎయర్లెస్ స్పష్టపరచు ఆర్డరును చేర్చబడియున్న ౧౯౩౨ సం.రపు క్రిమినల్ లా అమెండుమెంటు ఆర్డరును గవర్నమెంటువారు ఇంకను సవరించుననుచున్నచేయ దృఢపంక్తిపై యున్నారని తెలియవచ్చుచున్నందున ఈ మహాసభ వారికి చాలభయము గలుగుచున్నది. పైని తెలుపబడిన రెండు చట్టములును, సంస్థానముల రక్షణ చట్టము, బెంగాల్ క్రిమినల్ లా సవరణ చట్టము, ఈ నాలుగును పత్రికాస్వాతంత్ర్యమునకు నిరోధకములై యున్నవి. స్వతంత్రాభిప్రాయములను తెల్పనిచ్చుటలేదు. కావున వాని నిక సవరించుననుచున్నవారగు. ప్రెస్సు ఆర్డరు నిరూపుకొలతోనైనను పునరుద్ధరింపజేయుటకు ప్రయత్నములు జరుగునని అసెంబ్లీయందుండు సభ్యులెల్లరును వానిని ఎదిరించవలెనని యీ మహాసభవారు కోరుచున్నారు. అధికారులు వారి యిష్టానుసారముగ వార్తలను కత్తిరించుచుండుటచేతను, సెంసార్ పనుల వల్ల పత్రికాస్వాతంత్ర్యమునకే ముప్పు కలుగుచుండుట

చేతను నెంటునే సెంసార్ పదవిని ఎత్తివేయవలసిన దని యీ మహాసభవారు కోరుచున్నారు.

౨. నిర్భయముగను, నిరాపరాధముగను అభిప్రాయములను తెలుపుట మానవ హక్కులలో నొకటి యగుటచేత దానిని తమ సంస్థానములలో గుర్తింప వలసినదని యీ మహాసభవారు సంస్థానాధిపతులను వేడుకొనుచున్నారు.

౩. ఇండియాకు ప్రతిహులముగ విదేశములందు చేయబడుచున్న ప్రచారమునకు ఈసభవారు తమ అత్యధిక అసహ్యతను రికార్డు చేయుచున్నారు. ఆ ప్రతిహుల ప్రచారమును అరికట్టి, భారత యధార్థపరిస్థితులను విదేశములందు బాగుగ తెలియజేయుటకై యేర్పాటు చేయుటకు ఈసభవారు నిశ్చయించుచున్నారు.

౪. ప్రభుత్వపుపత్రికలకును, ప్రభుత్వముహలములైన పత్రికలకును ప్రకటనలను పట్టుటకు గవర్నమెంటువారు ఇతర వార్తాపత్రికలతో పోటీచేయుచున్నారు. ఇందులకై యీ సభవారు అసంతృప్తిని తెలుపుచున్నారు. పోటీ అలవాట్లను రద్దపరచు దని కోరుచున్నారు.

౫. అచ్చులపై హెచ్చుసంకములు విధింపబడుచుండుటచేత పత్రికావ్యాపకమునకే గాక విద్యావ్యాపకమునకుగూడ అడ్డుతగులుచున్నది. ఆసంకమును తొలగించవలెనని యీ సభవారు కోరుచున్నారు.

అఖిలభారత పత్రికారదయిత్ర మహాసభ, కలకత్తా (192, 195-5-1933)

అహమ్మదాబాద్ స్వర్ణభూమి
శ్రీ మృణాళకాంతబోసు

అస్వర్ణభూమి
శ్రీ సి. వై. చింతామణి

ప్రారంభకులు
రామనందచటన్

V. V. S.

కు
నీ
క

K. M. R.

బు
నీ
కు

తంజావూరు చిత్రములు

శ్రీముఖ సం. శ్రేష్ఠమాస సంచికయందు మొదలిడి క్రమముగ నీసంచికయందచటకు ప్రకటిత మగుచువచ్చిన చాంద్రమాస మాసములయు, తిథులయు రూపచిత్రముల వివరణయు లంఘాచిత్రములయంద దూడిన మహారాష్ట్రభాషాశ్మకపద్యరచనముల ననుసరించి యీక్రింద నొసగబడెను. ఈ సంచికయందు ప్రకటిత మయిన అమోవాస్య చిత్రముతో చిత్రసంచయము రి సమాప్తి మయినది. ఇందు కృష్ణ ద్వాపర యొకటి మాత్రము లభించినది కాదు. ఈ చిత్రములచరిత్ర, వాని రచనావిధిప్రతి ఆ శ్రీముఖ శ్రేష్ఠసంచికయందే కలదు. ఈ వివరణాదులను మహారాష్ట్రభాషనుండి తెనుగుభాషలోనికి దెచ్చుటకు శ్రీ చిదిరె మఠపు పీఠధండశర్మ శాస్త్రిగారు మిక్కిలిగా శోధింపిరి. వారికి కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనములు.

—సం. భారతి.

చైత్రము:—ఉద్ధృతకాయము శుక్లము, అగ్రకాయము కృష్ణము; ఇది శుక్లకృష్ణపక్ష సూచకము. ఎఱుపు కలిసిన పసుపువన్నె వస్త్రము; ఉజ్జ్వలమగు కిరీటము; చేతులయందు చంద్రసూర్యులు శంఖచక్రములు; సమీపమున నది. వికసితకుసుమ సంతానములు లతాగుల్మములు; శుకపికాలంపరం

అధిదేవత : విష్ణువు, గౌరవర్ణము, కనక చేలుడు, చతుర్భుజుడు, శంఖచక్రగదాపద్మ ధారి.

వైశాఖము:—నీలమేఘ శ్యామల వర్ణము; వర్షాంబులితహస్తము; మమూర పింఛావతంసము; కంసుంధవర్ణ వస్త్రము; సూర్యచంద్రులు, గదాశార్ఙ్గములు, వ్యజన పాత్రములు, పికపత్రఫలములు హస్తముల నున్నవి; పుష్పఫల సమృద్ధములుగ నున్నవి; శుకపిక సంతతులు; వధువు గౌరవర్ణ; పీతాంబరాలంకృత.

అధిదేవత : మధుసూదనుడు, రమా యుక్తుడు, అరవిందభని, శంఖచక్రగదాపద్మ ధరుడు.

జ్యేష్ఠము:—రక్తశారము వర్ణము; కన్నులు మూడు; భుజములు ఆఱు; వ్యాఘ్రము వాహనము; యజ్ఞోపవీతధారి; ఆలవట్టము, గొడుగు, సూర్యుడు, చంద్రుడు, పాత్రము, వ్యజనము ఆఱుచేతులను దాల్చినాడు; పాదములందు చదపులున్నవి; దోవతి ఎగయుచుండ సృత్యము చేయును; ఎండ, గాలి అధికము; పుష్పసమృద్ధికలదు; సేద్యమునకు ప్రారంభము; కృష్ణహంసములు, శుకపికాదులు గలవు.

అధిదేవత : త్రివిక్రముడు, రక్తవర్ణుడు, శ్వేతవసనుడు, శంఖచక్రగదాపద్మధారి.

శుక్లప్రతిపత్తు :—మేషవాహన, రక్త వర్ణ, అరుణాంబర, శక్తిపాత్రధారిణి. అధిదేవత అగ్ని.

శుక్లద్వితీయ :—హంసవాహన, ధనశ వర్ణ, సితవననాలంకృత, పుష్పకపాత్రధారిణి. అధిదేవత బ్రహ్మ.

శుక్లతృతీయ :—వృషభవాహన, శౌర వర్ణ, సితవననాలంకృత, చక్రపాత్రధారిణి. అధిదేవత అంబిక.

శుక్లచతుర్థి :—మూషకవాహన, నీలో త్వలవర్ణవర్ణ, పీఠనిస్త్రధారిణి, పరిశు అహి వాస్త. అధిదేవత గణాధిపతి.

శుక్లపంచమ :—కమలాననాసీన, కుం కుమవర్ణ, శ్వేతవనన, ఫణిఫణాలంకృత శిరస్సు, శంఖభాజకధారిణి. అధిదేవత ఆది శేషువు.

శుక్లషష్ఠి :—మకురవాహన, రక్త వర్ణ, ధనశాంబరాలంకృత, కుక్కుటపాత్ర ధారిణి. అధిదేవత కుమారస్వామి.

శుక్లసప్తమి :—అశ్వవాహన, తామ్ర వర్ణ శరీర, శ్వేతవనన, అష్టపాత్రధారిణి. అధిదేవత రవి.

శుక్లాష్టమి :—వృషభవాహనానూఢ, సురభవళాంగ, పీతవనన, ఘంటాపాత్ర ధారిణి. అధిదేవత శివుడు.

శుక్లనవమి :—సింహవాహన, శౌ రాంగ, పాత్రపాశధారిణి; అధిదేవత వసువు.

శుక్లదశమి :—మహిషవాహన, కృష్ణ వర్ణ, దండపాత్రధారిణి. అధిదేవత లుదగ్గ జముని.

శుక్లైకాదశి :—జంబుకవాహన, సింహ వదన, రక్తవర్ణ, కర్ణేర, త్రాసు ధరించినది. అధిదేవత యముడు.

శుక్లద్వాదశి :—గరుడవాహనానూఢ, మేఘవర్ణ, చక్రపాత్రధారిణి, అధిదేవత వాఠి.

శుక్లత్రయోదశి :—మకరవాహన, శౌర వర్ణ, ధనుర్వాణపానీ. అధిదేవత మన్మథుడు.

శుక్లచతుర్దశి :—అరవిందానన, 'గులా బి' కుసుమవర్ణ, నీలకంఠ, ఆర్తక్షేద్రగోపమ సయన, చిత్రవననాలంకృత, మధ్యమాంస పాత్రధారిణి. అధిదేవత కలి.

పూర్ణిమ :—ధనశశవాహన, శౌరాంగ వర్ణ, ముక్తాధరణాలంకృత, శుభ్రవననావృత, బాలిక, అమృతకలశపానీ, సౌందర్యవతి. అధిదేవత చంద్రుడు.

కృష్ణప్రతిపత్తు :—పురుషుడు మదనుడు. ధూసరశౌరశుభాంగి, చతుర్భుజ, సుందరి, యువతి, శ్వేతవనన, పుష్పకపాత్ర, స్రువ- అక్షమాలాధారిణి, వివృతనాభ, మదనాంక సమాసీన.

కృష్ణద్వితీయ :—స్వేతానూఢ, కుముద వర్ణ, కుండిగుద్రాడిమాలాధారిణి.

కృష్ణతృతీయ :—గరుడవాహన, నీల వర్ణ, శంఖపాత్రధారిణి.

కృష్ణదత్తుడి : — కజ్జలవర్ణ, మహిష
వాహన, చతుర్భుజ, పాశ పాత్ర దండ అక్ష
మాలాధారి.

కృష్ణసంధమి : — మకరవాహన, చంద్ర
గౌరవర్ణ, పాత్రాక్షమాలాధారి.

కృష్ణపత్మి : — మమూరవాహన, త్రిలో
చన, చంద్రదావతంస, నీలగళ, లోహితవర్ణ ;
అరుణవసన, శక్తికుక్కుటధారి.

కృష్ణసప్తమి : — గజవాహ, గౌరంగ,
విజ్రపాత్రధారి.

కృష్ణాష్టమి : — ప్రేతాసన, ధవళవసన,
నీలవర్ణ, రక్తవర్ణ, చతుర్భుజ, పాత్ర అసి
భృతక అక్షమాలాధారి.

కృష్ణనవమి : — వ్యాళవాహన, నీలాంగి,
చంద్రానతి, పాత్ర తర్జనీముద్రాధారి.

కృష్ణదశమి : — సింహాసనస్థ, గౌరవర్ణ,
వీరవస్త్ర, కుండలాలంకృత, జ్ఞానాభయకర
ముద్రాధారి.

కృష్ణైకాదశి : — నీలాంగి, నీలవృషభ
గామిని, కంజనీలచక్రశూలధారి.

కృష్ణద్వాదశి : — (అక్షకటిశము)

కృష్ణత్రయోదశి : — ఖట్వాహ, ధి,
గౌరవర్ణ, యౌవనమదాలస, హారకవర్ణవస్త్ర
సమలంకృత, పక్షభుజ, ధనుర్పాణ గదా
శోకపాత్రద్వయధారి.

కృష్ణచతుర్దశి : — అశ్వాహ, నీలవర్ణ,
నీలవస్త్రధారి, నారింగిమృగయాతూరి, అసి
ధన్వనమలంకృతహస్త.

అమావాస్య : — కుశాసనాసీన,
అతికృశాంగి, మరకతవర్ణ, కృష్ణాంబర, కుశ
పిండధారి.

సుప్రసిద్ధ గ్రంథములు

ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారు రచించినవి

1. మాలిక్లి - సంపూర్ణము (రివైజ్డ్ ఎడిషన్) 3 0 0
2. నాయకురాలు - పల్నాటి నాటకము 1 0 0
3. భావతరంగములు - పాటలు 0 2 0
4. హరిజననాటకము - 0 1 0
5. సంగీతనా సాని - చదివితీరవలయును 0 1 0

వలయువారు :—

ఆంధ్రపత్రికా ఆఫీసు,

7, తంజుశెట్టిపేడి, మదరాసు.

ఆత్మకథ

(గాంధీమహాత్ముని స్వీయచరిత్రము)

కళావధాని,

వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు

తెనిగించినది

ప్రకాశము :

కాశీనాథుని నాగేశ్వర రావుగారు

వెల మొదటిభాగము రు. ౧-౧౨-౦.

రెండవ భాగము రు. ౧-౦-౦.

తపాలఖర్చులు ప్రత్యేకము.

మేనేజరు :—ఆంధ్రగ్రంథమాల,

7, తంజుశెట్టిపేడి, మదరాసు.

దీనికి జలుగుననము — “అవనూనదైన్యంపు
లజ్జచే మాననముగముగలవానిని కారవ్యుల నిశ్శృంఖలం
నేయనివానిని కృత్రిమిని మగల చూడవు.”

పైకితిగ వదనములకు, బహ్యములకు మూలములయిన
శ్లోకములు పొగుట యశోభాగమున జీర్ణబహివి.
అని విద్యానిత్యాదిపరీక్షింపగు నగువువారికి గ్రంథ
యుపయోగపడును. లక్ష్యలక్షణములు వదనవదన
చేయుట సుబోధములగుట నుపయుక్తము. కంఠాంత
మున కనువుగాను. పాకప్రారంభమునయు గ్రంథ
కొనవచ్చునవక తప్పదు. కాని మూలము నుల్లంఘించి
గుర్భీకృతమునుపట్లు రచించుపద్ధతులకంటె నీపద్ధతియే
యిత్రమను.

సంస్కారకామేక్ష

శ్రీ శాస్త్రులవాగ్గ్రంథమును పరిశీలించితిమి. ఇది
రచించినవానిపేరును సేతికాకారుని పద్యకావ్యపట్టభద్రు
బ్రహ్మచారి. అది వారు మఱల బాది పరిచేయు
భాగ్యము పట్టభేదియు సుప్రసిద్ధులగుట గలదు. చిత్ర
కారుని సర్వాంగసూక్ష్మముగా రచింపఁబడిన
చిత్తగువునకు మొట్టమొదట గీతానుమాత్రము గీచియుం
చిన పటమువంటి దీయుపల్లభ్యంము. ఉపాధాతి
కర్తలు చెప్పినట్లు అర్థసంపాదకములేకాక మగర
సంపాదకములుగూడ సవరణచేసెట్లు కనబడును.
ఆమాత్రమైనను సంతిత సాహిత్యమున జీవించు
వలసివది. దానివలన గృతికర్త పాండిత్యాగుల
కనకర్తము రాదు. అట్లు చేయకపోవుటచేత కొన్ని
సార్లు సుసంగతముగా లేదు. నే నొకమాటు పుస్తకము
విప్పి చదువగా నీక్రిందివచము గనబడినది.

౫ వ పుట:—

“నా కన్నెల్లకము హరించినాత డెవఁడో
అతడేకదా వరుసు. ఆచిత్రరామేశ, ప్రాథములు
వికసించిన బాలలచే పరిమళించుచున్న కదంబవాయు
వులును, దాననే నేనును, అయినను నా యుల్లము
నగ్నవయ్యుండ నేతనీతరుతలమంటిని గూసురతవ్యాపాన
లీలావిధికి ఉత్పంకమొనచున్నది.”

దీనికి మూలమునుశ్లోకము క్రిందిభాగమున నీచు
బడినది:

“యః కామరూపః సవీవ హి వర స్తావీవ వైత్రక్
పాః, కేనోన్మీలితసాలతీసురభయః ప్రాణః కదం
బాలిలా, సాచైవాన్మీతగాపితత్ర సుగత వ్యాపాద
లీలావిధా, రేణువీధిని నేతనీతరుతల వేత స్సము
త్పంకం.”

పైశ్లోకముంగు నెంచవలసియుండున్న ‘న’ శబ్ద
సేవకాగ్ధమునిగాని, ఏవకార మగ్ధ్యాహార్య మనిగాని
యనుకొని బాలలచే బరిమళించుచున్న, (కావుననే)
ప్రాణములయిన కదంబవాయువు లనే అని ప్రకర
ణము ననుసరించి యన్వయింపవలయును. పైవచనమున
‘న’ అనుభావ మేలేదు. అది ప్రకరణవిధియు.
అది హరిపోయియుండును. ప్రాణములు అనునది
బాల లచే పరిమళించుచున్న కదంబ వాయువులు
అనువానిలోని వాయుశబ్దముతో నన్వయించుటయు
గ్రంథ సవరణ. పక్షినించుచునేయున్నది. చివర
వాక్యమును సంస్కారము కొంత యపేక్షించు
చున్నది. ఇది నీవార లేకములవంటిది. రెండు ముద్రణ
మండును, తగ్వాతిసంపుటమునను పట్టిని లేకుండుగ
యన్నించుట యుక్తమను.

కర్త వ్యము

సాహిత్యము కళాప్రల్లాస విరుదాంకిను లగు
శ్రీ శాస్త్రులవాగ్గ్రంథ కవితకాలమున లోకమున సమగ్రత్య
మనుభవించిన సాహిత్యపర్యవనిధానము నాంధ్రలోక
మున కిచ్చి యుత్తిమగ్నలైరి. దీని నాంధ్రలోకము వారి
యెడల సమగ్రము. ఆయుగముదీర్చి కృతజ్ఞత చూప
వలసియున్నది. కృతికర్తలముగము తీర్చుటయన వారి
గ్రంథములు సమపుటయేగానా. అదియే మన పెద్దలు
చెప్పిన ఋషిఋణాపాకరణము. కావున ఈయలంకార
గ్రంథరూపము విద్యార్థులు చదివియు, విద్యాగురువులు
చదివించియు, విద్యాశాఖాధికారులు చదువ నవకాశము
గల్పించియు, విద్యాభిమానులు వ్యాపనసాధనముల గావిం
చియు ధన్యు లగుచురగాక.

శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రి

మహామేధావులు గ.

క్రాసు ౧/౨ పై. ౧౪౦ పుటలు. నలరు ౧. గ్రంథకర్త: శ్రీ గొబ్బూరి వేంకటాచార్యులు రావు, బి. ఏ., తెలుగునడి, ఎలమంచిలి, విశాఖ పట్టణము.

తమ శీలితములను భారవోసి, తనకే దీక్షనో ప్రకృతిని పరిశోధించి అందు నిరూపములయి యున్న శక్తులను కనుగొని వానిని మానవుని కనుసన్నల మెలకువలకు చేసిన 'మహామేధావులు' ప్రపంచమున శంషాగోచరములైనారు. అట్టివారిలో ౧. ఆర్కిమెడిస్, ౨. కోపర్నికస్, ౩. డెక్కార్టెస్, ౪. జోహానాఫర్, ౫. గెలిలియో, ౬. బార్లెయి, ౭. న్యూటన్, ౮. జేమ్స్ ఫర్గూసన్, ౯. సర్ హెన్రీ డేవి అను తొమ్మిదిగురు పాశ్చాత్య మేధావుల వసు శీలితచరిత్రము నీదిన్ని పుస్తకమున సంగ్రహముగ వర్ణింపబడినవి. గ్రంథకర్త ప్రకృతిశాస్త్రవిజ్ఞానమున సుప్రవేశము కలవారు. మానవుని దైనందినశీలితోపయుక్తములను విజ్ఞానవిషయములను వివరించు గ్రంథమును (Everyday science) రచించి ఆంధ్రవిశ్వకళా పరిషత్తుచే బహుకృతులయినారు. వీరికి విజ్ఞానమున విశేష ప్రవేశము కలవనుగు భారతీయుల ప్రకటిత మగుచున్న 'సకలప్రపంచం' విషయక వ్యాసపరంపర గాము చున్నది. ప్రకృతివాస్యవేత్తల చరిత్రల నిట్టివారు రచించుచు విశేషము. ఇంకను గలవారు సాత్తలను సయితము క్రమముగ వీరు రచించి ప్రకటింప దగుదురు.

మనయందు కామన్నను సమయము దిగును. ఇంకా మామేధావి కనుగొనిన ప్రకృతివాస్యములపట్టిక పాఠకులకు విస్తృతముగా తెలియుటకయి ఆ మాచరిత్రముదివర ప్రశ్నోక్తముగా నిర్వియుండు గొనుండెడిది.

ఈ పుస్తకము 'ఆంగ్లావలీ గ్రంథాలిక' 'నాలుగవ పూపు'. దీని కన్యూరి తావులను గ్రోలి తెలుసువారు తృప్తిభరితులై కాన్యూరు లగుదురుగాక! మఱియు నిట్టి మేధావులమొక్క చరిత్రల నింకను ప్రకటింపకొరకొనిన గ్రంథాలికవారికి చేత సయినసాయము చేయుదురుగాక!

౧౯౩౬ వ సం.రము S.S.L.C. సరిత్యాంధ్ర

పాఠ్యగ్రంథము లన్నింటి యొక్క అర్థవివరణాదులు గల గ్రంథము

'అనుభవముగల మువ్వరు పండితులు విద్యాకయం. శ్రీపతిశాస్త్రిగారు, ఉభయభాషాప్రణేత లు. నరసింహశాస్త్రిగారు, పండిత క. యన్. నంగస్వామి గారు అనునారు దీనిని రచించినారు.

ఇంక పాఠ్యగ్రంథాగమలకు ప్రసవదార్శము, తాత్పర్యము, విశేషములు, అందును ప్రవేశములను ధోరణిగాకరణాలంకారాది విశేష లక్ష్యలక్షణాలు గలవు. ౧౯౩౬ వ సం.రము మొట్టలు పైను విద్యార్థులు దీనివలన లాభమును పొందుదురు ప్రకాశకులు: డి బిటిల్ అం (The Little Flower & Co.) ౩౧౭, హైదరాబాద్, తెల. గ. ౨.

విషంది

నిర్మాత: బొమ్మ బాపిరాజు పుట్టే, ఎలూరు. తెల నాలుగో అకాదు.

ఇది మొక్కచక్కని శీటిక. ఇది యన్నియు నిరవధిత విశ్వవిసంగి అలించి పాము కొన్నివే. మరల మునుమాగులమున కలగి యొక యువ వసంతమున కోకిలగాన మారుమ్రోవచి. కలికుమారు లీవిపందితంశ్రులను వింటి రాగాలంపన చేసుకొని సాంఘ్యపానన చేయవచ్చును. కలికుమారుల కోకిల కంఠములం నీయములు తరంగా కూమమున నిత్యము మారుమ్రోగుచునే యుండువలయును విసందికి శిష్ట చివము. బాపిరాజు సుగూర్చిగాని, వారి కవనమునుగూర్చి కాని, అవి తెలుసునాటికి సరితెలుసుకే యవును, అవి వులు యనవసరము. వీరి లాగ రచనయందు అందుకు పాండిత్యమునకు కొంతకొంత గోచరింతునుండినను కవి త్వము నిండాది యున్నది. భావములు సహజములై సుందరముగ మున్నవి. ఆ భావముల కనురూపములైన రేఖాచిత్రములు అందును సుందరమి కావ్యరామణీయ కలకు హెచ్చుపరచినవి. శీలితలులుమా భావములతో మేళనమును పొందినవి. కలికుమారుగాయకు లీవిపందిని సాధన చేయుదురుగాక!

వైద్యయోగరత్నావళి

సంపాదకులు, ప్రకాశకులు: పండిత ములుసి రామలింగయ్య, ఇంజినీయర్ మెడికల్ స్టోర్సు, తెనాలి.

మద్రాసు ప్రభుత్వమువారిచే సంగీకరింపబడిన యాంశ గ్రంథములు, తదితరముభవగ్రంథములు; సంప్రదాయ పూర్వకముగనిండువిధింపబడినవి. పలువిధములైన ఆనవములు, అర్చియములు, నూర్లములు, భస్మములు, పింఛనములు, ఘృతములు, నుటికలు, శివ్యములు, స్తోత్రములు, పానకములు, శేషములు మొదలైన యాంశ భములు. శాస్త్రమువిధానము, నాని వివిధోపయోగములు, అనుపాదములును సులభమున తెలుగున తెలుపబడినవి. నివేదన గణపగీతములు, సునవగీతములు, ప్రత్యేకారచనలతో ఆలంకృతమైనవి, విష్ణుప్రతిమములు, వివిధ విభులు సేర్పబడింపబడినవి. ఆంగ్లశాస్త్రములకు కాక తమిళములకును శాస్త్రగ్రంథము గృహశాస్త్రమును వైద్య శాస్త్రమును వాచానముతోపాటు మిక్కిలి ఉపయోగపడగలదు. వల రెండుగూడాయులు.

వేదా నాశిఖ్య (కన్నడమాసపత్రిక)

శ్రీహ, బ్యాంకింగు, నాశిఖ్యనులను నిర్మించినది. ఏడాదిదింకా విజ్ఞానముగూడాయులు. విడిపత్రిక నాలు గణాలు.

సంపాదకులు: డి. వి. దొడ్డిచిన్న, నగర్లపేట, తెలంగాణరాజ్యం.

శివకర్ణామృతము

గ్రంథకర్త: చిల్లపల్లి అప్పారావు, బి. ఏ., టి. యల్. వోలు, బంజరు.

శంకరాచార్యకృతమున 'శివానందలహరి' కిది పద్యరూపమున మన్న అనువాదము. మామూలు శతక భోగణికవిత్తము.

కొండవీటి సామ్రాజ్యము

డి.మ్యి.గ/ర పైజా. వననము. పు. ౨౦-౨౧, వల రు. ౧-౨-౦.

గ్రంథకర్త: మద్దలపల్లి నరసబ్రహ్మశర్మ, నాసారావుపేట, నంటూరుజిల్లా.

భక్తహృదయము

గ్రంథకర్త: పొన్నూరు బాపయ్య, దొప్పల పూడి, మన్నవపాడు, నంటూరుజిల్లా.

స్వగ్రామమున నెలకొన్న 'మల్లేశ్వరస్వామి' కంకితముగా రచియింపబడిన స్తుత్యాశ్మకసీసపద్యశతక మిది. 'మధజనోజ్జ్వల' దొప్పలపూడివాడ, భక్తహృదయేశ్వరస్వామిని గుర్తించునది ముఖ్యము. అంతయును గొంతులుబేసిని కూరుపు. వల ర అణాలు.

సచ్చిదానందము (జీవితచరిత్రము)

క్రొను గ/ర పైజా. పు. ౨౬౦. వల రు. ౧. గ్రంథకర్త: 'త్యాగి' నామకులు.

ప్రకాశకులు: శ్రీచూర్మండేయ భవనమువారు, నగర్లపేట, నంటూరు జిల్లా.

శ్రీ శతశిల్పి నూతలపాటి

నరసింహంనౌకరిగారి జీవితము

క్రొను గ/ర, పు. ౧౩౨. వల ర అణాలు.

గ్రంథకర్త: కొత్తూరునారాయణ.

ప్రకాశకసాధనము: శిల్పశ్రమము, అనండ్లపేట, నంటూరు.

కావ్యాశ్మ

క్రొను గ/ర, పు. ౨౦-౨౩౨. వల రు. ౨.

గ్రంథకర్త: శ్రీ. వేం. రాఘవఅయ్యంగారు, యం. ఏ., టి. ఇశి.

ప్రకాశకులు: ఆంధ్రగ్రంథమాల, ౬, ౭ తంబుకెట్టిపేట, మద్రాసు.

ప్రభాసశాసనమోచనము

(ఆజుభాగముల ఆంధ్రప్రబంధము)

డి.మ్యి.గ/ర పైజా. ౧౯౩ పుటలు.

గ్రంథకర్త: శ్రీకాట్టి లక్ష్మీనరసింహము, బి. ఏ., యల్. టి. జయపురసంస్థానాస్థానకవి, చిత్తాభివృద్ధి.

యువ (నథల మాసపత్రిక)

సంపాదకులు, ప్రకాశకులు: కొండవీటిగంటి కుటుంబరావు, తెనాలి.

సందా సంవత్సరమునకు ౧౨ అణాలు. విడి పత్రిక ౧ అణా. మొదటిసంచిక యీనెల తొలిదినము లభింపబడినది.

సాహితీయ విశేషములు

జ్ఞో. శ్రీమూర్తి స్వధర్మో వినుః పరధర్మా త్వన్ముష్టితాత్,
స్వధర్మే నిగ్రహం శ్రేయః పరధర్మో భగూమహః.

ప్రపంచసరిణామమునందు ధర్మపరిణామము విచిత్రతాధ్యాయము. ధర్మదేవత దైవ యజ్ఞములందువలెను ఆసురయజ్ఞములందును ప్రత్యక్ష మగుచున్నది. భారతయుద్ధమునందు ధర్మరాజదుర్యోధనులు విజయమునకు యథా విధిగను ధర్మారాధనము చేసియుండిరి. సంకల్పాచరణములు భిన్నములైనను “యతో ధర్మస్తతో జయః” అనెడిలోకోక్తి మొటలందు సకలారంభములందును పరిపాటియైనది. రాజకీయమత సాంఘికార్థికాది సకలవ్యవహారములందును ధర్మసంస్కర్తనమును నాయకులు, గురువులు స్వాధ్యక్షులయి చేయుచున్నారు. నాయకులు గురువులు చేసెడి ధర్మసంస్కర్తన ప్రకటనములు ధర్మసందేహములకు వినియోగపడినటులు సందేహ నిన్మూలికి వినియోగపడకున్నవి. ఆసన్నమై యున్న అభివీనియా ఇటలీ యుద్ధప్రచారము ప్రపంచము నావరించిన ధర్మహానికి ప్రమాణము. ఇటలీ రాజ్యాంగ నియంత ముస్సోలినీ గారును, క్రైస్తవమతగురువు పోపుచు చేయుచున్న ధర్మసమర్థనము పరిహాసపాత్రమై పరమానర్థములకు మూలమగుట సహజము.

* * *

ముస్సోలినీగారి ధర్మము

ఇటలీప్రయోజనములన్నియును ముస్సోలినీగారికి ధర్మకార్యములు. ముస్సోలినీగారికిని వారి నల్లచొక్కాల దండునకును ఫాసిజమే దైవము, ధర్మము, మతము, మోక్షము. రాజ్యశక్తిప్రజ్ఞులకు మూంగురుపైస మాల్లి లిల్లిగారి సిద్ధాంతములనే ముస్సోలినీ గారును సమర్థించుట సమయోచితముగ నున్నది. ధన భాగ్య సంపదలతో నిండి యున్న అభివీనియాదేశమును జయించుట ప్రస్తుతము సులభము. కాలము గడచిన కొద్దియును నీవని దుర్లభ మగుటయును, అభివీనియాబల మభివృద్ధిని పొందుటయును, యూరపురాజ్యముల ప్రతిఘటనము బలిష్ఠమగుటయును సహజము. సామరాసభేదోపాయములు సాధ్యము గానపుడు బలవంతులకు దండనోపాయము శరణ్యమగుచున్నది. దేశభక్తివ్యాజమునను ముస్సోలినీగారి రవలంబించుచున్న సంగ్రామ ప్రస్థానము తోడేలు మేకపిల్లకథవలె నున్నది. ఇటలీప్రజల లాభమునకు అభివీనియా కావలెను. దేశాక్రమణమును జేయుటకు తగిన బలసంపదలున్నపుడు ధర్మమును ముస్సోలినీగారి హస్తములందు వారు విధించినటులు నడవవలసి యున్నది.

పోవుచును శాంతిని గోరుచు ఆత్మసంతోషమునకు అభిషేచియూడండయ్యూత్ర ధర్మ మని సమర్థించుచున్నారు. యూరపురాజ్యము లింతవరకును నవలంబించిన రాజ్యశత్రుత్వమునే ముసోస్సలినీగారి వలంబించుచున్న సంగతి నత్య మైనను కాలఁగిరిసీతులు మారినవని ముసోస్సలినీగారు గ్రహించుట యవసరము. దురాశా విశాచ మానరించినపుడు ధర్మాధర్మవిభిన్నము దుర్లభము. అభిషేచియూ ఇటలీ సంగ్రామము జపాను రుష్యా సంగ్రామము వలెను ప్రపంచ చరిత్రయందు నూతన శకారంభమునకు సాధనమగుట ప్రవృత్తమయ్యె యుండును. యూరపురాజ్యము భావి భాగ్యమున కీసంగ్రామము కీలకముగ నుండ గలదు.

ముసోస్సలినీగారి రోము సామ్రాజ్య దృష్టాంతమే యూరపు రాజ్యమునకును, ఇటలీ రాజ్యమునకును ధర్మోదేశమునకు దగియున్నది. రోమక సామ్రాజ్యము నామ రూపములు లేకను నశించుటచే గాకను ఇటలీదేశమును చిరకాల మధోగతిపాలు చేసి నది. రోమను ప్రజానాయకులు దుర్జయములు చిరకాలము ఇటలీదేశానుభవమునకు మూలమయినవి. ముసోస్సలినీ సంకల్పించిన దండయాత్ర ఇటలీ యోగక్షేమముల కెంతవరకు వినియోగపడునదియును కాలము నిర్ణయింపగలదు. అభిషేచియూ సంగ్రామ సన్నాహములను ప్రపంచమంతయును నేక గ్రీవముగను నిరసించుచున్నపుడు దండ

యాత్రను విరమించుట వివేకము. యూరపు రాజ్యములు చిరకాలము సంవర్ధించిన పరాక్రమణతంత్రము మూలచ్ఛేదము గానంతవరకును సంగ్రామములు సహజము. మానవ ధర్మ విరూపమునకు పరమార్థ సాధనములు యంత్రములూ, మనుషులూ యనెడి మహా సమస్య నిర్ణయమగుటకు సంగ్రామములు, మూరణయంత్రములు సంభవములు గావలసి యున్నవి. తుపాకులు, ఫిరంగులు, మరఫిరంగులు, బెంగాలు, విషవాయువులు, మరణ కిరణములు, విమానములు మొదలుగు మూరణ సాధనములు నిరపరాధులు మరణమునకు వినియోగపడుట దురదృష్టము. తెల్లజాతు లీ రీతిని వారి భారమును నిర్వహించుట విచిత్ర ధర్మము. బుద్ధధగవానుడు, ఏసుక్రీస్తు స్థాపించిన అహింసాధర్మము హింసావిరూపమును పొందుట ప్రళయకాండప్రభావము.

* * *

అభిషేచియూ

అభిషేచియూ సోపంక్లనుండియును నిరాటంకముగను స్వాతంత్ర్యము ననుభవించుచున్నది. యూధులకు, క్రైస్తవులకు, మహమ్మదీయులకు కష్టకాలమునందు రక్షణము నొసంగి ప్రపంచగౌరవమునకు పాత్రమైనది ఆఫ్రికాయందు శేషించియున్న స్వతంత్ర రాజ్యమైన అభిషేచియూ స్వాతంత్ర్యయుగమునందు సకల జనాదరణమునకును పాత్రముగ నున్నది. ఎతియోపియా చక్రవర్తి రాస్ టఫారి గారు సంగ్రామమును నివారించు

టకును, దేశమును సంరక్షించుటకును చేయుచున్న విశ్వ ప్రయత్నములు ప్రపంచాదరణమును బడయుచున్నవి. నానాజాతీ సమితియందు సభ్యులైన రెండు దేశములును జాతీయమితినిర్ణయములను శిరసావహించుట వివేకము, ధర్మము. నల్ల నెపోలియనుగను యరిగించబడుచున్న రాస్టటఫారిగారి నాయకత్వముక్రిందను అబిసీనియా నోడించుట సులభకార్యము కాకపోయినను విమానములు, బొంబులు, ట్యాంకులు, మరఫిరంగులు, నౌకలు, జలాంతర్గాములు గల రాజ్యమును సంగ్రామసాధనములు లేని రాజ్యము ప్రతిఘటించుట దుర్లభము. ఇటలీ అబిసీనియా సంగ్రామము స్థిర సంగ్రామముగను యరిణించుటయును, ఆఫ్రికామోక్షమునకును, మానవధర్మ మోక్షమునకును వినియోగపడుటయును వైవసంకల్పమేమో! వైవానుగ్రహమునను ఇటలీ రాజ్యనిర్వాహకులకు జ్ఞానోదయము గలిగి శాంతి చేకూరుగాత !

* * *

కాంగ్రెసు వ్యవహారములు

గాంధీమహాత్ముడు శివప్రసాదగుప్తా గారికి వ్రాసిన లేఖలు కాంగ్రెసుపక్షావలంబనులకు స్వధర్మారాధన విధానము నుపదేశించుచున్నవి. కాంగ్రెసు నిర్ణయించిన శాసనసభా విధానము నాచరించుట కాంగ్రెసు పక్షావలంబులకు ధర్మమై యున్నది. పరధర్మారాధనముకన్నను విరుణమైనను స్వధర్మమును పూజనము శ్రేయస్కరము. కాంగ్రెసు

శాసనసభాప్రవేశము సంగీకరించి యని చేయుచున్నపుడు ఆ విషయమై వాదప్రతివాదములను జేయుటయును నిరర్థకము. ముక్తిపదవుల విషయమునను పర్యాప్తమగుచున్న వాదప్రతివాదములు కాలహరణమునకువలెను కార్యసిద్ధికి సాధనములు గాకున్నవి. కాంగ్రెసునం దతివాదులు, మితవాదులు, సాంఘికవాదులు చేయుచున్న యాందోళన మితరపక్షముల యాక్షేపణలకును, స్వపక్ష దౌర్భాగ్యమునకును వినియోగపడుచున్నది. శ్రీనివాసశాస్త్రిగారికిని, ఆరంజేలుగారికిని, నితరపక్షనాయకులకును కాంగ్రెసుపక్షము నాక్షేపించుట సులభము. ఈ యాక్షేపణలను, అంతర్విభేదములను పాటింపకను, కాంగ్రెసువారందరు కలిసి కాంగ్రెసు ధర్మమును త్రికరణశుద్ధిగను పాటించుట ధర్మము. పర్తమానకాలమునందనునది భావికాలమునందును కాంగ్రెసు సిద్ధాంతాచరణములందు మార్పులు సహజముగను గలుగగలవు. దేశకాలానుసారముగను నైమిత్తిక ధర్మములు మారినను ప్రపంచాధారమైన నిత్యధర్మము సంస్థాపన మగుచున్నది. వ్యక్తులు, సంఘములు, కులములు, జాతులు స్వాభిమానపరాయణమైన నైమిత్తికధర్మమును నిత్యధర్మముగను ప్రకటించుటయు, నిర్బంధించుటయు ధర్మసంస్థాపనమునకు గాకను, ధర్మసందేహనాశనములకు వినియోగపడుచున్నది. పర్తమాన సందిగ్ధసమయమునందు గురుపీఠము

లను స్థాపించుట సుఖభాగ్యముగ నున్నది. గురుపీఠములు, తగిన శిష్యబృందమును సుఖభాగ్యముగను సమకూడుచున్నవి. ధర్మాధికారులుగాని గురువులు సమ్మోహనరక్షణలై చేసెడిప్రసంగములు ప్రజలను సంశయముల పాలుచేసి కార్యాచరణము దుర్లభ మగుచున్నది. నాయకు లీ ప్రమాదమునుండి ప్రజలను రక్షించుట శ్రేయస్కరము. ఆంధ్రదేశీయులం దీ యుద్రవము విశేషము.

* * *

ఆంధ్రులు పక్షములు

ఆంధ్రులకు త్యాహోదేశములు సహజగుణములు. రాజకీయ, సాంఘిక, మత, సాహిత్యాది విషయములం దాంధ్రులు సంస్కరణప్రియు లని ఆంధ్రుల చరిత్ర మనంత ముఖములను వెల్లడిచేయుచున్నది. సాంఘిక సాహిత్య విషయములందువలెను రాజకీయవిషయములందును ఆంధ్రులస్వాతంత్ర్యప్రియత్వమును సంస్కరణోద్యమము, సాహిత్యనిర్మాణములు, సత్యాగ్రహప్రస్థానములు వెల్లడిచేయుచున్నవి. ఆంధ్రుల స్వాతంత్ర్యప్రియత్వము ప్రశంసనీయమైనను సంయోగబలమునకు గాకను దుర్బలత్వమునకు వినియోగపడుట దురదృష్టము. ఆంధ్రదేశావృతమైన స్థల భేదములు, కుల భేదములు, సంఘభేదములు, పక్ష భేదములు నేశప్రజాభ్యుదయములకు సంయోగబల రహితములై నిరుపయోగము లగుచున్నవి. సంఘసంస్కరణమునకును, సా

హిత్యవికాసమునకును ననేకసంస్థ లేర్పడి సంయుక్త కార్యాచరణమును దుర్లభము చేసిన విధమునను రాజకీయపక్షములును సంయుక్తకార్యాచరణమును దుర్లభము చేయగలవు. సకలపక్షాదర్శములును సంస్తవనీయములైనను కార్యాచరణమునందు భేదములు సహజముగను గలుగుట ప్రకృతిధర్మము. నాయకులస్వాభిమానప్రకర్షణ మనుచరులకు సహజముగను సంక్రమించి సామాన్య ప్రజాహృదయమునందుసంతోభమునుగలుగజేయుటకు సాధక మగుచున్నది. “ఆంధ్రులందు నాయకులు మెండు” అని గాంధీమహాత్ముడు చేసిన ధర్మోపదేశమును నాయకులు గ్రహించి కాంగ్రెసుపక్షబలమును రక్షించుట యవసరము. ఇటీవలి విజయవాడయందు సమావేశమైన స్వరాజ్యపక్ష సమావేశము కాంగ్రెసు నాయకానుచరుల కాత్మపరీక్షను జేసికొనవలసిన యవసరమును స్ఫురింపజేయుచున్నది. కాంగ్రెసు సత్యాగ్రహమును ప్రతిపేధించి శాసనసభాప్రవేశము నామోదించినపుడు స్వరాజ్యపక్ష మంతరించి కాంగ్రెసు పక్షమునందు సంక్రమించినది. ఆంధ్రనాయకానుచరులందరును కాంగ్రెసుసామాన్యధర్మమును, ప్రజాసామాన్య ధర్మమును గ్రహించి ఆంధ్రాభ్యుదయమునకును, భారతాభ్యుదయమునకును పాటుపడుట పరమార్థధర్మము.

* * *

ఆంధ్రాభ్యుదయము

ఆంధ్రాభ్యుదయము నన్ని పక్షముల వారును, నీమలవారును కోరుచున్నను సందేహములు, ప్రత్యేక లాభములు కార్యసిద్ధికి ప్రతిబంధకములుగ నేర్పడినవి. హిందూస్తానము భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రములుగను విభజించబడుట ప్రజాపరిపాలనమున కవసరమై ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము సాధ్యమైనను సంతర్భేదములు రాష్ట్ర నిర్మాణమును దుర్లభము చేసినవి. రాయలసీమ నాయకులకు ఉత్తరసర్కారు నాయకులమీదను విశ్వాసములేదు. ఉత్తరసర్కారు నాయకులందు షరస్వరవిశ్వాసము లేదు. ఉత్తరరాష్ట్రమునం దాంధ్రసీమ కలిసిపోయినది. తమిళకర్నాటకభాగములం దాంధ్రసీమ కొంత కలిసి పోవుచున్నది. ఆంధ్రావని ఇతర ప్రాంతములందు బలవంతముగను చేరుట విచారగ్రస్తమైనను ప్రతిక్రియమాత్రము దుర్లభముగ నున్నది దేశమంతయును నేకగ్రీవముగను నాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకై పాటుపడవలసిన శరణము శీఘ్రకాలమున నె రానున్నది. అన్ని పక్షములవారును కలిసి ఈ పనిని సాధించుట కుపక్రమించుట కార్యసిద్ధికి సాధ

నము. కాంగ్రెసుపక్షము క్రియాశీలమున నాంధ్రరాష్ట్రమును కాంగ్రెసు వ్యవహారములం దంగీకరించినది. ఇతరపక్ష నాయకులును సీమార్గము ననలంబించుట కార్యసిద్ధికి ప్రయోజనకరము. విజయవాడయందు గూడిన స్వరాజ్యమహాసభ ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణవిషయమై చేసిన తీర్మానము నాచరణమునందు బెట్టుటకు పక్షము బూనుట ప్రణేయస్కరము. రాజకీయ విషయములందువలెను సాహిత్యాది విషయములందును సంయోగబలము లేని ఆంధ్రాభ్యుదయము మందగమనమును చేయుచున్నవిధము దేశాభిమానులకు విపాదమును గలుగజేయుచున్నది. ప్రతిభావంతులైన ఆంధ్రమహాజనులవకాశములు లేకను మింద్యావస్థ పాలగుట సకలపథములను సంతాపకారణమగుచున్నది. రాజకీయ సాంఘిక సాహిత్యకళాపాఠశాలమికాది సకల విషయములందును నాంధ్రాభ్యుదయమునకు పండితులు, నాయకులు, ప్రజలు కలిసి పనిచేయుచు సర్వతోముఖమైన ఆంధ్రాభ్యుదయమును బలముటకు భగవంతు ధన్యుగహించుగాత !

విషయానుక్రమణిక

కవిసరిచయము—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	౭౧౧-౭౧౨	త్యాగము—బి. లక్ష్మీనారాయణరావు	
“ సక్కిరింపబోయి బోల్తాపడుట ”—		గారు	౭౮౪-౭౯౦
చెల్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారు	౭౧౩-౭౧౮	అధికభ—పాణకా కనకమ్మగారు	౭౯౧-౭౯౪
బమ్మెరవారి భాగవతములోని ‘పుట్టంబుట్ట’		నక్షత్రమండలము—గొబ్బూరి	
పద్యార్థము—‘కుమారదేవ’	౭౧౯-౭౨౦	వెంకటానందరాఘవరావుగారు	౭౯౫-౮౦౦
మొర—లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రిగారు	౭౨౦	ఆంధ్రహాపురుషులు ౭ : అల్లాడి కృష్ణ	
రససిద్ధాంతము—పాటిబండ మాధవ		స్వామి—హిన్నలగడ్డ సత్యనారాయణ	
శర్మగారు	౭౨౧-౭౨౫	మూర్తిగారు	౮౦౧-౮౧౪
‘ తెనుగుపద ’ గీతికామూర్త్యన—చెన్న		సంస్కృ—ప్రయాగ కోదండరామ	
గణపతిశాస్త్రిగారు	౭౨౭-౭౩౩	శాస్త్రిగారు	౮౧౪
“ పాపాయికి ”—వీలకా గణపతి		కుసుమం—‘ గిరి ’	౮౧౭-౮౨౯
శాస్త్రిగారు	౭౩౩	మహానాథము—గోళ్లపేటి జోగిరాజు	
దృష్టిదోషం—రాజు	౭౩౫-౭౪౩	గారు	౮౨౯-౮౩౬
వైడి—పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతిగారు	౭౪౪	సామన్యికశాస్త్రము—నోబుర్తి	
మాఘకవి-వైద్యశాస్త్రము—శ్రీ స. చ.		చివరఘపతిరావుగారు	౮౩౭-౮౪౧
జరదాచార్యులుగారు	౭౪౫-౭౪౭	గర్వనాశము—బి. బాపూజగారు	౮౪౨
యోధము-ఆంకలవిధానము—చల్లపల్లి		ఆంధ్రగ్రంథములపట్టిక	౮౪౩-౮౪౬
అప్పారావుగారు	౭౪౩-౭౪౬	విమర్శనలు	౮౪౭-౮౪౯
శృంగారము : గీతి—కాంభట్ల విశ్వనాథ		ఆంధ్రాభ్యుదయము : గావలి నాగేశ్వర	
శాస్త్రిగారు	౭౪౭-౭౬౨	రావుగారు ; యం. తిమ్మిర్రాజుగారు	౮౪౩
నేతన—బొడ్డపాటి కుటుంబరాయశర్మ		కలగూరగంప	౮౪౪
గారు	౭౬౨	భారతీయమహిళామండలి	౮౪౫-౮౪౬
బిరిస్సా సూర్యవంశము-కపిలేంద్రదేవ గజ		సామ్యనాడము—దిగవల్లి సంకటశివరావు	
పతి—గోడవర్తి రామదాసుగారు	౭౬౩-౭౭౩	గారు	౮౪౭-౮౪౯
రాజద్రోహి—శ్రీ శ్రీనివాస శిరోమణి		కాశికావడి—ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	౮౬౦
గారు	౭౭౪-౭౮౩	సాభిప్రాయవిశేషములు	౮౬౧-౮౬౪

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రములు—నాగపూజ ; పతి.

సాధారణచిత్రములు—అవిహీనయాచిత్రములు ; శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు ; మోలాపూరు చిత్రములు ; చెరువు నుండి ; దాంపత్యము ; విలాసిని ; వ్యంగ్యచిత్రములు ; ఇతర చిత్రములును.

భారతి చందాదార్లకు హెచ్చరిక

ఈక్రింద కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల (నవంబరు)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగు చున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందా మాకు చేరునట్లు ఈ నెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపులేకుండా పత్రికను పంపుచుందుము. అట్లు తమయొద్దనుండి 30-వ లేదీ లోపుగ సామ్యురానిచో సహజ భాషాభిమాను లగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరము వఱకు చందాదారులుగ నుండురను నమ్మకముతో డిసంబరు 31-వ లేదని రూ 6-4-0 లకు వి. పి. పంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పటివలెనే పత్రికయం దభిమాన ముంచి సామ్యు చెల్లించి వి. పి. ని నైతాన బ్రార్థితులు. ఒకవేళ త: పత్రిక ప్రస్తుత మనవసర ముగ దోచినచో మా కావిషయము నెంటునే తెలియజేసినయెడల వి. పి. పంపుట నాపునుము.

A 5, 12, D 1, H 7, 46, 47, 49, J 1, K 20, 21, L 6, 7, N 27f P 3, 4, 48, R 19, 46, 47, 10, 14, S 38, 39, 40, 48, 49, 50, 53, 57, 61, 150, 168, 170, 171, 173, 177, 178, 179, 180, 181, 185. 189, 194, 195, V 39, 40, 59, 70,

సుప్రసిద్ధ గ్రంథములు

ఉన్న వ లక్ష్మీనారాయణగారు రచించినవి

1. మాల్యండ్లి - సంపూర్ణము (రివైజ్డ్ ఎడిషన్) 3 0 0
2. నాయకురాలు-పల్నాటి నాటకము 1 0 0
3. భావశరంగములు - పాటలు 0 2 0
4. హరిజననాటకము - 0 1 0
5. సంగీతనాసాని-చదివితీరవలయును 0 1 0.

వలయువాడు :-

ఆంధ్ర పత్రికా ఆఫీసు,

7, తంబు శెట్టిపేళి, మదరాసు.

భారతీయ చిత్ర కళ

గ్రంథకర్త: తలిశెట్టి రామారావుగారు,
బి. ఏ., బి. యల్.,

ప్రాచీనకాలమునుండి భారతదేశమున చిత్ర కళ పొందుచువచ్చిన మార్పులు, అభివృద్ధి మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్ర శిఖిలోని యము, బౌద్ధకాలమునాటి చిత్రకళ, అజంతావిధానము, బౌద్ధవిహారములందలి చిత్రకళ, మొదల చిత్రకళావిధానము, రాజపుత్ర చిత్రములవైఖరి, నేటిచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చరిత్రాదులు వివరముగా నీ గ్రంథమున విరివిగా బడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపునట్టి త్రివర్ణ-ఏకవర్ణచిత్రములు నలువది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళావిజ్ఞానము, చిత్ర కళాభిమానులు నగు వాళ్ళకు నీ గ్రంథము తప్పక చదువ వలసిన గ్రంథము. ప్రతి ఒక్కరికీ రూ. 1-1-0.

మనదారు, ఆంధ్ర గ్రంథమాల,

నెం. 2, తంబు శెట్టిపేళి, మదరాసు.

... ..

నాగపూజ

— అనప్పిండి సోమేశ్వరరావు.

